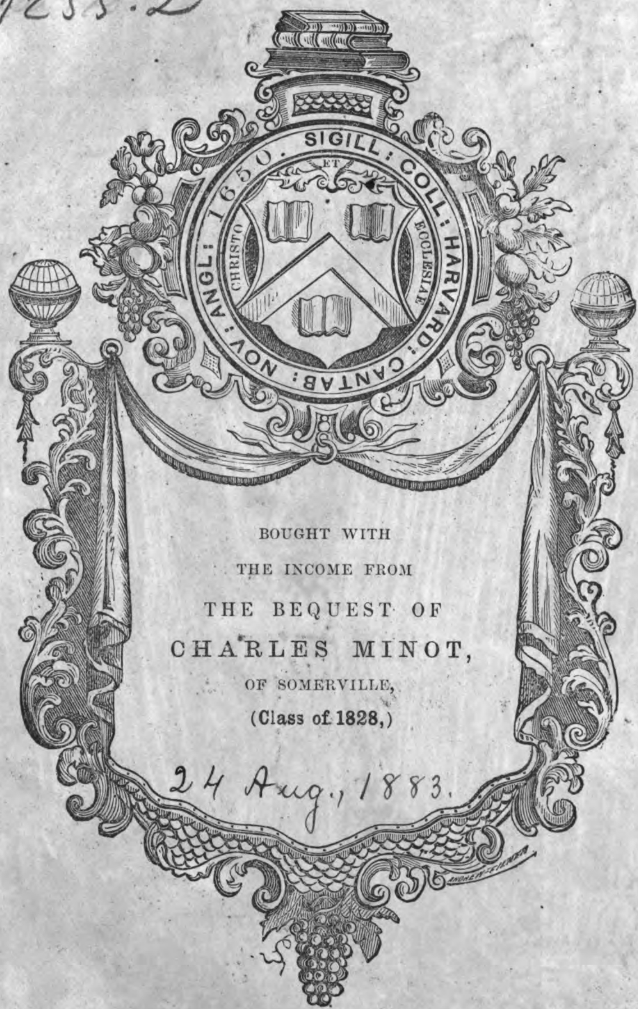

SIGILL: COLL: HARVARD: CANTAB: NOV: ANGL: 1650
CHRISTO ET ECCLESIAE
BOUGHT WITH
THE INCOME FROM
THE BEQUEST OF
CHARLES MINOT,
OF SOMERVILLE,
(Class of 1828,)
24 Aug., 1883.

Bosnian Folk-Tales.

Vol. I.

Collected and published by the Society of Bosnian Clerical Youth. in Djakovo.

Sissek.
1870

Bosanske

narodne pripovjedke.

Svezak I.

Skupio i na svietlo izdao

zbor redovničke omladine bosanske

u

Djakovu.

U vojn. Sisku 1870.

Brzotiskom Ivana Vončine.

Mili čitatelju!

Poznato ti je, kako su njekada klerici franjevaca bosanskih morali ići u Italiju, Ugarsku i druge zemlje, nepazeć na trud, nezgode i troškove, da si pribave potrebite nauke, kojim bi mogli koristiti svomu rodu. Ovo rastrkano stanje klerika odlučiše starješine franjevaca bosanskih svesti po njekoliko na jedno mjesto. Smišljeno i učinjeno; milošću nj. kralj. apoštolskoga veličanstva i darežljivošću preuzvišenoga gospodina bosansko-djakovačkoga i sriemskoga biskupa J. J. Strossmajera bude podignuto sjemenište za bosansku redovničku omladinu ovdje u Djakovu. I tako se mi klerici franjevaca bosanskih sada podučavamo medj našom braćom na vratih iste naše domovine Bosne, pod zaštitom istog našeg najvećeg dobročinitelja, a od učitelja, koji su nam po narodu i jeziku braća, po ljubavi i dobroti milostivi otci.

Kako iz svakog zavoda, tako i mi iz našega koncem školske godine idemo na praznike u domovinu Bosnu; da nam pako školski praznici nebi sasma bez koristi prošli, odlučismo, da u otačbini svaki klerik sakuplja po narodu biser u njem razasuti, koji se sadržaje u pripovjedkama, pjesmama junačkim i ženskim, zagonetkama i poslovicama. I svega ovoga po dosta je već skupljeno, koje će se vremenom tiskom objelodaniti. A za prvi put odlučismo tiskati narodne pripovjedke, sakupljene u Bosni, znajući od kolike je vriednosti ovo narodno blago, koje učeni ljudi svih naroda naučiše tek u novije doba cieniti. Kada se narodne pripovjedke sa svih strana prostrana slovjenskoga juga obilato posakupe: tek onda bit će nauka u stanju odgovoriti na pitanje o njihovu izvoru i porjeklu, tek

onda ona će iz njih crpsti gradju za bajoslovje i život narodni. U ovom će takodjer svezku naći bistro oko po koje zrnce za nauku.

Čim se ovaj svezak preko polovice razproda: sliedit će odmah drugi, sadržajem ne siromašniji, raznolikošću bogatiji, a razporedanjem pravilniji.

Pisano u Djakovu na dan sv. Alojzije 1870.

Sbor redovničke omladine bosanske.

1.

Tri brata i gospodar.

Bijahu tri brata, izmedju kojih jedan najstariji, ali i najbudalastiji. Došavši oni do jakosti, odoše po svietu, kano pčela po cvietu, najmiti se gdjegod. Najmladji od njih najmi se u njekog gospodara za godinu dana pod ovom pogodbom: da će mu svaki put dati kad izdere opanke s priglavcima i deset dukata, i tko bi se od njih dvojice prije razljutio, da će mu se ledja sadrti. Gospodar poslie njekoliko vremena pošalje najmenika u bašću, da okopava voće. Najmenik je vas dan radio, dok nije ogladnio kao vuk, a gazda cieli dan nije mu pod bogom ništa poslao da jede. Jadni najmenik se obazirao, da li će mu štogod gazda poslati za ručak; ali nedobi ništa. Kad već on vidi, da mu gospodar ništa poslati neće, počme psovati i razljuti se na svoga gospodara i nehtjedne više raditi nego ode kući. Došavši kući počme psovati gazdu, što mu nije poslao ručka; gazda i onako šihret, pokaže mu nož govoreć mu: „Ej! moj dragi, zar si se ti razljutio? znaš li ti more po što smo se pogodili?“ Sluga mu odgovori: „Kako se nebi razljutio, ja sam vas dan radio, a ti meni ručka neposla, zar to valja?“ Gospodar odgovori: „Prijane, valjalo, nevaljalo, ti svojih ledja nesačuva, nego mi jih podkuči, da jih sgulim.“ Sluga neimajuć kud kamo, podkuči mu ledja a gospodar jih sguli. Siromašni sluga podje od gospodareve kuće sguljenih ledja; sretne svoga brata na putu, te mu počme pripoviedati, kako se je bio najmio u jednoga gazde i kako mu je sgulio ovaj ledja. To se bratu dadne na žao, te da osveti svoga brata podje onomu istomu gazdi, da se najmi u njega. Brat ga je svjetovao, da se toga okani, jer da će mu se dogoditi kao i njemu; ali nije bilo koristi, on ode i najmi se u onoga gazde pod pogodbom: da će mu gospodar dat koliko izdere opanaka s priglavcima, a tko se prvi raz-

ljuti od njih, da će mu se ledja sguliti. Slugu odmah gospodar pošalje u polje, da kosi sieno, a gazda mu neposla vas dan ništa da jede; sluga gladan na večer dodje kući i stane gazdu psovati, što mu nije ništa poslao da jede. Čuvši ovo gazda odgovori: „Zar si se ti momče razljutio?" A sluga: „Kako se nebi razljutio, vas dan kositi, a ništa nejesti." Gazda na to prihvati nož i sguli slugi ledja, a sluga sguljenih ledja ode i sretne na putu svoga trećega brata najstarijega i počme mu pokonce kazivati, što se je s njime sbilo. Brat šubudalasti odgovori: „Ej moj brate! vi ste mene do sada držali za budalasta, ali od sada ćete me držati za najpametnijega; ja odoh onomu istomu gospodaru u najam, ja ću njega naučiti, kako se deru ledja, svetca mu Muhameda je . . . m, dolaf i u njemu devet dlaka svetčevih!!!" Što reče to i učini. Došavši gazdi, upita ga, hoće li ga primiti u najam. Gazda odgovori, da hoće drage volje pod pogodbom: da će mu dati opanaka koliko izdere s priglavcima i deset dukata; tko se prvi razljuti, da će mu ledja sadrti; ali dok čuje kukavicu da ima otići od njega. Gospodar misleć, da će i ovoga prevariti kao i njegovu braću, pošalje ga da čuva goveda, ovaca i koza. Čuvajuć po vrletnih gorah i dubravah na dugom danu ljetnom, tako ogladni, da nije znao što da čini, a gazda mu neposla ručka ni užine. Za dugo je očekivao, ali uzalud, jer mu ništa neposla, da jede. Ali on dva tri puta skresavši (opsovavši) mu svetca Muhameda i Nazreti Halin, odvrne njekoliko glavah govedjih, sadre kože, naloži vatru i uzme njekoliko butovah mesa, natakne na ražanj, izpeče i najede se do vrata. Buduć da nije mogao sve pojesti, preostalo podieli šumskim medvjedom i vukovom. Kad se je približio akšam, potjera volove, ovce i koze pred sobom, a on uzme kožu najveću volunjsku, s njom se zagrne i omota tako, da je izgledao kao div i počme po putu vikati i drečiti se: „Petar Petru plete petlju, pleti Petre Petru plot", tako vičući stigne u gazdinu kuću ter počme vikati kao i prije. Gazda kad to opazi, odmah se zlu dosjeti. Najmenik kad dodje sbaci sa sebe kožu te kaže gospodaru, da se je najeo govedine. Kad to začu gazda, stane ga ružiti i psovati, zašto je to učinio? Sluga na to odgovori: „Zar si se ti gazda razljutio?" Gazda na to: „Nisam." Sad se gazda počme misliti, kako bi se slugi osvetio, i smisli se, da će ga sutra napatiti gladom; što smisli to i učini. Kada dan svane, rekne gospodar slugi: „Tjeraj alašu na livadu." Sluga odmah

ode s alašom na livadu svirajuć uz čobansku sviralu; on je izčekivao, hoće li mu gospodar poslati ručak, ali uzalud je izčekivao sve do ićindije. Onda sluga jednomu čovjeku prodade jednoga konja bud pošto, ode u čaršiu (trg), kupi sebi janje pečeno, pun šćap dževreka (pereca) i 20 simita, pak se najede do vrata; ono ostalo novaca zadrži kod sebe. Došavši kući, upita ga gazda: „Jesi li izgladnio?“ Na to on odvrati: „Oh! kako bi ja izgladnio, kad sam pojeo čitavo janje pečeno, pun šćap dževreka i 20 simita.“ Na to začudjen gazda odvrati: „A odklen ti novci (jaspre)?“ Na to sluga: „Dok je moga gazde i njegova jagaza, ja nemogu biti gladan, lako mogu imati jaspri.“ „Što naopako, zar si mi jagaza učurisao?“ poviče srdito gazda, a sluga mu rekne: „Zar si se ti gazda razljutio?“ a gazda: „Nisam sinko, ja se samo s tobom šalim.“

Videći gazda, kako mu svedjer sluga štetu nanosi, ode malko sa ženom u planinu, da se razveseli i kar sa srca raztjera, pa rekne slugi: „Evo ja odoh sa ženom na teferič (hladanje), a ti nemoj ništa raditi, dok se ja nevratim, samo ako se koje diete okalja, očisti.“ Na to sluga privolji. Gazda ode sa ženom na teferič a sluga ostane kod kuće. Poslie nego ode gospodar, diete jedno zaplače i okalja se, a on uzmavši nož zakolje diete, opere i crieva očisti pa objesi na vrata. Kad gospodar dodje s teferiča, ugledav crieva obješena, prepane se i zapita slugu: „Kakva su ono crieva na vratim?“ „Ta ništa, gospodaru,“ odgovori sluga, „diete se okaljalo, pa sam ga, kako si rekao, očistio i oprao, eto sam crieva tude objesio, a meso sam odneo na tavan.“ Čuvši ovo gazda padne u nesviest; ali ga sluga podigne i rekne mu: „Zar si se ti gazda razljutio?“ „Nisam,“ odgovori gospodar, „ja sam se samo s tobom šalio“.

Nemogavši gazda podnositi, da mu sluga toliku štetu nanosi, a dugo još do kukavice, te od sve muke rekne svojoj ženi, da idje na ašlamu i da zakuka, što i učini žena. Kad zakuka žena na ašlami, onda rekne gospodar slugi: „Eno kukavica zakuka, a mi smo se pogodili do kukavice, dakle sada moreš ići od mene.“ Onda rekne sluga: „Moram ja viditi, je li prava kukavica,“ te uzmavši jednu ciplju, pa pod ašlamu; kad on tamo, ali to nije prava kukavica, nego njegova gospodarica, onda se baci onom cipljom za ženom na ašlamu, te kako joj je laka bila ciplja, morala je pasti na zemlju pribijene noge. Vidivši to gazda počme ga tjerati, a sluga ga zapita: „Jesi li se ti gazda razljutio?“ „Kako se nebi

razljutio," odgovori gazda, „bud mi vola zakla, konja prodade i diete ubi, zašto mi ženu osakati?" Čuvši ovo sluga, sadere mu ledja i pokupi njegovo blago, pa ode kući. Ako je živ i danas mu je dobro.

2.

Tri sultanije i sultan.

Bile su tri sultanije careve, te se počmu medju sobom razgovarati. Jedna rekne: „Da mi hoće car kupiti anteriju iglom ne šivenu, alemom nakićenu, zlatom i srmom navezenu, i papuče salivene od suhoga zlata, ja bi njemu rodila junaka, kakvog još nije porodila majka." Druga rekne: „Da to meni car dade, ja bi mu porodila dva sina zlatnih kosa." Treća rekne: „Da to meni car hoće dati, ja bi njemu rodila kćer, kakve neima u širokomu svietu."

Car za to začuje i počme se misliti, kojoj bi želju izpunio; sve misli, na jednu smisli, te ižpuni onoj, koja je rekla, da će mu roditi dva sina zlatnih kosa. Isti ovaj car imao je rat s drugim carem, te mu dodje list od vezira, da mu vojska nemilice gine, te da ju dodje viditi. Na ovaj poziv car se spremi i ode kuda je bio pozvan. Kada je car pošao u boj, ostala mu je sultanija sbabna (težka = gravida). Maćia kad opazi, da će sultanija poroditi, rekne joj: „Znaš li kako careve žene radjaju?" na što ona huda odgovori, da nezna; onda joj maćia rekne: „Popni se na tavan, pa ondje djecu rodi," što ona i učini. A kad je ona radjala, u ono se je isto vrieme i kučka okotila. Maćija uzme šćenad i na mjesto djece postavi, a djecu zakopa u djubre, pa joj rekne: „Eto vidi, što si rodila, dvoje šćenadi!" Kad to vidi huda sultanija, brizne plakati i jadikovati govoreć: „Žalostna ti sam ja sada, kako ću sada dočekati cara? "Tad maćija napiše list caru, da mu sultanija nije rodila sina zlatnih kosa, nego da je rodila dvoje šćenadi. Kada car primi taku knjigu, odpiše, da se na razkršću sazida zid i u njega da se sazida ona, koja je slagala, da će roditi dva sina zlatnih kosa, i tkogod tuda prodje, neka na nju pljuje, bilo malo, bilo veliko, govoreći: „Ti li si htjela čestitoga cara prevariti? ti li si sultanija? ti li si sultanova gospoja?" Dok je taka knjiga došla, sve je učinjeno, kako je car pisao, i tude je huda sultanija bora-

vila devet godina dana, niti je šta jela niti pila, ali je ipak živila. Kad je nastala deseta godina, vrati se car iz boja slavodobitan i ugleda u djubretu dva drva jablana sa zlatnimi resami, što je caru vrlo milo bilo; ali to nije bilo milo ni po ćudi maćiji, pa zato rekne caru: „Ja sam ti se razboljela jadna, zapovjedi posjeći ona dva jablana sa zlatnimi resami, načini od njih krevet, da u njemu legnem i odmah ću ozdraviti.“ Što je molila, to joj je car i učinio. Kad je maćia spavala u postelji načinjenoj od dva jablana, čuje govoriti: „Kako si dragi brate?“ „Dobro, kako si ti?“ „A kako je našoj majci u zidu na razkršću, je li gladna i žedna?“

Kad je jutro osvanulo, rekne maćija caru, da onaj krevet izciepa i na vatru baci. Caru je bilo žao krevet izciepati; ali ga ipak izciepa i na vatru naloži. Dok ga složi na vatru, vrce iz vatre dvie iskre, izlete na dvor i stvore se u dvoje liepe janjadi, zlatne vune i zlatnih rogova. Kad car ugleda janjad, počme pitati po dvoru, čija su janjad? ali svak odgovara, da nisu njegova; onda car pusti telale, da pitaju čija su janjad, ali se nitko nenadje gospodar one janjadi, tada jih car uze sebi i liepo jih je gledao. Ali to nije bilo po ćudi maćiji, zato rekne caru: „Ja sam se razboljela i umrieti ću, ako mi nezakolješ ovo dvoje janjadi, da jih pojedem;“ što car i učini. Tada ona dade drob i crieva robinji, da jih idje oprati priporučujući joj, da dobro čuva, da koje crievo neizpadne; jer ako izpadne, da će glavom platiti. Robinja, premda je čuvala, da joj neizpadne ni jedno, sa svim tiem izmakne jedno crievo u vodu. Ona uplašena, počme se tužiti jednomu lovcu, koji je onuda prolazio i medvjede lovio, kazujući mu tanko po tanko cielu styar. Tada joj rekne lovac, da se neplaši te uzmavši nož, presieče najveće crievo i dade joj da nosi kući s ostalimi crievi. Dok robinja zamače, lovac ugleda sanduk u vodi, te skočivši u vodu za njim, izvadi ga i odnese kući. Kad je došao kući, otvori sanduk, kad al u njemu dvoje djece zlatnih kosa. Lovac odhrani ovo dvoje djece i kad su već bili veliki, reknu oni lovcu: „Skroj nam prosjačke haljine, da hodamo po svietu.“ Na ovo jim odgovori lovac: „Ja ću vama skrojiti gospodske haljine, kakve i jesu za takih gospodskih i liepih mladića.“ A oni toga nehtjedoše, nego ga jednako moliše, da jim prosjačke haljine skroji, što lovac i učini. Djeca se obuku na prosjačku, jedno uzme gusle, a drugo tamburu i odoše po svietu, te hodajuć dodju i do carevih dvora i zamo-

liše, da jih primi na konak u svoj dvor. Maćija rekne da nemogu noćiti u dvoru; nu oni počmu opet moliti, ali barem ako jih neće primiti na konak da mu samo malo zapjevaju uz gusle i uz tamburu. Car jih primi na konak. Kad je bilo vrieme od večere, donesoše i njima večeru, a kada su večerali zapovied jim car, da pjevaju, na što oni i zapjevaju: „Vila gnjezdo ptica lastavica u palači cara gospodina; jedva dvoje ptića podhranila, dolazila crna vranetina, te u ptiće ona zadirkiva, da pogubi do dva golubića; al ptičići bivši golušavi, izmakoše crnoj vranetini, i dodjoše u vlastito gnjezdo.“ Toga odmah nije mogao car razumjeti, zato mu oni počeše tanko po tanko pripovjedati i sbace s glave; kad skinu sva se soba zasvjetli od zlatnih kosa. Kad to vidi car, zapovjedi, da se naloži velika vatra, na koju zapovjedi naložiti maćiju. Do malo vremena izgori maćija na lomači, a car svoju ženu izvadi iz zida, koja mu je i poslje radjala djecu zlatnih kosa.

3.

Siromah posto bogat.

Bio je jedan starac; kud je god hodio, sve je govorio: „Bog mi dao stotinu sinova;“ premda se je šalio starac, ipak mu se rodi sto sinova sve kao lula. Ovi njegovi sinovi tako su rastli, da za sedam godina dodju svi do ženitbe. Otac je svim podielio različite zanate. Tako je prvomu podielio plug i ostala težačka ratila; drugomu iglu, juksuk, kandžu i ostala, koja treba terzija (krojač); trećemu dade da radi o rudi itd.; jednom riečju, nije bilo na svietu zanata, koga njegovi sinovi nisu znali. Tako različitimi zanati u malo vremena obogate i sebi veliko blago sgrnu, da su imali dvore bolje nego car. Sada rekne najstariji sin: „Dragi otče, ja bi se oženio,“ za ovim drugi, za drugim treći, te tako svi do najposliednjega reknu, da će se i oni ženiti. Čujuć ovo otac rekne jim: „Dobro sinci; ali to je pusta muka, vas ima stotina, a sto cura neima u 15 sela.“ Onda sinovi reknu otcu: „Nemoj se ništa brinuti, samo uzjaši našega kulaša, uzmi brašljenice u bisage i raboš u ruke, pa hajde od sela do sela, pa gdjegod vidiš curu, bila liepa, bila ružna, bila ćorava, bila sakata, uraboši ju;“ na što starac rekne: „Bome je baš tako, dobro velite.“ Uzjaši svojega kulaša, uzme torbu na ramena a u torbu brašljenice i hodaše skoro čitav mjesec dana, i gdje

je god koju curu vidio, odmah ju je urabošio. Kad je starcu dodijalo već hodati i sakupljati cure, od sve muke uzme raboš te stane brojiti koliko je nakupio. Kada sve pobroji; ali nadje samo sedamdeset i četiri. Onda se starac odredi povratiti se kući. Nedomak svoje kuće, ugleda u jednoj njivi popa, gdje sam u njivi ore. Počme ga starac pitati, zašto da sam ore? a pop neobazirući se na starca, nastavi dalje orati. Onda starac vikne jačim glasom: „Ustavi bolan popo volove, dati ću ti dukat, samo mi kaži dvie tri rieči!“ Tada popo ustavi volove, a starac mu rekne: „Zašto bolan oreš u nedjelju? i zašto sam, što ti tkogod nepomogne?“ Pop njemu odgovori: „Prodji me se, tako ti tvoje starosti, nemogu ti kazivati kiameta (tuge, muke, patnje itd.), u mene imade u kući sto kćeri, a osim mene neima više nikakve mužke glave.“ Onda njemu starac odgovori: „To je dobro, u mene imade sto sinova, pa ćemo se sada sprijateljiti.“ Popo se odma razveseli na starčeve rieči, pusti volove, potjera pred sobom kući i povede starca sa sobom na konak. Kad dodju kući, rekne pop starcu: „Hajde ti u kuću, doklen ja volove namierim.“ Starac se pomoli na vrata, a popadinica ugledavši ga uzme glavnju i starca iztjera iz kuće. Kad je pop namierio volove: podje u kuću; kad on pred kuću, ali starac pred kućom keti (čami), upita ga pop: „Zašto neidješ u kuću?“ a starac odgovori: „Neda mi tvoja popadija.“ Popo odgovori: „Stani tude, dok se ja vratim iz kuće.“ Popo unidje u kuću i počme ženu psovati govoreći: „Što nisi pustila u kuću onoga čovjeka? on je naš prijatelj, on ima sto sinova, pa će njegovih sto sinova uzet naših sto kćeri.“ Kad to čuje žena, brže bolje preobuče se u druge haljine i zovnu prijatelja, da idje u kuću, koji unidje i prenoći tude. Kad dan svane, ode starac popu i upita ga, je li na besjedi, a pop mu odgovori, da jest, i da cure hoće; onda starac zaište obližje od cura, da se bolje rieč utvrdi. Svaka cura dade njemu kao svekru po boščaluk, a svojim gjuvegiam (vjerenik) po mahramu, za zlamenje tvrde viere. Starac zatim uzjašivši dobra kulaša, oprosti se s popom i ode svojoj kući. Kad je došao kući, cielu stvar izpripovieda sinovom. Onda sinovi reknu otcu, da jim kupi svatove; kupio je starac svatove tri godine dana, dok je sakupio sto starosvata, sto djeverovah, sto kumova, sto prikumaka, sto konjanika, tri sto pješaka, šest sto oklopnika piešaka, šest sto oklopnika konjanika, devetdeset devet ženjenika, sto muštulukčija i osam sto sluga.

Kada se svi svatovi sakupiše odoše po liepe djevojke osim najstarijega sina starčeva, koji je kod kuće ostanuo. Kad su došli kićeni svatovi do dvora liepih djevojaka, tude su bili dvie noći i jedan dan, pjevajući i veseleći se. Kada djevojke spremiše ruho u sepete, odoše svatovi i odvedoše mlade djevojke. Pri polazku darovaše punac i punica svatove, kog jaglukom a kog boščalukom, a koga liepom besjedom, govoreći: „Sretno putovali, s Bogom pošli.“ Odoše svatovi konje igrajući i puškarajući, primećući brda i doline, do vode Nesretnice. Došav do ćuprije posvade se svatovi medju sobom: jedni su govorili da predju preko ćuprije, te da s one strane prenoće, budući je bio već suton; a drugi su govorili, da ostanu na onoj strani, na kojoj jesu. Najposle predobije ona strana, koji htjeli udariti na ćupriju (most) te nanidju; ali kad su bili na sried ćuprije, tako se stisne ćuprija, da nije mogao nijedan maknuti, ni napried ni natrag. Dok su oni tako tude stajali, dodje njekakva velika crna ljudesina, te jim reče: „Čiji ste toliki? odklen idjete?“ Oni odgovore: „Idjemo domaćinu i vodimo mu stotinu djevojaka, da oženimo njegovih sto sinova, pa evo zapadosmo na ovoj ćupriji, da nemožemo ni napried ni natrag.“ „A gdje vam je domaćin?“ upita ovaj, a oni upriešе oči svi u starca. Onda on poče pitati starca: „Ej! stari, hoćeš li mi dati ono, što ti je ostalo kod kuće a zašto ti neznaš? pa da ti pustim svatove?“ Stari se počme misliti, šta bi to bilo, za što on nebi znao, te najposlje rekne: „Eto ti dajem deh, samo nas odavlen izbavi.“ Čuvši ovo on, rekne svatovom: „Šajtola (sviedočite), da mi je obećao, ja ću doći do tri dana po moju robu.“ Sad razpusti djavo ćupriju a svatovi odoše, te jedva u zoru zdravo stigoše kući.

Kad je stari došao kući sve kaže sinovom što je i kako je. Čuvši ovo najstariji sin, koji je ostao kod kuće brez da je otac znao, zajaukne i rekne svomu otcu: „Oh! otče! ti si mene prodao vragu.“ Treći dan pirovanja, poslie podne, kad su u najboljem veselju bili, dodje vrag i zapita starca: „Kamo, što si obećao?“ Na ove rieči preplaši se starac i izadje pred vraga pa mu rekne: „Što hoćeš?“ a vrag odgovori: „Daj mi što si obećao!“ Nemogavši drugačije biti, dade mu sina. Kad je djavo pošo, rekne starcu: „Ja odnesoh tvoga sina na vodu Nesretnicu, dodji poslie tri godine i nosi sina;“ ovo rekavši nestane ga propad rekao bi u crnu zemlju. Vrag dok je došao svojoj kući, počme učiti starčeva sina svomu vraž-

jemu zanatu. Od onoga vremena, odkada je odnio vrag sina starčeva, kukavni starac nije imao vesela dana; svedjer je bio tužan, brojio je godine, u godinama mjesecove, u miesecovih danove, u danima satove, u satovih časove, dok se navršiše tri godine dana. Kada se to vrieme navrši, uzme starac štap u ruke, pa na vodu Nesretnicu, da traži svoga sina. Došav do ćuprije nesretničke, izadje pred njega vrag i upita ga: „što je došao?“ on odgovori, da je došao po sina; onda vrag iznese tevsiju (discus) i na njoj grlicu, prepelicu i vrabca; pa reče: „Poznaj starče, koje je tvoj sin!“ starac siroma gleda; ali nepoznaje. Nemogući poznati svojega sina, vrati se natrag jadikujući, ali mu padne na pamet, da se vrati natrag, nebi li kako god poznao. Kad je došao do ćupriju, opet mu vrag iznese tevsiju i na njoj jarebicu, sinicu i smrikovca (drozga), pa mu reče: „Poznaji starče, koje je tvoj sin!“ Starac sina gleda, ali nepoznaje, pa se opet vrati natrag kući. Kad je išao kroz šumu izadje pred njega jedna baka, te ga zapita: „kuda hitiš? pričekaj malo!“ ali stari nepazi što baba govori, nego juri napried, a baba opet zavika: „Kud si nahitio diede? pričekaj!“ na ove rieči stane starac, a baba mu rekne: „Što si tako tužan, koja ti je nevolja?“ na to stari rekne da je išao sina tražiti, te cielu stvar izpripovieda. Kad baka sve razumije, rekne: „Neboj se, hajde natrag k vragu, pa kada ti iznese na zlatnoj tevsiji goluba, vrabca, i žunu, te kada ti rekne, poznaji koje je tvoj sin, onda ti dobro pazi, od koga će se suza odtisnuti; pa kad vidiš onda reci: „Ovo je moj sin.“ Kako je baba starca svjetovala, tako on i učini, ode natrag vragu, i dok dodje, odmah mu vrag iznese zlatnu tevsiju i na njoj goluba, vrebca i žunu, te rekne: „Poznaji stari tvoga sina,“ stari gleda, s kojega će suza poletiti; kad ono ali poleti iz desnog oka golubinjeg, onda stari rekne: „Ovo je moj sin.“ U taj hip obrati se golub u starčeva sina, koga starac pjevajući odvede kući i pridade mu ženu u ruke. Poslje njekoliko vremena rekne sin otcu: „Babo! ja sam naučio mnoge marifetluke (varave zanate), kad sam bio u Nesretnici kod djavola; stoga ću ja u prvi petak učinit se u jednog dobra hata (pastuha); ti me odvedi na pazar, prodaj me, ali nedaj julara nipošto. Vrieme za vremenom dodje i petak, sin se stvori u konja, a starac pojaši pa na njem na pazar. Dok ljudi ugledaše konja, počeše vikati: „Ej! komšija, pošto ti je taj konj? hem taki još nije ni doveden u našu ćaršiu; odkako je načinita.“ Starac odgovara: „Ovaj još nevidjeni hat prodaje se za

dvie hiljade dukata." Kad to čuju trgovci, odmah potegnu kese i stanu brojiti dukate; jedan od trgovaca imajuć na mahu (spravnih = pri ruci) dade starcu i uzme konja; ali stari neda julara veleć: „Što će ti ovaki trulav jular, ti njemu kupi od suhoga zlata, koji i valja za takoga konja," na što kupac odgovori: „Baš tako i jest;" te odvede konja u svoju štalu i položi mu siena. Poslje njekoliko vremena pošalje po slugi konja gospodar, da mu ga napoji; a kad bude nedomak vode, izmakne mu se konj i uteče, a za njim momak poleti, da ga uhvati; ali konj, buduć brži od momka, uzmakne daleko u šumu i stvori se opet u čovjeka, te sjedne na putu; u to doba i momak stigne, te zapita sjedećega: „jesi li vidio, da kakov konj ovuda proletio?" a sjedeći odgovori: „Jest, malo prije, pohiti, moreš ga stignuti." Momak ode napried a on se vrati kući. Kad dodje kući, rekne otcu: „Jesam li de babo dobar zanat naučio?" na što starac: „Jesi sine, jesi!" Poslje malo vremena rekne sin otcu: „Otče! ja ću se pretvoriti u jednoga dobra vola, a ti me odvedi u petak na pazar i prodaj; ali nedaj nipošto priuze." Vrieme za vriemenom dodje i petak, sin se starčev pretvori u vola, a starac uzmavši vola za priuzu pa u čaršiju i prodade ga za pet stotina talira. Kupac zaište od starca priuzu; ali mu starac nedade, nego dobivši u ruke novce ode kući, a kupac kupivši priuzu odvede vola kući. Kad je pred mrak, odvede vola na livadu da pase, a vol se izmakne i pobjegne, a kad dodje u šumu pretvori se opet u čovjeka i ode kući. Kad dodje treći petak, opet rekne sin otcu: „Ja cu se pretvoriti u jednu liepu kravu zlatnih rogova, ti me odvedi u čaršiju i prodaj; ali nemoj nipošto davat priuze, nego je odmah skini dok me prodadeš, i metni u torbu." Stvori se sin starčev u kravu, a starac uzme za priuzu i odvede na pazar i zacieni tri sta talira. Majstor starčeva sina, vrag, već je začuo, kako njegov učenik vara sviet, izadje pred starca i dade mu za kravu tri sta talira. Kada vrag starcu izplati, starac potegne za priuzu k sebi, a majstor potegne k sebi govoreć: „Daj amo priuzu! kud glava, onde i uzglavje." Stari nemoguć odolit najposlje pusti priuzu. Dok je doveo kući vrag kravu, odmah ju je odveo u podrum i metne u bukagie (okove), da nije mogla nikud maknuti. Svakoga jutra bi vrag svoju kravu napojio, iztimario pa opet u klanicu uveo. Jedne večeri skine krava nekako s noguh bukagie, a rogom otvori vrata i pobjegne. Kad se probudi majstor, odmah zaviri u

podrum, je li krava u njemu: kad on tamo, ali krava dała tabanim vatru. Kad to vidi vrag, hajd u potjeru za kravom i stvori se vukom, a ona medviedom; on lavom, ona risom; on krokodilom a ona vrebcom; on čavkom a ona zecom; on kerom a ona sokolom; on orlom, ona ribom; on mišom, ona maćkom; on u čitavu sobu prohe a ona kvočkom s pilići te svu prohu pozoblje, samo jedno zrno ostane, u komu je bio njegov majstor, koji se pretvori u vjevericu, a njegov šegrt u jastreba te vjevericu udavi. I tako šegrt predobije svog majstora a svog siromašnog otca obogati; te ako je živ, i danas mu je dobro.

4.

Kraljev sin.

Živio je njegda u staro doba njeki kralj, koji otišavši jedan put u lov ništa neulovi, nego jednog diviega čovjeka. Ovoga diva on zatvori u tamnicu, te zaprieti da će svaki, koji bi ovoga diviega čovjeka izpustio, glavom platiti. Tamnica u kojoj je ovaj div zatvoren bio, bila je pod sobom mladoga kraljevića. Div je plakao danom i noćju, te tako mladom kraljeviću, da ga je ovaj jedne noći pustio iz tamnice. Kad se je svanulo, bude začudno kralju, što nejauče zasužnjeni div, kao običajno; te odmah metne sebi zlo u glavu, da ga nije tkogod pustio; uzme ključe od tamnice, odključa; kad on, ali diva u tamnici neima. Čim to kralj vidi mamom se pomami i stane vikati po dvoru: „Tko je izpustio diva?“ Svi dvorjani na ove rieči mukom zamuknuše, jer se svaki svojoj glavi boji. Kad nemogadiaše biti drugčije, kaže mladi kraljević Jozip, da ga je on pustio. Čuvši ovo kralj veoma se razžalosti, što morade svoga jedinca pogubiti; ali mu njeki prijatelji rekoše neka nepogubi, nego neka ga pošalje kud god iz dvora, samo neka ga nije ovdje. Saslušavši kralj ovi savjet, posla svoga sina drugomu kralju, svomu komšiji (susjedu). Dade svomu sinu jednoga slugu, komu je takodjer bilo ime Jozip, koji će mu posluživati u putu, i koji će ostati onamo kod onoga kralja.

Kad su bili na putu mladi kraljević i njegov sluga, na jedan put ožedni kraljević, te ugledavši jedan bunar, ode onamo da se napije vode. Kada on dodje do bunara, koji nije bio vrlo dubok, neima na bunaru kove, da može vode izvaditi i napiti se, te rekne

svomu slugi, da ga pridrži za noge dok se on napije, što sluga i učini; a kad se on napio vode, onda sluga rekne njemu: „Sad ću te baciti u bunar, ako mi nećeš dati svojih haljina, pa da ja budem kraljević, a ti moj sluga.“ Videć kraljević što od njega biva, obeća svomu slugi sve što je iskao. Ali to nebude slugi dosta, nego mu još rekne: „Zakuni se, da nećeš nikomu kazati,“ te i to morade mladi kraljević učiniti, te ga onda istom sluga pusti na slobodu, a on siromak skidavši svoje haljine, dade slugi; a on morade obući slugine, te kao sluga ići pred konjem pješke. Kad su došli na svoje mjesto, kraljev sin bude primljen kao sluga, a sluga kao kraljev sin. Kad su tude bili njeko vrieme, poboja se kraljev sluga (sada kraljević) da se nebi doznalo za njegov zločin, počme raditi o glavi mladoga kraljevića (sada sluge) te šetajući se jednu večer po zvierinjaku kraljevskomu s kraljem, rekne mu: „Svietla kruno! vidim, da imaš mnogo različitih živina; ali je šteta, da svedjer zatvorene stoje, a ja znam da bi tebi bilo drago imati takvoga čobana, koji bi ti mogao čuvat tvoje živine; ali ti imaš takvoga čobana u dvoru tvome, a ti za njega neznaš, a taj je moj sluga Jozip; on će govoriti da toga nemože, ali mu ti zaprieti za glavu, pa češ viditi, da će učiniti, ja znam, da može; a ako nehtiedne, odsjeci mu glavu. Čuvši ovo kralj, zovne slugu Jozipa i rekne mu: „Čuo sam čudo do sad nečuveno, da si tako moguć, da bi mogao sve ove moje zvieri naponase čuvati i u istom broju natrag opet dotjerati; zato ti ja zapovjedam i prietim ti, da ćeš glavom platiti, ako danas neotjeraš medvjede i opet večeras sve na broj kući nedotjeraš i spratiš u zvierinjak.“ Kad ovo čuje sluga, rekne: „Netreba ni da jih gonim, nego mi odmah odsjeci glavu; ali ga kralj nehtiede ni slušati, nego mu rekne: „Nije druga, ako to neučiniš, neima na tebi glave.“ Onda on potjera medvjede u pašu plačući, kunući onoga, koji je kralja na to nagovorio.

Dok je pustio medvjede iz zvierinjaka, a medvjedi ko medvjedi odmah uteku u šumu. A kukavni kraljević sjedne uz jednu kladu i počme jaukati i naricati. Dok je on tude tako naricao, dodje k njemu jedan čovjek runjav i pita ga: „zašto plačeš?“ na ovo pitanje počme mladi čoban sve tanko po tanko pripoviedati; na što runjo rekne: „Neboj se ti ništa, evo ti ovo zvonce, te kada bude oko akšama, samo malo zazvoni, odmah će tebi svi oni medvjedi doletiti, pak ih slobodno kući potjeraj.

Kad je bilo oko akšama, zazvoni; ali eto vrve medvjedi kao kukurik iz zemlje, ter jih potjera kući, a on uzme svoju sviralicu pa podje svirajuć sve do kuće. Kad je došao do kuće, sprati medvjede u zvierinjak. Kada to spazi nenavidnik, onda rekne kralju: „Svietla kruno! da ti je znati, kako je moguć naš sluga, on more čuvati i vukove, samo mu ti zaprieti za glavu.“ Kad je jutro osvanulo, zovne kralj sina kraljeva i zapovjedi mu za glavu, da čuva i vukove. On je siroma izgovarao se, da nikako nemože; ali uzalud, kralj glavom prieti, nemože biti drugčije nego mora ići čuvati. On siromah dok izpusti vukove iz zvierinjaka, vukovi ko vukovi odmah uteku u šumu, kud koji znade i može. Sad on opet ode pod onu kladu i počme plakati, što mora na pravdi glavu izgubiti; ali eto ti runje i upita ga, za što plače? na što on odvrati: „Dragi moj divo! zapovjedio mi je sada kralj, da čuvam vukove, pa su pobjegli kud koji.“ Div mu odgovori: „Neboj se ništa, evo ti zvonce, pa kad bude akšam, samo zazvoni i svi će ti vukovi opet doći.“ Što mu je div govorio, to je on učinio. Kad bude akšam, zazvoni i svi se vukovi oko njega sgrnu a on jih potjera kući i kad je došao kući, sprati jih u zvierinjak. Kad je to vidio njegov protivnik, bojeći se, da ga neoda, rekne kralju: „Svietla kruno! naš sluga nesamo medvjede i vukove, nego i golubove more čuvati.“ Onda kralj zovne slugu i zapovjedi mu, da mora čuvati golubove i to pod izgubljenje glave. On siromah dok potjera golubove, golubovi kao golubovi svi odlete kud je koji mogao, a on sam ostane na putu i opet hode pod onu kladu i počme plakati; ali eto ti njegova runje i upita ga: „Zašto si se snuždio? koja ti je žalost?“ na što mu on počme tanko po tanko pripovjedati, što je i kako je. Onda mu dade i treće zvonce i rekne mu: „Kad bude pred akšam, zazvoni i svi će ti golubovi povratiti se,“ što on i učini. Kad je došao kući, sprati golubove u zvierinjak, a on otidje u svoju sobu. U to je vrieme kralj udavao svoju kćer pod ovom pogodbom: metnuo je košiju i na vrh košije zlatne tri jabuke; tko bi triput utekao i odnio sve tri zlatne jabuke, njegova bude djevojka. Tada su se mnogi spremali na košiju; nije šala dobiti kraljevu kćer! I on siromah ode svomu divu, pa mu kaže sve, kako je, a runjo mu donese nove haljine i konja jagaza, pak mu rekne: „Kad poletiš, nemoj odmah s početka konja moriti, već kad budeš blizu košije, potegni dizgume a ošini uzendjijami; konj će prvi doletiti, a ti uzmi na

skoku jabuku, i odmah poleti amo meni. Tako je dva puta on učinio. Kralj se razljuti, što je dva put odnešena košija, a nezna se, tko odnese jabuke. Sin kraljev zlatne jabuke sebi u džep spremi. Treći put kralj izkopa pokraj košije golem jendek a za košijom ozida visok zid, da nemože uteći, koji bi odnio košiju. Onda on ode opet svomu divu, koji mu dade sve zlatne haljine i konja. Kad su poletili, on prvi doleti, uzme jabuku i pobjegne preskočiv i zid i jendek. Kada se je on razgovarao s kraljevom kćeri, opazi ona u njegovim njedrim zlatne jabuke, te odmah odleti i kaže otcu; njezin otac odmah dozove njega i pokloni mu svoju kćer, a njegova slugu, koji je do sad bio kraljević, dade posjeći. Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada.

5.

Biberaga.

Bila tri brata i imali jednu sestru Ajku, pa odu u planinu da japiju sieku za kuće, a materi svojoj reknu, da jim pošalje hranu na magarcu po Ajki sestri. Kad je bilo gotovo jelo, mati jim ga odpremi kako su oni bili rekli.

Ajka uzme magarca i odtjera na njemu zairu u planinu; ali kad dodje u planinu, uhvati je div i odvede ju sebi zajedno s magarcem i hranom. Ajkina tri brata čekali su tri dana, da jim donese u planinu kako su rekli hranu, te kad su prošla tri dana, odu kući i upitaju mater svoju, zašto jim nije poslala hranu, a majka jim odgovori i kaže jim, da je poslala prije tri dana hranu na magarcu po Ajki. Braća Ajkina, kad to čuše vrlo se začude i najstariji brat rekne: „Idjem ja tražiti sestru našu Ajku.“ Kad dodje u planinu, nadje jednu čobanicu kod ovaca i upita ju, je li gdjegod vidila njegovu sestru Ajku po planini s magarcem i hranom, čobanica mu kaza, da ju je div uhvatio i odveo ju je u kuću svoju — pećinu. Čuvši to brat Ajkin, odmah ode doli u divsku pećinu, i došavši nad pećinu podje vikat imenom svoju sestru Ajku. Ajka mu izadje i poznavši ga da je njezin brat, uvede ga u kuću i počme se s njim pitati; i dok su se tude razgovarali, nješto više kuće zatutnji i topuz u kuću uleti. Brat Ajkin prepadne se i začme ju pitati: „Što je to?“ Ajka mu kaže, da onaj topuz div njezin baca svaki dan prije na tri sahta, nego će kući doći i s tim joj daje

zlamenje, da mu večeru pripravi. Kad se mrak uhvatio, dodje div kući i u kući nadje svoga šuru, brata Ajkina. Div upita Ajku, tko ono sjedi; Ajka mu kaže, da je njezin brat. Div čuvši za svog šuru, zovne čobana od ovaca i zapovjedi mu, da zakolje ovna zvonara. Čoban dovede ovna divu, a div ga zakolje ter i izpeče; kad je ovan bio pečen, div zovne svoga šuru i dade mu pola ovna, te mu rekne: „Ako izjedeš to pola ovna prije nego ja, ubi me, a ako li ja prije pojedem, ubiti ću te." Šura se siromah prepadne, te podje jesti što brže može; ali uzalud, jerbo div izjede svu svoju polovinu pečenke, dok je brat Ajkin dva oli tri zalogaja izjeo i tude ga odmah div ubi.

Kad ubi div najstarijega brata Ajkina, drugi brat podiže se i podje tražiti svoju seku. Kad je došao u planinu, nadje čobanicu kod ovaca i upita ju za svoju seku kao i prvi njegov brat; ona mu kaže za Ajku kao i prvomu njegovu bratu, pa i on ode u pećinu divsku, i sve mu se sgodi kao i prvomu njegovu bratu.

Kad je drugog brata Ajkina div ubio, podigne se tražiti treći najmladji brat svoju sestru, pa mu se sve isto sgodi, kao i onoj dvojici njegove braće.

Poslie kako su umrla sva tri brata Ajkina tražeć ju, rodi joj se još jedan brat u rastu kolik biberovo zrno, zato mu nadjenuše ime Biberaga. Mali Biberaga kad podraste malko, podje se igrat s djecom, i igrajuć se ucvili jedno diete, koje zače plakat i proklinjat ga govoreć mu: da bog da otišao kud su ti i ona tri brata ostala otišla! Biberaga kad to ču šta mu diete reče, odmah odleti materi svojoj i upita ju, šta mu je bilo od ostale braće? mati mu kaže, da su sva trojica otišla tražiti svoju sestru Ajku. Čuvši mali Biberaga, što mu je bilo od braće, popne se na tavan i po njemu pokupi gvoždja što je god bilo i odnese kovaču, da mu skuje topuz do sutra za jedan dukat. Biberaga ode kući, a kovač pokupi gvoždje i podje kovat topuz kako mu je Biberaga rekao. Kad je bilo sutra dan, dodje Biberaga po topuz i uze da ga nosi, a kovač zaviče, da mu plati; Biberaga mu pak odgovori, da pričeka, dok vidi je li tvrd; i uze topuz, te ga baci nebu pod oblake a zatim podmetne glavu svoju pod topuz; topuz pane na glavu i razlupa se na sto komada. Biberaga pokupi komade i ubije kovača, pa onda ode drugomu kovaču i upita ga: more li mu topuz skovati? Kovač mu rekne, da može, ako će mu dukat dati; Biberaga reče, da će mu

dukat dati, samo ako mu tvrd topuz skuje; i povrati se kući sojoj te kad je drugi dan osvanuo ode kovaču i upita ga, je li mu topuz skovao? kovač mu reče, da je topuz gotov, samo daj dukat, pa nosi. Biberaga mu na to odgovori: „Čekaj, dok vidim, je li za mene," i uze topuz pa ga baci pod oblake i podmetnu glavu svoju pod topuz. Topuz pane na glavu i razkomada se na više komada, koje Biberaga pokupi, i ubije s njima kovača. Biberaga pokuša i treći put, da skuje za sebe tvrd topuz, te zato ga i odnese trećemu kovaču i upita ga, more li mu skovati topuz; kovač odgovori: „Mogu ako ćeš mi dati dukat." Biberaga na to privolji i ode kući. Kad je bilo sutra dan, podje kovaču i upita ga, je li mu skovao topuz; na to kovač odgovori: jest, i zovne ga, da ga na dvor iznese, jerbo, reče, ja ga iznieti nemogu. Biberaga uzme topuz i baci ga pod odblake ter podmetne svoju glavu pa ga dočeka; topuz bubne na glavu i — ostane čitav. Tako je pokušao tri puta, i sva tri puta topuz ostane zdrav, a na glavi nabije čvor, koji je malog Biberagu kroz njeko vrieme uznemirivao. Sada Biberaga plati kovaču i uze topuz pa ode kući, a od kuće u planinu. Po planini hodajući njekoliko dana, nabasa na jednu čobanicu kod ovaca i upita ju, je li igdje vidjela njegova tri brata i sestru Ajku? — čobanica mu kaže, da ih je vidjela i da ih je sva tri div pogubio eno doli u svojoj kući; „vidiš, u onoj pećini, gdje i sada tvoja seka prebiva." Biberaga čuvši to, odmah ode dole nad pećinu i započme vikati svoju sestru imenom. Ajka kad ču da ju njetko zove imenom njezinim, začudi se i reče: „Ta moj Bože, tko to mene zove, kad nikakva brata neimam?" i izadje iz kuće i vikne: „Tko je danas, tko me zove, kad ja moje braće više neimam?" Biberaga joj reče: „Ja sam tvoj brat, što sam se poslje tebe rodio, i ime su mi nadjenuli Biberaga. Ajka čuvši da je njezin brat uvede ga u kuću i počme se š njim razgovarati, dok udari topuz u pećinu i doleti pred vrata. Biberaga na prvi oka tren malko se prepadne, al ipak dade srcu garjet, te skoči pa prihvati topuzinu i baci ga divu opet natrag. Div se začudi i reče sam sobom: „Tko to vraća natrag moj topuz? — tamina sam se namirio na runjav nos!" I kad je došao u svoju pećinu, upita svoju ljubu Ajku: „Tko je došao?" ona mu reče: da je došao njezin brat. — U to doba nanidje jedan čoban, koji gonjaše pred sobom ovce, koga div opazi i vikne, da mu povede ovna zvonara za raźnja; — čoban ovna odvede divu, a div uzmavši nož

prikolje ga i sadre, pa upita svoga šuru Biberaga: il će ovna peći, il će vatru ložit i drva brati? Biberaga mu odgovori, da će drva brati i vatru ložiti. Div poslje nego je ovna za pecivo dogotovio vikne Biberagu, da drva bere; a Biberaga spodbivši svoju topuzinu udari bukvu, bukva se prevali i padne na zemlju; za tim odnese glavnju (torie) i naloži vatru. Div sada nastavi ovna na pečenje, pak kad ga je izpeko razsieče ga na pola i rekne Biberagi: „Uzmi to pola ovna, pa ako ti tu polu prije pojedeš nego ja svoju onda mojoj mi glavi haka dodji, to jest ubi me.“ — Sada prionu (pohite) obadvojica jesti, obadva velike komade u usta trpaju; ali bude hitriji, valjda za to, što je mladji, Biberaga, te i prije ga i pojede a zatim i izpuni pogodbu: to jest diva ubije sada Biberaga. Oslobodivši tako svoju sestru pokupi svu gotovu imovinu divsku i ode s Ajkom uprav kući.

Kad je došao kući, njekoje vrieme uživao dobiveno blago; al za malo vremena je sve prololao! S toga nemogući više kod kuće živjeti, ode u sviet i dodje u jednu varoš, gdje nadje množinu svieta skupljena oko jednog čovjeka, koji sjedi i u ruci ćuskiju (gvozdeni kolac) drži, pa kad ju stisne iz nje voda pisne. Biberaga upita njega: „Ima li još tko god od tebe jači?“ „Neima, osim jednoga Biberage, koji topuz na glavu dočeka.“ Biberaga mu kaže i upita ga, hoće li š njime u sviet poći, a on mu odgovori: „Kako nebi s takovim pouzdanim drugom pošao?“ I odatle podju obadvojica u sviet, i dodju u jednu varoš. Po varoši hodajući nanidju opet na jednu hrpu svieta nakupljena okolo jednog čovjeka, koji sjedeći s malim prstom okreće devet mlina. Nadošla dva druga upitaju ga: ima li tko jači od njega, a on jim kaza da imaju dvojicu, Biberaga i ćuskijaša. Oni mu se pokažu i pozovu ga u družtvo, na što on odmah i privoli; te tako sada Biberaga, ćuskijaš i mlinar zajedno podju u sviet, i putujući po svietu nabasaju na Stambul (Carigrad). Kad su došli u Stambul, začuju, da su tri carske kćeri ukradene, i ujedno čuju, da car nebrojeno blago daje onomu, tko jih nadje. Sad Biberaga, ćuskijaš i mlinar otidju caru i zaištu od njega ne blago, nego sto hiljada tovara luga, da planine obaspu pa da čuvaju. Car jim dade luga, s kojim oni obaspu sve obližnje planine i započmu čuvati. Prvo jutro, kad osvanu, pristave za ručak čitava vola i upitaju se medju sobom, koji će sada ručak variti i pripravljati i koji će planine obilaziti. Ćuskijaš

rekne: „Ja ću ručak pripravljati a vi obadvojica čuvajte planine.“ Pa tako i bude. — Ćuskijaš poslje nego je započeo pripravljati ručak, dodje jedan lakat-ćose i pedalj-brade, pak nazove Ćuskijašu dobro jutro; a ćuskijaš prestrašiv se ostavi vas ručak i pobjegne; što videći lakat-ćose i pedalj-brade, da se ćuskijaš prestraši, sjede za kotao i pojede svega vola, pak onda ode svojim putem. Poslje njega dodju Biberaga i mlinar i zovnu ćuskijaša, da jim ponese ručak, a ćuskijaš vikne iz granja, da neima ništa, jerbo malo prije dodje jedan lakat-ćose i pedalj-brade te sve pojede što god je našao, „a ja kako sam se preplašio pobjego sam i ništa mu nisam smio progovoriti.“ Sada rekne mlinar: „Ja ću sutra čuvati, pak neka meni dodje!“ Kad je drugi dan osvanuo, mlinar nastavi vola za ručak, a ona dvojica otidju planine obilaziti; al eto ti lakat-ćose i pedalj-brade, zasjedne za kotao i pojede sve, a mlinar od straha sakrije se u granje. Poslje njega dodju ona dva, koji su čuvali planinu i upitaju mlinara: ima li se što ručati? a on jim odgovori: „bome neima; pojeo je sve onaj prokleti lakat-ćose i pedalj-brade, kome nisam smio zabraniti, nego sam pobjegao.“ Sada reče Biberaga: vi sutra čuvajte planinu a ja ću ručak variti i sgotoviti, pak da vidimo, hoće li onaj objешenjak onda oteti naš ručak!“ Kad bude sutra dan, ćuskijaš i mlinar otidju planine čuvati a Biberaga ostane pripravljati ručak; al eto ti opet lakat-ćose i pedalj-brade, pa hoće da jede po starom svom običaju; ali Biberaga skoči i reče mu: „Dva sam dana ostao bez ručka, ali treći dan neću, dok je na meni glave.“ Na što lakat-ćose i pedalj-brade odvrati: „Znaj i ti, da meni nije ni od koga sudjeno umrieti, nego od Biberage!“ Biberaga nehtjede mnogo oklievati, nego skoči na noge te uhvati i sveza ga s jednom usukanom jelikom. Zatim prispiju i ona dvojica, i videć lakat-ćose i pedalj-brade svezana, obraduju se. Sada sva tri sjednu ručati i kad su bili u pol ručka, krisne svezani lakat-ćose i pedalj-brade i iztrgne jeliku iz zemlje pak poče bježati i jeliku za sobom vući, koja je za njim činila brazdu ko što tri pluga volova. Ćuskijaš i mlinar podju po ovoj brazdi da ga uhvate, a Biberaga na njih vikne da ostave, dok se svrši ručak; pak kad su ručali, onda sva trojica podju po ovoj brazdi, to jest njegovim tragom i do jedne rupe, koja je u zemlji bila izkopana, i stanu tude razgledati, kako bi se moglo unići unutra; pa kad su razgledali sve, odu caru, i zaištu od njega hiljadu tovara urgana, (konopaca), da se

mognu spustiti dolje u jamu. Car jim dade urgane. Oni pak uzevši te urgane odu k jami; nu tako putujući zametne se medju njima govor, tko će prvi u jamu ući? dok ćuskijaš reče, da će on saći prvi u jamu, i kaže jim, da kad zadrma konopcem, da ga izvuku natrag. Tako i bude. Ćuskijaša za njekoliko spuste u jamu, ali ćuskijaš zadrma konopcem da ga vrate natrag, i oni ga natrag izvuku. Kad je ćuskijaš izašao, rekne mlinar: „Ja ću ići sada doli u jamu, i podju ga spušćati dok se neprepade i zadrma konopcem da ga izvuku; kad su ga natrag izvukli, reče Biberaga: „Ta vi ste obadva šeprtlje; spušćajte mene doli u jamu, pak da vidimo, jesam li ja takova kao što ste vi kukavica!“ zatim se odmah spusti u jamu, i uprav do dna.

Kad je Biberaga sašao doli u jamu, ugleda liepu zelenu ravan, da je bilo milinje pogledati, i na sredini ove ravnine odžake (kuće velike; obično više kula u skupu), gdje su stanovale ukradene tri sultanije careve. Biberaga odmah zaputi se k odžacima, nadje dvie sultanije zajedno, koje zapita: „Gdje vam je treća sestra?“ A one odgovoriše: „Otišla je rane zavijat ćosi, koje mu je skoro Biberaga zadao.“ Razumivši to Biberaga, htijaše odmah ćosi unići, ali ga one zaustaviše, i kažu mu, da ima jedna sablja više ćose, i da odmah neleti ćosi nego k sablji, da ju prije ujagmi, jerbo ta sablja može odsjeći glavu na dan hoda. Biberaga saslušavši savjete, unidje u sobu, gdje je stajao ćoso i pograbi odmah ćosinu sablju, a kukavni ćoso spazivši Biberagu ujedno gdje mu ugrabi sablju, izleti iz sobe pak bježi; a Biberaga za njim niz polje u potjeru poleti, dok mu nedodje na pamet što su mu sultanije kazale, da može ta sablja odsjeći glavu na dan hoda daljine; sada ti moj Biberaga prihvati za sablju, te kako zamahnu tako odmah i ćosina glava na zemlju pade. Kad je Biberaga ćosu pogubio, vrati se u odžake k sultanijam i povede ih sa sobom do jame, kroz koju je sašao, i uzme krošnju pak metne najstariju sultaniju u nju i s njom zajedno pošalje pismo, u kojem kaže, da ju šalje ćuskijašu. Kad je sultanija gore već bila izvučena, spuste opet krošnju u jamu, a Biberaga jim u njoj pošalje srednju sultaniju s knjigom, da ju dade mlinaru; kad su treći put spustili krošnju u jamu, Biberaga u njoj pošalje jim najmladju i najljepšu sultaniju i knjigu, u kojoj kaže, da je njegova. Ali kad je nju hotio u krošnju metnuti, ona mu dade jednu kutiju i rekne mu, da ju otvori, kad mu bude potrieba.

Kad su naime ćuskijaš i mlinar izvukli najmladju sultaniju, vide, da je najljepša, pak s toga zanemarivši Biberagu, malko posvade se i pobiju, dakako govoreć sad ovaj, sad onaj, da je njegova, i u toj svadnji i inadu zapute se u Stambul a Biberagu ostave u jami. Biberaga videći, da ga neće izvući i da su mu se iznevjerili, ode niz polje do jednoga jezera, gdje oćuti pjevanje i puškaranje svatova, koji kad dodjoše k jezeru, ostaviše tude kraj jezera jednu curu (djevojku na udaju), pak se vratiše natrag. Videći Biberaga samu curu kod jezera, pristupi k njoj i zapita ju: „Što te ostaviše tu samu?“ Ona mu reče: „Ovdje ima u jezeru aždaja, koja svake godine po jednu djevojku poždere, pa došo evo i na me red da me poždere; eto s toga su me ovdje samu ostavili.“ Biberaga kad je čuo od cure te rieči, rekne joj, da ga malko po glavi poišće (potraži vaši, uši). Cura mu na to odvrati: „Bježi odtale, dobar si junak; bud je meni potrieba ovdje ginuti, nije tebi.“ Biberaga joj rekne: „Ti samo mene poišći, pak se nebrini za mene, ja ću pobjeći, kad ona poleti tebi.“ Biberaga njoj legne na krilo i zaspe, ali dok je ona Biberagu uškala i dok je Biberaga na njezinu krilu sladki sanak boravio, zadrma se jezero i zaljula i aždaja pomoli se iz jezera te podje k curi, da ju proždre; cura se prepane i začme plakati, te joj jedna suza pane na lice Biberagi, koja ga i probudi. On skočivši iz krila djevojčinog potegne sablju, zamahne i odsjeće aždaji glavu. Poslje toga uzme curu Biberaga, te otidje njenom dvoru. Kad su došli k dvorim, upita car kćer svoju: „Tko te izbavi od aždaje?“ Ona mu kaza, da ju je izbavio onaj momak, koji je s njom došao i da je on posjekao aždaju. Poslje njekoliko vremena vjenča car svoju kćer s Biberagom, s kojom u veselju njeko vrieme sprovede i porodi tri sina. Nu to veselje netrajaše za dugo: počme se Biberaga misliti i stuživati. Videći to njegova ljuba, upita ga, što mu je, što se misli; a on joj odgovori, da bi mu bilo drago izaći na drugi vilajet (sviet). Ljuba mu obeća, da će moliti otca, da mu izpuni volju.

I sbilja ljuba odmah otidje otcu, te ga zamoli, da ga pusti na drugi vilajet, jer je, reče, dosta kod nas bio i ostavio nam tri sina; a drugo, vriedno je, da se momu izbavitelju želja izvrši i izpuni. Otac joj rekne: „Ajde, kaži ti tvomu izbavitelju, ako hoće da izpuni svoju želju, neka otidje k div-ptici do jezera i da ju zamoli od moje strane, da ga gore na drugi vilajet iznese.“ Biber-

aginjica, dobivši milost od otca, ode k njemu i kaže mu, što i kako je otac rekao, te ga opremi liepo i dobro i dade mu carski list, da ga ponese div-ptici. Biberaga oprostivši se njom ode do jezera k div-ptici. Kad je došao k jezeru, nadje na jeliki gnjezdo i ptiće a div-ptice neima; sada sjede tude pod jeliku pa zapali, dok na jedan put oćuti cvrkutanje ptića, kad se obazrie on, al ima šta i vidjeti — aždaja se iz jezera diže da ptiće poždere. Biberaga nebijaše lien, nego povadi sablju i posieče aždaju. U to doba dodje div-ptica i poče pitati ptiće svoje, ali kad ugleda Biberaga pod jelikom, reče: „Dosti si mi ptičad pojeo kroz dvie godine, koje sam nastojala odhraniti, pak jih nisam mogla od takih", i htjedne ga ubiti; ali zaviču ptičad: „Nemoj ga ubijati, jerbo nas je on sahranio od aždaje, a nije nas zobo on, nego nas je aždaja kroz dvie godine jela." Biberaga sada ustane i podkuči joj knjigu od cara da vidi što je došao. Div-ptica uzme knjigu i pročita ju, pak kad razgleda, što joj se piše, reče Biberagi: „Ajde kući, pa zakolji dvanaest ovnova i sadri jih na mješine; u ono dvanaest mješina nali vode, te ponesi amo, nu uz to ponesi još dvanaest zaoblica, pak kad se ja obazrem na desno, onda me založi mesom, a kad se na lievo, onda me založi vodom" Pa tako i bude. Biberaga ode natrag caru, pak sve učini, kao što mu je div-ptica zapovjedila i vrati se natrag; kad je došao div-ptici, uzme div-ptica mješine, pak ih objesi na lievu stranu a zaoblice na desnu, njega pako metne u antrešelj (na ledja izmedju zaoblica). Kad ga je nosila, davao joj je, kako mu je rekla, sve dok je duralo mesa; a kad je mesa nestalo, onda Biberaga odkine od svoga tabana mesa i dade joj; ali div-ptica odmah spoznade, da je njegovo meso, pak s toga nehtjede ga izjesti, već metne ga pod jezik i tako čuvajući to meso pod jezikom iznese ga na drugi vilajet. Kad je Biberagu spustila na zemlju, on počme naramljivati (ramati), nu to spazi i div-ptica pa ga upita: „Što ramlješ?" A on malko makne ramenima pak rekne: „Ništa." Onda ona uzme ono njegovo meso izpod jezika, pa ga metne na isto mjesto, odklen ga je on odkinuo i dva tri put udari kljunom, nek je tvrdje, pak onda vrati se natrag.

Biberaga podje putovati i u putu mu pane na pamet ona kutija, što mu je dala najmladja sultanija — njegova nesudjena ljuba — uzevši ju i otvori, nu dok je otvori, izleti muha i pčela pa ga upitaše: „Što hoćeš?" on njim na to odgovori i zapovjedi,

da mu dovedu dobra konja i donesu dobre haljine; one mu sve pribave, što je god tražio. Biberaga dobavivši se dobra konja i liepih haljina krene k Stambulu gradu; kad je došao u Stambul, otvori kutiju i uletiše muha i pčela i odnesoše konja i haljine. Biberaga nastani se kod jedne babe; kad je osvanuo drugi dan njegova tude boravljenja, zaviče telal po Stambulu: ima li itko, da ga je majka rodila, koji će izaći carevu zetu ćuskijašu na mejdan. Biberaga kad je to čuo, vrlo mu je drago bilo, pak otvori kutiju, iz koje izleti muha i pčela i upitaju ga, šta hoće; on jim odgovori, da mu dovedu konja gjogata dobra i dobro odielo, da može pozvati ćuskijaša na mejdan. One mu to sve za jedan časak priprave; a on se liepo opremivši pojaši pretila gjogina i ode na mejdan; na mejdanu sreća mu priskoči, te pogubi ćuskijaša i odmah kako ga pogubi, vrati se kući, otvori kutiju, a pčela i muha ulete u kutiju i odnesu sa sobom konja i haljine.

Po Stambulu tražili su njekoliko dana onoga, koji je carskog zeta pogubio, al ga nikako nemogahu naći. Poslje njekoliko vremena opet pusti car telala, da po Carigradu traži, tko će izaći na mejdan drugomu njegovu zetu, t. j. mlinaru. Biberaga sad opet otvori kutiju i zaišće od muhe i pčele, da mu dovedu konja vranca, ali boljega nego je gjogat bio, i s njim zajedno haljine bolje od prvašnjih. One sve za kratko vrieme priprave. On po običaju svom opremivši se izađje na megdan i pogubi mlinara, pak se taki s mejdana vrati kući i pusti muhu i pčelu u kutiju, koje i konja i haljine odnesu.

Poslje toga drugoga mejdana mnogi se razžalostiše s carem i tražiše, tko pogubi dva carska zeta; ali jim sve utaman bijaše, jer ga nepronadjoše. Kad se je po Stambulu malko smirilo i car se ublažio, Biberaga napiše knjigu i pošalje ju mladoj sultaniji po babi, kod koje je stanovao u vrieme mejdana; u njoj joj kaže tko je i odklen je i iztumači joj sve potanko, što se je s njim dogodilo poslje njihovog razstanka, i kaže joj, da je on pogubio obadva carska zeta. Sultanija kad vidje, šta joj knjiga kaže, poruči Biberagi, da slobodno može doći i kaza mu, da mu car neće ništa učiniti, jer je ona izprosila milost od cara, da može doći i s njim se pomiriti. Biberaga kad je čuo, što mu je sultanija poručila i obećala, ostavi babu i njezin stan, pak ode caru. Kad je došao k caru, car ga pomiluje i pomiri se s njim i vienča s njim naj-

mladju sultaniju, pak mu sve imanje daruje, koje su prije mlinar i ćuskijaš posjedovali, i načini mu pokraj svoje kule kulu, kao i u sebe. I tako se Biberaga smiri sa sultanijom, pak ako je živ, i danas mu je dobro.

6.

Car i njegova tri sina.

Bio je njeki kralj, koji je imao tri sina, a kćeri ni jedne. Jedne večeri pošalje ih svu trojicu kralj spavati, zapovjedivši jim, da mu sutra svaki kaže, što je koji prošle noći sanjao. Sutra dan kad su ustali, upita ih kralj: „Što ste sanjali?“ Najstariji kaže: „Ja sam usnio, da ću biti kralj.“ Drugi kaže: „A ja sam sanjao, da ću biti veliki gospodin.“ Treći rekne: „A ja sam usnio, da ćeš mi ti ruke prati, a mati držati ručnik (ručni otarak), brat najstariji držati umivalo a srednji me služiti.“ Kad je to čuo kralj, odmah mu zaprieti i zapovjedi, da ide od njega: „baka čovjeka,“ reče, „komu da ja ruke perem?!“ On siromah videći, da otca s tim uvriedi i da ga ublažiti nemože, otidje od njega, pak je svakud tumarao po tudjih državah a nigdje stana za sebe nenadje. Jednom tako lutajući po šumama, namjeri se na jednu pećinu; kad u pećinu unidje, nadje pun kotao pûre više vatre, što jedva i dočeka, dok se dovari, jerbo je već zamro bio od gladi, sjede pa pojede sve. Kada je sve pojeo, popne se i sakrije više vrata. Ali čim se smrče, eto ti jednoga starca ćorava, koji s paše dotjera koze. Čim starac vidje, da u kotlu pûre neima, odmah počme tražiti po pećini, pak kad pogleda više vrata, ugleda čovjeka sjedećeg; carski sin od straha i stida zacrveni se kao sirkova batina. Starac ga upita: „Tko si ti?“ A on odgovori: „Ja sam siromah, bez svojega doma, pak klateći se po svietu dodjoh evo k tebi, ako ćeš me primiti.“ Starina mu odgovori; „Hoću, od sada ćeš mi uvjek pûru variti (kuhati), a ja ću koze čuvati“. Što i bude. Kraljev je sin svaki dan pûru vario, a stari je koze čuvao; pak bi u večer obadvojica zajedno večerali. Jedno jutro starac kaže kraljeviću: „Ti ćeš danas koze čuvati, a ja ću pûru variti.“ K tomu kraljević pristane odmah, samo mu evo ovo primjeti: „Ima tamo devet planina, na osam goni koze, a na devetu nipošto da se nisi usudio koze tjerati, jerbo tamo ima vila, pa su mi oči izkopale, pa bojim se, da neće i tebi.“ Bio je medju kozami jedan

jarac, koga je stari jašio, — dakle ga i kraljević uzjaši i koze odtjera. Koze goneći prodje jednu, drugu, treću, petu do osme planine; kada je na osmu naišao, pomisli u sebi: idem vala i na devetu, pak što bude. Čim naidje na devetu, odmah vile pred njega izlete i hoće mu oči izkopati; a on jih zamoli: „Hoćete li mile vile da jedan uvjet učinimo, to jest da metnemo jedno drvo, pa ako ga vi priskočite, onda mi oči izkopajte!“ Vile na to pristanu. On odmah izabere jedno podebelo drvo, ter ga razciepi na način prociepa, pak ga usadi u zemlju a metne unutar jedan klip. Kad to dovrši, onda se zatrči, ter onu kladu, to jest prociep preskoči, pak onda rekne vilama: „De te vi to preskočite!“ Jedna se vila zatrče, te kad bude viš prociepa, onda on onaj klîp (klin) iztegne iz klade, a vila se uhvati u prociep. Druge se vile slete k njemu govoreći: „Pusti nam drugaricu, a išći što te je volja!“ On jim odvrati: „Ništa drugo neću, nego starcu oči izliečite.“ Vile mu odgovore: „Uzmi ove i ove trave, pak pomaži, odmah će starac progledati.“ On vilu pusti a travu uzme, pak onda na jarca, te hajd' kući u pećinu; kako dodje, starcu oči pomaža, a starac odmah progleda. Kad bude sutradan, starac dade kraljevu sinu ključe od osam soba, a od devete nedade mu, jerbo u njoj stajaše dragocjene stvari, i priporuči mu, da dobru svari pûru, a on odtjera koze. Kad je starac odtjerao koze a kraljev sin sam ostao kod kuće, pomisli on u sebi: da mi je znati, zašto mi dade od osam soba ključe a od devete neda, pak odluči sam potražiti ključ od devete sobe. Što odlučio, to i učinio; nadje ključ više vrata. Tko sada veseliji od njega? Otvori vrata, al' i ima šta vidjeti: u sobi stoji zlatan konj zlatnimi pločami podkovan; kod njega stoji zlatan hrt (pas), zlatna kvočka i zlatni pilići zlatno proso zobljući. Onda kraljević rekne konju: „Ajdemo, dokle stari nije došao na jarcu, bježimo odavle.“ Konj mu odgovori: „Dobro! ali učini, što ću ti reći: uzmi dosta platna (beza), pak prostri izpred pećine, da nebi stari osjetio, jer će te ubiti; pak onda uzmi malešan kamenčić, jedne makaze i kap vode, te kad ti ja budem rekao, da baciš, a ti odmah baci.“

To sve kraljević učini; uzme torbu te kvočku i piliće u nju metne, konja uzjaši, hrta povede, pa onda bježi! Kako bjegunac s konjem iztupi iz pećine, odmah starac u planini oćuti lupu podkova konjskoga te vikne jarcu: „Ajdemo u potjeru! odvede mi konja.“

Kad je bilo na pol puta, stigne stari kraljevića, al u isti mah konj zaviče kraljeviću: „Baci kamenčić onaj!“ On baci, i odmah se pred starcem velika planina stvori. Dokle je jarac planinu prešao, dotle je konj daleko odmašio, ali ga za malo opet stiže jarac; konj sada poviče: „Baci onu kap vode.“ Kraljević baci, i velika se opet pred starcom voda stvori; doklen starac na jarcu vodu prepliva, dotle kraljević na konju daleko odmače. Ali evo puste muke! starac opet stiže, onda konj zaviče: „Bacaj makaze.“ Kraljević baci; jarac na njih nagazi i obe mu noge prereže. Onda stari poviče: „Eh! vidim, da te nemogu stignuti, ali me poslušaj, što velim: nadji magarca, saderi ga i kožu navuci na konja, tako isto uradi s hrtom, s kvočkom i s pilićim, jerbo ćeš tako lako izgubiti glavu. Starac se vrati, a kraljević sve učini, kao što mu je rekao starina. Prodje njekoliko vremena i pukne glas, da je kralj izkopao šanceve od trista u dubljinu, a 400 u širinu aršina, i tko ih preskoči, dobit će kraljevu kćer i hiljadu dukata. To kroz cielu godinu nije nitko mogao učiniti; na posljedku rekne kraljević: „Idem ja s mojim konjem i hrtom preskočiti.“ Što rekoh, to nepoprekoh. Sluge dokažu kralju, da je njetko na magarcu preskočio, nu on nevjerujuć sam dodje i vidi, da je istina; ali mu je po nevolji bilo, što magarac preskoči, a konji nemogoše.

Zatim kralj zapovjedi slugam, da njega, kćer, hrta i konja bace u tamnicu. Kad je ogranulo drugi dan sunce, opet reče kralj slugam, da mu izbace lešinu iz tavnice, misleći, da je on umro. Kad sluge stupe u tavnicu, začude se, jer je sva tamnica sjala; to i kralju dokažu, pa i kralj sam dodje u tamnicu i nadje sve kao što mu sluge kazivaše. Videći to kralj, uzme kraljevića za ruku, pa s njime odoh u dvor. Kad unidje unutar u dvor, poljubi ga kralj u ruku i opere ruke; kraljica drža mu ručnik, a braća mu služiše. Poslie on prokaže se, tko je i što je, a kralj mu reče: „Dakle se je izpunio tvoj san.“

Od toga vremena nije više kralj sinove svoje pitao za san. Po što čuo, po ono i prodao.

7.

Nasarajdin hodža postao kadijom.

Nasarajdin hodža, o kojem sviet toliko pripovieda, ništa nije imao osim ženu i jednu kravu. Žena mu je danom i noćju radila

i po izmećarstvu hodala, samo da sebe i njega prehrani, dočim je on takvi lienčina bio, da mu nije u svem svietu para bilo. Zato bi njega žena ružila i psovala, što neradi, nego lienčuje, i ona ga, govorila bi, više nemože hraniti.

Jednoč mu rekne ona: „Što ti neradiš, nego lienčuješ tako? Što bi od tebe bilo, da mene nije? Što se nepromičeš kao i ostali ljudi?“ To izgovorivši ode za poslom svojim, i nije se povratila do mraka. Dok je ona otišla, Nasarajdin uze ponjavu, objesi ju u sobi i tako razastre, zatim proreza jednu jamu na njoj i počme se kroz nju promećati; buduć da je zlo razumio one rieči svoje žene: „Što se nepromičeš kao i ostali ljudi?“ Kad u večer žena s posla dodje kući, začudjena osta izvan sebe, kad ugleda kako se on kroz ponjavu promeće tamo amo, sad na jednu, sad na drugu stranu, zato ga zapita: „Što to radiš naopako po se?“ „Evo premećem se, kao što si mi rekla.“ Žena kad je već iznemogla i nije mogla više raditi, počela je prodavati pokućtvo, samo da neumre od gladi. Kad je već sve razprodano bilo, hotijaše, da i onu jednu kravu, što su imali, proda, ali nedade Nasarajdin, nego joj reče, da će on nju zaklat, i pozvati sve komšije na ručak, pa na jednoč izjesti svu; poslie, rekne joj, oni će nas zvati i na ručak i na večeru. Premda se je žena tomu protivila, pokraj svega toga on nepazeć na nju, zakolje kravu, ostavi kožu, te ju svu na jednoč pristavi, da se vari, a on ode pozvati na ručak, gdje je god koga našao, a ma da je on bio i ciganin, pozvao ga je. Kad se je toliki sviet sgrnuo, iznese Nasarajdin pred njih meso sve na jednoč, a sviet kao sviet, sve pojede, pak ode svak svojoj kući smijući se budalaštini njegovoj, što je učinio. Kad se je smrklo, nadao se je Nasarajdin, da će ga tkogod na večeru pozvati, ali prevari se, jerbo nije nitko ni mario za njega. On je onda mislio, da će ga barem na ručak pozvati sutradan, ali opet nitko i nemisli na njega; tako prodje drugi, treći dan, a on sve jednako čeka, al ni odklen ništa. S toga on uzme kožu od svoje krave, koju je bio naumio prodati, i obuče ju tako, da je dlakavu stranu unutra okrenuo, a onu, koja je bila od mesa, na dvor, pa tako zaogrnut ode jednom potoku i leže pokraj njega. Dok je on ležao, letali su orlovi po vrh njega, i to oni veliki mrljinaš, i na jednoč jedan od njih spusti se k Nasarajdinu i počme od ozgor čupati. Čuvši to Nasarajdin promoli polako ruku izpod kože i uhvati ga. Poslie toga

ode u drugi vilajet bolje sreće gledati. Hodajući dulje vremena tako, dodje do njekoga varoša, a već je bio mrak. Nepoznavajući nigdje nikoga, nije mogao konaka naći, nego dotavrlja se do u jednu avliju i pokuca na vratih, nebi li ga primili na konak; na što izadje njeka žena i kaže mu, da ga nemože primiti, jer neima joj čovjeka kod kuće. Čuvši to Nasarajdin, odmakne se od vrata i skrije se u jedan budžak od avlije, da ga nevidi žena. Poslje malo vremena dodje njekakov velik čovjek k toj ženi, i dok unidje unutra, Nasarajdin potrči za njim, pa poče kroz malu puklotinu viriti, koja je bila na vrati. On je čuo, gdje se razgovarahu o njezinom čovjeku, koji se je na daleku putu nalazio; iz toga je poznao, da to nije njezin pravi čovjek. Zatim htjeli su večerati, gdje je ona pripravila pečena oroza, pogaču i plosku rakije. Prije nego su već počeli večerati, zatuče njetko na vrati i počme zvati, da se otvori. Čuvši to žena, upozna glas svoga muža i reče onomu, što je s njom bio, da bježi na tavan u hambar, a ona uze pogaču, pa ju metne u peć, a plosku rakije i oroza u naćve, pa onda poleti, da vrata otvori; a Nasarajdin se malko odmakne od vrata na svoje mjesto, da ga nebi opazili. Kad je žena otvorila vrata, ugleda svoga čovjeka, koji se je povratio s puta i ode s njime u kuću.

Nasarajdin misleći, da će ga on primiti na konak, pokuca na vratima, na što izadje čovjek one žene, koga zapita, može li prenoćiti, kazujuć mu, da je putnik iz daleka, koji putuje. Ovaj promislivši se, kako je on bio putnik, i kako bi mu bilo drago, kada bi ga tkogod primio na konak, smiluje mu se i uvede ga u kuću. Sada su se razgovarali što o čemu, dok čovjek zaiska od žene, da štogod dade večerati; na što žena odgovori, da neima ništa. Ali on se nije dao tako lako odbiti, nego je sve jednako navaljivao na ženu, da mu što mu drago dade. I najposlje unese nješto ukisle čorbe, koja je skuhana bila prije na nedjelju dana. Tu kukavnu večeru počmu ova dvojica večerati. A žena od velike ljutine ode spavati. Medju tim sve je i sada Nasarajdin čuvao i držao svoga orla pod pazuhom. Kad su večerali, zapita ga ovaj čovjek: „A što ti je to druže što držiš?“ „Ovo mi je gatalac,“ odgovori Nasarajdin. „Pa može li što progatati?“ reče domaćin; na što će Nasarajdin: „Može, te kako još dobro!“ — „E pa daj, neka nam štogod progata, da vidimo ili će biti dobro ili zlo.“ Sada Nasarajdin udari orla šakom po glavi, a orao počme urlikati, i na posljedku malo polakše, kao da nješto

šaplje, a Nasarajdin uho primakne kao da sluša, što mu hoće da kaže; zatim odmah poviče od veselja: „Dobro je, prijatelju!“ „Što je brate?“ obveselivši se reče nadošli domaćin. Kaže sada Nasarajdin, da mu je ovo progatao: da imade u naćvam ploska rakije i pečen oroz; čuvši to domaćin, skoći k naćvam, otvori jih, i zaista nadje sve kao što je orao progatao, pa odmah sve i preda se metne; zatim rekne Nasarajdinu: „Deder neka još štogod progata. A Nasarajdin šta će drugo, nego klep' orla po glavi; a orao zapišti, Nasarajdin prisluhne, te opet poviče: „Dobro je, prijatelju! eno u peći pečena pogača (brašljenica).“ Na to skoči domaćin, te brže bolje ode k peći, kad zaviri u peć, al sbilja pogača leži u peći. Našavši oni tako na nenadani način večeru, liepo večeraju, i prije nego su pošli spavati, rekne još jednom domaćin: „Daj, neka nam još jednoć tvoj gatalac štogod progata, pa ćemo onda ići spavati.“ „Dobro,“ odgovori Nasarajdin, i lupi šakom orla kao i prije, pa onda prisloni uho na njegovu glavu izčekujuć, da mu štogod novoga kaže; dok na jedanput zaviče: „Nikad bolje! nikad bolje! nego sjekira mi, sjekira ti, pa hajdmo ga ubiti; a što nadjemo, to ćemo podjeliti eno na tavanu u hambaru leži jedan čovjek.“ To jedva ovaj dočeka, i uzevši obadvojica sjekire, pa k njemu. Kad zavire unutra, ali čovjek se njekakov izvalio; onda oni negovoreć ništa, odmah sjekirama počmu ga mlaviti, i na mjestu ga ubiju. Kod njega na veliku radost nadjoše dvie sta dukata, i medju se odmah kao braća podjeliše, poslje toga otidju s veseljem radi dobivenoga blaga spavati.

Sutra dan, kad Nasarajdin htjede da podje, zamoli ga domaćin, da mu proda svojega gatalca. No na to Nasarajdin nehtjede ni da gleda veleć mu: „Nebi ga dao ni za život svoj, jer ja s njime živim.“ Poslje dugoga preganjanja reče napokon domaćin: „Daj mi ga evo ti svih sto mojih dukata, pa ćemo se i sprijateljiti.“ — „Ali dobar čovječe,“ odgovori Nasarajdin, „nikako ti ga nemogu dati; jer vidio si ti sinoć, da nebi njega, da mi nebi ni večerali. Pa kako ću ti ga dati sada, kad vidiš i sam da nemogu bez njega biti?“

I poslje mnogog natezanja medju njih dvojicom ipak smilovavši se Nasarajdin na ono sto dukata uzme jih, a sto ih jest imao; vrati se kući bez orla punim srdcem veselja; a tko nebi bio veseo? nije šala, dobiti dvie sto dukata! — Nasarajdin dok se je tako s novcem obogatio, kupi kočiju i četiri konja, a uz to još ljepše ha-

ljine pa se odmah vrati u svoj vilajet. Kad je došao u svoj vilajet, kuda god je prolazio, svak se je čudom čudio, odkuda to „Nasarajdinu, kad je prije fukara (siromah) bio; dok je stupio u varoš, začudjeni bezi i spahije, pitahu ga: „Odkuda to tebi hodža? Tà ti si bio prije fukara, a sada imaš više nego mi svi.“ A on im odgovori: „Da, to je istina, da sam ja prije bio fukara, al s toga nisam se htjeo baš tako sasvim oblieniti, nego sam i ja gledao, da ravnijom nogom na zemlju stanem. Znate da sam ja moju kravu zaklao, pa sam onu kožu u drugi vilajet odnio i ovo sam sve za nju dobio.“ Kada to začuju Turci, polete što prije da svoje volove i krave kolju pa da nose u drugi vilajet na pazar, nebi li i oni onako obogatili. Sutra dan nije se moglo vidjeti u varošu vola ili krave, jerbo su sve poklali i odnieli na pazar. Ali kad oni tamo dodjoše, tude kože jeftinije nego li su u njih, niti hoće tko da kupuje, zato moradoše se natrag s kožami povratiti; a i osim toga stužiše se još većma, kad vidiše i proračunaše, da jih put stoji više, nego što su se dobitku nadali; jer nisu štedili novce, nego su ih u putu trošili za svaku stvar, samo da svomu ćeifu zadovolje. Došavši kući navale svi na Nasarajdina da mu se osvete, što ih je prevario; zato zavežu ga u vreću i odnesu k vodi, da ga ture u vodu. Nu kad su bili na mjestu, počmu se prepirati, tko će ga turiti u vodu, i tko da na sebe toliki grieh primi. I kad se nitko nemogaše naći, tko bi ga turio, otidju svi u šumu i usieče si svaki po jedan kolac; jerbo je svima skrivio, zato su i htjeli da ga s kolci ture svi u vodu. — Dok su oni sjekli kolje u šumi, on je bio svezan u vreći na obali rieke pak je sve vikao: „Neću! neću! neću!“ Čuvši to bližnji čobanin (pastir), koji je ovce čuvao, zapita ga: Šta nećeš?“ „Ama hoće mi da dadu carevu kćer, a ja neću, pa neću,“ reče Nasarajdin. „Hoću ja“, reče čobanin. Na to će Nasarajdin: „Ako hoćeš, a ti hodi da te svežem u onu vreću!“ Čoban ostavi odmah ovce i odveže Nasarajdina, pa on unidje u vreću, a Nasarajdin ga dobro zavêže, pa ode za ovcama, koje su po vrh vode po briegu pasle i uzimavši sviralu njegovu, poče svirati, a čoban je sve vikao: „Hoću ja! Hoću ja!“ Kad se vrate Turci iz šume i čuju, kako on viče „hoću ja, hoću ja“, psujući i grdeći ga zaviču: „Bogme hoćeš, da i nećeš!“ Pristupivši k njemu, upru svi koljena u njega, da ga ture, a on sve jednako, naopako po se, viče: „Hoću ja! hoću ja!“ Turivši ga svi na jednoč, odu kući misleći, da su se, kao što treba,

sada osvetili i da ih neće više napastovati. — Kad se je mrak približao, potjera naš Nasarajdin kući ovce svirajući uz sviralu, i to sve mirno do čaršije; ali kad nanidje kroz čaršiju, savkoliki se grad začudi vidivši ga zdrava i gdje tolike ovce pred sobom goni. S toga zapitaju ga: „Ama bog te ubio! odkud ti tolike ovce, kad smo mi tebe bacili u vodu?“ „Malo ste vi mene“, reče Nasarajdin „u vodu turili, a da ste malo više i dublje, onda bih ja još ovoliko dvaput iztjerao.“ To rekavši ode svojim putem i odtjera ovce. Turci polakomivši se za ovcama, odrede sutra svi poskakati u vodu. Jedva dočekavši sutrašnji dan, skupe se svi oni prijašnji i odu k vodi, pa je sve jedan drugoga turao, a koji je najposljednji bio t. j. ostao, zaletivši se skoči na vrat u vodu, ode bez traga za onimi ostalimi. Sutra dan gledale su njihove bule i kadune, kad će se povratiti i ovce dotjerati: ali njih neima; tako prodje jedan, dva i tri dana, a bega i spahija ni odklen! Četvrti dan podju bule same k vodi da vide, idju li im bezi. Medjutim je znao Nasarajdin, da su one otišle k vodi, zato je natrpao jednu kožu ovčiju slamom, pa ju otisne niz vodu. Došavši žene k vodi, ugledaju jednu ovcu, gdje pliva po vodi, s toga im se srdce razveseli i one počmu vikati: „Eno ih! eno ih! Već se ovce pomaljaju.“ Ali im se radost brzo okrenu u žalost; jer za dulje vremena ih izgledajući, dosadi im se čekati, te zato uzmu njekoliko grana podugih i privuku onu ovcu, koja je po vodi plivala ka kraju; a kad ju izvade i popipaju, uvide, da je varka, zato se vrate kući vičući na Nasarajdina, što je njihove tako ljude zaveo, da su se morali svi potušiti. I dok su došle kući, odu kadiji na murafu, na davu na Nasarajdina. Kad su se dakle sve bule s njim skupile u konaku, zapita ih kadija: „Što ste došli?“ Na to bule odgovore: „Znaš, dragi kadijo, kako je ovi hodža (pokazujući rukom na Nasarajdina) izvarao naše ljude pa su sva goveda poubijali, a ništa za to nisu dobili; pa mu ni to nebijaše dosta, nego jih još, gospodin ga bog ubio! navratio, pa su se svi potušili u vodi: zato mi hoćemo, da ti njega posječeš.“ Čuvši to kadija, obrati se k Nasarajdinu i zapita ga: „Što je bilo, more, hodža?“ „Dragi efendija!“ reče Nasarajdin, „oni su mene turili u vodu, pak kad sam ja mnogo ovaca iz vode iztjerao; pitali su me, odkud ti to? pak sam ja kazao, da sam iz vode iztjerao, onda su oni svi u vodu skočili, pak su se potušili. Sada ja, kako vidiš i ti dragi efendija, nisam kriv, što oni nisu znali plivati; nebudu

išli, ja ih nisam slao, ali oni hoće, štogod u mene vide, da i oni imadu. Sada ti, efendija, sudi, jesam li ja, biva, kriv." Saslušavši kadija Nasarajdina, reče ženama: „On vam nije kriv, što su vaši ljudi bili ćulanije (subudalasti); pak sami sebi nahudili; kud će u vodu, kad neznadu plivati? Hajdete vi svi kući. Hodža nije ništa kriv." I tako ti bule odu kući vičući i na kadiju i na Nasarajdina.

Od toga vremena postavši Nasarajdin bogat, počeo je obćiti s velikimi odličnijimi Turcima i bezima. Jednoč podju svi bogatiji Turci u lov, ter i Nasarajdina sa sobom povedu; oni su svi ponieli sokole a Nasarajdin vranu. Kad su došli u šumu, pušće bezi svoje sokolove, pak odu za njima, a Nasarajdin pusti svoju vranu, a ona odmah pane na biku. Kad to spazi Nasarajdin, dotrči, uhvati biku za uši, ter ju dovede kući; ali čoban, koji je bike tude čuvao, počme vikati, da je to njegova bika. Nu Nasarajdin ništa za to nemareć, rekne mu: „Moj je ju sokol uhvatio, pak ja ništa neznam, jeda li je ona tvoja;" i tako na zor odvede biku kući. Kad je čobanin došao kući, odmah ode tužiti kod kadije Nasarajdina, koji mu je na pravdi božjoj biku oteo. Medjutim znao je dobro Nasarajdin, da će ga čoban tužiti, zato je otišao kadiji i rekao mu, da će mu donieti pun ćup masla, ako mu odsudi pravo. Kad su dakle čobanin i Nasarajdin pred kadiju došli, zapita kadija čobana: „Što ti imaš, čobanče, protiva hodži?" „Dragi efendija," odgovori čobanče, „jučer je on išao u lov, pa moju biku odveo kući." Na to će Nasarajdin: „Jok vallah, nije tako. Ja sam išao u lov, pak sam moga sokola pustio, a sokol padne na biku, pak mi je dovede." Kadija Nasarajdinu nedadne dalje ni govoriti, nego mu presieče rieč, te reče čobančetu: „More, ti, ti si kriv, što nisi bolje bika čuvao." „A ti hodža", obrne se k njemu, „možeš slobodno biku kod sebe zadržati, jer tvoj ju je soko uhvatio." Kad njih dvojica čuše odsudu, ode čobanče mrmljajuć i Nasarajdinu „ošindi!" vičuć, a Nasarajdin ode pun veselja. Sad se je kadija nadao svedjer, da će mu Nasarajdin donieti ćup masla: ali se ljuto prevari; jer neznadiaše za ši（retluk Nasarajdinov. Došavši ovaj kući, natrpa u jedan ćup nečisti, al samo malo pri vrhu ozgor metne masla, pa tako odnese kadiji. Dok je još putem išao, kadija je gledao s pendžera i veselio se, što će dobiti čista masla. Nu Nasarajdin neodnese uprav kadiji, nego dade njegovim momcima (slu-

gama); pa se odmah natrag povrati. Momci primivši maslo, odnesu ga kadiji. Kadija nemogavši odolit srdcu a da nevidi kakvo je maslo, otvori ćup; ali na njegovu nesreću čini mu se kao da nevalja maslo. Zato proburlja kašikom u sriedinu. Ali kad tamo, ima šta i vidjeti! Kad on opazi, da ga je Nasarajdin prevario, zapovjedi odmah momku, da zove natrag Nasarajdina, govoreć mu, da je janliš (falično) upisano, jerbo nije smio od svieta vikati, da nevalja maslo. Izletivši dakle momak na čaršiju ugleda na daleko Nasarajdina, te ga odmah poče zvati: „Ej hodža! vrati se bolan, jer je janliš upisano!" Čuvši on to, obazre se malo pa reče: „Bogme ako je janliš upisano, janliš je i u ćupu." To rekavši ode dalje svojim putem. Kadija vidivši, što bi s njega, nije ga smio za to uapstit; nu ipak je gledao, da mu se osveti ma kojim načinom; ali nije mogao, jer ga je u toj želji zatekla smrt, k ji je poslje toga dogodjaja za kratko vrieme umro, a Nasarajdin ostane, da i na dalje sviet vara.

Poslje smrti kadijine, Turci su se za dugo prepirali, koga da izaberu za kadiju; nu nikako im nepodje za rukom, da svi jednoga odaberu, i jedva njekako na posljedku izaberu jednog ciganina. Ali zlo po se! Ovi čim postade kadijom, objesi prvog svoga otca, koji mu ništa nije skrivio, a poslje njega i druge je mnoge povješao. Istina, oni su nastojali sada njega skinuti, ali nisu nikako mogli, jer je cigo već uhvatio, što mu valja. Kad je ciganin vidio, da su mu svi protivni, počeo je sve bege i spahije vješati, a na posljedku zapovjedi, da mu dovedu sve ljude pametne, velike i bradate. Čuvši Turci za tu zapovjed, svi se prepanu, osobito bezi i spahije, jer su znali što će im se desiti, t. j. da ih neće vješala mimoići. Zato se svi obrate k Nasarajdinu, i zapitaju ga, što će činiti? ali Nasarajdin sasvim veselo odgovori: „Nebojte se, dobri ljudi, ja ću to sve opremiti, kao što valja, samo vi meni donesite što ja hoću." Hoćemo, dragi hodža, samo govori što ćeš," zaviknu Turci sa svih strana. „Dakle," nastavi Nasarajdin „kupite mi tri sta aršina beza, dovedite magarca, devu i jarca; zatim načinite lulu od pedeset oka i toliko duhana donesite, da ju punu mognem napuniti. Kad mi to sve pripravite, onda se ništa nebojte; — ja ću ići kadiji."

Čuvši to Turci, poskoče od veselja i počmu hodžu hvaliti, kako je pametan i dobar, pa odmah se svi razidju, da mu to što prije

priprave. Do tri dana sve je gotovo bilo i već donešeno. Sad su svi dolazili da vide čuda, što će Nasarajdin s tim raditi. Ali su imali šta vidjeti! Zapovjedi Nasarajdin, da mu ono tri sta aršina beza oko glave omotaju, koja je bila tako velika, da su ju drugi sa svih strana držali, da se neprevali; zatim naredi, da mu lulu punu napune i vatru na sriedi nalože; i lulu su trojica sa strane držali, a on je veličanstveno na debeli čibuk srkao dim iz lule. Opremivši se tako, rekne drugim, da povedu za njim magarca, devu i jarca, a on s lulom u ruci uputi se u konak kadijin, za kim je čitava vojska svieta išla, da vide šta će Nasarajdin hodža učiniti.

Kad su došli u konak, odmah Nasarajdin unidje pred kadiju ciganina. Kad ga spazi kadija, prepane se, i čitava četiri koraka natrag odskoči; a kad se malo osviesti, prodere se na Turke govoreći: „Što mi niste doveli ljudi pametnih, a ne ovakovih prikaza?“ Na što će Nasarajdin hodža: „Jok, jok! nećemo vikati, nego eno ti jedan, koji je pametniji od tebe,“ i u taj mah pokaže rukom na magarca. Čuvsi to kadija gromovito se prodre na njega, i zapita ga: „Kamo ljudi veliki?“ — „Eno ga veći od tebe“ i pokaže rukom na devu. Ali sada još razjareniji zaviče: „A gdje su ljudi bradati?“ a Nasarajdin upre rukom u jarca i reče: „Pa evo ga bradatijeg od tebe!“ Kad to sve čuje i vidi kadija, potegne mač i htjede Nasarajdina po njegovoj velikoj kapi i čalmi ošinuti; al Nasarajdin nepazeć na svoju veliku čalmu, iztrgne svoj nadjak, koga je pod haljinama nosio, te kadiju razsieče na dvie pole, i tako sve ostale oslobodi od velikog straha, koga im je kadija cigo zadao. Poslje toga on uzjaši na svoga konja, pa sam ode k caru i kaže mu sve, što je i kako je bilo. Razabravši car, da je on oslobodio Turke od smrti, ne samo da nehtjede Nasarajdina pogubiti za ciganina, već ga postavi kadijom u istom mjestu, gdje je bio ciganin.

I tako ti Nasarajdin poslje tolikih muka i jada postane kadijom na veselje svih ondašnjih Turaka, koji su poslje sve činili, što bi im god on zapoviedio.

8.

Pamet imam, a novaca neimam.

Bio je u njeko staro vrieme jedan čovjek, koji nije ništa imao, niti je što radio, nego se skitao od varoša do varoša vičuć: „Pamet imam, a novaca neimam!“ — tako se je promećao i živio.

Ta se njegova vika dosadi jednomu trgovcu, koji ga zovne i rekne mu: „Što ti, dobar čovječe, uviek vičeš: „pamet imam, a novaca neimam;“ on mu odgovori: „Daj mi novaca, pa ćeš vidjeti, što vičem.“ Trgovac izvadivši sto dukata, dade mu ih pa mu rekne: „Eto ti sto dukata, pa ću vidjet, što ćeš učiniti.“ Kad on primi novce, tko veseliji od njega; odmah otidje u varoš, te počme kupovati smetlje od ljudi i tovariti na konje, da nosi k morskim obalam; videći puk što on čini, počmu izsmjehivati i njega i onoga trgovca, što mu je novce dao; nu on je sve šutio, jerbo je znao, što će na posljedku biti, to jest dogoditi se. Kukavni trgovac, on se je sve krio od onih ljudi, koji su njega izsmjehivali, da ga nevide.

Kad je mnogo smetlja nakupio i prinio morskim obalam, onda ono sve smetlje zapali, da se sažga. Poslje njekoliko dana počmu izlaziti iz mora konji morski, da idu na planinu u pašu. Svaki od konja imao je na čelu po jedan dragi kamen, te kad su u planinu htjeli krenuti, ostave svi na obali svoje drago kamenje, i to na onom mjestu, na komu je on smetlje spalio. On videći, da su svi iz mora izašli i svoje drago kamenje na obali ostavili, skoči iza panja, gdje je sakriven stajao. Kad ga spaziše konji, gdje on izleti iza panja, onda oni počmu odmah bježati u more, a od brze hitrine nisu mogli svoje kamenje pouzimati, nego im sve ostade na obali. Onda on prileti k onoj paljevini, pa počme tražiti drago kamenje, i sbilja ih sve trista (tri stotine) nadje. Pokupivši nadjeno drago kamenje, odputi se u svoju kolibu, koju je samo za njeko vrieme na obali za sebe napravio. Poslje toga poruči svomu trgovcu, da mu pošalje deset majstora, koji znadu ćerpiće (ciglu) praviti, i s njima još deset drugih hirgeta, koji će napravljene ćerpiće prinositi u varoš, u kojoj je njegov trgovac stanovao. Sve štogod je poručio svomu trgovcu, ovaj sve taki i odpremi premda ne dobre volje, jerbo se je pokajao, što mu je i novce dao. Kad su najstariji k njemu došli, odmah im zapovjedi, da ćerpiće grade, a kako koji naprave, da mu ga donesu, da svoj mur (pečat) na njeg udari; što sve i bude učinjeno. Ljudi su gradili ćerpiće i nosili u njegovu sobu, a on je u noći u svaki komad ćerpića metnuo po jedan dragi kamen, pak onda zapečatio, i sutra dan bi iznosio na dvor, da se suše; nu bio je jako brižljiv, da nebi opazili njegovi majstori, što on čini. Kad je on sve drago kamenje u ćerpiće pomećao, onda naredi, da još mnogo naprave ćerpića, u

koje nije ništa mećao, nego je sve murom svojim zabilježio kao i pune, a s tim je namjeravao svoje neprijatelje i izsmjehavaoce prevariti, t. j. da jim može šilo za ognjilo vratiti, kao sbilja što se je i sbilo. Dogotovivši vas svoj posao, natovari na jednoga konja jedan tovar onih ćerpića, u kojih nije bilo dragog kamenja, pa pošalje svomu trgovcu i poruči mu, neka jednu magazu izprazni, gdje će on metnuti svoju robu. Kada su donieli onaj tovar ćerpića onomu njegovu trgovcu, on videći, što su mu donieli na konjih, onda se vrlo razžalosti i pomisli kukavac u sebi: ja sam budalastiji od njega; zašto sam mu dao novce? pa vid' kakvu mi je robu poslao za ono smetlje, što je ovdje kupovao po varošu!? Ali drugo mu se ništa nesvidi da učini, nego da izprazni jednu magazu, kako je on poručio, pa kud puklo, puklo! samo da vidi, što će on činiti s onih ćerpića, što ih je načinio. Zatim poruči mu, da je gotova magaza i pošalje mu još pet stotina konja, samo da što brže vidi, kako će on s tim ćerpićima trgovati. Kad su došli konji k njemu: on se jako obveseli, pa zapoviedi svim kiridžijašima, da sve ćerpiće polako pomeću u krošnje i da se odmah spreme na put. Oni kad su sve pometali u krošnje kako im bi rečeno, odmah natovare na konje pa potjeraju i dodju deseti dan onomu trgovcu. Došavši na mjesto, otovare sve, pa sav ćerpić pomeću u magazi, na jednu stranu prazne, a na drugu one, u kojim je bilo drago kamenje; zatim zaključi magazu, pa onda otidje svomu trgovcu, pozdravi se s njime i upita ga za zdravlje. Ali trgovac mu nije nikako bio vesela lica, nego tužna i turobna, samo mu bi po gdjekoju riečprogovorio, a inače sve bi šutio; tako večeraju i odu spavati. Sutra dan kad su ustali i popili kavu, odu u magazu da previde novu robu, a i opet njegov trgovac žalostan, ništa negovaraše. Nu kad zaćuju njegovi prijatelji, da je on došao, išli su k njemu i čestitali na sretnu mu povratku, a on, da im zahvali, dade svakom po jedan ćerpić, u kome je bio dragi kamen. Izišavši oni njegovi prijatelji iz magaze, i kad su se podobro udaljili od kuće, onda od njih jedan baci onaj ćerpić na kaldrmu, pa se razlupa i izleti iz njega dragi kamen, a on prihvativši taj dragi kamen, odtrči i onim drugim, koji su dobili po ćerpić; a oni kad su čuli od njega, što je on našao u svom ćerpiću, brže bolje polupaju i oni svoje ćerpiće, i svaki nadje u svom ćerpiću po jedan dragi kamen. Njegovi neprijatelji kad su raza-

brali, što se dogadja od njegovih ćerpića, onda i oni pohrle da mu čestitaju na dobru povratku s puta; i on, kao i prvim, dade po jedan ćerpić, u komu nije bilo dragog kamenja. Veseli se oni povrate kući medju sobom govoreć: „Mi dobismo od njega po jedan ćerpić, baš kô i oni, koji su ga držali za pametna, i nisu ga htjeli izsmjehivati. Ali oni, došavši u dobroj nadi do kuće, porazbijaju svaki svoj ćerpić, nadajuć se dragom kamenu, ali — ništa! uvide da su prevareni, i da im se je povratilo šilo za ognjilo, s toga odluče ga ubiti, što im nepodje za rukom. On pako poslje mnogog vremena zovne i svoga trgovca, te mu pokaže sve, što ima u ćerpićim. Trgovac videć da nije uzalud novce davao; jako se obveseli i pohvali ga radi njegove marljivosti. Kad su prodali drago kamenje, koje se nalazilo u ćerpićim, neizbrojeni su novac dobili. Tako obogaćen silnijim blagom, načini mu pokraj svoga dućana liepu kuću i magazu, ujedno nabavivši mu mnogo robe; osim svega toga pokloni mu svoju kćer za ženu i one sve novce, što su uzeli za drago kamenje. I tako ovaj pametar postane velikim trgovcem, da mu nije bilo para u svem onomu gradu, dapače i u obližnjih gradovih. Ako je živ, zaisto je i sad bogat i vrlo dobro živi.

9.

Car i njegova kćer.

U nepoznatoj njekoj zemlji živio je u staro doba car jedan, i imao je jednu kćer veoma liepu i poštenu. Izmedju ostalih mušterija zaprose ju tri grofa, koji su bili veliki prijatelji carski. Car nije mogao nijednomu volje pokvariti, prisudivši ma kojemu od njih trojice svoju kćer. Toga radi rekne im: „Idjite u sviet, ako želite moju kćer imati, pa koji mi iz svieta donese najglasovitiju t. j. najizvrstniju stvar, taj će dobiti moju kćer za ženu.“ Tako i učine. Sva trojica odu na tri strane svieta, i jedan od njih nadje ćilim, koji je sam po zraku letio i ljude nosio. Drugi nadje durbin, kroz koga se je vidio vas sviet, pače i prašak u moru. Treći je našao njekakvu pomast, koja je svaku bolest liečila, da pače i iste ljude od smrti povraćala. Oni su na daleku jedan od drugoga bili. Koji je durbin našao, pogleda na njega i ugleda druga svoga u drugoj zemlji, gdje nosi ćilim na ramenu, te se odmah i odputi k njemu. Kad su se ova dva sastala, opet pogleda na durbin onaj, koji ga je našao, te ugleda trećeg svog druga; i

taki ova dvojica odpute se k njemu. Kad su se sva trojica sastala, reknu: „Daj da vidimo, što radi careva kći.“ Pogleda sad onaj na durbin svoj i spazi, kako se careva kćer sa smrti bori, to odmah saobći i drugoj dvojici. Kad to čuje onaj, koji je imao pomast, rekne: „Ja bi nju mogao izliečiti, samo da nam je brzo do nje doći.“ Na to odgovori, koji je ćilim nosio: „To je lako! sjedimo na ćilim, pa eto nas kod nje!“ I sbiljam sva trojica sjednu na ćilim, pa eto ih kroz njekoliko časova u ćarski dvor k djevojci! Spazivši ih car, reče im: „Eh! moja gospodo, zaludu ste se patili i hodali, moja kćer na smrtnoj postelji leži, zato se nenadajte, da ćete ju i jedan dobiti.“ Onda onaj koji je pomast imao, odgovori: „Nebrini se gospodaru! tvoja kćer umrieti neće,“ i udilj k ustima primakne onu pomast i djevojka progovori, pače za kratko i ozdravi. Vidivši to car, veoma se obraduje i taknut nenadanim ozdravljenjem kćerke svoje, predade ju onomu, koji ju je ozdravio, za ženu. Nu sad se stoprv medju grofovi porodi razpra, te prepirajuć se, rekne, koji ju je izliečio: „Da moje pomasti nije bilo, već bi do sad joj nad grobom cvilili, te sad nebi razpru vodili.“ A koj je durbin imao, rekne: „Da ja nisam na moj durbin vidio, da je ona bolestna, ti ju sigurno nebi ni pomazao ni izliečio.“ Treći rekne, koji je ćilim imao: „Da nije moga ćilima bilo, nebi vi mogli tako brzo doći i nju živu zastati.“ Razumivši car sve, što oni medju sobom govoriše, reče im: „Gospodo moja! opet vam nemogu nijednomu od vas kćer moju pokloniti; jer sva trojica imate podjednako čudnovate i izvrstne stvari; nego ja vas molim, da se vi u ljubavi razidjete i moje kćeri više netražite.“ Pa tako i bude. Oni poslušaju cara, te otidju u pustinju pokoru činiti, gdje za petnaest godina jedan za drugoga nisu znali, a car njekakvom drugom grofu svoju kćer pokloni. Dogodi se, da onaj carski zet poslje njekoliko godina podje njekamo na vojsku zajedno sa svojom ženom; i kad su morem putovali, puhne strahoviti vjetar, te ladju sasvim o stiene razbije. Svi, koji su u ladji bili, potope se, osim carske kćeri, koja njekako na daski dopliva morem do one pustinje, gdje su ona tri grofa samotni život sprovodili, pokoru čineć. Ona u toj pustinji kroz tri godine hranila se je divljim biljem; nu ona jednoč zadje u šumu, te zaboravi staru svoju špilju i naidje na njekakvu pećinu, koja je imala mala vratašca. Ona pokuša ova vrata otvoriti, da onu jednu noć ondje prenoći; ali kad kuči

na vratih, iz nutra se začuje krupan hrapljav glas: „Tko je?“ Ona se preplaši, ali opet na brzu se ruku malko i uslobodi te progovori: „Neznani stvoru, otvori mi vrata,“ i u taj čas vrata se otvoriše, a sjedi starac na dvor (polje) izadje. Careva kćer istom se sada preplaši od starca, koga je sieda brada do pojasa zastrla, a biela kosa kô ćebe (bilj) niz pogurena se ledja pružila, videći čovjeka pred sobom u ovoj pustinji, gdje je mislila da neima žive duše. Dugo su se jedno drugo gledali, a nikakve rieči od čuda neizusti, jer ni jedno ni drugo od njih niesu se nadali, da će ikada čovjeka ovog svieta vidjeti. Ipak starac bude malo slobodniji te joj prvi probesjedi: „Kćerko, al si angjeo božji, il si diete ljudsko?“ Na to mu careva kćer odgovori: „Starče, pusti me unutra, a za ljubav tvoju sve ću ti pripovjediti.“ Starac ju uzme za ruku te ju uvede u špilju i ponudi joj divljih krušaka, a ona nastavi govoriti: „Ja sam careva kćer jedina, pa su me htjela tri grofa za ženu imati, i moj otac nijednom od njih trojice nije me mogo prisuditi; jer su mu sva trojica bila u volji, te im je rekao, da idu u sviet i koji mu najglasovitiju stvar donese, da će me njemu za ženu predati. Oni su otišli i kroz tri godine nisu došli, a u to vrieme ja se razbolim i to na smrt; medjutim dok sam ja bolestna na postelji ležala, ona su tri grofa, povraćajuć se kući, već na putu bili i nosili svoje stvari: u jednoga je bio durbin, u drugoga ćilim, a u trećega pomast.“ Starac joj rieči presieče i rekne: „A što je poslje bilo? to nek stoji.“ „Eh!“ odgovori ona „oni su mene ozdravili; ali ipak nikakvom nisam dopala, nego me otac uda za drugoga grofa, pa sam š njim prije tri godine pošla na vojsku, i na moru se ladja razbije, a ja izadjem u ovu neznatnu pustinju i tumarajuć po pustinji evo nabasah na te.“ Onda se starac plesne po koljenu pa rekne: „Ja sam kćerko jedan izmedju onih grofova, koji su tèbe htjeli uzeti, i evo durbin, na koga sam gledao. Neznam, je li mi družtvo u životu u ovoj pustinji, ajd da vidimo na durbin.“ Pogleda starac na durbin te ugleda dva drûga drûga u pustinji, te odu k njima i pripovjedi im sve, kako se je dogodilo; tud se izgrle i izljube, zatim dadu sve tri one glasovite stvari kraljevoj kćeri, a ona sjede na ćilim te otidje k otcu svomu, koji je još bio živ. Koliko je tude veselja bilo, ako želiš znati, a ti ajde, pa pitaj.

10.

Konj i čovjek.

Bio je njeki čovjek i imao jednog konja, pak je od onoga i živio, što je na njemu izkirio. Ali po njegovoj nesreći nabije konj sadnu. Sad od njega tko tužniji, tko žalostniji; kud god ode svakomu je svoju nesreću pripoviedao. Jednoč sjede pred kućom svojom, i dok on tude nabraja, nanidje njekakav čovjek, pak i njemu pripoviedi žalost svoju, govoreći kroz plač: „Ja imadoh jednog konja, i što sam na njemu izradio, od tog sam do sad i živio, pak evo sada nabi sadnu i ništa nemogu na njemu već izvadit, već molim te ako znadeš od toga što god, kaži mi!“ Onda mu on odgovori: „Ta to je lahko, uzmi orah, iztuci ga, pak onda pospi onim prahom po rani, i odmah će proći.“ Tko sada veseliji od njega; te i odleti na tavan i nadje orah, pak ga stuče i pospe ranu, pa onda odvede ga (konja) na livadu, a on se vrati natrag. Poslje toga prodje njekoliko dana, sjeti se on svoga konja i podje da ga obidje. Došav na livadu vidi, gdje je na konju njegovu iz sadme izrasao orah i još što je bolje rodio kao kita. On pogledav uz orah, niz orah, uzme grudu zemlje pak se hiti na njega i uztrese njekoliko oraha. Ali ostane malo zemlje one, što je on hitio na orahu, i opet se on kući vrati. Kad prodje njekoliko vremena, opet on podje da vidi svoga konja u livadi. Al kad tamo, ima šta vidjeti: na orahu veliko polje naraslo od one zemlje, što je ostalo na njemu, kad se je hitio. Kad to vidi ta i vrati se kući te uveže volove, i dodje pak uzore polje i posije prohu. Buduć da je bila vrlo sušna godina, ipak je njemu rodila proha dobro; jer on kad vidi, da se je gdje nadveo oblak, tad konja za jular, pak pod oblak, i tako mu uvjek nakisivalo kad je htjeo. Kad već dodje vrieme od žetve, zovne žetevce, pak požanju i snesu na jedno mjesto, gdje će sadit. Pobacav sve snopove samo još jedan ostane, uzme vile da i njega baci; al lisica izleti izpod njega, pak preko polja uteče, a on za njom ta i poleti da ju uhvati. Trčeći za njom dodje na jedno blato, i podje da predje, al mu zapadu noge u blato, i nikako se nemogne izbaviti, i tud dosjeti se što će: brže bolje odleti kući, pak donese motiku te izkopa noge iz blata, pak se opet naturi trčati za lisicom. Putujući dodje do jedne vode a siroma trčeći umorio se i ožednio, brže bolje odsječe sebi glavu te se napije, pa opet put svoj nastavi za lisicom. Kad prevali nje-

koliko puta, izvadi peškir (ručnik) da otare znoj s čela; al kad on, neima na njemu glave, i sjeti se, da je ostala kod vode, gdje je pio vodu. Potrči natrag, kad on tamo, već lisica smanula pola mozga.

I tako su postali oni ljudi, koji su bez mozga.

11.

Zanatlija i car.

Bila u njekom siromašnom selu jedna žena, i nigdje ništa nije imala osim jednog sina; al joj i on nikakva zanata na žalost neznade. Zato ona rekne jednoč sinu svomu: „Sine, daj da ja tebe dadem gdjegod na zanat, a ma neznam gdje i kako bi te dala? Onda će sin: „Ja znam kud ćeš, i kako ćeš me dati.“ Mati, kô mati brižljiva, te i zapita: „Ded mi sine kaži.“ On počme kazivati kako će: „Ići ćemo ja i ti čaršijom, pak gdje god ja reknem, da ću biti, ti mi nedaj, a gdje reknem da neću, tud me podaj.“ „E dobro!“ odgovori mati. Sutra dan sa svojim sinom podje niz čaršiju, i dodju na jedan dućan, pa ga upita mati: „Hoćeš ovdje sine?“ „Hoću, majko,“ odgovori mali. Al mu tude mati nedade nego rekne: „Ajdmo dalje.“ Dodju na drugi dućan i tude ga upita mati: „Hoćeš ovdje sine?“ „Hoću majko,“ odgovori on. Nedade mu ni tude ona, nego opet dalje podju. Kad su sve dućane već prošli, dodju na najposljednji i nadju čovjeka, gdje tambura na ćefenku. Tude ga upita mati: „Hoćeš ovdje sine?“ a on „Neću.“ I tude se njekoliko pretjeraju, a najposlje morade ostati na zapovjed matere, i odmah počme tamburati, a mati se vrati kući, i tude tambura sve do noći. Al kad bude već mrak, dućani se zatvore svi, ta majstor njegov uzmav peškir zaveže mu oči pak ga dovede k vatri i tude mu odrieši oči; kad njemu odrieši oči, on u mrak u kradnju a tužni mladić ostane kod vatre po svu noć. Kad bude sutra dan dodje majstor, i opet mu oči zaveže, pak ga odvede na dućan, gdje po vas dan tambura, a pred noć kao i prvi dan zaveže mu oči, i kad ga dovede k vatri, onda odrieši i uteče u mrak; tako njekoliko dana. Onda mu dodija na jedanput po vas dan tamburati, a ništa drugo neradit, pak rekne majstoru: „Ja sam došô da ti mene učiš kakvi zanat, a ti ništa drugo nego samo meni zavezuješ i odvezuješ oči, uči me dakle što ti znaš. To čuvši majstor odgovori: „Dobro.“ Evo prva noć dok dodje odmah on s majstorom u kradju i tako s njim ob dan tambura a ob noć krade. Kad već prodje

jedna godina odkad su se sastali, reknem ajstor malomu: „Evo, od kako si ti došô k meni, nismo nikuda ob dan išli se prohodati, već ajdmo malo danas;" što mali jedva i dočeka. Otišav od kuće dodju u jednu goru; tamo došav sjedu pokraj puta, i ugledaju gdje čovjek goni dva ovna pred sobom svezana u priuzi. Onda mali pogledavši vidi da su debeli ovnovi, a trbuh, ako ćeš pravo, nije baš najpuniji, rekne majstoru: „Daj da idjem ukrasti onog jednog ovna." Majstor misleći, da to on neće moći učiniti, odgovori mu: „Prodji se ti toga; neznam ja bil' to mogô učiniti, koji toliko godina o tom zanatu se bavim, a gdje ćeš ti moći!" „Ti se nebrini" rekne mali, „ja što učinim, ti samo šuti." Uzmav jemeniju, zamelja ju u blato i iztrči pred čovjeka, pak baci na put. Kad nanidje čovjek, vidivši jemeniju zažali: „Oh! jazuk ljudi, gdje je ovaka jemenija pokvarena;" i neuzme ju; pak nastavi dalje putovati. Onda mali uzme drugu jemeniju čistu i iztrči pred njega pak ju baci na put i ukuči se malo od puta na stranu. Nanišav on s ovnovima vidi jemeniju, pak zažali što nije uzeo onu kaljavu koju je prije vidio, i rekne: „Baš ja idjem uzeti i onu," i svezavši ovnove za grm vrati se natrag po jemeniju. Dok on malo zamakne, mali tat skoči iza grma i odriešiv jednog ovna pak š njim u šumu k svomu drugu. Kad se onaj žalostan vrati, vidi da neima ovna, sjede i počme misliti što će sad raditi. A mali došav k majstoru dade mu ovna. Kad malo posjede, mali se uzvrti kao djavo u crkvi te će majstoru: „Daj da ja idjem i onoga ukrasti ovna od njega." „Prodji se budalasta glavo," odgovori majstor, „gdje ćeš ti jednoga ukrasti ovna: lahko ti je bilo malo prije, kad su bila dva." Mali što hoće, hoće, i ode. Došav kroz šumu, prikuči se blizu k njemu, te blekne kao ovan. Čovjek misleći, da se je njegov ovan odkinuo i otišo u šumu, ta i skoči, pa potrči prama glasu, unidje malo u šumu i popotraži. Al dok on u šumu unidje, mali tat izleti iza grma, te zgrabiv ovna uteče k majstoru. Kad izadje tužni čovjek vidiv da mu neima ni onoga ovna, ode žalostan kući. Ona dvojica počmu peći ovnove, i kad jih izpeku onda će mali: „Ajdmo jedan drugoga plašiti, i koji koga poplaši, neka on sam jede." Majstor na to i privoli. Mali će njemu: „Ajde ti prije, pak ću onda ja." Majstor uzmav gunj ustane i zadje malo u šumu, pak će iza bukve: „Beu, beu kurjak." „Ajde ovamo majstore," vikne mali, „vuk se neplaši šušnjavom granom." Majstor videći, da se neda mali poplašiti, dodje

pak sjedne, a mali ode plašiti. Kad zadje malo u šumu, napuše kožu ovnovu, koju je ponio sa sobom, te uzme motku pa po koži počme bubati i vikati: „Nisam ja, nego majstor, nisam ja, nego majstor!" Kad to majstor čuje pomisli, da ga je goso ovnova tući pritiskô, pak pritiskav kapu, put pod nogo, pobježe. A mali izleti i poviče: „Majstore, majstore! neboj se, ja sam," i tako ga jedva sa pol sata vrati. Došav ovnovima, mali izabere što je bolje, a drugo dade majstoru, i tude se obadva opet najedu. Poslje toga spreme se, da pokrade haznu carsku i uzmav konopac dodju do grada; onda se pripne majstor pak spustivši konopac unutra snidje opet natrag pak upita: „Tko će mali sad ići?" Onda će mali: „Ja ću" i spusti se po konopcu do hazne, te nakupiv novaca povrati se natrag; tako jednoč, drugi i treći put. Ali podpaze careve sluge, da se hazna slieže i prikažu caru. Car i zapovjedi, da se napuni jedna kaca katrana te metne u haznu, i tako kada dodje krasti upasti će u nju, a kad upade neće moći izaći, pak će onda pokušati pasje maslo. Sluge odmah sve to izvrše što je car naredio. I eto ti opet ona dva salamaća idu po četvrti put. Kad dodju, onda majstor upita: „Tko će sada mali ići?" a mali će: „Ja bi i sada išo, samo me je prižuljio konopac, već ajde za sada ti." „Dobro," odgovori majstor, i ta niz konopac snidje u haznu. Snišav doli u zao čas po se, ta i upade u kacu. Mali pričekivajuć dok što više nakupi novaca, a njemu žalostnomu oči izpadaju od nevolje kopajući se nebi li se kako izbavio. Kad vidi mali, da on neće vikati, potegne, al neima fajde, pokuša opet i dva i tri puta al uvjek bez ikakve koristi. Najposlje spusti se po konopcu, i kad vidi što je, izvadi nož te odsječe majstoru u kaci glavu, pak natrag opet se povrati, i dodje kući majstorovoj, pak kaže majstorici sve što je i kako je bilo. Sutra dan careve sluge dodju u haznu i vide mrtvo tielo bez glave u kaci, te brže bolje prikažu caru. Car počme misliti, što će sad raditi? Al po njegovu sreću imao je jednoga starca dosjetljiva, pa ga upita: „Što ću sada raditi stari?" „Čekaj, sutra dan ću ti kazati što ćemo činiti," odgovori stari. Kad svane sutra dan, dodje starac pred cara i rekne: „Ovo ćemo tielo najljepše odpremit, pak ćemo ga metnuti na jedan sokak, a ti zapovjedi, da vas sviet ima proći onim sokakom; pak tko bude njegov rodjak, brat ili žena, neće moći biti da nezaplače, i tako ćemo doznati tko je i od kud je." Car taj savjet čuvši dopadne mu se i zapovjedi, da

se sve opravi kako je starac rekô. Ali sve to što su se oni dogovarali, čuje onaj mali; i došav kući dade dva tri dukata majstorici da uzme što ljepših stvari staklenih, kazavši joj: „Sutra će tako i tako biti, a ja znam, da ti nemoreš biti da nezaplačeš kad ugledaš tvoga čovjeka; već ote stvari tamo kad budeš pokraj njega kao nehotice spusti, i one će se sve polupati, a ti kad zaplačeš za njimi, oni će misliti, da ti stvari žališ, i tako se neće sjetiti.“ Kad bude sutra dan, zapovjedi car, da vas sviet jednim sokakom prodje; onda se i majstorica spremi, uzmav staklenih najljepših stvari kojekakvih. Kad bude pokraj čovjeka svoga, sažali joj se te počme plakati, i brže bolje baci kao nehotice da izpusti stvari iz ruku. Videći to careve pašalije izvade njeki dva, a njeki tri bešluka te joj podkuče nebili ju utješili. Ona primiv njekoliko bešluka, vrati se kući, a pašalije odu i kažu caru, da nitko nije zaplakao osim jedne žene; al ta žena nije zaplakala što njega žali, nego joj je stvari njezinih žao, koje je ondje polupala. Onda će starac, koji je kod cara sjedio: „Nije vam doteklo pameti, to je njegova žena bila!“ Pak i dalje nastavi opet savjete davati: „Kad nisi mogao tako ga uhvatiti, a ti zapovjedi, neka pokopaju tielo njegovo, i neka čuvaju dvanaest pašalija grob njegov, jer će doći koji mu je odsjeko glavu pak će ju zakopati, a pašalije kad to vide, znat će tko je.“ Car ta i zapovjedi sve kako je stari rekô, a pašalije izvrše. To čuvši mali, natovari na konja dvie mješine vina, a glavu majstorovu metne u torbu, pak se ta i uputi prama groblju. Kad nanidje pokraj groblja, obazre se kao nevješt malo na stranu, i vidi dvanaest pašalija, gdje sjede kod groba, pak će jim nazove boga: „Pomoz bog pašalije!“ „Dao bog dobro,“ oni mu odgovore, pak ga upitaju: „Ta kud ćeš ti mali?“ „Idjem ja,“ rekne, „na zbor i gonim vina, pak sam zakasnio; već molim vas, ako mogu tude kod vas noćiti daj dopustite mi.“ A pašalije, kao i druge balije to jedva dočekaju, pak svi u jedan glas: „Zašto nebi mogô, ajde ovamo.“ Mali došao k njima, raztovari konja, pak sjede i počme se razgovarati mali marifetluke svoje provodeći, upita jih: „Što vi ovdje dobri ljudi radite?“ Tude mu oni svu potanko stvar izpripovjedaju. Poslje već kad se sasvim smrkne počmu pašalije večerati, a mali se prikuči malo po malo bliže, dok se sasvim nepridruži i on k njima. Kad oni vide da mali unidje u ise u večeri, ta i prihvate mješine pak u obadvje odriese sve osam nogu, nemogav čekati dok jim

red nadodje na jednu pijući. Bome ti oni tude upute vino maloga a mali se tomu i veseli, jer kako god se mješina slieže k zemlji bolje, tako i pašalije glavama češće se majstoru klanjaju u grobu.

Uputiv oni tude sve vino pospaju kao poklani. Mali kad vidi što bi, izvadi glavu majstorovu iz torbe te ju zakopa, i uzme dvanaestore haljine popovske te jih sve dvanaest preobuče a trinaeste kaludjerske pak na sebe navuče i opet legne spavati. Sutradan probudivši se pašalije pogledaju uza se niza se, pak jedan na drugoga. „Ta koji ovo vampiri učiniše od nas?“ rekne jedan izmedju njih, a drugi će: „Da nije mali?“ Ta i pogledaju svi na maloga te se jedan iztrgne: „Dina mi moga,“ rekne, „on je žalostniji nego mi, nebi bio divanija tako da sebe naruži gore nego nas.“ U taj se čas mali probudi te i on će dok ustane pogledati uza se, niza se, pak na pašalije, a pašalije se počmu smijati, te zdrlju haljine i pobacaju. Mali uzmav prazne mješine, vrati se odkud je i došô, a oni odu caru. Kad dodju caru, nadju starca gdje sjedi s carom, odmah pripovjede što se je sbilo š njima. Onda će stari: „Nije vam doteklo pameti, ono je bio onaj koga ste čekali.“ Car zamišljen upita staroga: „Ta kaži ti meni, kako bi ja to mogao na drugi način razaznati?“ Onda će stari: „Eto na dva načina kušaše i nemogoše nikako razaznati tko je, a ti sada zapovjedi, neka pašalije izvedu jednu devu i na svaku dlaku nek priliepe po jedan dukat, pak onda nek ih provadjaju po čaršiji, te će, tko je pokrao haznu ukrast makar jedan dukat, a oni dobro nek gledaju.“ Kako stari rekne, car ta i zapovjedi da se učini, a pašalije, buduć da u mladjeg pogovora neima, sve izpune. Mali, vrag ga znao kako, samo on saznade za to, pak brže bolje majstorici zapovjedi: „Ti se najljepše opremi, te kad oni nanidju s devom sokakom pokraj kuće, onda kroz pendžer pogledaj i namigni na njiha, a oni će svrativ se odmah u kuću našu ostaviti devu na putu onda ću ju ja uvesti u naš har, te ćemo jih tako prevariti.“ Podju sutradan pašalije s devom kroz čaršiju, nitko se ni prikučit nesmije, a gdje da uzme koji dukat. Kad bude pokraj kuće majstorice, ona spremna kano da će na vjenčanje, pogleda kroz pendžer pa namigne na pašalije; oni kad vide ta i ostave devu na putu i odu malo posjediti na čardaku š njom. Oni dok umaknu u kuću, mali devu za ular te ju spremi u har svoj. Svršivši svoje poslove vrate se doli; kad oni tamo, al deve nejma a naravno otišli su i dukati, plesnu se rukama i malo popo-

stoje pak se povrate kući, i pripovjede caru sve što je bilo. Stari se opet razljuti i popsuje ih: „Nije vam doteklo pameti, to je onaj isti bio, koga vi tražite, i ono je žena ubijenog, deva nije nikud na drugu stranu odvedena, nego je u njihovom haru. Već kad nisu mogli ni tako ga naći, ti zapovjedi,“ rekne caru, „neka nadju babu pak ju pošalju, nek unidje u svaku kuću i zaišće mesa devina za pokriepu bolestnika, pak gdje joj dadu, u onoj je kući deva tvoja poginula i dukati poturčili se.“ Car ta i zapovjedi da i to prokušaju. Pašalije dok čuju zapovjed čestitoga cara, odmah nadju staru baku i kažu joj što je car zapovjedio: „već ti ajde to učini,“ reknu joj, „ti si najvještija u tom poslu; samo ćeš uzeti boje malo u ruku, pak gdje ti dadu mesa tude kad izadješ zabilježi vrata.“ Baba kô baba, potrčna na svako zlo, i tude neostane dužna, već podje obilaziti redom kuće; obišav već gotovo svu varoš nije nigdje mogla naći mesa devina. Kad joj ostanu dvije tri kuće rekne: „Ta neima ni ovdje, daj da se vratim.“ Istom se ona opet domisli, može biti po nesreći, da je izmedju ovih dvie tri jedna ona, u kojoj su pašalije izgubili pamet, pak se vrati. Došav pred prvu kuću ta unidje i nadje majstoricu gdje gotovi ručak, pa joj nazove boga: „Pomoz bog gazdarice!“ „Dao bog dobro, seko,“ odgovori joj. Odmah ona počme iskati mesa za pokriepu bolestnika, gazdarica se izgovara njekoliko vremena da neima, al najposlje kad bi, odreže jednu dobru vješalicu, pa joj dade. Ona dok izadje iz kuće, tu mahne rukom po vratima i zabilježi vrata bojom, pak ode dvoru carevu i kaže da je našla; „a vi,“ rekne pašalijama, „idjite sada pa gdje nadjete zabilježena vrata bojom, u toj kući ja sam našla.“ Mali nebio kod kuće kad je ona dolazila, već poslje nje dodje kući i odmah spazi na vratima znamenje, pa se sjeti, da je njetko dolazio i iskao mesa devina. Kad unidje u kuću upita majstoricu: „Je li tko dolazio ovamo da išće mesa devina?“ Majstorica kaže da je. „A jesi li ti dala?“ „Ta što sam,“ odgovori opet. On kao ožežen ta i skoči te u dućan, i uzme tude onake boje kakvom su vrata njegova zabilježena bila, i zabilježi vrata svih kuća. Kad pašalije podju da nadju zabilježena vrata, al sva vrata pobilježena jednako našavši, vrate se natrag odklem su i došli, te kažu caru da su sva vrata jednako zabilježena. I tude starac pašalije pokara: „Nije vam doteklo pameti, koji je sve počinio i to je on uradio.“ Najposlje car zapita starca, da mu još jedan način kaže, i ako nemogne još

tim naći što hoće, da će se, rekne, okaniti djavola. Starac drage volje još jedan način kaže caru i to neka zapovjedi telalu, da protelali po svem gradu: Tko god se kakvi zanatlija nalazi u gradu, neka izadje na polje sutra; i tude tko što ukrade, taj je sve ovo počinio.

Car ta i zapovjedi telalu i protelali, da tkogod ima kakvi zanat, neka ide sutra na to polje sa svojim zanatom, kud će i car doći. Kad bude sutra dan, skupe se svi zanatlije a medju njima i mali uzev tamburicu pa tambura. Al eto ti pred noć i cara. Kad se već smrkne i svi pospu, mali ustane te uzmav nožić svim pašalijam odsječe pol uha, caru prst, a svim drugim zanatlijam zanate njihove potura u gu . . . u pak legne spavati.

Sutradan kad ustane car, pogleda oko sebe, i sve svoje pašalije ugleda čulave kano da su išli na Crnu-goru onu noć; pogleda u svoju ruku, na ruci neima prsta malog; nu vas bol zaboravi, kad ugleda u maloga, gdje mu tamburica viri iz gu . . . e pak kumi u njega i vikne: „Što je to mali, majku ti tvoju, bilo s tobom?“ „Dragi care,“ odgovori mali, „što i od drugih.“ Kad se svi izbude, svako se sa sobom boravi proklinjući zanat svoj. Car videći, da neima hvajde ni od toga, ode kući. Poslje njekoliko dana zapovjedi car telalu, da protelali, tkogod je to sve počinio, neka dodje i prikaže se caru, a car mu neće ništa učiniti. Telal prva čaršija dok dodje tu i ode te protelali: „Tkogod je to sve do sad počinio, car je rekao, da mu se dodje prikazati, a on mu neće ništa učiniti, nego će mu još dati svoju kćer i silno blago.“ Kad to mali čuje, ta i pritegne opanke, pa k carevu dvoru. Došav on tamo, prikažu dvorani caru, da je njekakav malešan došao i hoće da unidje; što car dopusti. Mali unišav skupi se kao ubogi vrag za vratima, čovjek bi rekao, nezna se kruha najesti. Onda će car na njega: „Što je mali, što si ti došao?“ „Došao sam“, odgovori, „da ti kažem, tko je ono sve počinio.“ „Tko je dakle?“ rekne car. „Ja, gospodaru“, kao pristrašen odgovori. „Valah,“ pogladiv se po bradi, rekne car: „Kad si taki junak, neću ti ništa učiniti, nego eto ti moja kći i tri tovara blaga, pa uživaj ovi sviet.“ Mali caru zahvali na kćeri, jer se je zakleo, da će uzeti majstoricu za ženu, a novce pokupiv odšeće se kući. I taj ti eno i dan danas bezposluje tamburajuć.

12.

Starac s jarcom na sudu.

Živio je nedavno u siromašnom selu siromašan starac nigdje ništa neimajući, nego samo jednoga jarca a od srdca sina, i vaviek je tužan život provodio; pak kad mu jedanput već dodije živiti u siromašluku, počme promišljati, kako bi na bolje promienio življenje svoje; i misleći sve na jednu smisli, t. j. da će varkom to najprije moći dostignuti; ako pako tim nepostigne, da mu se neima hvajde ni mučiti. I prvo jutro u petak pošalje sina u čaršiju, da proda jarca, al mu zapovjedio, da dovede jarca opet natrag i donese novce, koje bude uzeo za njega. Mali zaokupiv jarca sutra dan preda se, u čaršiju dodje, i dok na čaršiju debelu jarcu dobra prodja, ta i navale mušterije natječući se u plaći. Poslje njekoliko vremena, kad se izpriganjaše trgovci, pogodi se s jednim, koji mu odmah tad i izplati, a on uzmav novce u džep, pak jarca preda se da idje kući; a trgovac će: „Ej ti čovječe božji! vrati mi jarca, ja ću sada ići kući.“ Mali stavši obazre se i rekne mu, da je njemu rekao otac njegov, da dovede opet jarca natrag k njemu i donese novce, koje mu budu dati za njega. „Ajde ti za poslom,“ odgovori trgovac; „tvoj otac nije gospodar mojih novaca, nego ti meni ili vrati novce natrag, ili jarca daj amo.“ Tko sad tužniji od njega; počme promišljavati: Što ću sada činiti. Otac mi je rekao, da mu dovedem jarca i donesem novce, a čovjek neda jednoga; što bi mu dao il novce il jarca; i najposlje smisliv na jednu, povrati trgovcu novce natrag a on svog jarca preda se, pa kući. Kad dodje kući, odmah ga otac ta i upita: „Gdje su novci sine?“ A on uplašen odgovori: „Ta nitko neda i novaca i jarca, ja sam kazivao, da si ti rekô, al oni opet nedadoše.“ Na što se otac nasmihnu pak sinu rekne: „Vidit ćeš u petak dojdući, kako ću ja donieti novce i opet dovesti jarca.“ Dan po dan dodje bome i drugi petak, a starac uprtiv jarca ode u čaršiju. Došav u čaršiju još se sviet nije bio skupio, razmotri kao vilovnjak te pred miralajevu kuću, koja je bila blizu čaršije, al kod kuće nije bilo miralaja nego je otišô na vojsku, došav rekoh pred kuću ta lupi vrata, a miralajevica misleći da je kadija ili drugi koji od onomjestnoga suda viećnik, ta i otvori, a on odmah sa svojim jarcem lupi pred nju; ona se ta i uplaši videći pred sobom starca i jarca, pa povikne: „Na dvor,

što će mi smrda u kući?" A on počme lagati na svaku ruku, samo nebi li mu dala štogod jest, jer mu se je već priliepio trbuh za ledja. Najposlje kad vidi ona da on neće izaći i da je se dovezalo zlo kuće, metne mu malo kruha da jede, i to je bilo već pred noć. Dok on jede, njetko zakuca na vratima, a on skoči i zapita: „Tko je što kuca?" „Čovjek moj," odgovori ona. „Pa kud ću ja?" upita stari, sada žalostan i kukavan? „Šuti," počme miralajevica šaptat, „evo ću ti ja prisloniti ljestve, pak ajde na tavan" „A kud ću s jarcem?" opet stari zapita. „Ta povedi i njega, odgovori mu ona; „nećeš ga zar ostaviti da služi njemu." I spodbiv starac jarca na rame polagano se uz ljestve uzpne na tavan, pak se povuče što bliže pod krov i sjede. Kad otvori miralajevica vrata, al eto kadija idje na eglenu njoj. Unišav u nutra, običajno kao Turci što običaju, ta i sbaci jemenije s noguh i sjede na šiljte a pokraj njega miralajevica. Tude se razgovarajući omrknù. Kad se mračak uhvati, opet njetko zalupa na vratima. Kadija zapita nju: „Tko je to?" „Mislim čovjek moj" odgovori mu ona. „Ta kud ću ja sada?" upita kadija. „Bježi na tavan," rekne mu. A on uz ljestve na tavan odleti i podje u onaj budjak, gdje je starac bio s jarcem. Starac dok ugleda kadiju ta i počme vikati; „Ta kud ćeš ovamo, satrt ćeš mi jarca, odkuči se od mene." „Šuti," vikne kadija, „čut će miralaj pak ćemo zlo proći obadva." Starac znajuć da nemože mu gore biti nego je, počme nadalje vikati sve više i stane kadiju cieniti, da ušuti nek mu plati. Kadija ta i obeća kuću kmeta da će mu dati, samo neka ušuti. A starac mu odgovori: „Ja hoću štogod u živa usta, a ja neznam ništa za drugi put, već vadi mi sto dukata da ušutim, i to sad." Kadija videći da nemože druga biti, dade mu; a starac ti dukate u ruku prihvati pak jih spusti u džep, gladeći bradu, prem je bio mrak. Miralajevica otvoriv vrata, unidje muselim, i dok unutra kao i kadija izvali se na šiljte. Kad su već bili u najvećem razgovoru, eto opet nesreće na vrata i zalupa. A muselim kao zec plašljiv, neimade kad ni upitati tko je, nego odmah pita: „Kud ću?" „Bježi na tavan" odgovori mu miralajevica, a on uz ljestve kao mačak uzbrna na tavan što brže uzleti. Kad on tamo opet počme starac vikati: „Nosi te šejtan muselime! hoćeš mi satrti jarca, zar ti je tjesan tavan?" „Šuti, bolan nebio, čut će miralaj" rekne muselim. „Što šuti? zar da mi nedaš mira pa opet da šutim?" Muselim videći se

u stisci da će udariti na pasje maslo, počme moliti i kumiti, da se prodje. Al se starcu hoće novaca, a liepa mu se prigoda pružila, gdje može muselima oglobiti, i tude ga ucieni kao i prvašnjeg, al sve u gotovinu, jer se starcu nevidi ništa u sutra.

Onaj tko je kucao na vratima, bio je muftija, i š njime se dogodi isto kao s prvom dvojicom. Najposlje već dodje i odža. Kad odža počme već provoditi mudrolije svoje pred miralajevicom, počme njetko klepetati alkom na vratima; al Odža sjedi kao da ništa i nije. Onda će njemu miralajevica: „Eto moga čovjeka, kud ćeš ti sad?“ „Neznam ni ja,“ kano da je umro na pola, odgovori on. „Bježi,“ ona će mu, „na tavan, eto ti ljestve.“ Odža se naučio trčati kumire u džamiji kad bi letio na munaru, uzleti kao ljeljen, i odmah će po nesreći svojoj u onaj budžak, gdje je starac s jarcem sjedio. Starac videći odžu, kano da je pobjesnio, zaviče: „Kud ste se uzkucali noćas? pa nek svi, kud si se ti podigao odža, svetčino jedna.“ A odža počme mahat na starca rukom, da ušuti; starac siroma, koji nije vidio dobro ni ob dani, a gdje bi ob noć mogao viditi da on maše rukom, počme se drečiti na njega: „Netari mi odža jarca, jer će te skupo stati.“ Odža videći što starac hoće, podkući mu njekoliko žutaka, a starac ga odpremi u kraj drugi, gdje mu je i druga družina bila. I tako se sva šura sastane na tavanu. Kad miralajevica otvori vrata, to zbilja bi njezin čovjek, koji se vrati s vojske. Kad unidje, poslje maloga odmora zaište jesti, buduć da, kako kaže, već su tri dana, odkako ništa nije jeo. Po običaju ona mu čimbur izpeče. Kad najvećom slašću zalaga se on čimburom, starac uzmav jarca s tavana skoči pred miralaja. Miralaj se uplaši zamišljen, što bi to bilo. „Neboj se ti,“ rekne starac, „gospodaru ništa, ja sam iz sela čovjek, a nisam strašilo, kano što ti misliš.“ „Ama što ćeš na tavanu vlahu jedan?“ vikne miralaj. „Gospodaru, išô sam na sud,“ odgovori mu. „Kakvi sud?“ izdreči se miralaj, „zar je na tavanu mom tebi sud?“ „Ama kako neću kad eto gori sva šura, pak sam morao tamo ići, ja kud bi na drugu stranu.“ Onda mu miralaj upadne u rieč: „Kakva šura?“ zapita. „Eto gori vidi,“ rekne mu. Kad miralaj na tavan, al zbilja na tavanu muselim, kadija, muftija i medju njima sjeo odža, prekrstiv noge gladi se po bradi rukama govoreći: „Pas mu majku njegovu, što učini od nas vlah!“ Miralaj stjerav jih s tavana izjuri na dvor pridruživ njima još i svoju ženu. A on kako je ostao udovac i dan

danas hoda i traži nebi li se ženio. Starac pako uzmav jarca, s punim džepom vrati se kući, i kako je obogatio, onda eno mu i sad jarac najveće imanje njegovo.

13.

Nesretni spahija.

U njekom selu živila su tri rodjena brata, od kojih držali su najstarijega za najpametnijega i najmudrijega, srednjega za dosta pametna, a najmladjega za budalasta; s toga su ga braća njegova ludjakom zvali. Sva trojica su bili kmetovi kod jednoga spahije, njegovu su zemlju pomnjivo obradjivali svakad zajedno i u slogi. Jedne godine posiju svu zemlju svoga spahije pšenicom, oko koje su danom noćju radili, da im što bolje rodi; zato su radili kao lavi, orali, zubili, pljeli itd., sve što je god trebalo, dok nije žito zazrelo. Premda su oni ovako zajedno radili i u slogi bili, medjutim nisu prebivali u jednoj kući, niti su zajedno jeli, niti pili, nego je svaki obaška imao svoju vlastitu kuću i po tri konja, kojimi su se služili. Kad je žito zazrelo i vrieme od žetve došlo, pobrinu se ta tri brata, kako će što bolje i prije žito požeti i vršitbu početi. S toga izadju sva trojica na njivu i počmu kano mravi raditi danas sutra, danas sutra; i žito požanju, zatim u snopove povežu, te hajd na guvno vršiti; skupivši tako sve na guvno, sva trojica dovedu po tri konja, još i spahija svoja tri dade, pa hajd u vršaj! Danas sutra sva trojica sa spahijom radeći i ovršu svu pšenicu, te tako na vjetru propuhanu i očišćenu, podiele na četiri jednaka diela tako, da svakomu, t. j. spahiji i trojici braće po jedan dio zapane. Kad su liepo razdielili, svakom zapane po tri tovara, i svaki natovarivši svoje konje odoše svaki svojoj kući. Brata tri bili su sasvim veseli, ali njihov spahija bijaše neveseo i krivo pogledaše na svoje kmete; jerbo se je njemu sasvim krivo činilo, da njegovi kmeti toliko dobiju koliko on kao spahija, čija je i zemlja. S toga došavši kući, žito svoje spremi u hambar, pa ode u odaju, i skinuvši ćulah i čizme velike izvali se na postelju kao bik i poče se domišljati, kako će najlakše ona dva brata prevariti, i žito, koje im je zapalo, oduzeti, a za trećeg mislio je da mu je u torbi, jerbo budalu lahko je prevariti. Provrćući se po postelji tamo amo, na jedanput dodje mu na pamet nješto, pa zaviče: „Ha ulovio sam ih! neće dalje! Ali da nezaboravim moram odmah po njih poslati.“ Zato pošalje

odmah momka po najstarijega svoga kmeta. Kad je ovi došao, unidje k njemu, te mu reče: „Lepe aga dragi! što si me zvao? evo ja.“ „Stani more tude“ odgovori spahija, i nastavi: „Ti i tvoja braća dobri ste mi kmeti, liepo ste zemlju uziratili,“ jest dragi efendija,“ uleti mu u rieč kmet. „Šut more!.“ i šućur Alah! dobar mi je svami berićet,“ „tako je dragi aga!“ utrka mu opet u rieč kmet. „Šut ćafire! dok ja govorim ti moraš šutiti;“ zatim nastavi dalje: „Ja sam s vami zadovoljan, niti ću vas skinuti s moje zemlje,“ „i mi to želimo dragi efendija.“ „Ama šuti pezevenko! jednoč. Sad ćeš od degenek.“ Zatim nastavi: „ali nisam zadovoljan s otim, kako ste ove godine pšenicu podielili, da vama svakom kao kmetim po tri tovara dodje, a meni kao spahiji vašemu samo tri tovara. Ja sam naumio ili tvoja tri tovara dobiti, ili ona tri izgubiti što imam. S t ga poslušaj što ću ti reći: Zatvorit ću te ovdje u moju hodaju, u kojoj ćeš biti tri dana, a nikud nećeš izlaziti; pa ako se opoganiš (po . . . . š) uzet ću tri tovara žita i tri konja; ako li se pako neopoganiš, onda ću ja tebi dati moja tri tovara i tri konja, a ja ću te hraniti.“

Čuvši to kukavni kmet, nesmjede ni rieči progovoriti, već se morade odmah ukailit, premda je znao, da će kukavac morati izgubiti. Uvede ga daklo spahija u hodaju i zatvori vrata, pa ode, nebi li kako održao petlju. Ali kad ga je njegova potreba mučiti poćela, preskakivao je iz jednoga kraja u drugi, i kovrčio na svaki način. Kad je vidio, da mu se nije moguće uzdržat, nego da mora odpustit, pa kud puklo, puklo, onda dodje na sred sobe i svoj posao opravljajući kule zidati poče. Od tog vremena nije se uztezao od jela i pitja, nego je jeo što je više mogao, svoj posao prosliedjujući.

Kad se je treći dan svršio, unidje spahija u hodaju, u kojoj je kmet bio da vidi, što se je š njim zbilo. Unišavši unutra zapita ga: „Kako je?“ „Eto, kako je!“ odgovori ovaj žalostno. „More, kad si tako slabe petlje, a ti hajde kući, pa natovari tri tovara pšenice na svoja tri konja, i neka ih tvoj srednji brat dotjera.“ Čuvši ove rieči siromah kmet, ode smućen kući, kojoj dok dodje, natovari tri tovara pšenice na svoja tri konja, i po srednjem svom bratu posla spahiji. Dok je ovaj išao putem promišljao je u sebi, da i njega isto čeka kao što je i njegova brata postiglo. Došavši k spahiji predade mu tri tovara i tri konja, koje mu je brat njegov poslao, koje spahija smijući se primi i na svoje mjesto po-

stavi, t. j. žito u hambar a konje u ahare svoje medju svoje konje. Zatim zovnu ga preda se i istomu kazaše, što je i njegovu bratu kazao; na posljedku reče: „Ako budeš junak i uzdržiš se, dat ću ti mojih šest konja i šest tovara žita; ako li se nemogneš uzdržati, ti ćeš meni dati tvoja tri konja i tri tovara žita. Hajde dakle, da te zatvorim, pa tvrdo drži petlju, ako hoćeš da šićar dobiješ." To rekavši izadje iz sobe, a njega priključi u svoju hodaju. Siromah kmet mislio je na svaki način, kako da se uzdrži, i za najbolje je našao to, da ništa nejede za tri dana. Za to kad ga je pitao spahija, hoće li jesti, odgovorio je, da on neće ništa jesti. Premda se je kukavac mučio i gladom i žedju s početka, samo da se uzdrži, ali ipak nije se mogao uzdržat, nego najposlje morade popustiti. Kad se je navršio treći dan, ode spahija da vidi, šta je radio njegov kmet. Dok na vrata poviri, ugleda, kako je siromah kmet mejnike po sobi posadio; pa mu reče: „Ej more! kako je?" „Eto vidiš, kako je!" odgovori mu kroz plač kmet; jer je znao što ga sliedi. Na što nastavi spahija: „A ti more kad si tako slabe petlje, hajde kući i natovari ona tri tovara pšenice na svoje konje, pa pošalji po mladjemu bratu, a ti ostani kod kuće. Jesi li čuo?" „Jesam" odgovori ovaj, kao da ga grom ošinuo. Tko tužniji tko li žalostniji od njega? Čovjek siromah, ima samo tri tovara žita i tri konja, pa i to izgubi! Kud ću sada? komu na ručak, komu li na večeru? Čim ću raditi? Tri konja imadoh, pa i njih šejtan odnese!!! Ej fukaro! fukaro! nigdje nisi pristala! Tako je siromah naricao kroz plač idjući kući. Samo ga je to slobodilo, što će istim putem proći i njegov brat ludjak.

Čim je kući došao, izvadi tri tovara pšenice, natovari na svoje konje, pa hajd k bratovoj kući. Kad je došao, a on kujiše kano hodža na džamiji Kujuši! kujuši! doći će vrieme, kad ćeš i plakat, kao i ja sada! pomisli u sebi njegov brat. Zovnù ga preda se, reče mu: „Evo ti konji, reka ti je Spahija, da mu ovo žita otjeraš." A ovaj već je znao, dok je onako tužan, da mu se je dogodilo kao i prijašnjemu, koji su se tobože pametari brojili. S toga smijući se odgovori: „Peke hoću!" i odmah uzevši preda se konje i kiridžinski podviknuvši: „Devranac!" ode pjevajući.

Kad se je prekučio spahijinu konaku, ugleda ga spahija i pomisli u sebi: kad sam ja tvoju braću pametniju od tebe smirio, ti si mi ništa. Dok je on tako mislio, kmet je već stigao u avliju;

a u tom i on spade pred njega. Dok ga kmet ugleda, odmah mu: „Pomoz Bog!“ nazva. „Bog ti pomogao,“ odvrati ovaj. Kad su raztovarili, liepo u hambar iztresli a konje u ahar odveli, odu obadvojica u hodaju spahijinu. Spahija liepo turski poravnivši, upita kmeta: „Znaš li, ti more, zašto sam ja tebe zvao?“ „Znam, aga dragi!“ odvrati ovaj, „da ti dotjeram to žita.“ Na što će spahija: „Ne za to, nego za nješto drugo.“ „Ja ništa drugog neznam“ odvrati kmet. „A ti, ako neznaš, ćuti, ja sam tvoju braću svakog napose za tri dana zatvorio u hodaju moju, i nisam im nikud dao izlaziti pa sam rekô: ako se neopogane za tri dana u hodaji, da ću im dati po tri tovara pšenice i po tri konja; ako li se opogane, onda će oni meni dati po svoja tri tovara pšenice i po tri konja, na što su se oni i ukaelili. Kad sam ja zavirio treći dan, ali oni sve kule po hodaji pogradili; s toga sam i uzeo po tri tovara njihove pšenice i po tri konja. A ti znaš, da su i meni tri tovara pšenice zapala od vršitbe, sada dakle imam devet tovara pšenice; konja tri moja i šest njihovih jesu devet. Sada ću ja i tebe zatvoriti za tri dana u ovu hodaju; pa ako budeš junak bolji od tvoje braće i neopoganiš sobe, dat ću ti svih devet konja i toliko tovara pšenice; ako li se ti opoganiš kao i braća tvoja, onda ćeš ti meni morat dati tvoja tri konja i tri tovara pšenice. Jesi li čuo more?“ „Jesam aga!“ „A jesi li ti kael?“ Onda kmet poče razgledat po sobi, pa kad spazi njegove velike čizme i veliku kapu, odgovori: „Jesam, ne samo za tri dana, nego za mjesec dana ako ti hoćeš, samo me dobro hrani.“ Ti se za hranu nebrini,“ odvrati spahija. Odmah dakle spahija izadje iz sobe i ostavi kmeta sama unutra, pa ga zaključi. Zatim rekne slugam da mu odnesu ručak. Što su god mu sluge donieli, sve je pojeo; on se nije štedio kao braća njegova. Kad ga je počela njegova potreba mučit, gledao je po sobi, gdje će što god naći; ali nije stupčio amo tamo, nego dok je ugledao spahijinu veliku kapu, odmah ju je uzeo i u njoj posô svoj opremio pa ju opet metnuo na svoje mjesto. Dok je izgladnio, zaviče, da je gladan. Spahija čim to oćuti, pošalje mu jesti po slugi, koj je sve, što mu je donio, odmah izpraznio. Poslje njekoliko opet vremena oćuti svoju potrebu i poče po sobi gledati, gdje će što god naći, i na jedanput ugleda spahijine velike čizme na čiviluku; skide ih i u njih se opogani, koje opet metne na svoje mjesto; zatim odmah zaviče: „Donesite jesti, ja sam gladan!“ Na što odmah sluge

dotrču, i opet mu donesu jesti i piti. A on baš nije ničemu praštao, nego je išlo kao na mećavu. Kad se je u potrebi našao, počeo je po sobi obijati tamo amo i na jednoč spazi žban (sud vodeni, u kom se u Bosni voda drži), u komu spahija vodu drži. Uzevši taj žban, koj je prazan bio, upotrebi ga za svoj posao. Kad ga je liepo napunio, postavi ga na svoje mjesto, pa iza svega glasa zavika: „Ej aga dragi, ja sam gladan!" Što čuvši spahija, zavika: „Nosite mu zakon mu vlaški; tako mi dina i amana, hoće kurva sve pojesti! pa će svu sobu usrat. Ali neka, i platit će majku mu njegovu!" Tako je mrmljao spahija psujući i ništa neostavljajući.

Kad je kmetu opet muka dodijala, skakao je po sobi kao mamen, jer ništa više nije mogao naći prazna. Ali na jedanput dotrči k postelji i razgrne jorgan, gdje smotrivši jastuk popade ga, te izbacivši slamu kroz pendžer, opremi u njem svoj posô. Zatim odmah zaviče: „Ej aga dragi! umrt ću od gladi, ako Boga znadeš! ponesi mi štogod." Čuvši to spahija, zaviče: „Ama turske mi vjere, izjest će kurva više, nego njegova tri tovara valjaju. I tako mi proroka Muhameda, da budem li ga pogodio više od tri dana, izjeo bi mi štogod imam." Tako je mrmljao spahija poput medjeda, i opet mu pošalje nješto zahire. Što bi god on poslao, kmet bi sve kao mećava smanuo; a kad bi ga muka kraju pritjerala, on bi u jastuk kao čovjek, pa š njime opet na svoje mjesto, i jorganom ga pokrije.

Kad se je treći dan navršio, spahija poleti u hodaju kmetu da vidi, šta je bilo s tolike zahire, koju je pojeo. Kad otvori vrata i ništa opazio nije, začudjen ostade izvan sebe i mašući rukami, reče: „Halla billa! Halla billa! tako mi gospodara Boga, u njem šejtan! Šta je polokao i nigdje baš ni ič neima. Eh gospod mi ga Bog ubio! i kad se namjeri na ovakog heru!"

Nevjerujući samom sebi, poče bolje razgledat po hodaji, te mu reče: „Ama more! zar ništa neima?" „Ta dobar čovječe, jesam li ti rekao, da ću biti mjesec dana, a ne samo tri dana; samo ti mene dobro hrani, nek ja nisam gladan." Čuvši to spahija, vidi da nije drugčije, nego moram mu dati što sam rekao, s toga reče mu: „Hajde, Bog te ubio, da ti dadem što sam rekao," i izašavši iz hodaje iznese devet tovara pšenice, zavezavši u vreće natovariše. Kad su natovarili, uze konje preda se kmet, pa hajd svojim putem pun veselja, a spahija ostade na pragu gledajući za njim.

Dok se je kmet malo udaljio od konaka spahijina, tjerao je konje na vrat na nos, da prije umakne; jer se je bojao, da spahija neopazi šta mu je u hodaji, i u potjeru za njim nepodje.

Putujući tako, dodje kući njekoga svoga prijatelja, koga zamoli, da mu to devet konja i devet tovara žita na tvrdo mjesto postavi. Dok je on tako putovao, spahija smućen vrati se u svoju hodaju, i od velike muke izvali se na postelju, nebi li mu kako lakše bilo. Valjajuć se po postelji amo tamo, poče mu nješto smrditi. Za to počme po postelji tražiti šta je to, i zavuče prst pod jastuk pa onda sebi pod nos.

Kad baš vidi da nješto ima, skoči kao mamen s postelje i zaviče sluge, da dodju. Kad sluge dodjoše, reče jednomu, da propara jastuk i da vidi, šta to mora biti. Dok on razpara, udari smrad po svoj sobi; na što se nadkuči spahija da vidi što je; ali ima šta vidjeti! pun jastuk nečisti! Ugledavši to spahija, ljut kao lav zaviče: „čizme mi! post mu vlaški.“ Dohvativši čizme, od velike muke i negleda ima li šta u njih, poče ih navlačiti. Kad al na jedanput prsne nečist iz njih, pa spahiju svega spreda zaliepi. „Oh! zakon mu njegov!“ Ali kao ćorav, štogod uzima ni na što nepazi; tako i kapu dok dohvati, odmah š njom na glavu. Ali i odatle nečist po njemu, te ga svega okupa. Kad i to spazi spahija, zajauče: „Oh! gospodini (mjesto gospodin) ga Bog ubio, šta je uradio! Žban mi, da se perem!“ Domašiv se žbana, zažmiri, da nevidi, kako se niz njega ciedi, i nagne, ali ne na nosać, nego na veliko zjalo. Nu odatle ga nečist zalije svega. Kad spahija vidi, da je, gdje god zaviri, puno nečisti, i da je on od glave do pete zakaljan, sta de ga ruka kao medjeda, da mu konja izvedu, da u potjeru idje.

Dok je konj gotov bio, odmah se na njega uzbaci, pa poleti kao mamen za kmetom. Kad je kroz grad nanišao, svak je začudjen stao pa gledao na spahiju, koj je cieli sokak, kud je prošao, zasmrdio; osobito djeca su vikala: „Eno ga po.....! eno ga po.....! Ali on ni zašto nemareć, odleti u potjeru. Dok je on tako letio, kmet njegov već je svoje žito i konje na tvrdo mjesto namjestio bio; pa je otišao na njivu, gdje je našao njekog težaka, gdje ore. Došavši k njemu zamoli ga, da se popne na jeliku, koja je u njivi bila, i odsječe mu njezin vršetak, jerbo veli, da se nesmije na visoko penjati, a on da će orati, dok se on vrati. Čovjek kukavni nenadajuć se nikakvu zlu, dragovoljno ga posluša i popne

se na jeliku, a on prihvati plug i volove, pa: Hae! maconja! zekonja!“ itd. U to vrieme stiže i spahija, koj dok doleti, odmah zaviče: „Ej more! ti posrani, kaži mi, je li ovuda tkogod prošao?“ „Bogme,“ odgovori težak, „ja ga od tebe posranijeg nikad nisam vidio.“ „Bre nelaj more, nego mi kaži, je li tkogod ovuda prošao?“ zagrmi spahija. Nije prošao, nego je dovle došao, i gori — pokaže mu rukom na jeliku — se popeo, štono sieče.“ Kad to opazi spahija, odmah i zovne toga što se š njim razgovarao, da mu podrži konja, a ovaj onako kaljav i smrdljiv, poče se penjati uz jeliku. Kad je već blizu onog koj je na vrhu bio, došao, zaviče: „Sad ćeš, more, platit i znati, koga ćeš varati!“ Čovjek kukavni izvan sebe ostade čuvši to, te reče: „Kad sam ja tebe prevario?“ „Jesi il ti moj kmet more?“ „Ja tebe, aga dragi! nikad nisam do sad ni vidio, a kamo li da sam tvoj kmet, nego može bit, da ti je kmet taj, štono ti konja drži; jerbo on je malo prije amo došao i mene zamolio, da mu ovu vršiku od jelike odsječem, a on je ostao kod volova.“ Kad to čuje spahija, na vrat na nos poče salaziti s jelike, da mu nebi utekao.

On nije još ni na pola sašao, a kmet njegov, koj mu je konja držao, uzjaši na njegova konja, pa put pod noge, odleti kao svjetlica. Vidivši spahija. da je on utekao i konja mu odveo, poče jaukati kao ljut lav, koj neimavši vode, da se opere, niti drugih haljina, da se preobuče, morade u istih haljinah kući se povratit. Kad je došao kući, zapita ga anuma njegova: „Kamo ti kmet?“ „Ta stigô sam ga, zakon mu njegov; pa kad sam vidio, da je ćulanija, dao sam mu i moga konja.“ „Bogme si ti ćulanija nad svimi ćulanijami na svietu,“ odvrati anuma i zovnuvši momke, podvali ga na pol avlije i odveže mu njekoliko batina, pa ga svezavši odvuče do rieke i baci u nju govoreći: „Kad se nisi znao sam prati a sad nek te voda pere!“

I tako svrši loše kukavni spahija, koj je mislio, da će on svoje kmete oguliti; i to baš od onoga, od kog je mislio, da mu je u torbi. Često dakle dogodi se, da je ludi najpametniji.

14.

Nasarajdin odža.

Njekoč, kad je živio Nasarajdin, jednim petkom povede svog jedinog vola na pazar, da ga prodade, da si tako osigura kuću

s potrebitimi stvarmi. Vodeć putem vola susrete ga jedan čovjek i rekne: „Vola odža, dobra vola, samo da nema desnog uha;“ a odža pograbi nož i odsječe mu desno uho. Sada je išao malo, al ga susrete drugi čovjek pak mu rekne: „Mašala, dobra vola, samo da nije ćulav“ a Nasarajdin opet popane nož i odsječe mu drugo uho; nanidje treći čovjek i rekne: „Jo dobra vola, a još bi bolji bio da mu nije repa,“ odža i sada pograbi nož te odreže kukavnom volu rep; najposlje nanidje četvrti čovjek i rekne: „Dobra vola, samo da neima očiju,“ a Nasarajdin opet izkopa volu oči. Kada je došao u čaršiju, sveže vola za plot svega izranjena; te ga počme prodavati ljudem, koji su dolazili i gledali kukavnoga vola, ali mu ga nitko nehtjede kupiti, nego dapače bježe od njega i njegova vola, samo da nevide kukavnoga vola svega ranjena. Kad je bilo poslje pol dana, odža videći da nikakva mušterije neima (mušterija kupac znači) osim pasa, koji su oko vola obtrkivali kao orlovi oko mrljine, domisli se i rekne: „Daj da ga, kad nikakva mušterije ne ima mom volu, psima dadem na veresiju; kroz njekoliko dana bezbeli da mi plate.“ Što je mislio, to je i učinio, utjera pse u jednu kuću staru uzidanu, pa jim izsječe vola na komade, a rekne jim: „Eto jedite vola mog, majku vam vašu, pak ćete mi ga platit čim dodje prvi petak,“ zatvori kuću i povrati se doma. Kad dodje kući upita ga žena: „Koliko si uzeo za vola!“ a on joj rekne: „nisam ni krajcara još, već sam ga dao na veresiju psima do drugoga petka.“ Kad je došô petak, odža ode u čaršiju da naplati vola, pa kad je došô u čaršiju, unidje u kuću, gdje su psi zatvoreni bili, i podje od njih iskati da mu plate vola; kukavni psi podju izlaziti na vrata, a odža im rekne: „Nećete, majku vam vašu, dok mi vola neplatite;“ pa podje kukavne pse mlatiti kolcem, goneć jih da mu plate, a vičuć: „Kad ste mogli moga vola jesti, morete mi i platiti,“ i tako mlateć pasčad, jedna bjelovina skoči na zid i izvali jedan veliki kamen, a pod kamenom se ugleda jedan veliki lonac pun dukata, što videći odža sgrabi lonac sebi a pasčad pusti na slobodu. Došav kući kaže ženi, koliko su mu psi platili, a to je žena razglasila po svem komšiluku; što kad čuše komšije njegove, dolete odmah k njemu i upitaju ga, koliko su mu psi platili; a on jim kaže: da su mu dali pun veliki lonac dukata. Ovo kad čuše komšije odmah odu kući i svaki povede što je koji imao od volova i krava aman (blizu) sve u čaršiju, pa kad su došli u čaršiju, poza-

tvaraju svu pasčadiju, koja su se nalazila u čaršiji, u jednu staru kuću i izsjeku im volove i krave da jedu sada na veresiju pa će jim platiti kad dodje treći petak. Sada zatvorenu u kući pasćad ostave pa se povrate kući veselo čekajuć petka trećeg da dodje, kad će dukate od pasa uzimati za svoje volove i krave. Ali se prevariše jako; jer kad je došô treći petak, odu u čaršiju naplatiti se i mjesto da su se obveselili ožaloste se videći, da jim pasčad neimaju odkle dati novce i osjete istom sada, da jih je odža prevario, i na veliku štetu natjerao. Spoznavši, da jih je odža prevario, paščad puste na slobodu, a vrate se kući. Kad su došli onaki žalostni i ljuti na odžu, vikali su i psovali sve njegove žive, a odža se je pomalo na njih smijao i uživao s dukati, koje su mu psi dali za vola. Poslje njekoliko vremena podje odža opet u čaršiju da kupi kravu, te počasti svoje jarane (prijatelje); kad je došô u čaršiju, kupi kravu, dovede kući pa zakolje i počasti njekoliko prijatelja; meso, što je preteklo iza gosta, digne na tavan i objesi na dimu neka se suši. Drugi dan uzme magarca svog i ode u šumu da dotjera drva: kad je u šumu otišao, žena mu uzme malo mesa, pa metne na žaru da se izpeče, te da izjede. Al u taj mah, kad je ona metnula meso na žaru, bane i odža iz šume s drvima i uleti u kuću da vidi, što se radi; žena pako vidivši odžu na vratima, brže bolje baci meso sa žerave u vodu; a kad je bacila, meso kô vruće cvrknù, a odža ju upita: „Što to cvrknù?“ a ona nehtijuć kazat, odgovori: „Nije ništa,“ a odža joj odvrati: „Ako mi nećeš kazati ja ću umrieť.“ Al zbiljam kad mu žena nehtjede kazati, umre odža. Kada je prošlo pol dana, žena videći da odža za šalu nezna, počme ga po svojem zakonu kupat, a kad ga je okupala rekne mu da ustane, a on joj opet odgovori: „Kaži mi što je ono cvrknulo pa ću ustati.“ Sada odža kad mu žena nehtjede kazati, osta ležeć, a žena ode da zovne odžu drugoga da ga ukopa; kad je došao odža drugi i ljudi, opet mu se žena prikuči pak mu reče: „Ustaj bolan, jer će te odniet u mezar,“ a on joj opet odgovori: „Kaži mi šta je ono cvrknulo.“ Žena mu kukavna razžalosti se i odstupi od njega, ništa mu nehtjede kazati, a odža pristupi i metne ga u tahbut (mrtvi sanduk) pa ga ponesu na groblje, gdje kad su došli opet mu se žena prikuči, misleć da će ju poslušat, pa da ustane. Žena prikuči se i rekne mu: „Ustaj jadan, sad će te u mezar metnuti.“ Odža svoju ter svoju, nit tada htjede

ustati. Kukavnoj ženi opet se sažali pa reče okolo stojećim: „Pričekajte dok mu nješto šapnem na uhu,“ unidje u mezar pa mu „Ustaj il sad il nikad;“ on joj opet odgovori: „Kaži mi šta je ono cvrknulo, pak ću ustati a drugčije ne;“ žena žalostna izadje iz mezara i rekne onim, koji su zakopali, da mu ostave više glave jednu jamu, da mu more sunce unići u mezar, jer, kaže, da joj je tako zapovjedio na čas smrti.

Kada su ga zakopali, pobjegnu svi natrag i žena s njima ode plačuć za svojim Nasarajdinom odžom. Drugi dan poslje smrti odžine izadje kadija s kadijenicom i svojim sinovim u stalku (stalcu na čast na groblje), i baš na onaj grob, gdje je Nasarajdin bio ukopan, odredi sjesti. Sada kad su počeli jest i pit šerbet (med zamućen s vodom), kada su se napili i najeli, pospu, a izmećarici reknu, neka maloga sina metne u stolak, pa da ga čuva, da se nebi štogod dogodilo djetetu. Izmećarica (služkinja) metne maloga muju u stolak pa i ona zaspi. Odža vidivši da su i oni zaspali, skoči iz mezara pa malog muju uvuče u mezar mjesto sebe, a sebe metne u stolak. Kada je ustao kadija ugleda odžu u stolku, i misleć da je njegov sin, poviče svoju ženu pak joj s veseljem pokaže kako jim je sin narastô onaj jedan čas, dok su oni spavali; kadijenica brže bolje skoči i s veseljem prikuči se k njemu, pa ga stane ljubiti i grliti vičuć: „Dragi moj mujo, kako si mi narastô za čas na ovoj ledini.“ Odža je stojao sve jednako u stolku i nije rieči progovorio, samo što bi se gdjekoji put nasmijao kano diete. Pred mrak (večer) podju kući, a odžu dadu svojoj izmećarici da ga nosi. Kada su prolazili kroz varoš, kadijenica je svakom kazivala, kako joj je sin narastô, i kako je velik kano i otac, samo što nemože govorit, tako veseleć se dodju kući i metnu u koljevku Nasarajdina. Kada je svanulo, dadu mu jesti što je mogao i što je htjeo, pa opet zapovjede izmećarici, da ga metne u stolak i da ga iznese pred kuću na divanu (pridvorje). Sluzkinja ga iznese i ostavi ga sama na divanu. Kada je služkinja otišla, unidje u avliju odžina žena i začudi se, kad ugleda svoga Nasarajdina u stolku, koji je prije dva tri dana umro. Odža kad ugleda svoju ženu poboja se, da ga neizda, počme plakati i vikati na nju; kad to oćuti kadijenica, izleti pred kuću i poče vikati na nju, što joj dragog sina plaši i cvili kô kakvo strašilo; a žena joj odvrati i kaže joj, da to nije njezin sin, već da je odža Nasarajdin vičući: „To je moj odža, koji je prije dva tri

dana umro i pokopan bio!" Odža, kad je čuo da ga žena poznade, skoči odmah iz stolka, pobjegne i odnese na sebi ostale urese i dukate, čim ga je nakitio kadija i kadijenica; pa kad je došao svojoj kući, dukate snimi sa sebe a haljine stare svoje na se obuče. I tako je sa svojom smrću od tri dana kadijina sina ukopao a sebe obogatio, bez da mu je žena kazala i poslje uskrsnuća, što je ono cvrknulo.

15.

Beg i lisica.

U njekom selu živio je jedan beg, koji nije ništa imao, osim jednoga konja, hrta i pušku; on nije imao drugoga posla, nego je lovio i od toga se hranio. Njekog dana podje u lov, uzjaši na konja, pušku preko ramena i hrta svoga povede pa okrene uz jednu planinu. Kad je došao na njeku ravnicu na planini, priveže svoga konja za njeki bukvić i ostavi ga, a on s puškom preko ramena nastavi put kroz šumu. Dok je on po planini lovio, dodje jedna lisica k njegovu konju i legne uz njega.

Beg se je za dulje vremena bavio u šumi, nu samo je jednoga srnca ubio. Kad se je povratio konju svomu, začudi se, kad ugleda gdje lisica leži uz njegova konja; s toga odmah nategne pušku, da ju ubije. Spazivši to lisica, skoči na jedan put i poče moliti bega, da ju neubije, nego će mu, kaže, vjerno braniti i čuvati konja. Na ovu molbu smilova se i oprosti joj život. Uzjašivši tude konja, a srnca na sape metnuvši, lisicu sa sobom povede i ode kući. Kad je kući došao, namjesti za večeru srnca, a drob njegov baci lisici, nek i ona večera. I tako ta noć prodje. Kad je jutro osvanulo, opet se beg spremi u lov povedavši u družtvu i lisicu. Došavši na onu ravnicu, gdje je jučer konja svezao, opet na istom mjestu za bukvić konja priveže, a on ode u planinu za lovom, još lisicu ostavi, da mu konja čuva. Dok je on otišao, lisica je kod konja za njeko vrieme sama bila, dok malo poslje dodje medvjed, koji hotijaše da izjede konja; na što ga lisica počme moliti, da netiče u njega ništa, nego nek čeka njegova gospodara, pa će mu dobro biti, veleć, da će ih on obadvoje hraniti kod svoje kuće. Čuvši to medvjed, dragovoljno pristane i leže odmah s lisicom da čeka toga gospodara, dok se iz lova povrati. Kad se je beg povratio iz lova, začudi se vidivši medvjeda

s lisicom kod konja, i odmah prihvati za tanćicu (pušku) svoju i nategne na medvjeda. Vidivši to lisica, poče moliti bega, da netiče u medvjeda, nego neka ga povede sa sobom, jer će mu on s njome čuvati konja i svakad se u potrebi naći. Čuvši to beg, ostavi pušku, a dva srnca, koja je ubio, baci za se na konja, te u družtvu s medvjedom i lisicom ode kući. Opet sutra dan podje beg u lov i na istoj ravnici sveže konja. Danas mu je vuk došao, koga je kući odveo; drugi put opet došao mu je miš i krtica, zatim dodje mu opet vuk i ptica kamrikuša, koja je tako velika bila, da je mogla konja i čovjeka ponieti. Sve je ove živine beg kod kuće hranio, kojim je na posljedku i zec u družtvo pristao.

Jednoga dana rekne lisica medvjedu: „Hajde ti medo, donesi jedan panj, na kog ću ja sjesti i vam zapovjedati, a vi ćete mene slušati.“ Na to medo odmah ode u šumu i donese jednu veliku panjinu, na kojeg se lisica uspe i počme ovako govoriti: „Hajd'te, da mi oženimo našega bega;“ na što odgovore drugi: „Dobro! ali kako ćemo? jer mi neznamo, gdje bi mogli naći za njega curu.“ Zatim lisica reće: „Ima u cara kćer, pa ćemo s njom mi našeg bega oženiti; s toga ti kumrikušo, otidji pred careve dvore, pa čekaj, dok njegova kćer izadje na šetnju, pa ju zgrabi i donesi ovamo.“ Čuvši to kumrikuša, odmah ode pred careve dvore i poče čekati na njegovu kćer. Kad je bilo pod večer, izadje ona sa služkinjami, da se prošeta, koju kad spazi kumrikuša, zatrče se, zgrabi ju, pa s njom na pleća, te svojim putem.

Kad začuje car, što je bilo s njegove kćeri, razžalosti se i počme odmah obećavati mnogo blago, tko bi mu je našao, ali sve zaludu, jer nitko nemože se podhvatiti; dok na jednoč nadje se njekakova ciganka, otidje k caru, pa mu rekne: „Gospodaru, šta ćeš meni dati? ja ću ti ju naći.“ Čuvši to car, veseo zaviče: „Išti što god hoćeš, samo ju nadji!“ Poslje toga ode ciganka kući, uzme svoje graške i počme po starom običaju čarati, i uvidi, da se ona nalazi daleko na deset dana odavle; s toga počme se spremati na put. Uzme svoj ćilim i kandžiju; na ćilim sjedne, a kandžijom pukne po njemu, pa se digne u visinu i odleti uprav na onaj kraj, gdje se je beg nalazio s carevom kćerju, i pade malo po daleko od begova dvora, gdje ostavi ćilim i kandžiju, pa se počme šetat oko begova dvora, gdje će ona izaći na šetnju. Poslje njekoliko vremena sbilja izadje careva kćer, da se prošeta. Kad ju spazi

ciganka, odmah poleti k njoj, i poče se razgovarati. Kad su se tako razgovarajući i šetajuć podobro odmakli od dvora begova, pozovne ciganka za sobom carevu kćer, koja odmah i podje za njom; ali kad ugleda ova ćilim, koga je ciganka prostrla, rekne joj: „Eno ćilima, hajdemo na njega sjesti.“ To ciganka jedva dočeka, i pohite obadvje k njemu, na kojeg sjednu zajedno; onda ciganka uzme kandžiju, pa po ćilimu ošine i dignu se u zrak, te uprav odu k caru. Kad car ugleda kćer, obveseli se i dobro nadari ciganku, a kćer svoju zatvori u sobu i zabrani joj, da nikad nikud neizlazi, a dade joj dvie služkinje, da ju služe. Kad začuje lisica, što je bilo od begove žene, skupi svoju družinu, pa im ovako prosbori: „Mi smo bili eto oženili našega bega s carevom kćerju, al nam ju ukradoše, pa nam beg ostade sada bećar; s toga moramo mi opet našemu begu istu carevu kćer dovesti; nu samo to nam nije lako, jerbo je nju car zatvorio i neda joj nikud izlaziti. Zato ja ću se stvoriti u jednu liepu mačku šarenu, nakićenu svakimi bojami, pa ću se igrati pod pendžerom careve kćeri. Kad me ona ugleda, poslat će svoje služkinje da me uhvate; nu ja se neću dati nikako uhvatiti, doklegod ona sama nedodje; kad ona dodje, onda se ti kumrikušo ondje stvori, zgrabi ju i ponesi odmah k našemu begu, a ja ću gledati da zdrava umaknem, i da me neuhvate.“ Kad je tako lisica njih nasvjetovala, kako moraju postupati, svi uz nju pristanu. S toga odmah uze kumrikuša lisicu pod svoja krila i odleti u ono carstvo, gdje se je careva kćer nalazila i uprav doleti do carevih dvora. Kad se spusti liepo, odmah lisica stvori se u mačku šarenu, svakimi bojami nakićenu, i došavši pod ćošak careve kćeri poče igrati i prevraćati na svaki način, sve dok ju neopazi careva kćer. Kad ju ona spazi, odmah pošalje služkinje, da ju uhvate i k njoj donesu. Služkinje su sašle odmah i na svaki način gledale, da ju uhvate; ali lisica u mačku pretvorena po nijedan način nedade se uhvatiti. Kad to vidi careva kćer, sadje ona sama, da ju uhvati. Dok je ona sašla i k mački došla, kumrikuša se tude nadje i popade ju, pa s njome uteče odkle je i došla, a lisica odmah za njom. Kad poslje čuje car što je bilo s njegovom kćerju, pusti hrte svoje da uhvate onu mačku, što je igrala. Kad je vidila mačka, da će ju hrti uhvatiti, uletila je u jednu pećinu. Hrti došavši do te pećine i nemogavši se uvući, povrate se natrag; a mačka opet izadje, pretvori se u lisicu i ode za kumrikušom, koja

je već dovela begu kćer carevu, njegovu prijašnju ženu. Kad je već car vidio da nemože dobiti svoje kćeri, skupi silnu vojsku i povede ju na živine. Čuvši lisica za to, sazove sve živine, koje su bile s njome u bega naime: medvjeda, vuka, zeca, krticu i kumrikušu, pa im rekne: „Evo car je na nas digao svoju vojsku i hoće nas sve da uništi; hajdmo dakle i mi da proti njemu našu zvjerad podignemo. Koliko dakle ti medo možeš skupit medvjeda?“ „Mogu“ veli „tri stotine.“ „Koliko ti vuče?“ „Ja mogu pet stotina vukova“ odgovori vuk. „A koliko ti zeče zecova?“ „Mogu osam stotina.“ „Koliko ti miše miša?“ „Tri hiljade.“ „A koliko ti krtico krtica možeš skupiti?“ „Ja mogu osam hiljada.“ „A koliko ti kumrikušo svojih skupiti možeš?“ „Mogu i ja oko dvie il tri stotine.“ „E dobro, hajdte svi, pa kupite, koliko je tko rekao; pa kad sakupite, onda dovedite ovamo, pa ću vam ja kazati šta imate činiti.“ Kad je lisica govor dovršila, odu svi u šume, da vojsku kupe. Poslje njekoliko vremena al eto ti sa svih strana čuje se strašna vika, i buka; vojska medvjedska, vučja itd. sa sviuh strana približaju se. Kad su se svi liepo skupili, dodje medju nje lisica, te im ovako stade besjediti: „Medvjedi i vukovi hajdte vi prvi; pa kad bude vojska careva na prvom konaku onda vi noćom pokoljite sve njihove konje; a vi zecovi zapišajte im u topove, da nemogu opaliti. Kad bude na drugom konaku, vi miši izgrizite im sedla konjska, jerbo će oni opet konje pokupovati. Kad bude na trećem konaku, onda vi krtice obkopajte okolo vojske careve petnaest aršina u širinu a dvadeset u duljinu; a vi kumrikuše, kad vojska sutra dan nanidje, udrite odozgò kamenjem.“ To svršivši, odu svi. Kad je bilo na prvom konaku, medvjedi i vuci noćom dodju i porazdiru sve konje careve vojske. Kad to opaze u jutro vojnici, kažu caru, da su im živine sve konje porazdirale. Čuvši to car, počme razmišljati šta bi to moglo biti, i odmah druge konje kupi, pa dalje s vojskom svojom krene. Kad su bili na drugom konaku, dodju noćjom miši i pojedu sva sedla konjska. Kad se vojnici sutra dan probudiše, opaze, da nijednog sedla čitava neima; što odmah caru dokažu, a car odmah druga im sedla kupi, pa dalje podju. Kad su bili na trećem konaku, opet lisica pošalje krtice, da okolo sve vojske careve obkopaju petnaest aršina u širinu, a dvadeset arvina u duljinu. Da im lakše bude, pošalje š njima i medvjede, da im pomognu iznositi. Kad je bilo oko pol noći, zadju krtice

okolo vojske i počmu kopati izpod zemlje, a samo na jednom mjestu ostave jamu, kroz koju će zemlju izbacivati na dvor (na polje). Dok su krtice tako kopale i zemlju izbacivale, medvjedi su na dvoru čekali i zemlju podaleko od vojske nosili. Kad se sutra dan probudi careva vojska, pojaši konje i podje dalje. Dok su počeli propadati u zemlju, pošalje lisica kumrikuše, da na njih odozgò kamenje bacaju. Kad ugleda car da vojska propada, zaviče: „Hajdemo se mi povratiti natrag: ovo je nas Bog pokarao, što smo na živine se podigli. Na plonom im moja kćer, koju su odniele!“ Dok to car svrši odmah se počmu natrag vraćati, ali i tamo počmu opet propadati. Onda rekne car: „Buduć nas je Bog pokarao, pa zemlja pod nami puca, zašto nas ozgor kamenje tuče?!“ Malo pomalo, malo pomalo svi s carem zajedno poginu. Poslje njekoliko vremena lisica prinese svoje prestolje u Stambol i ondje počme zapovjedati, a beg se ostavi svoga lova i s lisicom zajedno počme u Stambolu veselit se, a careva kćer ostala mu je ženom, niti mu je ju tkogod više ukrao.

16.

Nesretno kumovanje cigansko.

Bio u njekom selu jedan čovjek dosta pametan i dobar, imao je jednog sina, koj, kada odraste za ženitbu, izprosi mu liepu djevojku. Kad bude vrieme od svatovah, nesrećom svojom nemogne nigdje naći kuma. Molio je komšije, prijatelje i rodjake, al nitko nehtjede ga poslušati. Tako je žalostan i smućen hodao tamo amo, dok na jedanput iznese šejtan jednog ciganina od njekle, koj ga zapita: „Šuntago si, što ti je? što si žalostan?“ „Šuti ciganine, nepitaj me i nepristaj mi na muku,“ odvrati srdito čovjek. Ta šuntago si kaži, može biti ću ti ja pomoći,“ reče opet ciganin. Na što čovjek poče: „Dobar čovječe, kako neću biti žalostan, kad sam sina počeo ženiti, pa svi svatovi eno kod kuće čekaju, a ja nemogu da nadjem kuma; svakoga sam molio, pa uzalud sve, neće nitko.“ „E pa šuntago si ja ću, kad neće nitko.“ Seljak odvrati: „A ti hajde de, ali odmah, jer čekaju svi svatovi kod moje kuće. Dok su došli kući, odmah seljak postavi ciganina kô kuma na čelo svatova, za tim poslje malo vremena odu po djevojku i dovedu ju vjenčanju; pošto je vjenčaju, zatim počme pir, koji je čitava tri dana durao.

Poslje tri dana svi svatovi razidju se kućam svojim, a naš ti cigo kao kum ostao još. Siromah seljak često je pogledao kad će mu kum otići, al sve badava; kum se nepomiče nikako sa svog mjesta. Kad mu je već dosadilo, jedne večeri vikne seljak novu svoju snašu: „Deder snašo, skuhaj njekoliko kolačića, jerbo sutra će kum kući, pa nek ima šta dati djeci svojoj kad dodje.“

Čuvši to ciganin zaviče: „Bog s tobom kume! neću ja kući, dok se kumče nerodi, i dok kumstvo neponovimo; to je njetko tebe prevario, da ću ići, neboj se ti, neću ja ići. Ta kako bi ja tebe ostavio?“ A kume vikne: „Nemoj kuma kuhat kolača, ja neću ići sutra; on se je prevario.“

Sad kukavni seljak počme misliti, koliko bi mogao bit kum kod kuće njegove. Najprije reče: može nevjesta moja nikako neroditi djeteta, pak tako ga moram hraniti posve brezposlena; ali ako rodi, tko zna, može biti diete žensko, pa i tako ostade. Na svaki je način promišljao siromah, kako bi ga se oslobodio, ali sve po njega zlo izpade; nemože bo naći nikakva načina. Najposlje počme se tužiti komšijama svojim, kako mu kum neće da idje, nego mora ga džaba hraniti, i počme pitati, kako će ga se kurtalisati, kazujuć im razloge, koliko bi vremena mogao ostati kod njega. Čuvši to komšije počeše mu kazivati, ovi tako oni onako, dok jedan iz sriedine prihvati: „Čujte, dobri ljudi! ovako će najbolje biti. Večeras poslje večere, kad kumovi počmu večerati, mi ćemo komšije dignuti viku i galomu po selu, pa ćemo viknuti komšiju, da su nam konji pokradeni, i da ih je on sa svojim kumom pokrao, tako će može biti i sam cigo pobjeći.“ Kad to čuju ostali, svi na to pristanu i razidju se.

Kad je bilo oko večernja doba, kumovi već večerali i zapalili na tutunli čibuke, pa se razgovaraju o stvarih, koje danas bivaju, al na jedan put oćutiše viku i dreku na dvoru; to čuvši ciganin odmah ušara očima tamo amo, pa zapita kuma: „Kume, što se to čuje na dvoru?“ „Neznam bome, kume, ali mora što zlo biti, dok toliko viču, jerbo nije nikad tako bilo.“ Još on to nije bio ni svršio, a vikne njetko: „Mitre! Mitre!“ On se ozove „što je?“ i izidje na dvor pred kuću. A oni zaviču: „Ama ti to i to,“ i sve mu opsuje, „gdje ti je kum? večeras su nam konji pokradeni, a pokrao si ih ti i tvoj kum u ortakluku.“ Mitar kao da ništa i nezna, odgovori: „Nemojte dobri ljudi tako! moj kum je pošten i

dobar čovjek, on u takove poslove neće, a i mene dobro poznate, da nisam nikad u takove poslove ubrusio. A imate još i to znati, da je moj kum otišao kući danas poslje podne.“ To rekavši, vrati se u kuću.

Ciganin dok je čuo svoje ime spominjati, odmah uplašen zapita svoga kuma: „Kume! što je to ako Boga znadeš, nješto ste i o meni govorili.“ A on mu odgovori: „Nepitaj brate, pokradeni su konji u selu pa na me i na te potvorili, da smo ih mi pokrali. Sad neznam kud ćemo. Žao mi je tebe, ubit će te a mene mi nije ni žao.“ Čuvši to cigo uzvrti se tamo amo po sobi i poče provirkivati na pendžer, idju li ljudi, pa reče kumu: „Šunto si, kume sakri ti mene gdjegod samo do sutra, pak ću sutra odmah bježati.“

Baš na nesreću ciganina pripravljao je seljak različita sjemena, koja je u vreće sasuo, samo je još čekao, da mu popo dodje i blagosovi, a vreće su na tavanu stajale. Tad seljak rekne ciganinu: „Hajde kume na tavan, da te zavežem u onu jednu vreću i metnem medju one druge vreće, onda te neće nitko naći.“ Ciganin dragovoljno na to pristane i popne se na tavan, koga seljak zaveže u vreću i baci medju ostalo žito.

Dok je on njega tako spremio, nalete opet seljaci i zaviču: „Amo kuma tvog na sriedu, ti si s njim konje naše pokrao. Amo nam ga, da ga na kolac nabijemo.“ Na' što kum odgovori: „Prodjite se toga, dobri ljudi! Hvala Bogu, vi mene znadete, da sam pošten čovjek; u tomu poslu još me nije nitko uhvatio. Tako isto i moj kum dobar je i pošten čovjek, on u to nebi po živu glavu ubrusio; a imate znati, da je on otišao još jučer svojoj kući.“ U taj isti čas dok su se ljudi tude preganjali, dodje pop da sutra sjeme žitno blagosovi.

Kad seljaci vide popa, odu svaki svojoj kući, samo njeki ostanu da popu podvore. Ele kako mu drago ta noć prodje, kako komu, našem ciganinu ponajgore, koji je siromah svu noć u vreći skvrčen bio.

Kad sutra ustanu svi, pop se umije i opremi, pa onda rekne: „Dajte pravoslavni hristjani žito, da vam blagosovim. Medjutim je Mitar pokazao popu onu vreću, u kojoj je bio siromah ciganin sakriven, a ta je bila vreća šibata. Pošalju dakle jednog na tavan da sbaci vreće s tavana. Svaku je vreću polahko spuštao s tavana dole, ama šibastu, u kojoj je bio siromah ciganin, najsilnije dole na kuću baci. Kad su iznieli sve vreće na njivu, poče popo čitati svrhu njih. Dok svrhu jedne izčati, uzme tovarnu sohu, da

pokaže svoju želju Mitru, kako mu popo poželi, da mu onako rodi. Uzmavši dakle tovarnu sohu, zapita ga: „Mitre! koje ti je ovo žito?“ Na što mu Mitar odgovori: „Ovo mi je pšenica.“ A pop stane tući sohom po pšenici govoreći: „Toliko ti bilo, ovoliko granica, onoliko klasova“ itd.; tako je popo brojio nad svakom vrećom što je više znao. Kad je bio red na onu vreću, gdje je bio kukavni ciganin, zapita pop: „Božji bio! koje ti je ovo žito?“ „Raž“ odgovori seljak, a pop nastavi: „A božji bio raž je strvno i rano žito, ono veliko i visoko raste, valja da najbolje i rodi“; i uzmavši onu sohu njekoliko puta prihvati ciganina i odtud i odovud, i tako ga do žalostne majke izlupa, da se je već počeo grčit po vreći, a popo sve jednako nabraja. Kad je popo ostalim komšijam otišô žito blagosivati, pristupi seljak k vreći, u kojoj je ciganin bio te polako vikne: „Kume bolan! jesi li živ?“ A ciganin kroz plač odgovori: „Jesam malo,“ zatim nastavi: „Odveži kume ako Boga znadeš da bježim što prije, jer ako stane popo po drugi put blagosivati, ja ću brate umrieti. Na što seljak pristupi i odveže vreću, ali se ciganin kukavni u njoj sav skvrčio a u krvi ogrizo, te izašav polako iz nje, poče se razgledati, na koju će stranu, pa okrene preko njiva.

Kad je bio na kraj njive, obazre se pa zovne svoga kuma; ovaj se odazove: „Što e kume?“ na što nastavi ciganin: „Brate kume! svako ti žito rodilo kako ti želio, i kako ti je tvoj pop blagosovio, a raž ti kume brate! nigda nerodila, niti zemlju probila.“ To ciganin rekavši zamače za brieg, uiti mu je ikad više palo na pamet pohoditi svoga kuma.

Tako se kukavni seljak jedva oprosti svoga kuma ciganina, koga je kroz toliko vremena džaba hranio, a raž, što je koja godina, sve viša i viša raste i bolje radja, jer je popo dobro blagosovio i veliki blagosov u nju metnuo; s toga joj nije mogla ciganska kletva nahuditi.

A njemu nije više nikad na pamet palo, da se s ciganinom skumi.

12.

Turski ramazan.

Bio je njeki čoban, koji je izgubljene svoje ovce uzalud tri dana tražio; kada je četvrti dan osvanuo učini čoban zaviet, da će,

ako nadje onaj dan izgubljene ovce, najboljega ovna onomu dati, koga sretne prvoga. I zbilja, on onaj dan sve ovce nadje, te kao što je obećao, dovabi k sebi ovna zvonara, uzmavši ga na rame ode putem, da ga dade onomu, koga prvoga sretne. Kada je izišao na drum, sretne ćosu, koji je vodio svoga konja za jular; hotio je ćoso proći mimo čobana, ali mu čoban reče: „Stani bolan!" Ćoso se na njegove rieči ustavi, a čoban mu rekne: „Vidiš bolan, kako si sretan, ja prije tri dana pogubih sve ovce, pa učinih zaviet da ću najboljega ovna onomu dati, koga prvoga na putu sretnem ako nadjem ovce; pa sam našo ovce i evo nosim ovna i dajem ga tebi, jer sam tebe najprvoga sreo." Čuvši ovo ćoso rekne: „Šta?! konja je li? bre bogme nedam, ja sam ga kupio i samar mu nabavio, a ja sam ga i podkovao, bogme nedam sve da je kraden." Čuvši ovo čoban počme ćosi govoriti da uzme ovna, a da se prodje konja; ali ćoso za to nemari, nego sve jednak opetuje prijašnje svoje rieči. Dok je tude čoban sa ćosom se priknado, izadje na put jedna bula, koju, kada ugleda čoban obveseli se, misleć u sebi neće li barem ona nagovoriti ćosu da uzme njegova ovna, i odmah kako žena dodje k njim, počme ju čoban moliti, da ona nagovori ćosu, neka uzme njegova ovna. Čuvši ovo bula poviče što joj avaz daje: „Šta? zar se ja vratiti svojoj kući? bogme neću! moj je čovjek pas, moja svekrva kučka, on bije, ona psuje i svakim rugom ruži, neću pa neću! volim u vodu skočiti." Videći kukavni rekne: „Ej ženska glavo! ti se vratila nevratila, meni je sve jedno, samo ti ja velim da ti nagovoriš ćosu da uzme ovna," a žena jednu te jednu, da se ona neće vratiti kući. Čuvši to ćoso što žena govori i on potjera svoje: „Šta? konja je li? bogme nedam sve da je kraden, ja sam ga kupio itd." Našavši se ludi čoban s ludim ćosom i još s ludjom ženom u muci, počme opet nagovarati ćosu da uzme ovna. U te mire i kadija od njekle bane kao biesan sa svojim ljudma, te stane na njih vikati i psovati: „Šta to vi radite na carskomu putu, vi ste pomamni, pa se bijete, sad ću vas u havst zatvoriti." Čuvši momci ovu rieč „havst", odmah jih sve troje uhvate; čoban počme moliti kadiju da malo počeka, dok mu kaže da nisu ništa krivi, nego da se nemogu razumiti u govoru, a kadija mjesto odgovora ošine konja i ode, a momci sve troje njih svežu i potjeraju u havst, te jih zatvore. Kada je bilo oko podne, kadija zovne momke i zapovjedi jim da izvedu ona tri

krivca iz havsta, da jih pita, zašto su se inadili. Kada su jih momci doveli, onda kadija najprije upita čobana, što jim je bilo, da su se svadili. Čoban odmah poče kazivati, kako je ovce izgubio, uzalud tri dana tražio, te najposlje učinio zavjet, da će dati najboljega ovna onomu, koga prvoga na putu sretne; kako je ovce našao, ovna putem nosio, ćosu sreo i njemu ovna davao; kako ćosa govori o njekakvu konju, da nije kraden, u to vrieme stigne ova ženska glava. Kako on izusti „ženska glava“, bula počme vikati: „Bome neću!“ A kadija zapita: „Što nećeš?“ Ona počme dalje: „Moj je čovjek pas, moja svekrva kučka; on me bije, a ona psuje.“ A ćoso prihvati: „Bogme nedam dragi efendija! Ja sam ga podkovao, samar mu kupio.“ A kadija zapita: „Šta si kovao? novce, je li?“ A čoban zaviče: „Eto vidiš, dragi efendija! što govore; reci, molim te, ćosi, neka uzme ovna.“ Čuvši ćoso, da se njegovo ime spominje, počme govoriti: „Bogme nedam, ja sam ga podkovao, ja sam mu samar kupio, ja na to imam hispate (svjedoke) *). Čuvši kadija tu rieč „hispat“, odmah plesne rukom o ruku, što u Turaka služi mjesto zvonceta, kojim se sluga dozivlje, na što momci ulete u sobu, a on jim rekne: „Eno hispat, pucaj! bajram je“. Kada to razumiju momci, polete na vrat na nos na bedeme grada, te pucaj iz topova i naviešćuj bajram. Čuvši Turci topove, začude se, te polete kadiji pitati, šta je uzrok, da on prije vremena naviešćuje bajram. Kada oni tamo dodju, a kadija već zapalio na čibuk, te pun veselja odgovori, kada ga oni zapitaše, pružívši ruke prama onoj trojici: „Eto hispat, bajram je!“ Ona trojica misleći, da on njim kaže, da idju, odmah pobjegnu. Čoban uzme ovna na se pa u planinu, govoreći: „Kada ga neće nitko, hoću ja.“ Ćoso gledajuć u svoga konja, rekne: „Kakva konja? Ja kupiti, podkovati, hraniti, pa ga dati? bogme nedam ni kadinu ćaći.“ Bolje se umotavajući bula u svoju feradžu, rekne: „Zar da se ja vratim onomu psu i onoj kuji, da me gore biju i progone, bogme neću, taman da je kadijom postao.“ Ovako Turci na ramazanu zasliepe; još su gori, kada neposte.

*) U turskom ramazanu dok se opazi mladi mjesec, više neposte. Zato Turci pred večer, kada zaposte ramazan, penju se na brda, nebi li ugledali novi mjesec. Kada ga opaze, onda kažu kajmakamu, kadiji ili drugom upravitelju; ovaj, da jim se bolje vjeruje, mora imati dva ili više hispata (svjedoka).

18.

Žena vraga prevarila.

Njeki je čovjek imao ženu, na koju je mnogo sumnjio i zato se s njome vaviek inadio; ali bi ga žena svaki put nadinadila i budué jača, za plot svezala. On jedan put uhvati vraga, vrag ga zamoli, da ga pusti, a on mu rekne: „Pustit ću te, ako ćeš moju ženu prevariti.“ Vrag odgovori: „Metni me u bocu i odnesi kući, pa me ostavi ondje a ženi zabrani, da u bocu netiče, pak ti sutra kudgod otidji, a žena će doći da vidi šta je u boci, i dok bocu otvori, ja ću uteći, a ti kada dodješ, uzmi bocu i vidit ćeš, da me neima u boci, onda se možeš s njom gonati i nju dobiti, govoreć joj: „Jest ja, tako je baš kao i boca.“ Tako i bude. On strpa vraga u bocu, donese ga kući i rekne ženi: „Eto ženo vidit ću ja, kako si mi vjerna, evo boca neka stoji ovdje netaknuta sve dok se ja nepovratim; ako li ju samo takneš, ja ću poznati.“ Rekavši to ostavi bocu, svedj je muž ženi govorio: „sada ću ja tvoju vjernost viditi,“ a žena je medjutim šutila.

Kada je dan osvanuo, ode muž u drva a žena ostane kod kuće, te kada je čovjek zamakô, unidje ona u sobu i pogleda bocu, koja joj se učini sada crvena, sada zlatna, sada žuta, sada zelena itd. To ženi bude odveć za čudo, użme bocu u ruku, pogleda ju, ali boca prazna. Kada vidi, da je prazna, vrati se natrag; ali kada se opet obazre, opet joj se prikaže boca kao i prije žutom, crvenom, modrom, zlatnom itd. Vidivši to, vrati se natrag, uzme bocu u ruke i počme ju začudjena razgledati, da li je zbilja prazna; ali se njoj ukaže kao i prije prazna, te prazna. Videći to ona, počme se misliti, bi li otvorila, nebi li; sada podje rukom bocu otvarati, sada opet bojeći se muža jami ruku, dok ju nesvlada ženska znaličnost i otvori bocu. Dok ona odčepi bocu, odmah izleti jedan liep mladić. Ona se začudi i upita ga: „Gdje si bio?“ a vrag joj reče, da je bio u boci. Ona na to odgovori: „Ja ti se nevjerujem, da ti toliki moreš unići u bocu.“ Dugo se pregovarajuć rekne mu najposlje žena: Neću ti se nikada vjerovati, da si bio u boci, dok svojim očima nevidim.“ Na to vrag: „E vidit ćeš sada, da mogu unići u bocu.“ Vrag unidje, a žena brže bolje začepi bocu, a vrag ostane u boci. Videći vrag, da ga je žena prevarila, nastojao je on nju opet prevariti, ali mu nepodje za rukom, on je nagovarao iz-

nutra ženu, da pokuša, bi li opet mogla otvoriti bocu; ali žena nehtjede više otvarati, nego ode za svojim poslom, a vrag ostade u boci. Kada je došao njezin muž, opazi da je vrag u boci i da mu je žena vjernost održala. I od ovoga vremena su živili u najvećem skladu.

19.

Tri druga pohodili Stambol.

Bijahu tri druga u najmu kod jednoga age., Poslje njekoliko vremena pošalje ih aga da oru, koji orući nadju u zemlji punu jednu lončinu njekakvih starinskih novaca od suhoga zlata, t. j. dukata, te neznajuć što će od tih tolikih novaca (nesmjedoše agi kazati, da jim ih nebi oteo), počmu se razgovarati, kako bi jih na svoju korist okrenuli, a da drugi sviet nesaznade za to. Poslje dugotrajnoga savjetovanja odlučiše pohoditi Stambol (Carigrad); rekoše medju sobom: „Stambol je jedan izmedju najsljepših gradova, buduć ga car za svoj divan izabrao, a mi eto imamo novaca, može nam za puta dosti biti.“ I tako ostavivši ralo i volove odeše u tudji sviet. Kada su bili na putu, počmu mienjati svoje dukate u pola ciene. Kada se je navršio mjesec dana njihovog putovanja, bili su već skoro sve novce dotrošili. Šta ćeš sada? novaca neima, a Stambol daleko. Počmu sada jadikovati i proklinjati svoju sudbinu: „Jadnih nas! novaca neima, a Stambol daleko, tudja zemlja poznanika neima!“ Kada su se dobro pokajali, što su se zaputili iz vlastite domovine, odrede, da će se što brže mogu najmiti u kakva god gospodara. Što reknu to i učine; tim načinom poslje nego su malo novaca si pribavili, nastave dalje put i sretno prispiju u Stambol. Kod grada ležaše jedna ravnica, kroz koju je rieka jedna tekla. Ovo se mjesto odveć dopadne našim putnikom, koji i onako umoreni i borme podobro ogladnieli sjednu na jednu liepu soficu pokraj obale. Povade iz torbe što su imali te počmu ručati; u to doba nanidje jedna dervišina, te pokraj njih sjedne. To je bio glavom car, koji se je presvukao u derviške haljine, te prigleda što se u Stambolu radi. Poslje nego su se dobro najeli i napili, počmu se medju sobom razgovarati, misleći, da onaj derviš nerazumije njihova jezika. Najstariji rekne: „Ja bi sada najvolio, da mi hoće čestit car dati svoju kćer za ženu, te da mu budem zet.“ Srednji rekne: „Ja bi sada najvolio, da mi hoće dati čestit car dobra konja i

haljine, te da budem u tvomu dvoru nad svim dvoranim." Najmladji rekne: „Ja najvolim što mi Bog dade." Čuvši ovo sve derviš i razumivši ode svojim putem. Mrak se počme hvatati, a putnici otidju u grad i ukonače se u jednom liepom hanu (gostionici). Kada je sutra dan sunce ogranulo, pusti car telale po svem gradu, da pitaju gdje su tri putnika u takoj i takoj odjeći noćili? Poslje njekoliko vremena pročuje se gdje su noćili, a car odmah pošalje sluge da ih k njemu dovedu. Došav sluge u han, pozovu svu trojicu, da idju caru. Misleći oni da njih car misli pogubiti te odrede neići caru, nego ondje na mjestu glave pogubiti i tako caru zanieču posluh. Čuvši sluge što oni sbore i govore, vrate se i kažu caru što je i kako je. Car opet pošalje sluge i poruči jim da jim neće nikakva zla učiniti, a oni jednako sluteći o zlu nehtjednu otići caru. Opet po treći put pošalje po njih sluge s nalogom, ako nebi ni sada htjeli doći, da jih svežu i dovedu. Sluge careve odu po treći put i pozovu ih s velikom prietnjom, oni se s prva počmu zatezati, ali kada vide da druga nemože biti, podju caru. Kada su došli u carev dvor, zapovjedi car da dodju pred njega. Siromašni putnici su mislili, da jih tamo smrt čeka, odu caru, ter drhćući kao šiba na vodi, stanu pokraj vrata. Sada jih car počme pitati: „Što ste se more! razgovarali, kada ste htjeli u grad unići?" Oni preplašeni neznadu što da caru na to pitanje odgovore; nu car opet: „Kazujte more, što ste se razgovarali, drugčije ćete sva trojica glave izgubiti." Na što oni: „Aman čestiti care! mi se nismo ništa razgovarali." Car na to odgovori: „Jok vala, od toga neima sbora, nego vi meni kazujte, što ste govorili?" Počmu oni misliti, što su govorili, ali jim nikako na um nepade onaj rargovor za ručkom kod vode na livadi, te počmu koješta drugo kazivati, što car nije od njih tražio. Najposlje izadre se car na njih, i rekne jim: „Kazujte more, nije na vami glave, ako mi nećete po istini kazati, što ste se razgovarali za ručkom na livadi kod vode"? Kada ovo sve svrši car, istom onda popadne smrtni strah naše putnike, te kada nije moglo biti drugčije, rekne najstariji izmedju njih: „Čestit gospodaru! tvoja sablja a moja glava, ja sam rekao: ja bi sada najvolio, da mi dade čestiti car svoju kćer za ženu, da mu budem zetom." Sada car upita srednjega: „Što si ti rekao?" Na što ovaj muklim glasom odgovori: „Čestiti gospodaru! tvoja sablja a moja glava, ja sam rekao: ja bi sada najvolio, da mi hoće dati čestiti

car dobra konja i dobre haljine, te da budem u dvoru zeta cara čestitoga nad svim dvoranim.“ „A šta si ti govorio?“ upita car najmladjega, koji odgovori: „Čestiti gospodaru! tvoja sablja a moja glava, ja sam rekao: ja najvolim što mi Bog dade!“ Čim je ovaj ove rieči izgovorio, izadre se car na njega: „Kad ti voliš što ti Bog dade nego što ti car dade, a ti ajde na dvor.“ Ovaj izadje, a onoj dvojici obeća dati što su želili. Sada se ovaj iztjerani počme žalostiti i svoju nesreću proklinjati, počme žaliti, što se je od svoga vilajeta toliko odalečio pa se mora sad potucati od nemila do nedraga; nu brže se utieši uzdajući se u Boga da će mu on pomoći te se najmi u jednoga gazde.

Do njekoliko dana počme se jedan veliki sobet (gostba) činiti u carevu dvoru, car udaje svoju kćer. Izpuni se želja one dvojice putnika. U dvoru carevu živili su njekoliko vremena u najvećem zadovoljstvu novi carev zet i njegov drug vrhovni dvorjanin. Poslje malo vremena poželi carev zet svoj vilajet, te mu je sve od dana do dana vehnulo lice; videći to car počme ga pitati: „Jesi li zadovoljan svojom srećom, ili si možebiti svoj vilajet poželio? „Čestiti gospodaru! ja sam vrlo dobro mojom srećom zadovoljan; ali bi mi veoma drago bilo otići u moj vilajet,“ odgovori mu zet. Na to car odgovori: „Dobro, bit će što želiš.“ Odmah car nadje pratioce, koji bi ga do njegova vilajeta pratili, te kô svomu zetu spremi njekoliko tovara blaga, a zet se spremi sa carevom kćeri a svojom zaručnicom na put. Kada je prolazio kroz Stambol ugleda ga onaj njegov prijašnji drug, te želeći i on u svoj vilajet ići, ali budući nije imao novaca, zato zamoli careva zeta da ga sobom povede, što ovaj i učini. Kada su se udaljili njekoliko konaka od Stambola, zavlada velika vrućina, jerbo bijaše ljetno doba; tada zapovjedi carev zet pratiocem da stanu, a on sa svojim drugom vrhovnim dvorjaninom, carevom kćerju i trećim drugom kao slugom uputi se obalom morskom. Kada su došli k moru, izadje iz kočije careva kćer, te u hladu jednomu zaspe, a zet carev i vrhovni dvo janin njegov zadju u pučinu morsku da se kupaju. Dok su unišli u more, izadje iz mora aždaja i proguta obadvojicu, što videći sluga svuče sa sebe prosjačke haljine a obuče na se haljine careva zeta

Probudivši se careva kćer zapita slugu: „Što je bilo od moga muža, ter si ti njegove haljine obukao?“ a sluga joj izpripovieda cielu stvar. Čuvši to careva kćer, baci se njemu u naručaj te mu

rekne: „Ti si od sada moj!“ I tako on postade carevim zetom. Sada na zapovojed novoga careva zeta krenu se na put i više dana putujući stignu u jedan grad, u komu dade carev zet sazidati liepe dvore i odluči ovdje sa svojom ženom stanovati. Stanovnici ovoga grada čudili su se njegovu bogatstvu. Odmah se on upozna s bližnjimi bezi, koje je on često puta na sobet i ziaret pozivao, a isto takodjer i oni su mu povraćali: nu ipak porad velikoga svog bo gatstva bio im je trn u oku. S toga oni jednom dušom odluče, da će ga smaknuti ma po koji način i počmu se ovako zdogovarati: „Mi ćemo njega pozvati na sobet našega komšije Osmana, on ima vrt pod kućom, u komu je jedna preduboka jama, a okolo te jame rastu limunovi. Kada mi budemo za sofrom, neka jedan izmedju nas progleda kroz pendžer u vrt i rekne: „ta liepih limunova! da nam je koji! mi ćemo svi oboriti oči preda se ter šutiti; on će doista, budući je čovjek naprasite ćudi, skočiti s pendžera u vrt, da jih donese, ter će tako upasti u onu jamu, iz koje se neće moći izbaviti lahko.“

Što rekoše, to i učiniše. Pozovu ga na sobet, a on sjeroma ništa neznajući za njihovu prevaru, primi ponudu. Kada su bili za ručkom, jedan od njih okolo sjedećih reče: „Ta liepih u vrtu limunova, da nam je koji.“ Svi gosti mukom zamuknuše i u crnu zemlju pogledaše; ali kada vidi carev zet, da neće nitko da donese limunova, skoči s pendžera u vrt i tako propadne u dno jame. U jami on se počme Bogu moliti i svetce svoga zakona zazivati u pomoć, pa nu čuda iznenada, ukaza mu se jedan visok čovjek, srednje dobi i pozva ga da idje za njime, koji ga i odmah posluša Idući oni kroz jamu otvori njegov vodja njekakova vrata i uvede ga u jednu prostranu hodaju, u kojoj su u jednom budjaku ležali nebrojeni dukati, u drugom hrpa talira, u trećem hrpa cvancika, a u četvrtom velika kamara groša. Sada mu reče onaj: „Ovo je sve tvoje.“ Zatim ga uvede u drugu hodaju, koja je bila puna boca, koje su bile pune njekom tekućinom napunjene i reče mu: „Namaži ovom tekućinom dlane i tabane pa ćeš lako izaći gori, i kada god htiedneš u ovu jamu saći ili iz nje izaći a ti namaži ovom tekućinom dlane i tabane, pa ćeš moći hodati sve kao po skalinah;“ zatim izčeznù. Carev zet uzme jednu bočicu namaže ruke i noge, pa i sbilja izadje gore kao po skalinah. Svi se začudiše njegovu izlazku, jerbo tko je god u tu jamu upao, nije se više po-

vratio. Sada on kupi onaj vrt te u njemu načini liepu palaču; vrata načini svrhu one jame, pa kad mu je god novaca zatrebalo, išao bi u jamu i donio.

Prošlo je više godina, a car za svoga zeta i svoju kćer ništa nije čuo; s toga on u velikoj pratnji podje njih tražiti. Kada je više dana putovao, dodje blizu zetova dvora. Kćer njegova podpazi ga i na durbin upoznavši ga kaže svomu mužu. Ona se obuče u mužke haljine, te kada je došao car, služila ga je kao kakov dvorjanin. Poslje njekoliko dana krene car dalje putovati, a kćer mu spremi poputbinu u bisage i metne jednu pogaču, na koju je pritisnula svoj muhur (pečat). Kada se je njekoliko udaljio car od onoga mjesta, sjedne da ruča; sluga uzme pogaču da ju razlomi, a kada car ugleda muhur na njoj, mahne rukom na njega da nelomi. Car uzme pogaču te zamišljen gleda muhur i udari se rukom po koljenu: „Ah! ovo je muhur moje kćeri.“ Sada se car s pratnjom vrati natrag u palaču, gdje mu zet pripovjedi sve što je i kako je; a car reče: „Ja sam sagriešio, što sam tebe odtjerao, koji si samo najvolio što ti Bog dade.“ Sada car blagoslovi svoju kćer i novoga zeta, te ga postavi zapovjednikom nad onim gradom, a car se vrati u Stambol.

20.

Zlatumbeg.

Bio njeki sjeromašak, koji niti je imao kuće ni kućišta, nego je pod dvimi daskami pokraj puta životario i smrt svaki dan očekivao; imao je jedan prigradak, u komu je u jednoj mješini držao nješto malo brašna. Nu po njegovoj nesreći navadi se lisica, te svaki dan dolazeći, pohadjala je njegovo brašno, dok on jednoč neopazi i poče vrebati, nebi li ju kako god uhvatio. Tako ga je cio sjeromašluk kraju pritjerao, da nije ni ključanice na vratih mogao načiniti; videći pako, da je lija kidisala njegovu brašnu, što koju noć sve manje brašna. Sada on odredi, da će načiniti skakavicu na vratih, nebi li kako god uhvatio lisicu, što mu sretno i podje za rukom. Kada on jedno jutro ustane, ali se lija po njegovu prigradku šeće, ulovio ju; kada ju on ugleda, unidje unutra i uhvati ju, te na dvor iznese i sveže, pa ode i donese jedan kolac, jerbo nije imao sjekire i htjedne ju ubiti.

Kada već vidi lija, da valja glavu izgubiti, počme ga moliti:

„Daj pusti me! ja ću te oženiti carevom kćerju." To se njemu s početka učini kao budalaština i samo da time ona kani njega prevariti. Malo stavši počme misliti: „Evo sada da ju ubijem, neću imati nikakve koristi, ako ju pako pustim, naučila se je pameti, neće nikada smjeti doći ovamo; baš ću ju pustiti." Te ju odrieši i pusti. Dok ju on pusti, lija put pod noge, pa u šumu. Videći on da mu ona neće zahvaliti, upita ju: „Kuda ćeš ti lijo?" Ona mu odvrati: „Idem ti izprositi carevu kćer." On joj odgovori: „Ta prodji se ti toga teto; da bi ti baš to mogla učiniti, neimam ja kuda dovesti ju." Lija odmahne repom veleć: „Tebi nije stalo." To rekavši umakne u šumu. A lija zbilja što je rekla, to je i učinila. Uputi se uprav do carevih dvora, kamo sretno i dodje. Došav na mjesto, udari na prvu stražu, te joj nazove: „Pomozi Bog!" A straža joj odgovori: „Dao bog dobro teto!" Zapita zatim ona njih: „Mogu li ja unići caru čestitomu?" Oni joj odgovore: „Čekaj, teto, dok ga upitamo." Odu oni i kažu caru, da je došla teta i pita, može li unići, kaže da ima posla. Car odgovori, da može. Sluge odu te kažu teti, da može unići caru, a teta odmah pred cara, te mu rekne: „Pomozi Bog, čestiti care!" „Dao Bog dobro, teto!" odgovori car, „kakva te je nevolja natjerala, te si do mene došla?" „Nije ovdje, čestiti care, nikakve nevolje, nego ću ti nješto kazati, ako ćeš mi dopustiti," rekne lisica. „Ti znadeš, teto," odgovori car, da je pred mojim priestoljem slobodno govoriti i za svašto zamoliti, pa ako imaš štogod, slobodno kaži." Lija na to gotova kao baba na inad, te počme: „Čestiti care! čula sam, da imadeš jednu liepu kćer, koje se je ljepota čula po svemu svietu, a ja imam moga Zlatumbega, koji je, kako sviet od njega govori, a i ja ti za istinu kažem, da je ljepši sto i devet puta od tvoje kćeri; sada te pitam, hoćeš li dati tvoju kćer za moga Zlatumbega?" „Kako ću ja," odgovori car, „dati, kada ja neznam, je li diete kail (voljno), a ja nedam brez njezine volje, jer nije krv pûra." „Daj, upitaj i nju," rekne teta, „da vidimo, šta će ona reći." Car odmah zapovjedi, da dodje njegova kćer. Dok ona stupi u sobu, car joj sve kaže, što je i kako je, pa rekne: „Eto drago diete moje! ako hoćeš, kaži, a ako nećeš i tako joj kaži, pa neka teta idje." Razumivši sve ovo careva kćer, obori oči pred sebe i ošuti, a lija kô zgranuta poleti iza vrata i poče joj se kleti: „Tako mi kokošijega sjedala, ja ti kažem, da je moj Zlatumbeg od tebe ljepši

sto i devet puta, a bogatiji je od tvoga otca deset puta: nemoj se misliti, nego obećaj, nećeš se kajati." Kada ona vidi, da to nije ni otcu mrzko, obeća, pa izadje na dvor. Onda car rekne teti: „Eto teto! čula si što ti reče, sada ti ništa drugo neostaje, nego da dodješ, pa da ju vodiš, ama mi nedolazi prije od pol godine, jer se neće moći prije spremiti, a svatova manje od pet stotina ne vodi, a što bude više, to je bolje." Dok je lija razumila careve rieči, odmah ode, te hos, bos, svomu Zlatumbegu.

Dešav svomu Zlatumbegu, razveseli ga, jerbo se on nije više ni nadao, viditi tetu; ali ga uz to još veća muka popade, kada mu kaza, da je izprosila carevu kćer, i da mora ići do pol godine, povedovši pet stotina svatova, po djevojku. Sada upita Zlatumbeg tetu: „Što ćemo mi sada raditi teto? da od Boga nadješ! evo vidiš, da ja nigdje ništa pod Bogom neimam, a kamo li ću dočekati toliki sviet i gdje ću dovesti nju?" „Ništa se ti neb j!" odgovori teta, „niti se ti brini štogod za to, to ću ja sve namjestiti." Dan za danom prikuči se i vrieme polazka, teta o svatovih ništa i nesanja, a njezin Zlatumbeg sadro s ledja kožu, misleći, što će biti od njega. Kada osvanù dan da idju, rekne teta: „Ajdemo, Zlatumbeg!" Ovaj odgovori: „Kamo nam svati? kamo meni haljine?" „Ti se ništa nebrini," odgovori teta, „nego samo ajde za mnom." Zlatumbeg već vidivši što biva od njega, metne glavu u torbu, pa podje za tetom. Kada su bili blizu careva dvora, upita opet Zlatumbeg tetu: „Šta ćemo mi činiti, teto, ako Boga znadeš?" A teta jednu, te jednu: „Ti se ni za što nebrini." Nedomak careva dvora nadju jednu kaljužinu; dok teta ugleda ovu kaljužinu, odmah se počme u njoj valjati, te rekne Zlatumbegu, da i on isto čini. Kada je sve dovde slušao tetu, posluša ju još i ovdje, te se i on počme valjati u blatu. Da je komu samo pogledati bilo, kakvi su bili, kada su iz blata izišli; teta jedva svoju repinu vuče, a Zlatumbeg, kada je išao putem, sve je po koju grudu zemlje od sebe odciepljivao, nebi li mu bilo što lakše. Vrieme se već prikući, da i carevu dvoru dodju. Došav tamo, odmah teta ode na stražu, jer se je naučila još od davna po velikim kapijama hodati, te prikaže, da upitaju cara, može li teta sa Zlatumbegom pred cara izaći. Stražari odu svomu zapovjedniku i upitaju, koji je od njih najbrži, da unidje i upita cara za tetin posao, jer teta hoće da što prije svrši. Zapovjednik čuvši, kakva je to hitnja sada teti, zovne svoga

djeda sa straže i zapovjedi mu, da on idje upitati cara. Starac za svoju štaku, pa što brže može odtrča caru i reče: „Evo čestiti care, došla je teta sa svojim Zlatumbegom, pa pita, hoće li unići k tebi?“ Na to car odgovori: „Slobodno nek unidje.“ On izadje, pa kaže teti, da može slobodno unići caru. Teta uzmav svoga Zlatumbega za ruku, pa u sobu carevu i ovako progovori caru: „Pomozi Bog, care!“ „Dao Bog dobro, teto!“ rekne car. „Evo mene,“ rekne lija, „dodjoh!“ „A gdje ti je Zlatumbeg?“ upita car. „Evo ga pokraj mene“, odgovori lija. „Ta što ste tako kaljavi?“ odgovori car. „Nemoj nas pitati, čestiti gospodaru, rekne lija, u putu nam se je nesreća dogodila, došli smo do jedne ćuprije i nanidjem ja, Zlatumbeg i ostali naši svati, te na našu nesreću slomi se ćuprija, te se svi poruše; Zlatumbeg i ja jedva se njekako iz blata izkopamo, kako nas vidiš evo blatne. Molim te, ako imaš koje haljine, ako nećeš džaba (badava) a ti podaj u zajam Zlatumbegu, jer neima ovdje haljina, da se presvuče, a sramota je, da ovako kaljav hoda.“ Na to car odgovori: „Hoću teto, nebrini se.“ Te zapovjedi slugam, da donesu najljepše njegove haljine, pak prisvuče Zlatumbega. Onda će teta: „Evo vidiš, čestiti care! kako smo u veliku nevolju upali i sve svate pogubili. Sada nije pristojno, da se kući vratimo i da sakupimo svate na novo, te takim načinom da uzalud vas trošak onaj ode, kog smo kod kuće učinili, za oto molimo te, da nam ti dadeš svate od pet stotina i druga potrebita za put.“ Na što car: „Hoću draga djeco moja, jerbo se može taka nesreća svakomu dogoditi, pa i meni istomu; vi se ništa nebrinite.“ Sada car sazove sluge i zapovjedi jim, da sve velikaše pozovu u svatove i kažu, da je car rekao, ako je moguće da dodju. Prikuči se već i večerno vrieme, te car i Zlatumbeg podju večerati, a teta ostane u kući na ognjištu prebirajuć pilećije košćice. Budući da su u cara svaki dan liepa jela vrlo masna bila, a osobito u ono vrieme bila su zgotovljena kao za goste: Zlatumbeg dočepavši se jedva da se jedan put najede, kidiše sebi te se naudara onih masnih jela. Kada svrše večeru, po Zlatumbegu počmu crieva kvrčati kao drop u kaci, a Zlatumbeg se uplaši, te rekne caru: „Čestiti care! putniku nije zamjeriti, zato molim te, nemoj mi zamjeriti, ja bi išao spavati.“ „Dobro! dobro!“ odgovori car, te zovne sluge, da mu postelju namjeste i pokažu sobu, gdje će ležati. Unišav on u svoju sobu, sjeti se tete i rekne, da mu ju dovedu u sobu, jer

ona mora pokraj njega spavati. Sluge brže bolje kažu teti, da ju zove Zlatumbeg u sobu, da s njim spava. Kada se je teta najela pilećijih kosti, odmah ode Zlatumbegu u sobu. Legne Zlatumbeg u postelju u dušek, a teta za peć. Tude su se njekoliko razgovarali o svačemu, dok Zlatumbeg nezaspa. Kada se je Zlatumbeg probudio, ali se on vaskoliki ulitao i usmrdio kao jazavac, te počme sada misliti, šta će činiti, te probudi tetu: ,,Teto, teto, ustaj! ja sam se bogme pokakio, šta ćemo sada činiti? ,,Nebrini se ti ništa," odgovori teta. ,,Daj da mi bježimo" rekne Zlatumbeg. ,,Ajde ćalovu jedan, zašto bi bježao?" rekne teta, ,,nisi zar poludio, ili možebiti sinoć ludih gljiva jeo." Ustane teta, dodje do sobnih vrata, gdje je car spavao, pak vikne: „Care gospodare!" ,,Tko je to?" upita car. „Ja sam teta." ,,Oho! što je teto?" ,,Molim te da mi dadeš šestere haljine, jer mi se je naučio Zlatumbeg ob noć presvlačiti, pa ako se nepresvuče, može umrt." „Dobro teto!" odgovori car, te izvadiv iz sanduka šestere haljine, pa dade teti. Teta dočepavši se haljina ode u sobu Zlatumbegovu, zaključa vrata i presvuče Zlatumbega u čiste haljine te opet zaspu. Sutra dan kada ustane car i svi dvorani njegovi, podigne se i Zlatumbeg iz kreveta i opremi pa vikne tetu, da i ona ustaje. Kada je bilo vrieme od ručka, skupiše se svi svatovi koji će poslje ručka putovati te ručaju s carem i Zlatumbegom. Kada je bilo oko pol ručka, zovne car svoju kćer, te joj ovako progovori: „Evo kćeri moja tvoj sudjenik i uviek sretna budi do smrti tvoje i njegove. A ti zete Zlatumbeže evo ti ju predajem i znaj da jedina u otca, drugom ju dao nebi, a evo ju sada tebi dajem, zato ju dobro pazi i sretan bio s njom." Na to svi svati odgovore „Amin" (da Bog dade). Kada se je svršio ručak, zapucaše topovi, svatovi pjevaju a Zlatumbegu se guje od muke oko srdca savijaju, što će biti s njega, jerbo znade da neima gdje svatova dovesti, te gdjegod tetu na samu uhvati, odmah se pljesne po koljenu govoreći: „Što ću sada ako Boga znadeš od moga života?" „Neboj se ti!" uviek mu je ona govorila. Posjedaju svi svatovi u kola, gdje dva, gdje tri, u jedna kola sjedne djevojka s jedjibulom a u druga Zlatumbeg s tetom. Putujući vrtio se je Zlatumbeg po hintovu, ko vrag na panju, a teta ga tješi i šišika, da se ništa neboji. Prevalivši pol puta rekne teta Zlatumbegu: „Ja odoh na priečac preko njiva a ti uprav ajde putem; ama nemoj nipošto ići tvojoj koljebici, nego

kada budeš blizu nje, slušaj, hoćeš li ćuti moj glas, pa gdje ja zalajem, onamo ajde i vodi svatove.“ Teta dok izkoči iz hintova odmah ode u šumu i popoišav malo dodje do divskih dvorova, i dok tamo stiže, divi ju počmu pitati: „Šta je ono teto, što grmi?“ Teta odgovori: „Braćo moja draga! ono idje vaskoliki sviet na vas, da vas potuku, pa sam ja došla kazati vam, da se što prije krijete kud znadete, jer neima ni na jednomu glave, ako jih dočekate ovdje.“ „Draga teto! kuda ćemo mi sada bježati?“ upitaše divi. „Bježite pod onu slamu,“ odgovori teta. I zbilja svi se oni uvuku pod slamu, a kada su se oni uvukli, onda teta zapali slamu i tako svi divi zaglave tude. Tko sada veseliji od tete! Zlatumbeg putujući svašta je mislio: „Ta budalo mene! gdje ja ostadoh sam, daj da i ja bježim.“ Ovako sve on sam u sebi govorio, dok nije došao blizu koljebe svoje; ovdje on počme prisluškivati i začuje, gdje teta u šumi laje, ali podaleko, i uputi se on onamo. Kada on tamo, ima šta i viditi, dvori se digli pod oblake, stupovi od samoga mramor-kamena, svi su se svatovi čudili lieposti dvorova. A Zlatumbeg se je najviše mislio, čiji su ovo ovako liepi dvori? govorio je sam sebi: „Da imam ovake dvore, nebi se stidio u nje primiti svatove.“ Kada su došli pred dvore, izadje teta i reče: „Eto ste došli, salazite s kola.“ Zlatumbeg je trnuo i drhćao kao prut od straha, kad će ugledati gazdu od dvora. Malo poslje teta cielu stvar izkaže na samu Zlatumbegu komu je veoma drago bilo, niti je znao od veselja što će činiti. Poslje malo vremena bude gotova i večera, i tako obilata bijaše, da tko je god došao, nije gladan otišao. Svatovi se tude častiše i nazdravljajući jedan drugomu, radujući se tolikoj sreći careve kćeri, jer se nije nitko nadao, da je Zlatumbeg tako bogat. Tude su se svatovi častili tri nedjelje dana. Kada se je približila četvrta nedjelja, spreme se svatovi i odu natrag pjevajući i puškarajući. Kada su došli caru, sve su mu pripovjedili, što mu je vrlo drago bilo. Ostane Zlatumbeg kod svoje kuće sa svojom dilberkom uživajući ovi sviet; te ako je živ i danas uživa.

21.

Nasarajdin odža.

Bio njekoč odža imenom Nasarajdin; dosta sjeromašan, tako da nije mogao drugčije živjeti izvan lažju. Jedan dan misleći, kako

da si providi boljem življenju, odredi zapaliti svoju košaru (štalu), da načini ćumur (ugalj). Što odredi to i učini; kad je košara izgorjela, onda sakupi ćumur i strpa u dvie krošnje, te tako si učini jedan tovar (100 oka) ćumura.

Kad je drugi dan osvanuo, opremi sebe i svog magarca, na koga navali one dvie krošnje ćumura, pak rekavši svojoj ženi dovale (s bogom) ode u bližnju varoš prodati ćumur. Idući putem zamrkne kod jednoga sela, gdje i odredi noćiti; pak došavši pred kuću jednoga čovjeka, koji je dosti bogat bio, upita ga za konak i kaže mu da je carski čovjek (carski čovjek jest onaj koji za carskim poslom hoda) i da nosi jedan tovar carskog blaga; čovjek mu odgovori, da more noćit, samo ga je strah, da tko blago nepokrade. Nasarajdin odgovori: „Bogme morate čuvati, jerbo ako se pokrade, svi morate glavom platiti.“ Sada Nasarajdin raztovari magarca, na kom je bilo blago, te unesu krošnje u jednu sobu i pred sobom kuće gazda postavi stražu. Kućanom svim zaprieti strogo da čuvaju blago, koje je u sobu unešeno i zaključeno. Gazda Nasarajdina odvede u drugu sobu i donese mu večeru da večera; poslje večere Nasarajdin rekne: „Ja ću spavati u sobi kraj blaga i čuvati ću da ga tko god nebi pokro,“ Kućni gazda mu rekne, neka se neboji za blago ništa, jerbo je straža pred sobom, pa ga nije moguće pokrasti; ali odža nikako se nedade odbiti od svoje namjere, pa najposlje ode u sobu, gdje je blago zatvoreno bilo, spavati. Kad je bilo oko pol noći, Nasarajdin odža ustane, i vidivši da su zaspali stražani i drugi kućani razveže krošnje, u kojih je ćumur bio, i polako otvori vrata od sobe, pak prospe ćumur sa slamom, s kojom je bio pokriven ćumur, od vrata sobnih do vrata kućnih, i baci jedno dva dukata pred krošnje; pa kad je sve to učinio, onda legne i zaspe kô zaklan bez ikakve brige. U jutro, kada je dan osvanuo, Nasarajdin odža zaspao a kućani i straža probude se i ugledaju ćumur i slamu po kući prosutu, misleć što to može biti, te se prepanu i ulete u sobu da vide, jeli blago na svomu mjestu; ali kad oni tamo, ugledaju samo ćumur u krošnjami i pred njima dva dukata, te stanu buditi Nasarajdina, koji je spavao kao zaklan, i kažu da je blago pokradeno. Nasarajdin kô da i nezna ništa skoči i začudi se, pak poviče: „Kamo blago! tko ga je pokrao majku mu njegovu?“ pak skoči na gazdu i ostale kućane i rekne im, da će ih caru tužiti, da ih pogubi. Kućani se prepanu, bojeć se da neplate

glavom, podju odžu moliti da se smiri, a da će mu oni napuniti krošnje dukatima kô što je bilo, i još više, da će mu napuniti punu strunjaru (torbu) da nekaže samo caru, da su novci pokradeni. Nasarajdin poslje dugog zatezanja jedva primi jednu strunjaricu dukata, osim tovara, što su mu nasuli na mjesto ćumura pa sada natovari na magarca tovar dukata i podje kući veseo bez da je i vidio varoš, u koju je bio pošao prodavat ćumur. Kad je došo kući razpremi novce i čučne pak zapali na čibuk, kad eto ti mu komšija da ga pozdrave i upitaju, pošto je prodao čumur? Odža jim odgovori: „Hajdite tamo u sobu, pak ćete vidjeti što sam dobio za ćumur.“ Kad oni tamo unidju, nadju pune krošnje dukata i čudeći se upitaju Nasarajdina govoreći: „Gdje si dina ti tako dobro prodao?“ Odža jim odgovori, da nije tako dobro prodao kako se može tamo ćumur dobro prodati u varoši, i kako ga plaćaju svo oku dukata za oku ćumura; pak im rekne: „Dina mi moga i hamana, da sam imao još sto tovara, mogao sam prodati i sve na jagmu, pak da imam još što god, sve bi popalio i u ćumur utrošio.“ Čuvši ovo odžine komšije, kako je dobro prodao ćumur, odmah odlete kućam svojim, pa zapale kuće, košare i sve što su imali sagradjeno tako, da su marili sebe, djecu i bike (žene bule) ostaviti pod vedrim nebom. Kad je ćumur zgorio, onda ga skupe, potrpaju u krošnje i otjeraju u varoš na prodaju. Kad su došli u varoš sa ćumurom, sviet se začudi, odkuda toliki ćumur, tako iz nenada gledao je svaki što to mora biti. Kukavne komšije Nasarajdinove vas dan su ćumur gonjali po čaršiji, pa kad bi jih tko upitao pošto ćumur prodaju, oni bi odgovorili: „Oka dukata i oka ćumura.“ Ljudi po čaršiji začude se, kako ti mogu iskati tolike novce za ćumur, kada ćumura ima izobiljna svaki dan tovar pet groša, te tako dotjeraju sa svojom plaćom velikom i budalastom, da jim nitko nije bio ni mukajet, već najposlje morali su ga dati blizu badava, samo da se vrate kući praznimi konjmi.

U veče, kad su došli kući, razljute se na odžu psujuć otca, majku, biku i sve žive, što jih je prevario za ćumur i dodju k njemu onaki ljuti i upitaju ga, zašto jih je prevario. Odža jim odvrati: „Hajer haša (nije istina), da sam vas prevario, jerbo ste sami vidjeli, da sam pune krošnje donio dukata mjesto ćumura, a vi što niste umjeli prodati, ja to nisam kriv“. Nasarajdin ih nabrekne i od sebe odbije, a oni odu kući svaki svojoj, te se dogovore, kako da

se osvete odži za ono, što jih je prevario, da su svaki svoju kuću zapalili, pak reknu: „Hajdemo mi uhvatiti odžu, pa ćemo ga odvesti u planinu vrhu jednog jezera, i u jezero ćemo ga baciti.“ Što su rekli, to su i učinili. Jedan dan uhvate odžu i odvedu ga u planinu, da ga bace u jezero; kad su došli k jezeru, metnu odžu u harar (vreću), pak reknu medju sobom: „Tko da ga oturi u jezero,“ a jedan izmedju njih rekne: „Dajte vala da svi turimo skupa, i ako na to svi pristanemo, onda hajdmo svi u šumu da usiečemo jedno dugačko drvo, s kojim ćemo ga turiti.“ Sada odu svi u šumu, a odža ostane sam u vreći svezan vičući: „Neću neću.“ A u to vrieme nanidje jedan čoban s ovcama, i upita odžu: „šta to nećeš?“ odža mu odgovori: „Evo mè šalju da idem doli ljubiti djevojke sasvim krasne a ja neću, jerbo sam star.“ Čoban čuvši to rekne odži: „Daj, ja ću na mjesto tebe tudi u vreću uvući se,“ i izvadi odža iz vreće, pa on unidje u vreću, a odži preda ovce i sviralu. Kad su odžine komšije usjekli drvo, dodju k jezeru vičući: „Hoćeš li još varat?“ Čobanu se natrpalo na pamet „hoću.“ Odžine se komšije još većma razžeste, ter zaviču: „Hoćeš da i nećeš,“ i zbilja odture kukavna čobana misleći da je odža. Tada su se veseli vratili kući; ali jim bì na opako veselje, jer u večer malo poslje njih dodje odža od jezera goneć krdo (stado) ovaca i svirajuć uz sviralu. Oni videći odžu, gdje dodje s ovcama, poteku žalostni k njemu i upitaju ga: „Ta gdje si tolike ovce našao?“ Odža jim rekne: „Tako mi dina, da sam mogao sam potjerati, još bi ovoga petero dotjerao, jerbo se sve jedna preko druge valja u jezeru.“ Oni sada upitaju ga: „Bi li i mi mogli tamo naći ovaca?“ On jim odgovori: „Kako nebi, samo hajdete, pa ćete vidjeti.“ Ljudi se opet prevare, pak odlete kućama svojim, da povedu svoje žene, koje će jih turiti u jezero, i koje će jim pomoći, da što više dotjeraju ovaca. Kada su došli k jezeru, odklen je Nasarajdin ovce iztjerao, jedan preko drugoga skoče, bez da su čekali da ih žene ture, misleć i bojeć se, da jim ovaca nebude zadosta. Ali su se jako prevarili, jer mjesto ovaca nadju smrt. Žene onih kukavaca čekale su na obali jezera s velikim veseljem, razgovarajuć se, kako će muziti ovce i mlieko njihovo kusati i sire praviti; i tako su čekale blizu do mraka, te videći, da se je sunce već nagelo, izgubiše već nadu, da jih više nikada vidjeti neće, vrate se kući razsrdjene na odžu, što jim je ljude prevario, pa se potužili. Sada dodju kući, t. j. gdje jim je

kuća bila; onake ljute skrmade odži sve hrpu na kamaru i odrede mu se živo osvetiti pa ma kad. Čuvši ovo odža, odredi i njima jedne mice, kako da ga upamte i da ga se uplaše. Poslje njekoliko vremena odredi odža umrieti i kaže svojoj ženi, da će umrti, al joj zapovjedi, da kad ga ukopaju u mezar (grob), donesu mu drva i vatre (kresivo), i da mu ostave u mezaru prazno jedno mjesto, kako će ložiti vatru; pa kad je ženi oto sve zapovjedio, onda umre i prestavi se. Poslje dodju Turci s drugim odžom, da Nasarajdina ukopaju; kad ga počmu kopati, sve učine, što je Nasarajdin želio; danas ukopaju Nasarajdina, a sutra dan čuju žene, koje su se rekle osvetiti odži, pa ma kad, obvesele se odžinoj smrti. Žene poslie odžina ukopa skupe se, pak učine vieće, da se bar osvete odži mrtvu, kada nisu mogli živu.

Podju do mezara odžina, pa kad su došle tamo, rekne jedna izmedju njih: „Nikako mu se osvetiti nemožemo, nego neka mu se jedna izmedju nas izkeka vrhu glave, pak mu načini saruk (čalmu tursku), na što druge privolje, te jedna, koja je bila na odžu najljuća, podje mu se više glave kekati; al dok je ona stenjala vrhu glave odžine, odža čuvši, da su došle, brže naloži vatru i ugrije letku, koju je sa sobom donio i promoli je kroz zemlju, pa je blizu polak utjera u stražnjicu ženinu, koja kad ju je ožeglo, skoči i poče jaukati bježeć kući. Kad su žene došle kući, učine zakletvu, da neće više na odžu vikati, jer vele, kada mu mrtvu onako džini (djavli) pomažu, kako neće živu. Odža sada ustane i dodje kući veseo, što je svoje dušmane ubrzio i na skok natjerao. Odža poslje svačim je obilovao, ponajviše dukatima, ovcama, mliekom, sirom, ali najviše lažju i prevarom. Dočim su njegove komšinke od vrata do vrata morale se potucati tražeć i proseć komad hleba (kruha) sa svoje i svojih ljudi budalaste glave i plitke pameti.

22.

Ciganin kod mise.

Njeki ciganin zaželi doći k misi šokačkoj, samo jedno da vidi, što se tude radi. Zbiljam se jednoč spremi, metnuvši u kesu tri cvancike, te se cigo uputi k misi. Došavši cigan k misi, klekne s drugim ljudma. Malo poslje počme fratar misu, te kao što je obično, fratar govori, a djete odgovara; al je taj razgovor oćutio ciganin, te se podigne, pa još malko ćuti, pa zaviče: „Braćo! kakva je ono

svadnja?" Ljudi, koji su bliže ciganina bili, odvrate polagano: „Šuti, ciganine, misa se govori." Cigo se spusti pa opet ćuti; ali kao i prije fratar govori, a djete odgovara. Ciganinu drago znati, što je to, te opet upita: „Ljudi kakva je ono svadnja?" Bližnji zaviču na ciganina: „Ili šuti, ciganine, ili izlazi"; a cigo se poklopi, pa šutkac. Fratar izadje na oltar, a prakanaturi počmu lemojsinu kupiti. Prakanaturi od čovjeka do čovjeka borme dodju i ciganinu, a on potegne cvanciku, pa dade prakanaturu. Kada drugi put počme se lemojsina kupiti, opet reda dodje do ciganina, a ciganin cvanciku dade drugu. Malo postane, ali eto i treći put prakanatura, a ciganin i treću cvanciku dade. Misleći, da će se tude još davati, ciganin kapu na glavu, pa ode iz puka.

Nije njekoliko išao, sukobi jednog čovjeka, koji kada vidi, gdje ciganin kljuma tužan, zapita ga: „Gdje si to bio ciganine?" A ciganin najprije uzdahne, pa odgovori: „Šuti brate, nepitaj; otidjoh k misi šokačkoj, da vidim, što se tude radi; ali moj brate! svadnja se zametnu tud medju fratrom i djetetom; fratar jednu prozbori a djete kano s klipa odgovori mu, te deha tako, te deha tako. Kada vidje fratar, da neće moći djete nadgovoriti, popne se do onog velikog ćitaba (knjiga), te iz njega jednu, dvie odvrnu. Kada je iz onog ćitaba proučio dvie, tri, onako ljutit okrene se, pa na sviet globu navali. Ja imadoh tri cvancike kod sebe, kada ljude fratar posla, da kupe namet, zadjoše prvi put, a ja, kad do mene reda dodje, dadoh cvanciku jednu. Kada skupiše novce, odnesoše mu; ali mu to nebijaše zadosta, već opet posla iste ljude, a ja dadoh i drugu cvanciku; isto kano i prije ponudiše mu sakupljene novce, i opet neprimi — već treći put pošalje, a ja i treću cvanciku dadem. Kad ja vidjoh, što se radi, mislim si, ako budem za dulje ovdje, neće mi ni kapa ostat na glavi, te rekoh, daj da se bježi, i tako ti ja utekao od mise, pa sam rekao: više k misi nikad neću." I tako ciganin štetova tri cvancike, a odreče se mise.

23.

Sliepac i vodja.

Bio njeki čovjek sliep, koji je ipak ponješto kano kroz maglu vidjeti mogao. Vodja mu je bio jedan njegov rodjak, koji je toliko muke imao s njime, pa nit ga je mogao ostaviti, nit voditi; ostaviti ga nije mogao, jerbo se je svoje nazvalo. Sliepac, koji je dosti

bio jaki, kad god se je razljutio, šljakom, koju je imao u rukama, rodjaka se je nalupao.

Vodja sliepcu zagrozi se, da će mu se osvetiti, izvan da živ nebude, što je svakako najlakše mogao.

Zbiljam dogodi se njekoč, gdje vodja reče sliepcu, kada su došli do jedne vode: „Spusti sliepče gaće, trnje je i koprive.“ A sliepac misleći zbiljam, da je trnje i koprive, spusti, pa se sasvim pokvasi; usta vika sliepca: „što to učini?“ a vodja pobjegne. Sliepac je vikao i molio vodju, da ga vodi nadalje, obećavši, da mu ništa neće učiniti. Vodja dodje, pa ga povede nadalje. Kada ga je njekoliko vodio, dodju do jednih kopriva i trnja; pred koprivama bila je jedna pomalena kaljužica. Sada vodja poviče: „Sliepče! podigni gaće, gazit valja.“ Sliepac bojeć se varke prvašnje, popipa štapom; ali sbilja nadje vodu pred sobom, pa uzdigne gaće, a vodja ga okoluši pa u koprive i trnje s njime. Ustane ga jauk i dreka, a vodja smijuć se uteče. Sliepac nit zna izići iz kopriva, nit smije dalje ići, već opet je molio vodju, da ga vodi. Dodje vodja k njemu, pa ga povede; kako će bit opet naopako po sliepca. Vodio ga je nadalje, ali nu što se dogodi sa sliepcem: Njeki čovjek zubio je na šest volova blizu onoga puta, kuda je baš malo prije prošao sliepac. Volovi se zaobadaju, te uprav onim pobjegnu putem, kuda je sliepac prošao; na prvom bilo je zvono. Vodja sliepčev ugleda gdje volovi bježe onim putem za njima, a na prvom volu zvonce čuje. Sliepac zapita, što se to čuje zvečat. Na njegovo pitanje vikne vodja: „Klekni sliepče, misa se govori.“ Sliepac odmah klekne. Volovi s drljačom kako su bježali, udare na sliepca, te nješto volovi, a nješto drljača, bome sliepcu bude puna kapa. Vodja sliepčev bojeći se svojim ledjim, pobjegne. Sliepac što zna drugo, nego opet moliti, da ga i nadalje ostavio nebi, već da ga vodi i da čuva, kao i prvašnjih godina. Obeća vodja sliepcu, da će ga vierno voditi i čuvati; pa opet podje po svietu, te se je tamo amo sa sliepcem skitao. Kada je došla nedjelja, odvede vodja sliepca k misi, nebi li ondje štogod izprosio, te sbiljam sjede sliepac na crkvenih vratih, pa njetko krajcar, njetko dva, ele nješto skupi sliepac. Dok je tude sjedio, započme misa, i on klekne odmah da misu sluša. Ali kada je bilo podizanje, zazvoni zvono, a sliepac misleć da trče volovi, pa da će ne na njega, popane svoju šljaku, te počme bližnje ukraj sebe mlatiti, sve jednako vičuć: Ucah! ucah!“

Sviet skoči, uhvati sliepca pa odtjera od mise. Kako je onda otišao, više se nije povratio. A kako mu je ledjim bilo, to on sam znade.

Ele težko onom, tko očiju neima, pa spane na tudje ruke.

24.

Nesretni kum i kuma.

Bio jedan čovjek i imao je ženu, s kojom nikad nije mogao u ljubavi živiti; najviše zato, što je ona kriomice često put s njegovim kumom sastajala se i njekakvo prijateljstvo s njime imala. Pokazivala se je, da je bogoljubna, jer više bi se puta na mjesec izpovjedala. Nu on sudeći njezin život, kog s kumom provodi, sumnjao je o njezinoj pobožnosti i želeći znati, šta ona toliko izpovjeda, zamoli ondašnjeg župnika, da bi mu dao svoju haljinu, pa da ženu svoju izpovjedi. Na što župnik dragovoljno i pristane, te mu dade haljinu svoju.

Kad je žena njegova na izpovjed došla, odmah zapita izpovjednika: „Dragi duhovniče! kažite vi meni, kako bi ja mogla moga čovjeka otrovati?“ Na što će ovaj: „E, pa to je lahko: svaki dan preko godine peci mu po jednoga oroza ili tukca (purana), zatim pripravi mu po jednu čuturu dobre rakije, nek i za ručkom i za večerom pije; ali nemoj ti s njime nipošto, jer ćeš zlo proći.“ „Pa što će onda biti?“ zapita od veselja žena. „On će, draga moja, oćoraviti, pa možeš s njime činiti što hoćeš; samo tako mu čini.“ Kad je žena sve to razumjela, s velikim veseljem povrati se kući. Tko od nje sada veseliji, tko li sretniji? Dok se je ona vraćala kući, njezin čovjek svuče sa sebe haljine duhovničke, pa na popriečac prije svoje žene dodje kući. Kad i ona stiže kući, zapita ju on: „Jesi l' se izpovjedila?“ Na što mu žena odvrati: „Jesam tako, da nikad bolje!“ Kad je bilo pred večer, razmahala se žena, natiče purana na ražanj, kuha bielu pogaču, pripravlja čuturu jake rakije itd. sve sgotovlja što zna bolje za večeru čovjeku svomu. Dok se je smrklo, užeže svieću, povali sofru (stol, na kojem se u Bosni jede) na sobu pa večeru, koju je blizu vazdan spravljala, donese i zovnu čovjeka svoga da večera. Ugledavši ovaj takovu gospodsku večeru, začudi se, pa rekne ženi: „Draga moja, ti nisi prije meni tako bila blaga. Baš te je izpovjed današnja kosnula u srce.“ Na što mu ona odgovori: „Zaista ja nisam prama tebi prije takova bila, ali odsada ću se ja drugčije prama tebi ponašati, jerbo sam poznala

danas na izpovjedi moju dužnost, koju mi Bog nalaže. Zato ću se odsele sve ovako prama tebi ponašati.“ Poslje dugoga razgovora sjedne on za sofru i ponudi nju, da s njime jede; na što ona rekne, da neće ona s njim jesti, jerbo nije dostojna: nego će ona sama poslje što mu drago, samo neka on bude zadovoljan. A on buduć da je znao, kako stvar stoji, nije ju mnogo ni nagovorio, nego polahko kad ona negleda, smijuć se brke gladio, misleć u sebi: nedočekat ćeš što misliš! Tako je već čitavo pol godine ona hranila svoga čovjeka sve pogačom, pečenkom, najboljom rakijom itd., što je god bolje znala, samo je to jedno imala u pameti, kad će doći vrieme, da joj čovjek oćoravi, pa da ga se oprosti a s kumom da uživa. Kad se je tako blizu pol godine navršilo, poče se čovjek svojoj ženi t žiti, da ga nješto oči bole i sve gore da nevidi. Dok je ona razumila to, nije znala od veselja što je činila; nu to veselje nije pokazivala na dvoru pred čovjekom svojim, nego se je pokazivala, da joj je to žao govoreći: „Uj, žalostna! prodji se, kakve oči!“ Ele tako dan po dan, dan po dan on se tužeći i svrha godine se primače, a sve je govorio, da mu je svaki dan gore. Kad je bila već posljednja večer i on mora sa svim osliepiti, zovne ženu preda se, pa joj reče: „Draga moja ženo! već sam ti kazivao, da me oči bole blizu od pol godine, pa sve idje na gore i već kako vidim, ovo mi je posljednja večer što vidim; s toga spremi nam dobru večeru i pozvat ćemo našega kuma, da posljednji put zdravo večeramo, jerbo ću sutra sasvim oćoraviti.“ Kad to ona čuje, nezna što da čini od velikoga veselja; zato da bolje proslavi taj sretni čas, sgotovi što je znala bolju večeru, i odmah pošalje po kuma, komu je na sve potanko izpripoviedala, što je i kako je. Dok je taj kum došao kući, zovne ga njezin čovjek, da se još jednoč razgovore. Poslje dugoga njihova razgovora dodje i vrieme večeri. Al eto muke, nevidi on gdje je sofra; zato ga je morao kum dovesti i posaditi za mjesto. Kad je bilo u pol večere, ali eto muke, nestane im vina, a pita je već na sriedi bila; s toga zapovjedi čovjek svojoj ženi, da donese iz podruma vina. Na što ona odmah skoči i uzevši svieću s bocami ode radi vina. Dok je ona izašla iz sobe, čovjek njezin popane stolicu i kuma po glavi: fis! a kum jadni na zemlju padnuvši, zapomaže, na što odmah on odkine od tukca batak, koji je bio na sofri i turi mu u usta, pa zapomaže: „Ženo, ženo! bolje ako Boga znaš, udavi

se kum!" Čuvši to kuma u podrumu, poleti kao bez duše i dok je došla, on je već izdahnuo. Vidivši to ona kukavica, počme pomagati vičući: „Uh! kum mi se batakom zadavio!" „Nije zar umro?" zapita ju brže čovjek. „Jest, jest već! Eto je očima zabielio u grede!" odgovori mu ona žalostno. Sad se zabrinu obadvoje, što će činiti s kumom; jer ako prenoći, svak će misliti, da su ga oni ubili. Zato reče on: „Draga ženo! Ja ćorav, a kum se udavio, ti si svakako na muci; zato ću i ja umrti, nebi li ti sretnija bila. Nu da nereknu, da si ti ubila kuma, natovari ga na me, pa ću ja sada po noći hodati, dok se gdjegod s njime nestrovalim." To ona jedva i dočeka misleći, kad mi kuma nema, nek mi nije ni tebe. Stoga uzevši kuma, natovari ga čovjeku svomu na ledja, koji kad izadje iz kuće, za njim zatvori vrata, misleći, da ga više nigda vidit neće. Izašav on iz kuće, hodao je za njeko vrieme tamo amo, vukuć na sebi kuma mrtva, dok nedodje do jednog mehandžije, a prešlo je već bilo pol noći. Došavši do vrata zaviče: „O mehandžija!" Čuvši mehandžija, da ga njetko zove, odzove se: „Tko je u ovo doba?" „Daj, ako Boga znaš! iznesi mi za dvie pare (pol novčića) vina." „Bre ajd sikter more, nebih ja ustao sada ni za dva bešluka, a kamo li za dvie pare!" Na što on prosliedi: „Ako mi neizneseš za dvie pare vina, ja ću se objesiti na tvoja vrata!" Kad je to čuo mehandžija, misleći da je njekakva budala, reče: „Pa objesi se, što je meni stalo," i više nehtjede ni govoriti, nego opet zaspi. Čuvši to ovaj, spusti sa sebe kuma i priveže ga za vrata od mehane, pa svojim putem. Kad mehandžija u jutro ustane i pred mehanu izadje, ugleda gdje mrtav čovjek visi, pa zaviče: „Ha! objesio se za dvie pare vina; Bog ga ubio!" Čuvši to njegov stariji brat zaviče: „Šuti ako Boga znaš, dopast ćemo apsa, nego baci ga amo u podrum; znaš da su nam na konaku kočijaši, koji će jutros rano ići, pa ćemo ga utrpati u njihova kola, i oni će ga odvući, a neće ni znati ništa." Unešavši ga tada u podrum, da ga tko god neopazi, počeše vrndati po kolih tamo amo, dok nenadjoše mjesto medju robom, gdje ga odmah utrpaju medju ostalu robu, pa namjeste, kao što je i bilo, da nebi poznali. Kad je već zora pukla, ustanu kočijaši, pogodivši se s mehandžijom, upregnu konje bez da što gledaju, kako je u kolih. Dok se je podobro razsvanulo, već su bili dosta odmakli od mehane, u kojoj su noćili, a jedan obazre se za se na svoja kola i vidi čovjeka, gdje se je

medju robu utrpao, na što odmah zaviče: „Tkoga si pitao, da sjedneš tude?“ Nu ovaj sve šuti. Na što on opet: „Ma zar ti nećeš izać jednoč?“ i uzevši motku, koju je imao, smaže ga podobro, dok on spade s kola kao mrtav. Videći to kočijaš, dole:i odmah k njemu, ali on već ohladio! „Eto muke,“ poviče na svoje drugove, „bome ja ovoga ubih na mjestu.“ Kad ostali dotrčaše, začude se, kako je to bilo moguće, da ga je tako lahko mogao ubiti, i odmah počeše misliti, što će s njega činiti; jer ako tkogod nanidje, mislit će, da su ga oni ubili; dok jedan izmedju njih reče: „Znate što ćemo s njega? Ima evo ovdje blizu jedan bunar, pa ćemo ga metnuti nad njega, kao da vodu grabi.“ Čuvši to drugi, svi na to pristanu i uzevši ga medju se, odnesu nad bunar i nudkuče ga, kao da vodu grabi, a oni odoše što brže dalje, da ih tko nevidi. Poslje njekoliko vremena dodje njekoliko žena na bunar, da vodu grabe, al nemogahu pristupiti, jer jedan čovjek nadkučio se nad bunar i grabi; s toga one mu rekoše: „Deder molimo te brže, jer nemamo kada čekati.“ Ali uzalud, on kako se je prigeo i nepomiče se nikako. Na što žene opeta počmu vikati: „Ta zar ti nećeš se danas napiti? vidiš da mi hitimo, djeca nam plaču.“ Nu pokraj sve njihove galome on sve jednako šuti; ama neće se ni obazrieti. Videći to jedna izmedju njih, razljuti se i popane svoju obramenicu pa njega: „Zar ćemo mi tebe vas dan čekati: rekao bi mi neimamo posla, kao ti lopove jedan; odlazi odatle,“ prodere se na njega. Ali on šuti pa šuti. Dok ona zapalivši obramenicom po glavi, odmah ga svali na zemlju. Na što druge zavikaše: „Uh! što to uradi, da od Boga nadješ!“ Kad pritrkoše, ali zbilja on mrtav. Sve sada druge počmu nju psovati, zašto je tako katilski udarila čovjeka, da ga je odmah ubila. Ali nebijaše vremena ruženju, već poče se misliti, što će s njim; jer ako tko vidi, mogu lahko nagraisati. I na posljedku se jedna domisli pa rekne: „Hajdemo mi njega metnuti u čamac, dati ćemo mu veslo i otisnuti niz vodu pa neka idje kud mu volja.“ Na to sve ostale pristanu; zato privukavši čamac k obali, dadoše mu veslo u ruke i niz vodu ga otisnu, neka idje kud mu je drago; a one natočivši vode, odoše što prije svojim putem, da ih nebi tko god vidio. Dok su ga tako na vodu otisnule, nosila ga je voda tamo amo, a nikako nije mogao izpasti iz čamca u vodu. Tako ga je voda pozadugo nosila, dok najednoč nanese ga na njekakve patke divlje, na koje je lovac

sa strane prežao, od kog se patke te odmah prepanu, te malo prhnu pa opet na vodu padnu; čamac opet za njima. Videći lovac sa strane, da će mu ih opet poplašiti, prodre se na njega, da neidje medju patke. Ali sve uzalud, ovaj idje kud ga voda nosi; zato lovac opet zaviče, da se ostavi, jer će poplašiti patke; nu on sve jednako idje; istom što nije došao medju patke, kog vidivši patke poplaše se i odlete. Videći to sad srdit lovac, naperi pušku na onoga, koji je u čamcu bio, i odapne. Puška puče, a kum kukavni, koji toliko i toliko puta na ogroše udario, strmoglavi se u vodu. I tako naš kum jednoč posve zaglavi! — Kad se je kum oprostio svoga mrtvoga kuma, i objesio ga na vrati od mehane, povrati se kući i rekne svojoj ženi: „Draga moja ženo! ja već vidim, da ja nemogu živiti na ovom svietu, dok sam ovako oćoravio, a vidim da nisi ni ti sretna uza me: zato hajdemo k vodi, pa ću ja kleknuti na obali; a ti se iz daleka zatrči, pa me turi u vodu duboko, da se odmah utušim.“ Žena njegova drage volje na to pristane, i odmah odu. Kad su došli do vode, klekne on na obalu, a ona se zatrče iz daleka prama njemu, da ga turi. Nu kad je ona u najvećom zoru bila, on se odmakne, a ona u vodu, i tako ode za kumom.

25.

Mijina ženitba.

Bila jedna baka udovica, i nigdje ništa nije imala nego samo jednog sina i četvero janjadi, te se je njezin sin bavio čuvanjem janjića. Jedan dan izadje on obično na polje s janjićima, koje je blizu carevih dvora bilo, i dodje k njemu careva kći te zaište od njega jedno janje. On joj odgovori: „Ja to učiniti nesmijem, jer će me mati psovati, buduć da mi nigdje ništa nemamo osim ono četvero janjadi.“ Onda ona najposlje, kad je svakako kušala da dobije, i nije mogla, rekne: „Eto štogod hoćeš išći, ja ću ti dati, samo daj mi jedno janje. Mali kad vidi, da se je dovezala kao svrab du . . . a i neće da se prodje, rekne joj, da se zagrne do koljena. Ona to i posluša. Kad se ona zagrne, mali ugleda na koljenu njezinu mjesec. I tako izgubi jedno janje. Kad dodje u večer kući, kaže materi: „Majko! danas po nesreći mojoj zaspah i kad se probudih neima janjeta; ja neznam što ću činiti i gdje ću ga naći.“ Onda mati na njega vardiše: „Uh! lopove jedan, hoćeš

me zar sasvim u prosjake poslati? Sutra da si rano išao s janjićima i tražio ga, i ako nenadješ, neidi mi na oči." Svanuv sutra dan, mali ustane sa zorom i ode s janjićima na ono isto polje. Tude je razmišljavao svakakve misli, što će raditi, da dobije ono janje; al eto ti u pol dne opet careve kćeri k njemu, te će: „Mali, daj mi još jedno janje, pak što hoćeš išći za njega." „Nedam," odgovori mali, „ja sam pokušao pasije maslo i za ono, što sam ti dao; već ako Boga znadeš, idji ti meni dovedi ono, što sam ti dao jučer." „Neima ništa mali," odgovori careva kći, „od onoga, što je jučer bilo." „Kaži ti meni, jesi li štogod vidio jučer, kad sam se ja zagrnula!" „Jesam, mjesec," odgovori on. „Ah! to je ono, što mi nisi ni platiti mogao janjetom tvojim a kamo li da ti još vratim njega." Pregonjaše se tude dugo vremena, ona išcući a on izbjegavajući na svaki način da nedade. Najposlje kad vidi, da se neće ona okaniti, rekne joj: „Daj zagrni se do pojasa, pa ću ti dati."

Ona to jedva dočeka, te se zagrne i on vidi na boku sunce i opet izgubi jedno janje. Pred večer kad bude, zaokupi dvoje janjadi i ode kući. Ali kod kuće udari još na gorju vatru nego je prvi put, nu sve to bì uzalud. I tako on za četiri dana uputi sve četvero janjadi; samo kad je treće odniela careva kci, zagrnula se do vrata i on na ramenu vidi zviezdu; a za četvrto morala se je sva svući. Ostade majka proklinjajuć sina što učini od nje. Prodje poslie toga mnogo vremena. Začuje se, da će se udavati careva kći, ali će ju dobiti samo onaj, koji pogodi kakva su znamenja na njoj. On od toga nije ni mislio da to može biti istina, pa zato nije ni vjerovao, dok jednoć zbilja nezačuje, gdje telal viče: „Tko god pogodi, kakve biljege ima careva kći na sebi, taj će ju dobiti za ženu." Kad on to čuje, rekne materi u večer: „Majko! ja ću sutra k carevu dvoru, pa mi spremi kruha u torbu, jer je put podalek!" „A što ćeš ti tamo?" upita ga mati. „Hoću se ako Bog da, oženiti carevom kćeri" odgovori on. „Prodji se ti toga," poče ga mati psovati, „budalasta glavo, bolje ti je zaraditi koji groš, nego hodati kao muha bez glave za ništa." On što je namislio, to hoće i učiniti; i zbilja kad bude sutra dan, pritegne opanke i rekne materi: „S Bogom," pa ode. Malo istom što se je odmakô od kuće, susretne ga ciganin te upita: „Kud ćeš ti Mijo!" „Idem carevu dvoru," odgovori on, „i hoću se, ako Bog da, oženiti s carevom kćeri." „Ta

šun,“ rekne ciganin, „kako će ona za tebe poći, kad si ti poderan, kano da su te Turci kroz trnje gonili?“ „Ja znam,“ odgovori Mijo, „biljege, koje ima careva kći, a car je protelalio, da tko god pogodi kakvi su biljezi na njoj, dobiti će ju za ženu.“ „Daj da i ja s tobom idjem“ počme ciganin moliti. Mijo gotov na to, samo da ima s kim u družtvu putovati; i tako se uputi s njim ciganin, samo mu rekne, da što god on bude činio, da i on čini. Kada dodju k carevu dvoru, sviet se sakupio toliki, da crna zemlja nemože držati, i to sve porad careve kćeri. Al u zalud, kad nitko ništa nezna od onoga, što se hoće, ni probieliti. Svi se oni, koji su došli tamo, izredali pogadjajuć, jedan rekne ovo, a drugi ono, ali to su samo govorili po namjeri, nebi li pogodili; dok nedodje red na Miju, te počme Mijo brojiti: „Na koljenu mjesec, na boku sunce.“ Onda ciganin za galami: „Taman šun tako je, ja sam baš hotio to isto reći.“ „Šuti Turčine!“ izdreči se Mijo na ciganina, „kad znaš, govori nadalje, što ima!“ „Ajde govori ti vlaše!“ rekne mu ciganin, „što si se uplašio?“ Mijo još dokaže što ona ima na vratu, a ciganin se uzvrtio, kao vrag u vodi. Kad već sve Mijo progata i njegova careva kći morade biti, zgledaše se Turci, gdje će vlah dobiti turkinju, te namignu na cara da ueda.

Car kad vidi što je, rekne Miji: „Mijo vlahu! pogodio si, što sam iziskivao i morao bi dobiti sad odmah moju kćer, ali nisi sam to znao, nego ti je pomogo i ciganin, za to je vas obadvojice moja kći, a vi se pogoditi nemožete čija će biti, nego ćete noćas noćiti vas troje u jednoj sobi, i na čijoj ruci ona osvane, njegova će biti.“ Mijo siromah i na to privoli. Te kad odu spavati, careva kći prem je ciganin Mijin drug, ipak ona voli njega nego Miju. Sad Mijo poče promišljati, što da učini, te se domisli i ode za vrata, buduć se u mraku ništa nije vidilo; tu se po . . .e te se sam po obrazu zatrlja vičuć: „Himšala, himšala!“ Kad to ciganin začuje, poviče na Miju: „Što to radiš Mijo?“ „Umivam se go . . . m“ odgovori Mijo. Onda i ciganin ustane, te se okehari za vratima, pa dva tri put po obrazu njim mane i vrati se opet k carevoj kćeri. Al kad on tamo kao smrdljiv jazavac: prikuči se careva kći, a kad taj smrad oćuti, uteče od ciganina, pa legne pokraj Mije.

Kad osvanu sutra dan, dodju sluge, da vide, na čijoj je ruci osvanula careva kći, i nadju ju na Mijinoj, te kažu caru.

Car nikako nemogavši se otresti, da nedade Miji svoju kćer,

najposlje rekne jim obadvojici: „Eto vam svakom po sedamdeset groša, i koji mi više dobije za godinu dana, taj će ju dobiti za ženu.“ Mijo i ciganin dobiv po sedamdeset groša, odu putem svojim: ciganin na jednu, a Mijo na drugu stranu. Mijo dobiv sedamdeset groša, podje kao muha bez glave, i tumarajući tako niekoliko vremena, dodje njekoj baki, koja takodjer ništa nije imala. Do av baki kaže joj sve što je i kako je, te ju zapita: „Ta kaži ti meni bako, što ću ja sada učiniti?“ Baka se malo pomisli, te mu odgovori: „Sutra je dan pazarni, a ti ćeš uzeti oto tvojih sedamdeset groša i otići u čaršiju; pak ćeš tamo dovesti jednu šarenu i mršavu junicu, i ti ju gledaj uzeti, pa po što po to, nedaj nikomu drugomu; a ako se tko bude natjecao, a bit će jih za isto, ti uviek pribaci i uzmi ju. Sutra dan svanuvši on s onih sedamdeset groša ode u čaršiju; kad dodje tamo, zbilja kako mu je baka kazivala, nadje junicu šarenu i odmah se poče za nju pogadjati; al po njegovu nesreću tamo se zgrne množtvo svjetine, natjecajući se u plaći, a on se sa svakim izporedi, dok ju najposlje i nedobije. Kad uzme junicu, vrati se kući š njom baki svojoj. Kada dodje, odmah baku zapita: „Evo bako junice, što ćemo činiti?“ Zakolji ju sinko moj“ odgovori baka. „Hu! žalostna mene, zar ću ja tako štetovati novce moje?“ „Neboj se ništa!“ počme ga baka tješiti; „ti nju zakolji, pak ćeš samo viditi, što ćemo mi učiniti.“ On već kao osudjen zakolje junicu i izsječe ju, kako mu je i naredila baka; te onda uzme ono salo i iztope loj; pa saliju u jedan ćup, a meso pojedu. Proživiše tude njekoliko zajedno dok neizjedoše ono meso. Mali videći, da njemu ništa bolji dan nesvanjiva, rekne baki: „Ta bako, ako Boga znadeš, što ti učini od mene?“ evo ja uputih careve novce za ništa; kazuj ti meni, šta ću ja sada učiniti!“ „Dobro,“ odgovori baka, „sinko moj, ti uzmi taj ćup s lojem, pa uprtiv na pleća putuj dokle god nedodješ u crni sviet; kad dodješ tamo, iskat će oni od tebe od toga, da se namažu i da pobiele, a ti daj i što hoćeš išći, oni će ti dati.“

On siromah gotov na to, uzevši sutra dan ćup na pleća, otisne se u sviet. Bome je hodao njekoliko dana kao muha bez glave, ni sam neznajući kud bi već odlučio da ide; dok tako bavrljajuć zbilja i spane na njekakav novi sviet, koga nikada vidio nije. Podje i preko te zemlje dalje, nebi li koga od živih našao. I nut ugleda čovjeka crna kao kotao; i što je dalje išao, sve ih je više vidio i

njim se približavao; al uzalud, kad oni potrše noge bježeći, misleći bog zna što je to. Kad oni vide, da se on njih nikako neće proći, povrate se i dodju k njemu pa ga počmu zapitkivati: „Daj ti nama kaži, odkle si? ima li još tamo ljudi takvih? i zašto si ti tako biel?“ On samo brinući se kako će se dočepati novaca, odmah počme kazivati kako da mogu i oni biti bieli, samo ucieniv, da ako će biti bieli moraju mu silno blago dati. To oni jedva dočekavši, buduć da su imali mnogo blaga, privole na to. On kano da hoće njekakve marifo te da provodi, skine ćup s pleća na zemlju, te nješto priklopi zubma dva tri put, i izvadi malo loja iz ćupa, pa pomaže jednog izmedju njih, i taj odmah pobieli. Drugi kad vide, p čmu se natjecati u plaći koga da prije pomaže, al on njima svim pošteno zadovolji Izredavši se već svi, rekne mu jedan izmedju njih: „Ti čudnotvorni čovječe! mi imamo cara našega, koji je još žalostniji, crniji od nas; zato ako hoćeš, mi ćemo te odvesti k njemu, i ako g. obieliš, kao što nas, znaj, dobit ćeš, koliko se i nenadaš“ „Hoću, hoću drage volje sevap učiniti i njemu, zašto ne“ odgovori mu on; te uzme opet ćup na rame i s njima se uputi k dvorima carevim. Došav pred avliju: „čekajte vi,“ rekne jedan, „idjem ja to prikazat caru“ i ode od njih. Kad se je razstao od njih, prošao je mirno sve straže i dodje do cara, pak mu kaže sve potanko što je i kako je. Car to jedva dočeka, te ga odmah pošalje natrag da dovede tog nepoznatog čovjeka. On kad se vrati, kaže, da će vrlo drago caru biti, ako dodje. On opet svoj ćup naprti na pleća, te s družinom svojom pred cara: „Pomoz Bog, care gospodaru!“ „Dao Bog dobro!“ odvrati mu car, „već sam čuo, da činiš čudesa i ljude ovoga moga carstva mnoge da si obielio, i ako zbilja možeš učiniti, oslobodi i mene od ove crnoće, pak što hoćeš išći, ja ću ti dati, ma pol moga carstva bilo.“ „To je istina,“ odgovori on, „čestiti gospodaru, što su ti kazivali; što me moliš, da tebi učinim, to hoću drage volje;“ te sprti ćup s pleća i izvadi malo loja, pa pomaže cara, koji u taj čas pobieli kao snieg. Car videći se u čudu, što iz njega bi, pohvali ga: „Bre aferim! kad si mi to učinio, štogod hoćeš išći, ja ću ti dati, pa ako hoćeš isto prestolje moga carstva.“ „Neću ja drugoga ništa,“ odgovori mu on, „nego samo dat ćeš mi tri ladje pune blaga, momaka, koji će moći dopratiti jih do mjesta, i topova, da se mogu obraniti, ako bi navalili lopovi na nas; al ću ti opet momke povratiti.“

„Hoću drage volje," odgovori car i zapovjedi odmah. da mu spreme što je rekao. Sluge vrstni kao prešljenovi nanesoše pusta blaga u ladje, i bojne topove navaliv prikažu da je sve gotovo. On se oprostiv s carem i drugimi prijatelji sjedne na ladju te otisne se na more. Kad su već bili blizu carevih dvora, ugledaju na jednoj čaršiji hrpu ljudi, gdje su se skupili i njekakav džamor spravili. Nu kad se oni tamo prikuče, al to ciganina, njegova (Mijina) druga hoće da objese, što se je zadužio sto i sedamdeset groša, osim ono sedamdeset, koje je od cara dobio, što je prololao. Kad se prikuči Mijo ciganinu, zapita ga: „Što je to pobro? zar si već dotle došao?" Ciganin kad ga ugleda, počme zakljinjati i priklinjati na svaku ruku, da ga samo izbavi od vješala, a od careve kćeri da i nesanja. Mijo se smiluje, te plati vas dug za njega i još k tomu uzme mu kočije od olova i dva bujina, koji su bili dotjerani na čaršiju na pazar. Ciganin kad se dočepa kočija, sjede na njih i odtrči do carevih dvora što brže, te će caru: „Evo čestiti gospodaru, koliko sam, još nit godina nije prošla, dobio za ono sedamdeset groša; od Mije čuo sam baš sad, da su ga objesili za dug; dakle mu se nemožeš nadati, već mi daj tvoju kćer." Car po batu Mijinu, a nebatu ciganina izidje nješto na dvor i ugleda, gdje idju po moru prama dvorima njegovim njekakve veličanstvene ladje, te će ciganinu: „Čekaj malko, evo mi idju, meni se čini, njekakvi gosti, pak dok jih odpremim, odmah će viènčanje biti." Ciganin kao ciganin, ta i zacavri: „Ta šun, daj ti nas vjenčaj, ja nemogu više čekati." Znade bo, da mu se o glavi radi. Car pako nikako nehtjede privoljeti, dati prije svoju kćer, dok nevidi tko mu idje. Kroz kratko vrieme dodjoše i ladje već pod dvore careve i ustaviše se; i dok se tude oni iz ladja izkrcaše, ciganina izjede mrak. Novi gosti odu caru, i prikažu se; al se nekazav odmah što su, nego poslje kad udariše u razgovor o ciganinu. Kad car kaza Miji, koji mu se kaza da je, koliko je ciganin stekao, plesne se Mijo po koljenu, te vikne: „Laže kurvino kopile! Njega su htjeli da objese za dug evo ovamo malo prije, pak sam ga ja odužio i uzeo mu one kočije." Dok čuje car, što je i kako je, vikne na sluge da dovedu ciganina pred njega. Sluge po dvoru tamo amo, nigdje ciganina, te prikažu caru, da je dao vatru nogama. Car dok čuje, ta i drekne na njih, da idju u potjeru za njim. U mladjega pogovora neima; pa ni u sluga carevih. Pelete brže bolje na sve

strane, dok zbilja ciganina uhvate i dovedu pred cara, a car odmah zapovjedi, da ga objese. Mijo pak tude se proveseli njekoliko nedjelja, kazujuć caru sve potanko, što se je s njim zbilo, pak onda vjenča se s carevom kćeri, koja mu mnogo blaga donese, a on još više imajuć sagradi dvore pokraj carevih dvora. I ako su živi i dan danas blago njima.

26.

Zanat, kojeg nitko na svietu nezna.

Njekada davno živio je njeki djed sa svojom starom, koji su imali jednoga sina malena. Siromašni djed s bakom što su više mogli radili su, te su se tako hranili i od zla branili, svog nejačkog sina odhranjujući.

Kad im je sin već do ženitbe odrastao, jednom reče svomu otcu i materi: „Ja hoću da mi prosite carevu kćer; ako li pako nećete, ja evo odoh od vas, kud mu drago.“ Tko sad tužniji od djeda i babe. Bili su bo odveć ostarili, pak su sina očekivali, kao ozebao sunca, da jih hrani i od zla brani, ter uprav kad im odraste, onda hoće da od njih bježi, ako mu neizprose carevićku; a oni tužni i žalostni, siromaštvo ih u glavu ubilo, nesmiju ni doći pred cara, a kamo li od njeg njegovu kćer zaprositi. Ne manje videći da se sin nešali, moradoše mu obećati prositi carevićku. Baba uprtivši hljebac proseni u svoju torbu, ode upravo k caru. Baba pred cara, dok unidje na vrata, crna, oderana, kukavna, stane kao ukopana za vratima, a car ju upita: „Što je bako?“ Baba nesmijući kazati zašto je došla, uvrne ramenima, te tužno odgovori: „Čestiti care, ništa.“ A car: „Može biti da hoćeš sadaku?“ Baba neznajući drugo ništa, nego odgovori da hoće. Car dozove sluge i zapovjedi im, da babi dadu deset talira, što i učine, a to je za babu bilo veliki novac. Baba primivši novce, zahvali se caru i povrati se kuči, govoreć sama sebi: „Ah! kad ovoliko novaca kući donesem, jeda li će se sin umiriti, i ostati kod nas?“ nu tako nije bilo. Došavši kući, odmah sin zapita: „Kamo majko, jesi li?“ A ona mu odgovori: „Ta prodji se sine ćorava posla! tko će to učiniti? nije bo lahko zaprositi carevu kćer ni velikom i bogatom čovjeku, a kamo li meni. Ja bome nisam smjela od tog ništa ni spomenuti pred carom; nego evo dao mi je čestiti car desetak talira, a to je borme za nas veliki novac. Ti se prodji carevićke, već traži svoju

sliku i priliku.“ Kad je to sin čuo, razljuti se govoreći: „Što će meni carevi novci; ja neću njegovih novaca, nego kćer njegovu. Idem ja od vas, kud mu drago.“ A oni ga počmu moliti: „Nemoj sinko, eto nane će opet sutra ići.“ I tako ga malko umire. Sutra dan baka se spremi i podje putem carevih dvora; ajde, ajde, dodje u careve dvore. Sluge careve dok baku opaze, kažu caru, da je opet došla, a car rekne: „Podajte joj desetak talira.“ Baba uzmavši novce, ode kući ništa nespremivši posla. Dok dodje kući, odmah ju sin upita: „Ješi li nane zaprosila?“ A ona: „Nisam sine, prodji se ti za boga carevićke, kuda ćemo mi nju dovesti, da bi ona sve i htjela; već evo opet mi je car dao njekoliko novaca, pak ćemo mi tebe oženiti s koje druge strane, s tvojom slikom i prilikom.“ Dok to sin čuje, odmah ga stane vika kao kad je pomaman: „Ja bježim glavom preko svieta od vas, kad me nećete da oženite s carevom kćerom.“ Otac i mati za njim polete, uhvate ga, te plačući počmu ga moliti, da od njih nebježi, već da će opet sutra ići baba caru na prošnju. Pod takovom pogodbom sin se malko umiri i kući se s njima vrati. Dok je dan osvanuo, ode kukavna baka put carevih dvora. Dok ju ugledaju sluge, odtrču caru i kažu mu, da je opet ona baketina došla. Car se na to razljuti, što mu ta baka uviek sa svojim dolazkom razbija glavu, te zapovjedi im, da k njemu baba dodje. Kad baba caru dodje, on ju ljutito i oštro zapita: „Šta je baba?“ Baba videći, da neima kud, valja govoriti, pa kud puklo, ali ipak se bojeći, odgovori: „Ništa, dragi gospodaru!“ Car se još većma razljuti, pak babi: „Nemože biti ništa, kazuj more, sad će s tebe glava poletiti.“ Kad to ču baba, kaže caru sve tanko po tanko, od kraja do konca, kako stvar stoji; kako ju je njezin sin već treći put natjerao, da prosi njegovu kćer. Onda car odgovori: „E dobro, ja ću dopustiti ako cura htjedne.“ Sad zapovjedi, da kćer dodje i kad je došla, rekne joj babo: „Hoćeš li ti poći za babina sina?“ A ona odgovori: „Hoću, ako on nauči zanat, koga nitko na svietu nezna.“ Tada car opet nadari babu, koja se povrati kući. Kako dodje, sin ju odmah počme pitati: „Jesi li mi zaprosila?“ A ona: „Ta prodji se ćorava posla, zaprosila sam, ali badava; careva kćer kaže, da će poći za te, ako naučiš zanat, koga nitko na svietu nezna.“ „Ništa za to, to će sve biti, samo kad je ona obećala,“ odvrati joj sin. Sutra dan on se spremi tražiti meštra, koji bi ga taj veliki i mučni zanat učio,

kojeg nitko na svietu nije znao. Uzmavši ono novaca, što je car dao staroj baki, krene se na put, ostavivši žalostne i tužne roditelje. Ajde, ajde po šumi, sjedne na jednu kladu, da se odmori. Kad ali eto ti jedne babe k njemu i upita ga: „Šta ti sinko tude radiš?“ A on: „Ta prodji me se, šta me pitaš; kad mi nemožeš ništa pomoći, ja tražim, gdje bi mogao učiniti, što nitko nemože učiniti i naučiti zanat, kojeg nitko na svietu nezna.“ Baba na to: „Ništa se neboj, ajde gori šumom, te ćeš naći jedne dvore, gdje ćeš moći naučiti što želiš.“ Tko je sad veseliji od njega. Ode šumom, dok nestiže napokon do jedne velike kućetine. Odmah pred njega iztrču četiri diva te ga upitaju: „Hoćeš li ti učiti zanat, kojeg nitko na svietu nezna?“ A on na to odgovori: „Baš hoću, ako mognem.“ Oni pako odvedu ga u kuću. Sutra dan divi se spreme u lov, a njega ostave kod kuće i zapovjede mu, da nikako u prvu sobu neulazi. Kad divi odu, on stane promišljati ovako: „Vala ja već vidim, da na meni neima glave; ja ću unići, pa što god bog da, makar me i ubili, samo da vidim, šta je to unutra.“ Otvori on vrata i zaviri; kad al tamo, vidi jednog magarca svezana za jaslama, htjedne se povratiti a magarac mu rekne: „Nà ti ovaj ular, dobro ga čuvaj, jer će ti mnogo valjati, ako se znadeš s njim služiti.“ On uzme ular, zatvori tu sobu i ode u svoju sobicu. Malo sjedne al eto ti divi, koji kako dodju, odmah ga upitaju: „Jesi li ulazio u onu sobu?“ On siromah rekne, da nije, ali uzalud; oni bo su znali, da je išao u nju, s toga spopadnu za batine, te ga počmu lupati, tako da je jedva živ ostao; ali da nije ušao u sobu, platio bi glavom. Sutra opet podju divi u lov, a njemu zabrane, da pod živu glavu neulazi u drugu sobu. Kad divi odu, on stane se misliti: „Vala kad su me ovoliko izubijali, unići ću i u drugu sobu pa makar me ubili.“ Što rekne, to i učini. Ustane te otvorivši vrata unidje u drugu sobu; kad tamo, ali bome ima šta i viditi. Tu ti sjedi jedna sva u zlatu i srebru nakićena djevojka, gdje je razplela zlatne kose i na svaku pletenicu uplela dragi kamen; ta kakva je, jadi ju ubili, ni u cara je neima! On dok vidi djevojku, htjedne se natrag povratiti, a ona mu progovori: „Stani bolan momče!“ Tada se on vrati, i ona mu dade jedan ključ rekavši: „Dobro ga čuvaj!“ Kad on uzme ključ, vrati se natrag, zatvori za njom vrata i ode u svoje mjesto. Malo sjedne, al eto ti diva i dok dodju prihvativši za batine, upitaju ga, da li je u drugu sobu

7*

ulazio? a on odgovori, da nije. Oni pako znajući da je ulazio, počmu ga lupati, da je jedva ostao živ. Sutra dan opet po navadi svojoj odu divi u lov, njemu pako zapoviedaju, da ako bi unišao u treću sobu, ubit će ga, a neće mu oprostiti kao prvi i drugi put. Kako divi odu, on sam sebi rekne: „Bog zna, hoće li oni meni oprostiti i pustiti me živa, ako baš i neunidjem, zato ću reći životu: dovahle, a unići ću, pak na sreću, jerbo da me i ostave živa, neima mi više providna dana, kad su me izubijali.“ Što rekne, to i učini. Ustane, otvori vrata, te i u treću sobu unidje. Kad tamo, ali soba puna odsječenih glava, a to su sve glave bile onih, koji su dolazili učiti zanat, pak kad su jim divi zapovjedili, da neulaze u sobe, oni su siromašci poslušali i s toga su jih pobili, što bi se i njemu dogodilo, da nije u sobu ulazio. Kako to vidi, uplašen natrag se povrati, ali mu jedna glava progovori: „Hodi amo i neboj se.“ On se povrati, onda mu glava dade sindžir i rekne mu, da ga dobro čuva. Tada zatvorivši vrata, vrati se u svoju sobu. Ali sad ga kadob jadi popadoše, budući da nije ništa naučio, a znao je, da će mu naskoro doći crni petak, kako divi dodju; što se i dogodilo. Divi došavši običajno popadnu svoje batine, nepitajući ga, jeda li je on ulazio, izlupaju ga do gole duše. Kad ga tako izlupaju, otjeraju ga govoreći: „Ajde ti od nas, vas si bo zanat izučio.“ Tako žalostno izubijan ustane i podje govoreći: „Ta šta su me naučili? ništa borme! samo me izubijaše i životom rastaviše, ama to je ništa, nije bo šala dobiti carevu kćer za ženu; premda sam dvaput kroz brku prolazio, a treći put kroz Brku i Palanku*), ipak je to sve ništa, samo kad ju ulovim i zadobijem.“ Dugo vremena putujući, primakne se jednim dvorima; a to su bili dvori onoga cara, od koga mu je mati kćer zaprosila. Sad se sjeti onih stvarih, naime: ulara, ključa i sindžira, te rekne: Daj vala da vidim, što je to.“ Uzme ular te ošine s njim o zemlju, a ular se okrene u takog konja, da ga ni car nije imao; zatim uzme sindžir, te s njim o zemlju; kad al iz sindžira stvori se zec i hrt. Zec odmah pobjegne, a hrt za njim; sad se on učini lovcem s

*) „Udariti iliti proći kroz Brku i Palanku“ jest narodna bosanska poslovica, koja znači: na veliko zlo udariti, jerbo su u ta dva mjesta Turci jako zli, a još gora njihova djeca, tako, da nikomu nedadu s mirom proći, a tko se počme braniti, Turci skoče, te jao onomu, tko neuteče.

puškom na ramenu, trčećem na konju, da ubije zeca; zec pako izpred carevih dvora, a hrt za njim. Kad car vidi hrta, zapovjedi slugama, da ga uhvate. Kad to spazi lovac, sindžirom mahne i taki se zec i hrt uvuku u sindžir, a konj pako u ular. Kad dodju k njemu careve sluge, upitaju ga: „Vidje li ti tude malo prije lovca na konju i hrta gdje goni zeca?“ „Jok vala“ odgovori on, „ja nisam vidio, ako vam što treba, tražite, šta mi je stalo za njima.“ Sluge tamo, amo, gori, doli, nigdje ni lovca ni hrta, kao kad u vodu propadoše. Sluge odu caru, kažu mu da je lovac s hrtom tako hitro kao munja utekao, te da jim ni traga ni glasa neima. Dok oni odoše caru, on ode svojoj kući. Tko je sad veseliji i radostniji od njegovih roditelja?! Sutra dan rekne otcu: „Danas ću ja pretvoriti se u jednog dobrog hata, a ti me vodi na pazar, te me prodaj za velike novce, ama nipošto nedaj ulara, jerbo ako dadeš, ja bi ostao za uviek konjem.“

On se sad pretvori u hata a otac ga odvede na pazar. Odmah glas puče po čaršiji, da je takav konj došao, da ga ni car neima. Svak ga je želio kupiti, komu god je bilo drago na dobrom konju jašiti; ali stani pobro! tko će ga platiti? Od usta do usta, dodje glas i do cara. Sad car zapovjedi, da ga pred njega dovedu, koji, kad ga opazi, rekne: „Vala bogme baš je konj, bre ni ja nisam takog nikad ni vidio.“ Car ga upita: Hoćeš li more vlaše konja prodati?“ On na to: „Tvoja sablja, a moja glava! hoću, ama nedam ti ulara.“ Car u čudu nadjen odgovori: „Ej more, što će meni tvoja ularina, ja ću na tog konja metnuti ular vas od suhoga zlata.“ Uzme novce od cara, pa kući. Dok je dan osvanuo, al eto ti idje i sin njegov, a u cara konja u podrumu nestalo. Zatim on rekne otcu: „Ja ću se sutra stvoriti u jednu liepu džamiju pokraj carskih dvora, a ti ju prodaj za mnoge novce, ama nipošto nedaj ključa, jer ako ti dadeš ključ, ostadoh ja za uvieke džamija. Kad car jutrom ustane, al pred njegovim dvorovima jedna nova džamija; odmah sluge pošalje da vide, šta je to? Kad sluge onamo, al jedan adžo stoji pred njom, koji to caru dokažu. Car ga dozove preda se, te ga stane pitati: „Pošto je, more adžo, ona džamija?“ on povrati: „Čestiti gospodaru, ona džamija vriedi za mnogo novaca!“ Dok su se tako cienkali, ali eto ti jedne babe. Ta je baba bila ona, koja, kad je njega našla na kladi u šumi sjedećega, rekla mu je, da ide gori u jednu kućetinu odveć veliku, gdje je imao

učiti zanat, kog nitko na svietu nezna, budući da se i ona iz is toga mjesta povratila sa zanata, ter je i ona izučila zanat kao i on i tako udari vila na halila. Kako ta baba dodje, odmah se za džamiju s carem poče nametati, ter dade novce odmah. Adžo dok tolike novce primi, već je zaboravio za ključ, ali malo poslje padne mu na um, da ga je baba odniela, te poleti za babom. Nu baba ključa nikako neda; sad adžo babu za vrat, pak joj otme ključ. Baba htjede za ključ, ali ključ se pretvori u goluba, ter odleti. Kad to vidi baba, ona se pretvori u jastreba, ter potjera goluba. Kad vidi golub, da će ga jastreb brže dostignuti, pretvori se u kitu cvieća u ruci careve kćeri, baš one, koju hoće za ženu; sad se jastreb opet pretvori u babu, te stane prositi od careve kćeri jedan cviet, a carevićka odgovori: „Bogme nedam, meni je ovo bog dao!“ Kad vidi, da joj neda cvieća, otrča k caru, ter se počme tužiti, da joj neda ni jednog cvietića, što joj je iz neba pao. Car zapoviedi, da joj dade, koja htjede dati, a kita se pretvori u prosa punu sobu; sad se baba pretvori u kvočku i piliće, te podje prosu zobati; prosa se sad pretvori u lisicu, ter kvočku s pilićima pojede, i tako ju nadmudruje, premda su u istom mjestu učili zanat. Kad se sve to svrši, onda on kaže caru, da je on onaj isti, koji hoće, da mu car za ženu dade svoju kćer, budući je naučio zanat, kog nitko na svietu nezna. Car mu zbilja dade kčer i načini mu dvore pokraj svojih. Oni su liep porod izrodili, od kojeg pokoljenja i dan danas nalaze se, koji i mole u onoj džamiji, koja je uviek otvorena, budući da se je njezin ključ pretvorio u čovjeka, koji je uzeo carevu kćer za ženu.

27.

Tri hajduka.

Bijaše jedan kralj, koji je imao jednu kćer, koju udavaše za jednoga grofa. S toga kralj učini jedan veliki sobet, na koji pozove ljude najveće iz svoga kraljevstva. Kad se sva gospoda sakupe, posadi jih kraljica za trpezu, samo još ostanu tri čovjeka, sve u suhu zlatu obučeni, koje takodjer posadi kraljica nabaška na strani trpeze, samo na jednom stolu. Svijuh kraljica upita za junačko zdravlje, koji joj takodjer odvratiše, dok dodje red i do one trojice. Kraljica se š njima upita za junačko zdravlje i veselje, koji joj takodjer i odvratiše. Sad ih upita kraljica: „Gdje vam je gospodo

uzorita domovina i kuća?" Na što oni kraljici odgovoriše: „Svietla kraljice, naša je domovina blizu kao i vaša, a kuća takodjer još bliže. Moglo bi se na kočijama doći k našoj kući, koja se nalazi u šumi za malo vremena, buduć da nije više od vaših dvora udaljena doliš (samo) tri milje. S toga molimo vas da dodjete gori malo na zijafet (čast), da vas počastimo i da vam vratimo tele za tele, makar i nebilo šareno." Kraljica jim na to obeća, da će doći, dok uhvati vrieme zgodno. Ova pako trojica bijahu hajduci. Kada su se liepo počastili, svi se razidju svojim kućama. Kraljica odmah pošalje za ovom trojicom hajduka jednoga svoga slugu, da vidi, kuda će ići. Najposlje jadna ova trojica odu, a za njima sluga, koji sve kaže poslje kraljici, kad se je vratio. Poslje njekoliko vremena opet kralj sazove ljude najprve na sobet (čast), medju kojimi dodju i ova trojica hajduka. Kad su došla ova trojica, odmah otidu k kraljici, te joj učine poklon, kako se i pristoji kraljici. Rieč po rieč, zadju u dugi razgovor. Jedan izmedju njih upita kraljicu: „Zašto niste došli k nama?" Onda ona odgovori: „Ja sam hotiela doći, ali imala sam posla, pak nisam došla, ali ću ove nedjelje doći za stalno i možete me se za stanovito nadati." Sad oni odu na ručak. Poslje ručka odu kući svojoj. Sada opet pošalje kraljica slugu, da vidi, hoće li oni onim istim putem otići, kojim su i prije. Sluga ode za njima nazorice, kad on, ali oni odu onim istim prijašnjim putem, koji su se putem razgovarali, da će ubiti kraljicu, ako jim dodje. To je sve čuo sluga, koji je vrativši se kraljici sve kazao. Kada to začù kraljica, odmah zapovjedi jedna kola pripraviti, na koja kraljica samo s jednim slugom sjedne. Kraljica odmah se onim istim putem hajdučkim uputi, te njeko vrieme kroz planinu idući, ugledaju njeku golemu kuću, koja je sva zidom obkoljena bila, kao kakav grad; vrata njezina bijahu širom otvorena, u kojoj se njekakav plač čuo. Sad ona sadje s kola i slugi rekne, neka se zakloni u šumi, da ga tko god nebi opazio, dok se ona vrati. Kad ona dodje u avliju, ali se još veći glas čuje. Dok već unutra unidje, ali ugleda dvoje basamake, od kojih jedni vode u gornji boj, gdjese je plač čuo, a druge u magazu. Sad ona počme misliti kuda će, ili na dolnje, ili na gornje ili pako natrag kući. Najposlje odluči ići u onaj podrum, što i učini. Kad ona doli, ali pun podrum mrtvih tjelesa, jednih golih, jednih obučenih. Sad se ona sakrije medju ova tjelesa, nu sve se

više čuje gori plač i jauk, dok ga više nestade. Sad ona ništa nije čula, osim psovke. Na jedan put pane odzgor jedna gospoja mrtva, na kojoj ruci bijaše prsten, a na prsima dragi kamen, a sva ona bijaše u liepe haljine obučena. Sad ona počme misliti: il bi išla natrag, ili za dulje ovdje ostala. U toj misli spazi prsten na ruci, te htjede ga skinuti, ali se neda; sad ona uzme nož i odkine prst i prsten, a s prsa dragi kamen. Ona sad tabanim vatru, dok stiže do kola, brže bolje sjedne na njih ter bježi. Sve kaže kralju što je vidila i zamoli ga, da opet na zijafet (čast) pozove gospodu, što i učini. Izmedju ostalih i ona trojica dodju. Kad su bili za ručkom, kraljica rekne kralju, da na svaka vrata postavi po deset soldata; što kralj i učini. Kad su već za ručkom bila gospoda, kraljica rekne kralju: ,,Zapovjedi sad da svaki svoj san kaže, što je koji usnio. Kad na mene dodje red, dok dodjem do ovih riečih: „ako nevjerujete, evo prst i prsten:“ onda ti zapovjedi, da se ona trojica u najljepšima haljinama uhvate.“ Što je želila, to je i postigla. Unidju kralj i kraljica u onu sobu, gdje su oni ručali, ter im rekne: „Eto ste gospodo ručali, sada svaki neka kaže, što je usnio.“ Svi po redu počmu kazivati, do napokon dodje red i na kraljicu, koja rekne: „Je li i meni slobodno pripovjedati?“ Sva gospoda ustanu i reknu: ,,jest.“ Sad kraljica počme kazivati: „Ja sam usnila, da sam išla u šetnju kroz planinu, pa kad sam došla sried planine, ostavim slugu i konja u šumi, a ja odem dalje. Kad na jednoč opazim dvore nekakve, u kojim se čuje plač. Kad se više približim, čuje se veći plač, dok napokon dodjem u dvore, čuje se još veći plač. Kad unidjem unutra u kuću, ali ugledam dvoje basamake, iz medju kojih jedne vode u gornji boj, a druge u magazu. Odem ja u magazu; kad ja, ali magaza puna tjelesa, njekih golih, a drugih opet obučenih; dok na jedanput pane odozgor jedna gospoja mrtva, obučena u fine haljine, s prstenom na ruki i s dragim kamenom na prsima; počmem ja skidati, pak nemogavši skinuti, uzmem nož i odkinem prst i prsten; ako nevjerujete, evo prst i prsten.“

Dok ona to izreče, kralj namigne na soldate, da uhvate onu trojicu, a ovi nagnu bježati na druga vrata, ali na tim vratima dočekaše jih soldati, ter ik uhvate i žive sprže; a kralj pošalje svoju kraljicu i njekoliko gospode sa soldatim, da njihovu kuću opliene.

Tako se sa svakim dogodi, koji pod drugim jamu kopa; oni htjeli kraljicu ubiti, pak gle! oni sada iznenada zaglaviše.

28.

Lovac.

Bio je jedan lovac, koji je svaki dan išao u lov i svakojaku zvjerad lovio. Nu na žalost, u vrieme poklada razboli se i sve je herduljao tamo do uskrsa; onda on od svoje muke, baš na uskrs, uzme svoju šarku na rame, a dvie male breše zadije za pas, i jatagan. Uzme šarpelj pun praha i olova i strunicu s brašljenicama, i tako opravljen, krene put planine. Idući kroz goru zelenu, ugleda jedno veliko jezero; kad se malko približi k jezeru i ugleda, gdje se nješto iz njega izmoljava, tako da mu se je činilo sad jelen, sad konj zelen. Onda on uzme šarku na oko i na to nanišani; kad pogleda na nišan šarkin, kad on, ali sve mu se je činilo, da je jelen, ili konj zelen. Sad on baci pušku pokraj sebe u zelenu travu i prostim okom pogleda; kad on, al mu se čini jelen ili konj zelen; onda se on razljuti, ter uzme pušku na oko govoreć: „Bio jelen ili konj zelen, sad ćeš platit.“ Puška pukne kano vrieme i ubije jelena ili konja zelena. Sad se on onamo približi, kad on, ali ubio je konja zelena.

„Što ćeš sada? neima nikakve fajde od konja, oh kamo sreće da je jelen!“ Ovako govoraše lovac, koji videći da nikakve neima fajde, natrag se povrati putem. Kad je bio na vrh gore zelene, zavikne ga prigorkinja vila, govoreć mu: „Ajde vrati se k jezeru, uzmi uzdu s konja zelena, pak samo udari oda što govoreć, da se ma u što obrati.“ Kako mu je rekla prigorkinja vila, tako je i učinio. Vrati se k jezeru, ter uzme s konja zelena uzdu, i š njom je sebi veliko bogatstvo pribavio; jer samo bi rekao kravi: „stvori se u predobra konja,“ i odmah bi se stvorila u konja a on bi ga odveo na pazar, i po skupe novce prodao; i tako na priliku našao bi na putu čitavo jato volova ili ovaca, i ošinuvši uzdom po njima, samo bi rekao: „Hoću da postanete odsele predobrima konjma,“ i taki bi postali, a on nepazeč ni malo na to, čija li je ova marva bila, prodao bi, i sebi novce u džep spravio, kojim načinom postade vrlo bogatim, kao kakav paša. Nu on neznajući za gmezavo žensko srdce, kaže po svojoj nesreći ženi svojoj za snagu svoje uzde, koja, budući ga je mrzila i sve krivim okom na njega gledala, odluči, da će mu ma kojim putem strahotu nahuditi. S toga, kad on zaspa, ona uzme uzdu i lupi čovjeka svog govoreći: „Do sad

si bio moj zaručnik, a od sad bit ćeš pašće torsko." I evo u taj hip njezin čovjek postade velikom torskom kerinom. Onda on siromah pobjegne od kuće i ode k toru carevih ovaca. Tude je on za sve vrieme svoje opazno bdio nad carskim ovcama tako, da tko je god pod bogom živim htjeo nahuditi ovcama, bio vuk, bio medvjed bio čovjek: sve bi pohvatao i potukao. Car je do duše imao dosta poroda, ali za badava; jer dok bi se koje porodilo od sultanije, odmah bi ga vila zagorkinja odniela. S toga car videći veliku marljivost i bdenje torske kerine, a s druge strane razžalošćujuć se na nesreći svoje sultanije, odluči, da mora čuvati njegovo diete jedno. Kad je bilo oko pol noći, al eto ti ide vila zagorkinja, i stane krasti carevo djete. Nu za to pas čuje i vilu uhvati, a diete oslobodi. Kad je dan osvanuo, car brže bolje sluge pošalje, da vide, je li diete odnešeno. Kad oni, ali vide čuda! sin carski u životu, a vila medju pandžama kerine. Caru to odmah dokazaše, koji, da ga za to obdari, metne mu oko vrata kolajnu od suhoga zlata. Kerina počme misliti, kako bi u milost došao svoje žene, i smisli se, da ode svojoj ženi, mnieći, da će se žena polakomit za kolajnom. Tako i učini; počme ženu moliti: „Draga ženo! uzmi uzdu, lupi njom o me i učini da budem čovjek i tvoj muž." Žena vragolija nehtjede učiniti što joj je čovjek govorio; ona bo uzme uzdu i lupne njom svoga čovjeka, govoreći: „Do sad si bio velik pas, a od sad bit ćeš mala mindica." I zbilja odmah se preobrati u malu mindicu. „Što ćeš sad?" mišljaše u sebi mindica, „do sad sam bio veliko pašće, pak liepo mogao se hraniti čuvajući ovce, a sad, tko će jadnu mindicu primiti?" Hodala je mindica od nemila do nedraga, tražeći sebi gdjegod košticu ili koricu kruha, da se najede. I tako je mnogo vremena patila, dok se nepridruži k jednomu lovcu. Veliko je imao veselje š njom, jer kad bi god u lov pošao i kakvu skupocienu zvier ili kakvu pticu ugledao, samo bi joj okom namignuo, a ona odmah bi uhvatila i njemu živu u ustima doniela, što bi on prodao i sebi veliko blago pribavljao. Za mnogo vrieme tako je junački služila mindica svoga gospodara, dok joj siromašnoj nedodija. Sad ona ode svojoj ženi i zamoli ju govoreć: „Draga ženo! uzmi uzdu, lupi me š njom i učini da postanem čovjekom!" Žena vragolija uzme uzdu i š njom lupne mindicu govoreć: „Do sad si bio mindica, a od sada bit ćeš malušna ptičica carić." „Što ćeš sad?" ovako govoraše u sebi čovjek njezin u pticu obraćen, „do sad

sam se mogao makar kako mu drago hraniti, ali od sad nemogu nikako; oh jadan ti sam ga ja i kukavan!" Carić siromašak odbio se je od šume do šume, od gaja do gaja, od polja do polja od sela do sela, tražeć sebi koje zrnce za hranu; a medju tim žena se s drugim čovjekom vjenčala i živila. Sad carić kad mu dodija, uvuče se u kuću, nadje uzdu o čiviji i kljunom svojim kucne po njoj govoreći: „Do sad sam bio carić, a od sad čovjek." I zbilja odmah postane čovjekom. Sad on uzme uzdu i lupne š njom ženu govoreći: „Do sad si bila žena, a od sad kobila; hajde vršit ćeš trnje do konca svojeg života." I taki se žena obrati u kobilu i sve je trnje vršila, a i dan danas vrši ako je živa; a njezin muž nauči se pameti na svojim ledjima, kako se mora postupati sa ženami.

29.

Tri brata svakojake sreće.

Bio njeki čovjek, imao je ženu, tri sina i jednu kćer, koji su tako bili siromašni, da nisu zajedn mogli živjeti, nego su se morali odieliti. S toga trojica braće i sestra jim, podju od otca i matere u sviet, da se potucaju od nemila do nedraga, a otac i mati ostanu na starom mjestu zajedno. Buduć da nisu imali ni vola, ni konja, ni kola na čemu bi drva nosili, s toga otac bi išao svaki dan u šumu i drva na sebi nosio, a mati kod kuće ostajala, i tako bi se promećali. Dogodi se, da njekog dana podje on u drva pred mrak, a ženi rekne, da ostane kod kuće. Nu ona buduć da je bila vrlo strašljiva, nesmjede ostati sama, nego rekne, da će i ona š njime ići. On ju je na svaki način odvraćao od toga i nagovarao, da kod kuće ostane, nu sve uzalud; ona hoće pa hoće da š njime ide, buduć nije okolnosti shvatila. Kad on vidi na posljedku, da ju nemože primorati da ostane, reče joj, neka ide š njime, ali da dobro kuću zaključa. To rekavši, odmah uze sjekiru i po svom običaju odmah se uputi u šumu, niti htjede nje čekati. Ona mjesto da vrata zaključa, izvali jih iz temelja, uprti na ledja i potrča za njim, da ga stigne. On kad je ugledao šta mu žena nosi, nije se ni čudio toliko, a znao je š njom zajedno, da jim nitko neće pokrasti ni srebra, ni zlata, ni svile, ni kadife, jer ništa nisu imali. Tako misleći dodju u šumu i odmah on započe sjeći drva, a ona na kamaru sabirati. Kad su liepo nasjekli, već se je bilo

dobro smrklo; na što jim velika muka nastane, kući daleko, a ondje neima se gdje noćiti. Mučeći se tako i misleći što će činiti, ugledaju na blizu jednu jelicu sasvim visoku i granatu, pa odmah odluče, da se na nju popnu i tude noće. Što reknu to i učine; pope se odmah čovjek na nju, a za njim i njegova žena; nu nije vrata ostavila na zemlji, nego jih je sa sobom poniela na jelicu. Premda joj je on govorio i molio ju, da ostavi vrata, nu sve badava. Ona jih ponese i stavi pokraj sebe na grane. Nisu se još ni smjestili kao što valja, al začuje se njekakova galama ne daleko od njih, i što bliže, sve više se čuje. Na što se oni prepanu i počeše jedno drugoga šutkati, da neviču, i tako su se već bili ušutkali, da ni jedan dahnuti nije smio. Ali za malo vremena, eto ti idje harambaša i š njim dvanaest hajduka, sve u srebru i zlatu, a pod pusatom. Osim toga nose sa sobom sadrta ovna, da ga peku, pa još na veću njihovu nesreću, svratiše se s puta uprav pod onu jelicu, na kojoj je bio onaj čovjek i žena. Svi oko jelice posjedaju, a harambaša glavom uprav uz jelicu se prisloni. Sad su počeli mladji ložiti vatru i ovna peći, a harambaša se je sa starijimi razgovarao. Dok su se oni tako razgovarali, navali se ženi da mokri, koja je vrhu njih bila. Sad ju čovjek poče zaklinjati i preklinjati, da se nemokri, jerbo ćemo, veli joj, ludo pogubiti glave. Nu neima fajde što on govori. Kad vidje on šta ona hoće da učini, skine kapu s glave, te ju pruži, nek se u nju pomokri. Ali neima koristi od toga, ona već pomokri se. Voda od grane do grane, od lista do lista, poče padati na harambašinu bradu. Harambaša misleći da je to voda s jelice, uhvati se za bradu i po njoj gladeći se reče: „Liepe rosice s ove jelice.“ Zatim opet nastavi dalje govor s družinom. Nu eto gore muke! t. j. navali se ženi, da se po . . . e. Čuvši to čovjek njezin, poče ju opet moliti, da toga nečini. Nu neima fajde! ona hoće, pa hoće! A on opet skine kapu, pa joj pruži, da u njoj posao svoj obavi. Nu sve badava. Ona nepazi šta on govori, nego po svom ćeifu radi, te tako na jelici posao svoj obavi. Kad je njezina nečist valjajuć se od grane do grane i do harambašine brade došla, on misleći da je smola sa jelice, uhvati se za bradu te gladeć ju progovori: „Oh liepe smolice sa ove jelice!“ i ništa na to nepazeći, nastavi eglen dalje s družinom. Dok su se oni tako razgovarali, dotle je i ovan bio pečen, kog noževi izsjeku svega pred harambašom i još povade mješinu rakije, pa počeše se ovno-

vinom zalagati a rakijom zalievati i o svačem bjesediti. U njih je bilo najveće veselje, ali u čovjeka i žene, koji su s jelice odozgor gledali gladni i žedni, največa nevolja i žalost. Nu ovim još gora nastane, a to je: ženi dodija držati vrata, te hoće da jih spusti strmo niz jelicu, ali toga čovjek neda za živu glavu. Sve badava, ona nemože držati pa nemože, nego mora pustiti. Sada čovjeka popane na novo strah, te poče ženu zaklinjati svačim na svietu, da se umiri. Nu sve badava. Sad joj opet stane pred oči donositi, da će joj se udesiti to i to, ovo i ono, da će jih poklati kajduci itd., sve što je znao gore na svietu, dovodio joj je. Ali ipak sve badava. Ona hoće pa hoće! Kad je vidio da neima fajde moliti, promisli se i on, pa mu dodje na pamet to, kako ništa kod kuće neima, kako je siromašan, mora se potucat od nemila do nedraga, jednoć mu je umrieti, pak bilo sad, ili poslie; koj veli: „Nit me mlado čeka, nit me staro želi!“ itd.; promislivši sve što je i kako je, pristade i on sa ženom na to, da puste vrata, pa što bilo, bilo! S toga obadvoje prihvativši jedno za jedan, drugo za drugi kraj i puste niz jelicu. Dok su iz rukuh izpustili, odmah poče ereza od vrata zveketati, a vrata od grane do grane mlatiti, kano da se sva jelica krši i hoće da pane. Još je to strašnije bilo počuti, kad su ovo dvoje odozgo zavikali: „Eto groma! eto groma!“ Čuvši hajduci toliko horljanje više glave i glas „Eto groma“, tako se prestraše, da su mislili, da će se na njih ciela jelica srušiti; pa pobjegnu bez obzira svi, osim jednoga, niti jim je bilo na pameti oružje, niti ovan, niti rakija; samo su gledali, da glavu živu iznesu izpod jelice. Svi su se dakle razbjegli, kud koji, samo jedan ostao je malo na blizu, da vidi, tko je to, koji je njih poplašio, te je gledao polahko iza jednog panja. Videći čovjek i žena, da su se svi oni razbjegli i da nikoga neima pod jelicom, sadju š nje na zemlju, te zasjednu za gotova ovna, kojega su samo načeli hajduci, te kao što vele: „glad očiju neima,“ počmu ga kasapiti na novo, a i jesu u mrtvo gladni bili. Kad bi izžednili, onda bi jedno drugomu medju se nazdravljali. Osobito je čovjek hvalio svoju ženu, koja je tako pametna bila, pa vrata poniela i nje pustila niz jelicu. Dok su oni tako pili i jeli za tudjom, a sada za svojom sofrom, sve je pomnjivo gledao onaj iza panja, što se je bio sakrio i nikud se nije maknuo s mjesta, dok se nije dobro osvjedočio, da jih više neima, osim samo dvoje. Vidivši, da su oni sami, uputi se k njima i došavši na pola

drhčuć zamoli jih, da mu dopuste, da i on malo jede s njima jer veli, da nije za dvadeset i četiri sata ništa jeo. Na to se oni smiluju i dopuste mu, da i on može malo zahvatiti. Jeduć tako zajedno sve troje, razgovarali su se medju se sad ob ovom, sad ob onom, dok na jednoč rekne čovjek ove žene hajduku: „Eto ti bolan dlaka na jeziku, pa udavit ćeš se, a ja te neimam čim ovdje ukopati!“ Sve mu je to govorio, da ga što više prestraši. Kad to čuje hajduk, zamoli ga, da mu ju izvadi, a obeća mu, da će mu kazati, gdje ima sakriveno blago sve na tovare, a to je u jednoj pećini na pet hrpa, i to: u četiri kraja taliri, cvancike, groši itd., a na sriedi ami žutci dukati i šovrani. Dok je on tako obećavao, iztače se žena sa strane, te mu reče: „Ja ću ti badava izvaditi, samo ti zini dobro, jezik izplazi, a zažmiri da nevidiš.“ Na to odmah hajduk i pristane, zine, jezik dobro izplazi i zažmiri. Žena videć da ga je prevarila, popane nož, koji je ondje bio, pa puc po jeziku i odmah ga pola odcavari, pa mu reče: „Eto sam ti izvadila dlaku, sada jedi slobodno.“ Kad vidje hajduk što mu se uradi s jezikom, skoči brže bolje na noge onako gologlav, bez kape i bez šala, bez čurka i bez saruka, te poleti sa svojimi drugovi bezobzirce vičući iz svega glasa: „Dajte mi molim malo voska! dajte mi molim malo voska!“ Kad to čuju njegovi drugovi, za kojimi je on letio, na novo protrnu od straha, jer su mislili, da on viče: „Bježte brže poljem, eto na vas silna vojska!“ Buduči mu je bio jezik na polak odsječen, nije mogao dobro izgovarati. Zato dakle ovi prepadnuvši se na novo i misleći, da na njih ide silna vojska, još veću dadu tabanima vatru, a s kapom, njeki pod pazuh, njeki u šaku, a njekim se i ona težka učinila, pa s njom oledinu lup! te nagnu bježati, dok je koji mogao. Dapače njeki su stranom od straha, stranom pako od umora popadali na zemlju, a njeki su i poginuli. Ali ni čovjek ni žena, nisu za dulje ostali tnde, jer iz onih rieči: „Dajte mi brzo molim malo voska!“ razumjeli su oni, da se to njih kao krivaca tiče; i da on odleti zvati svoju družinu na njih. S toga oni dakle brže bolje pokupe blago, što je tude bilo i vas busat, zatim uzevši svoja drva na ledja, odu kući. Kad dodju, ali imaju šta vidjeti: kokoši jim kuću oborile. Nu to nisu bile njihovekokoši, nego njihovih komšija iz sela. Ali ništa je to sada za njih. Oni bo imaju sada novaca, mogu graditi, kakovu hoće. Nu ipak nisu dobre kuće načinili, jerbo oni su se nadali brzo umrieti, a neimaju kome ostaviti

poslje smrti. Sinovi, koje su imali bili, pa ih neima, otišli po svietu, kano pčela po cvietu. Oni su dakle sebi načinili nješto kućetka i tako u njem živili, niti su se spominjali na sinove i kćer, koji od kad su otišli, već je devet godina prošlo. — Kad je deveta godina bila, sinovi zažele obaći svoje roditelje, a tako i kćer (ima se znati, da su oni svi na pobaška bili). Pa rekao bi čovjek, da su se dogovorili, svi se zajedno vrate kući i ponesu silno blago, koje su kroz devet godina izradili, a svega su imali svaki po devet karantana. Najstariji sin vraćajuć se kući, nadje na putu, gdje tri karavlaha medjedče uče na vruću ognjištu igrati Na to se njemu sažali, pa jim reče: „Dobri ljudi, što vi mučite kukavnu živinu? nego evo vam tri karantana, pa ju meni dajte!“ Čuvši to karavlasi, drage volje pristanu, te uzevši od njega tri karantana, dadu mu medjedče, a on ode š njim. Iduć tako dalje, susretne lovce, koji su uhvatili vučče, pa ga nose. Vidivši to ovaj putnik, zamoli jih, da mu dadu to vučče, a on će njima tri karantana, na što oni privole; dadoše mu vučče, a on njima tri karantana, pa ode svojim putem, s medvjedčetom i vučetom. Iduć još dalje, nadje čobane, gdje hoće jedno malešno psetance, da objese. Sažali se na to ovomu, pa jih zamoli, da mu dadu psetance, a on će njim dva karantana, na što čobani drage volje pristanu, a on odvede sad sa sobom medvedče, vučče i psetance i to je njemu bilo družtvo. Sada mu samo jedan karantan ostade i on nastavi na dalje put. I na posljedku nadje djecu, gdje su svezali mačku za vrat, te hoće da ju utope. Zato jih zamoli ovaj, da mu dadu mačku, a on će njima karantan. To djeca jedva dočokaju i dadu mačku za karantan. Sada ovaj još i mačku pridruži prijašnjoj svojoj družini, te su tako bili s njime: medvedče, vučče, psetance i mačak. Sve to liepo sjativši, dodje i kući. Isto tako putovala su i druga njegova braća i svi su na putu pokupovali što i najstariji, te u isto doba kući došli. S njima je takodjer došla njihova sestra, koja je bila u svietu devet godina, a izradila samo pet karantana. Putujući ona kući, nadje na putu ježa, koj kupuje od miša gvozdene zube, a on njemu daje košćene i dva karantana prida. Vidivši ona taj prizor, reče mišu: „Mijo! ja ću tebi dati njegove košćene zube i opet tri karantana pridati.“ Kad to čuje mijo, on odmah na to pristane. S toga ona uhvati ježa, izvadi mu zube, te jih dade mišu i još tri karantana prida. Dokopavši se ona gvozdenih zubi, nasliedi na dalje svoj put; ali sve se

je nješto zapala, da je nije prevario miš. Zato svrati se s puta, da se osvjedoči, je li joj zaista zubi valjaju. Zadje za jedan debeo hrast i počme ga zubi grizti. Ona misli, da nije još ni spustila zubi na njega, a on se već poče kretati da pane. Videći to ona, osvjedoči se, da joj valjaju zubi, pa prosliedi put na dalje. Idući tako, mislila si je, što će kazati kod kuće, kad ju upitaju, gdje je bila za devet godina i šta je radila. U toj misli namjeri se na njekakova miša, koji je uzeo brus, pa zube oštrio. Primaknuvši se k njemu zamoli ga, da bi joj dao taj brus, da i ona svoje zube naoštri. Mijo joj odgovori, da će dati, ako mu dade dva karantana. Ona ništa i nemisleć, odmah izvadi ona dva karantana, te mu jih dade, a brus njegov uze i metne u džep, te se uputi uprav kući. Mislila je, ako ju upitaju šta je radila za devet godina i gdje je bila, da će jim odgovoriti, da nije ništa radila i tako već i kući dodje. Kad je došla kući, ali već njezina braća prije došla i silno blago dotjerali: sve medjedčadi, vučića, psetanceta i mačaka. Na veću njezinu sreću nisu je braća smjeli ni zašto pitati, jer su mislili, da ona u svojih džepovih ima više blaga, nego vriede njihove životinje; zato dakle nesmjedoše je ni za što pitati, nego dok se ugledaju, počmu se za zdravlje pitati i jesu li zdravo putovali, kroz toliko vrieme. Tako sastavši se braća i sestra opet poslje toliko godina sa svojimi roditelji, u veselju su živjeli. Ali to veselje nebijaše jim za dugo, jer im stari otac za malo vremena umre, a oni ostadoše sami. Sada najstariji brat, dogovorivši se s drugom dvojicom, kupi tri konja i jednu njivu iz onih novaca, koje su jim otac i mati od hajduka dobili. Ali ni to jim za dugo netrajaše. Njeke večeri omrknu sva tri konja, ali neosvanu više nego dva, jer je jednoga u noći nješto ujelo, krv mu popilo i do pola pojelo. A to je konj bio najljepši najstarijeg brata. Kad to vidi sutra najstariji brat, pozove svoju drugu braću k sebi te odrede, da će u napredak čuvati konje svake noći. Kad je noć došla, zapitaju se tko će prvi čuvati? na to reče najmladji: „Ja ću!“ Za to jim sestra nije ništa znala. Poslje večere ode najmladji brat u staju, da kod ona dva konja spava i čuva jih. Kad je bilo oko pò noći, al eto ti nješto u bielu dovuče se konjma, te odmah na mladjega konja i počme ga daviti. Vidivši to ovaj što čuva, neimade kada tražiti vrata, nego na kidaonicu se provuče, a nije znao tko je to bio.

Dok je on otišao, ovo strašilo već je udavilo i toga konja,

krv mu je popilo i na pola ga pojelo. Kad sutra dan, ali gora žalost nego prije. Prije jedan konj ujeden, a sada dva. Kako mu drago, prodje i taj dan i mrak se primakne. U veče reče najstariji brat svomu bratu mladjemu pred njim: „Hajde sada ti čuvaj sebi a po sebi!“ Čuvši to on, ode odmah u štalu, te leže pokraj svoga konja. Kad je bilo oko njeke dobe noći, opet ono isto u bielo zagrnuto dodje, koje kad spazi ovaj što je čuvao, skoči kao omamljen, te negleda na vrata, nego na kidaonicu se provuče i uteče. Sada ova prikaza ujede i trećega konja, krv mu popije i pola ga izjede. Sada najstariji brat kupi sebi jednoga konja, te reče, da će ga on sam čuvati svojom glavom. U večer dakle ode u štalu k njemu, dobro mu položi i legne ne daleko od njega, a nehtjede se pokriti. U njeko doba noći, običajno dodje nješto u bielo zagrnuto. Spazivši to ovaj, podobro se prepane; nu oslobodi se, te se brže povrati u se i poče paziti, što će to sada biti. Opazio je samo, da je ta prikaza nalik na njihovu sestru i da ima uza se njekakovu belegiju. Šutio je, nije se ni maknuo s mjesta, ili nije smio, ili nije htio, to se nezna. Došavši ova prikaza do konja, kao i prijašnje zubmi zakolje, krv popije i na pola pojede, pa ode opet natrag, a on sve šuti. Kad je sutra svanulo i ona dva brata vidjeli, da je konj zaplatio, počmu izsmihavati svoga brata, koji se je hvalio, da može sačuvati, ali se je prevario. Na što on njima odgovori, da znade tko jede njihove konje, ali samo da nikom nekazuju, pa jim kazà, da je to njihova sestra, što oni nisu odmah htjeli vjerovati, dok se nisu poslje osvjedočili i to na sliedeći način: Podju dva brata starija njekoga dana na njivu da kose, a najmladjeg ostave kod kuće. I sestra jim je ostala kod kuće, ali ona nije znala, da je i brat njezin ostao kod kuće, nego je mislila, da su sva trojica otišla na njivu. Prije nego su ova dvojica otišli, rekne najstariji najmladjemu, koji će kod kuće ostati, da nastavi kotlić na vatru pun vode, pa nek sve potiče pod njega, a dok savrije, nek opet iz nova nadolije i tako na dalje potiče. Ako bi se dogodilo, da voda počme krvlju vriti, neka odmah pusti malo psetance iz podruma, te neka ga uputi onim putem, kojim su oni otišli na njivu.

Kad su oni otišli, dogodi se na jednoč, da on izadje iz kuće na dvor, pa kad se opet povrati, začuje njekakav jauk u sobi, na što on odmah na vrata, pa poviri unutra. Ali ima šta i vidjeti! njegova sestra zaklala svoju mater, te ju na pola živu natiče na

ražanj. Ugledavši to on prepane se i sakrije se pod varičak, koji je tude u kući bio, te je po malo izpod njega virio. Kad je ona natakla mater na ražanj, iznese ju u kuću, pa pripeče k vatri; samo je sreća bila ovoga pod varičakom, što ona nije kotlića s vatre skinula misleći, da je to njezina mater nastavila radi kruha. Dokle je pekla, sve je vikala: „Ovako ću i moju braću, sve jednoga po jednoga, pa ću poslje sama ja ostati gospodaricom svega imanja."

Kad je liepo izpekla, odnese ju u sobu i prisloni uz duvar, pa uze brus i na novo poče oštriti zube. Dok je ona unutra unišla, on je namah skočio izpod varičaka pa na vrata, i počeo gledati šta će ona raditi. Sve što je god radila, vidio je on; zatim nadolije kotlić, potakne vatru, pa se sakrije u peć. Ona kad je zube naoštrila, pojede svu mater osim glave; glavu pako uze, pa izidje s njome u kuću. A kad vidi, da vatra bolje gori nego prije, a kotlić pun vode, razljuti se, te poče po kući tražiti, tko bi to bio; a najviše je mislila na svoju braću, da je jedan od njih ostao. Zato je vikala po kući kao biesna i po svoj kući tražila, da se nije gdje sakrio, samo nije u peć zavirila. Nenašavši tude nikoga, popane materinu glavu, pa izletivši na dvor, poleti za braćom onim istim putem, kojim su oni otišli, a sve je vikala: „Niste utekli! niste utekli!" Kad je to njezin brat opazio, izadje iz peći, da vidi kotlić. Kad tamo, al sva voda krvlju ključa. Zato on odmah odleti u podrum, te pusti ono pseto u potjeru za sestrom svojom, koga se je ona više bojala nego sve trojice braće. Dok ga je pustio, došao je ka kotliću da vidi, šta biva s vodom. Ali voda sve baca klopukove po kotliću tako, da će već blizu sva izletit iz njega; to je sve tim većma bivalo, čim se je ona bliže približavala braći svojoj. Kad je već blizu njih došla i nije pet koraka do njih bilo, oćuti za sobom veliku tutnjavinu; na što se obazre, a kad vidi psa, da za njom trči, prepane se, te htijaše da uteče na drvo, koje je blizu nje bilo. Dok se ona uhvati za granu, grana se prelomi a ona na zemlju pane, a pas dotrkavši popane ju i odmah na pola pregrize. Kad to spaze braća, tako se obvesele, kao da su se sada na novo rodili, nu opet nesmjednu joj se prikučiti, misleći, da će ona opet oživjeti i na njih navaliti. Dok je nju pas prekinuo, odmah je voda prestala krvlju vrieti; a ovaj je brat pomislio, da mora nješto bolje biti. Poslje malo vremena pas se opet navrati na

nju i razkomadavši ju svu, podje jesti. Kad to vide braća, jako se sada osvjedoče, da nije više živa, već mrtva. Sad su se najviše žalostili za mater, čiju su glavu vidjeli u nje; zato su i glavu materinu i nju otevši od psa, ukapali pod istim stablom, te se vrate kući. Idjuć putem veselili su se neizkazanim veseljem, što su se oprostili svoje sestre; u tom veselju i kući dodju. Kad su došli kući, brat jim najmladji sve je redom izpripoviedao, što se je desilo kod kuće iza njih, a oni opet njemu pripovjediše, što se je desilo na njivi. Poslje njekoliko dana odu sva trojica na njivu, da ono siena kući prinesu, jer se je već zima prikučivala. Kad dodju na njivu, ali ni treće ise siena neima! Sad su se oni čudili, tko bi to smio u njihovo sieno dirati i njeg pokrasti. Nemogavši se domisliti, pokupe to malo što su našli i kući odnesu. Kako mu drago, ta godina prodje a druga nastane. Sada oni opet na istoj njivi pokose travu, nu nisu smjeli ostaviti kao lani siena na njivi, nego morao je jedan čuvati. S početka svaki se je otimao, koji će čuvati; onaj veli: „ja ću!“ drugi veli: „ja ću!“ a na posljedku pošalju najmladjega, da on kao najmladji čuva. Zato se on liepo spremi i ode pred mrak na njivu.

Došavši tamo, popne se na ono stablo, gdje je njegove matere glava i sestra bila ukopana, da tude prenoći. Kad je bilo okò pol noći, začuje njekakovu viku i buku, od koje se je tako bio prepao, da se nije smio ni maknuti; a oni, koji su bili na sienu, sve razkopaju i pojedu; ono pak što je ostalo, ni zašto nije valjalo. Sutra dan kad je svanulo, sadje sa stabla i ode kući. Kad ga zapitaju braća, je li uzčuvao sieno, on im odgovori: „Nepitajte me!“ te im poče sve redom kazivati, što je bilo. Tako im i ove godine sieno ode u ništa. Dodje i druga godina. Vrieme je već od kositbe. S toga braća odu te pokose svoju livadu i sada se počmu sdogovarati, tko će od njih sieno čuvati. I poslje dugog pregovaranja rekne srednji brat: „Ja ću sada čuvati, a neće biti kao u onoga strašljivice!“ a pokaže rukom na svoga brata mladjega. To rekavši, popne se na ono stablo, gdje je njegova sestra i materina glava ležala. Kad je bilo oko njeke dobe noći, dodju tri konja krilata i kolo vila, te na sieno; vile kolo uhvate, a konji počeše sieno jesti, zatim čiftom se bacajući, sve stranom pojedu, stranom pogaze i raspu s vilami zajedno i pred zoru odlete. To je gledao ovaj sa stabla i tako se je bio prepao, da nije smio ni slobodno dihati, a

kamo li dreknuti na to. Čim sutra svane, on sadje sa stabla, pa ode kući tako sanljiv i dreman, jer svu noć nije zaspao, bojeći se, da ga rečeni konji i vile nebi na hiljadu komada raznieli. Došavši kući pripovjedio je braći sve, što je i kako je bilo. Čuvši to braća, sasvim se razžaloste, što ni druge godine nemogoše uzčuvati svoga siena. Tako i druga godina prodje a treća dodje. Kad je nastala kositba, oni kose i običajno pokose svoju livadu, te se počmu sdogovarati, tko će čuvati sada; i slože se u tom, da čuva najstariji brat; jerbo dvojica prva čuvali su, ali badava. Zato odredili su, ako on neuzmogne uzčuvati, da će se odmah podjeliti i razdieliti, jer su uvidili, da jim tude neide za rukom ništa, a blago, koje im je otac ostavio, već su iztrošili sve. Na to je sve najstariji brat pristao. Ode dakle na njivu, ali nehtjede na stablo kao prijašnji, nego ode na plast, te tude se namjesti. Nu nehtjede zaspati odmah, nego se je samo prišutio. Kad je bilo oko po noći, začuje njekakovu buku po livadi i takov tutanj, da se sve prelomi. Kad on tamo pogleda, ugleda vile i tri konja, koji k sienu uprav idu. Došavši tamo, vile kolo uhvate, a konji navale na sieno i počmu jesti. To je sve on gledao, ali nije ni propisnuti smio, jer se je tako bio prepao, da je jedva dihao od straha; samo je želio, da kako odu. Kad je vidio, da oni neće nikako da odu, poče misliti, što će činiti, te na posljedku se domisli, da skoči na jednoga od njih, samo da ih sve tri uhvati. Zato djipi sa siena na jednog, na što ona dva se prepanu i uteku, a vile za njima; ovaj pako poče se čiftom bacati, nebi li ga kako sbacio, nu badava. Zatim počme skakati po svoj livadi amo tamo, sve do zore kao omamljen, nebi li ga kojim mu drago načinom sbacio, nu sve badava. Kad to vidi konj, progovori čovjeku: „Daj dobar čovječe pusti me, a ja ću ti valjati kad li, tad li.“ Na to čovjek reče: „Pustit ću te, ako ćeš obećati, da nikad nećeš na moje sieno doći; zatim da mi dadeš kakovo obilježje.“ Na sve ovo konj dragovoljno pristane, a za obilježje mu dade jednu dlaku iz grive govoreći: „Kad god kakovu potrebu imadeš, prinesi ju k vatri, pa ću ja odmah doći.“ Čuvši to čovjek, izguli jednu dlaku iz grive, te konja pusti, pa se uputi kući. Kad je došao, slete se oko njega braća, te počmu pitati, što je bilo, i je li uzčuvao? Sad je on sve njima kazivao što se je desilo, samo je šutio o dlaki, jer je i on sam mislio, da on neće nikako doći. Nu sve badava, nije ih mogao o tom nikako uvjeriti, da

oni neće dolaziti više na sieno; zato su htjeli da se diele. On je sada njih molio na svaki način, da toga nečine i da barem još jednu godinu pričekaju, pa ako im nestane opet siena, neka se onda diele. Ali sve badava, oni sve više te više skočili da se diele. Videći to on, morade pristati s njima, te svaki uze ono što je doveo prije, t. j.: medjedče, vučče, pseto i mačku; a kad su blago dielili, zapane svakoga po krk vižlina (60 groša); najstarijemu bratu dadu onoga psa, koji ih je od smrti spasio. Zatim se krenu svaki na drugu stranu u bieli sviet (već drugi put), nežaleći kuće ni kućišta, uprav rekuć nije im ništa ni valjala, misleći, da se nikad više neće povratit na ovo miesto, držeći se onoga: „Nit nam mlado plače, nit nas staro žali". Sva trojica zajedno podju i povedu družtvo svoje obično uza se. Prvi dan su putovali svi zajedno u razgovoru; ali drugi dan moradoše se razdieliti, jerbo došavši na jedno razkršće, koje je bilo u šumi, htjedu opet svi zajedno putovati; ali na veliku njihovu nesreću nemogu ni koračiti napried tako zajedno. Sada udare opet drugim putem; nu tako isto ni drugim nemogu ni maknuti. Sad već podju trećim putem; nu sve na njihovu žalost badava! nikakav ni maknuti nemože. Sada pokušaju drugčije svoju sreću i to na sljedeći način: Najstariji podje sa svojim bratom mladjim da vidi, mogu li tako. Nu još na veću žalost nemogu. Sada podje najstariji sa najmladjim; ali opet badava; zato podje drugim putem, nu sve jednako; podje trećim, ali opet nemože ni koračiti. Sad su se oni razžalostili bili, što nemogu da zajedno idu; zato počmu se dogovarati, što će i kako će i odrede, da svaki na pobaška ide, jedan jednim, drugi drugim, a treći trećim putem, kad nemogu zajedno sva trojica ili po dvojica. Prije nego su se razstali, progovori najstariji: „Evo braćo, mi se sada razstajemo, ali prije dajte da zadijemo svaki svoj nož u ovaj hrast," pokazujuć im rukom na obližnji hrast; „pa dokle god mi budemo živi, dotle će naši noževi biti u hrastu; a kad koji umre, onda će njegov nož izpasti na zemlju." S toga treba, da mi svake treće godine ovamo dolazimo, da vidimo, jesu li noževi na svojem mjestu; a po tome ćemo znati, je li koji umro od nas." Na ove rieči dragovoljno pristanu ona dvojica rekavši: „amen." Poslje toga izljube se i izgrle, te svaki drugim putem ode, a svaki je običnu svoju družinu poveo. I tako se razstanu zadivši prije svaki svoj nož u hrast. Pustimo jih neka idu, a mi ćemo pratiti najmladjega. On je putovao sa svojim družtvom

čitav dan i noć nigdje nestajuć; a kad je nastupio drugi dan, ugleda pred sobom liepe carske dvore, te se odmah uputi k njima. Kad je došao caru, molio ga je, da se kod njega najmi, da mu čuva koze. Na to je car pristao te ga najmi. On je od sada čuvao carevih koza za više vremena. Njekoga dana odtjera koze na njeko veliko brdo, ne daleko od carskih dvora. Došavši tamo, ugleda jednu povisoku jelicu, na koju se odmah popne da gleda po svietu. Popevši se na vrh te jelice, gledao je svuda i nasladjivao se je ljepote svieta, kako je liepo gledati u daljine, dok mu na jednoč upane u oči na daleku jedna planina, u kojoj se piešto puši. Odmah on pomisli u sebi, da to moraju biti njegova braća, jerbo veli, nitko drugi nemože živjeti u tolikoj pustinji, osim njegove braće. Zato odmah odredi, da će ostaviti svoju službu kod cara i otići u onu planinu potražiti braće. Sašavši u toj pomisli s jelice, počeo je polahko sabirati koze, da čim se mrak primakne, kući ih goni. Lahko mu je bilo čuvati, jer je imao svoje obično družtvo, t. j. medče, vučče, pseto i mačku uza se. Čim se smrkne, odtjera koze kući i ode k caru te mu reče: „Dragi gospodaru! Ja više nemogu biti tvojim kozarom, jerbo sam danas vidio na daleku jednu planinu, koja se puši, pa mislim, da će to biti moja braća. Nego daj ti meni plati dosadanji moj najam, da idjem u onu planinu gledat moju braću; otići ću ih naći ili usijati moju glavu. Ako ih nadjem, opet ću k tebi doći, pa ću se najmiti za kozara."

On je mislio, da car za tu planinu ništa nezna. Car čuvši što on hoće da čini, počme ga opominjati, da neide za živu glavu tamo; jer koji je god otišao, nije se više povratio natrag, kao da ga je zemlja proždrla. Ali sva carska plašenja i odvraćanja ništa nepomažu; njega srce vuče za svojom braćom. Zato on spremivši se ode sa svojim družtvom uprav u planinu. Došavši tamo, nije odmah znao gdje je vatra gorila; zato se je pomučio njeko vrieme dok ju je našao, a uprav bila je pod jednom bukvom naložena. Pristupi on k vatri i počme se grijati pogledajuć oko sebe, neće li koga vidjeti, i tko je tu vatru naložio. Dok je on tako razmišljao, očuti njekakov ženski glas blizu oko sebe. Na što se on odmah poče obazirati tamo amo, tko bi to bio, i na jednoč ugleda povrh sebe na bukvi babu, koja se je na grani šćućurila, te ga zamoli, da joj dopusti da se malo ogrije, jer je ozebla. Čuvši to on, reče joj, da sadje i grije se koliko god hoće, — misleći u sebi, da je tu vatru

ona naložila, te vidivši njega, poplašila se i utekla na bukvu. Ali baba odgovori: „Moj sinko, ja nesmijem saći radi tvoje družine, t. j. od medjeda, vučeta, pseta i mačke.“ Na to on odgovori: „Slobodno ti sadji, oni ti neće ništa učiniti.“ Nu ona opet nehtjedne se njemu povjerovati, nego izčupa iz kosa jednu dlaku i bacivši ju doli, reče: „Eto ti ta dlaka, baci ju na njih, pa ću ja onda saći.“ Vidivši ovaj tu dlaku, uze ju te metnu na svoju družinu. Al u isti mah, dok on ju metne, stvori se veriga oko vrata njegove družine i svi stoje kao svezani, niti će mu moći pomoć, ako imade potrebu — kao što će ju i imati, a uzalud će vikati: „Drži medo! drži ćuko! drži vuko! drži maco!“ Videći ona, da je on sve učinio, što je njoj drago, sadje s bukve k vatri, te počme se s njime zajedno grijati, jedno u drugo kao u šarena vrata gledajući. Dok se je baba smjestila kod vatre, počela je polahko sve pomalo rasti, koja je s početka tako malešna bila, da mu je jedva do pazuha bila. Videći ovaj, da ona raste sve više i više, zadrelji očima u nju, te joj reče: „Ti bako rasteš!“ Na što mu ona odgovori: „Hu! hu! nije, dragi sinko, grijem se ja!“ Sada opet baka počme sve to više rasti i ježiti se oko vatre, i tako naraste velika, da je već bila do pol bukve doprla glavom. To je sve on žalostno gledao, a ništa mu nije na pamet padalo, da ju upita, tko je tu vatru naložio. Zatim je počeo opet vikati uznemiren: „Ama bako ti rasteš! eto sve si veća!“ „Hu! hu! sinko, nije, ja se grijem, jer mi je zima.“ Na posljedku videći, da je ona već veća od ikakove bukve u šumi, zaviče: „Ta bako, ti sve većma i većma rasteš!“ „Nije, nije sinko, ja se grijem!“ Videći on na posljedku, da će i glavu izgubiti, zaviče: „Drži vuko! drži ćuko! drži maco! drži medo! kučku, a ne babu!“ Ali sve uzalud. Nikakvo se nemože ni s mjesta maknuti a kamo li nju ujesti. Kad on vidi, da neima nikakve koristi od družine, namisli bježati. Ali i to na njegovu nesreću nepodje mu za rukom, jer nemože se ni s mjesta pomaknuti, kao da je svezan za zemlju. Videći baba, da joj je sve za rukom ispalo, sraste se malo, t. j. manja se učini, te reče njemu: „Bježi, izgubio si glavu!“ i dotakne ga se noktom maloga prsta lieve ruke. I odmah se on pretvori vas u prah; zatim dotakne se malim prstom lieve noge njegove družine, i u isti mah sve se to pretvori u prašinu, kao i njihov gospodar. Sada ona pokupi tu prašinu, te saspe ju pod jedan hrastov panj, a verige, t. j. ona dlaku, kojom su

oni bili povezani, uze u ruke i odmah pretvori jih opet u dlaku, te prinesavši ju ka glavi, priliepi se, kao što je i prije bilo. A mnogo je tako s njome zijana što komu počinila, i mnoge delije, kao i ovoga siromaka, pod panj u prašini odniela, a da je što više bilo, nebi čovjek žalio, nego dlaka jedne babetine.

Da vidimo, šta njegov stariji brat radi, a ovaj neka čami u prašini. Taj brat njegov stariji bio se je najmio kod njekog gospodara za tri godine, koji ga je sasvim ružno držao. Zato je jedva dočekao, dok mu je vrieme izašlo i odmah je primivši plaću svoju — na godinu pet dinara — s družinom otišao od njega. Putujuć kroz njeko vrieme, pane mu na pamet, da je obećao svake treće godine dolaziti na ono razkršće, gdje su noževe bili pozadjevali, viditi jesu li u hrastu i nije li koji izpao. Zato se odmah uputi k onomu razkršću, da vidi, jesu li mu braća živa, il nije li koji poginuo il umro.

Kad dodje tamo, ali ugleda, da je nož najmladjega brata izpao iz hrasta. Sada se on zaista osvjedoči, da je istina, što je najstariji brat rekao, t. j. dok nož koji izpane, da je odmah umro onaj, čiji je bio. Videći dakle to on, podje sa svojom družinom onim putem, kojim je najmladji brat otišao, da gleda svoga brata. Putujući više vremena kroz šume duge, ugleda na daleku njekakve krasne dvore. Sada pomisli u sebi, da je tude njegdi morao njegov brat biti, pa je i poginuo. S toga odredi, da će tamo ići, pa il brata osvetiti il s njime glavu izgubiti, i uputi se uprav k dvoru tomu. Došavši tamo, zapita kralja, jeda li je tamo dolazio prije njekoliko vremena takav i takav čovjek; sada mu ga svega opiše kakav je. Čuvši to sve kralj, kaže mu što je i kako je bilo, a na posljedku ga zapita, bi li se on kod njega najmio, da mu čuva koze. Na to ovaj i privolji, te se najmi u njega i poče mu koze čuvati kao i prijašnji njegov brat. Koze je obično gonio, kud i brat njegov, a sve ga je veća ljubav stezala za bratom; zato namisli potražiti i vidjeti ono mjesto, gdje mu je brat zaglavio. Kad car za to čuje, počme ga na svaki način odvraćati od toga, govoreći, da će i on glavu izgubiti, a na posljedku, kad ništa nije mogao opraviti, počeo mu je svašta obećavati, samo da neidje; ali sve to uzaludu bijaše, jer njega srce vuče za bratom svojim. Spremivši se liepo i oprostiv se s carem, s družtvom svojim dade se na put, ali na svoju nesreću nepovrati se više s njega, jer mu se je isto

dogodilo, što i bratu prijašnjemu. Tako dakle dvojica zaglaviše. Dok je ovaj posljednji umro, odmah je i njegov nož izpao iz hrasta na razkršću.

Prošlo je dosta vremena iza toga, a najstarijemu bratu nije ni na kraj pameti bilo, da dodje na razkršće. On se je najmio u dobra gospodara, pa je mislio kako je njemu dobro, da je i njima tako; s toga se mnogo nije siećao onih riečih, koje je na razkršću izgovorio. Gospodar njegov bio je handžija, kod kojega on nije drugoga posla imao, nego je postelje jutrom i večerom namješćivao. On je ovaj posao tako vierno ovršivao, da ga je handžija posiniti htjeo, samo je to do njekoliko još vremena ostavio.

Bilo vrieme, a nebilo daleko, dodje jedan velik gospodin u taj han na konak. Čim ga je spazio ovaj, odmah su mu oči na njemu ostale, jerbo je mislio, da je to njegov najmladji brat, a bio je sasvim na njega nalik. Dok je on večerao, ovaj mu je već postelju načinio liepo i sve mu se je nješto vrtilo po pameti da ga upita, jeda li nije njegov brat; nu opet nije smio od stida, bojeći se, da ga nebi ovaj ukorio, što nije otišao na razkršće, kao što je obećao. Samo ga je od te misli odvraćalo to, što su na ovom gospodinu bile haljine sve od svile i kadife i dobro se ponaša, dočim je njegov brat siromašan, a uz to još kao subudalast bio. Nu sve to zabacio je na stranu i odredio ga upitati, tko je i odkle je, kuď ide itd., a na posljedku, da on nije možda njegov brat najmladji, misleći: ako je i bio budalast, hodajući po svietu toliko vremena mogao je steći pamet, pokraj pameti alàta, pokraj alàta zanat, a pokraj zanata novaca, a uz novce i haljine liepe, te sada nehoda gol i bos kao prije, nego kao kakov gospodin. Sve ga je redom pitao, kao što je bio izbrojio, a na posljedku ga zapita, da li on nije njegov brat, a ovaj na prosto odgovori da nije. Od sada je on malo hladnije š njime govorio nego li prije; jer prije je sumnjao malo, da je njegov brat, a sada, kad ču da nije, malo hladnijim postade. Pokraj toga ipak su se oni za dugo razgovarali. Tako je gospodin njega pitao odkle je on, ima li koga još itd. Dok je ovaj na njegova pitanja odgovarao, on se je po malo posmjehivao, a u tom i drugi pjevci zapjevaju, zato podju obadvojica da spavaju; ali prije nego se razstanu, zapita on gospodina, hoće li sutra rano ići? na što mu on odvrati: „Što ranije.“ I tako se razstanu. Sutra dan podrani gospodar taj, opremi se, popije kavu te ode svojim

putem. Sada po njegovu odlazku ode ovaj po svom starom običaju postelju pretresati i napravljati. Kad podigne jastuk, na jednoć zapazi pod njim njekakav malašan kamenčić i odmah rekne: „Je li ovo ostalo iza onog gospodina, što je jutros od ovde otišao? nu nije ga žaliti, jer je svakako bogat.“ To rekavši, uze ga sebi misleći u sebi, da on mora biti od velike koristi, dok je u onakvoga gospodina bio, jer on nenosi svakakvih bezposlica uza se; s toga htjedne ga poljubiti pa u džep metnuti. Ali dok ga on prinese k ustima, izlete dva Arapa iz njega, te ga zapitaju: „Što hoćeš gospodaru. zapovjedaj!“ Ovaj videći to čudo, prepane se na jednoč; nu brzo se povrati te odgovori: „Neću ništa!“ Kada to oni čuše, vrate se opet u kamenčić, a on ga liepo sada metne u džep. Sad se je on počeo čuditi tomu kamenu i razmišljati, što će š njega. Nu da se bolje osvjedoči što mogu ti Arapi, izvadi iz džepa opet kamen i prinese k ustima. U taj mah izlete opet dva Arapa, te ga zapitaju: „Što hoćeš gospodaru?“ „Hoću da mi donesete najbolje haljine; ali tako, da nikako nebudu dva komada iz jednoga mjesta,“ odgovori jim on. Dok se je on malo prošetao po sobi, al eto ti nose Arapi najbolje haljine tako, da se nezna koji je komad od kog bolji. Primivši on haljine, njih zatvori opet u kamenčić, a on se poče oblačiti. Kad se obuče, nemogaše sam da se nagleda, kako mu je dobro pristalo. Dok je on tako uza se niza se ogledao, unidje unutra njegov gospodar i na jednoč ugledavši nenadana gosta, začudjen reče: „Odkle ste vi, molim vas gospodine?“ „Nisam iz daleka,“ odgovori ovaj na kratko. „Uztrpite se molim vas malo, dok ja zovnem slugu, nek vas podvori, čim hoćete.“ To rekavši gospodar, izadje iz sobe i poče zvati slugu. Dok on izadje, ovaj odmah svuče sa sebe haljine i predade ih opet Arapu, a obične svoje obuče te izadje i on. Dok je njegov gospodar njega tražio po avliji, on je uletio u hambar, koji je na njegovu sreću otvoren bio i počeo prebacivati žito iz jednoga okna u drugo. U tom dodje i njegov gospodar, te mu reče: „Ta što radiš tude? leti u kuću bolje i peci kavu, došao je njekakov gospodin, a ja se idem razgovarat š njime u sobu.“ To rekavši, obadva se upute tamo u kuću. Kad zavire u sobu, al nigdje nikoga. Sad sluga kao da ništa i nezna, zapita ga: „Kamo taj gospodin?“ A ovaj kao izvan sebe, začudjen reče: „Ta sad je ovdje ostao, kad sam ja tebe otišao tražiti.“ Za te začudjeni obadvojica tražiše ga po sobi i po kući; a kad ga

nigdje nenadjoše, pomisli u sebi, da to moraju biti njekakve prevarke govoreći: „To je morao biti njekakov lopov, koji je hotio mene porobiti.“ S toga zapovjedi slugi, da u napriedak bolje pazi na han, tko u njega dolazi, tko li iz njeg odlazi. To je on sve dragovoljno primio, nu samo za njekoliko vremena, jer se je već spremao ići tražiti braću svoju, a jur je šest godina prošlo od kad se je š njima razstao. Kad je čuo handžija da će mu sluga otići, ustavljao ga je na svaki način, da još ostane kod njega, povisujuć mu plaću sa zolote (jerbo je na dan sve po jednu zolotu dobivao) na vižlin; ali sve u zalud. On neće višé da ostane nikako, nego mora tražiti braću svoju živu ili mrtvu.

Naplativši se dakle š njime, uzme 2190 zolota za šest godina, te zajedno s družtvom svojim ode.

Putujući za dugo kroz šumetine amo tamo, njekako po sreći svojoj namjeri se na ono razkršće, gdje se je s braćom razstao i gdje su noževi u hrast zadjeveni bili.

Došavši dakle tamo, odmah pohiti ka hrastu da vidi, kako tamo stoji. Kad ugleda da su noževi izpali iz hrasta obadvojice braće, strašno se razžalosti, a u toj žalosti nisu mu ništa na pamet dolazili kamenčić i ona dlaka, koju je uza se nosio. Poslje dugoga premišljavanja krene putem najmladjega brata svoga, a tuga ga je sve više i više morila za braćom. Premda mu je pao na pamet u putu kamenčić i dlaka, koju je sobom nosio, ipak to ništa nije moglo njegove tuge i žalosti utješiti, jer je već bio naumio i sam sebe ubiti, ako braće nenadje, veleći: „Što ću i ja sam, kad nikoga svoga nemam?“ Putujući tako za dulje vremena ugleda njekakve velike dvore pred sobom i odmah se tamo uputi misleći, da će tamo braću naći. Kad je došao tamo, nazove im „Pomoz Bog!“ komu oni odgovore: „Dao Bog dobro!“ i odmah ga ponude, bi li on kod njih koze čuvao? On odgovori, da bi, samo ako mu kažu, da su tude naponase dolazila njegova braća, s onakovim družtvom kao što je u njega. Kad je kralj čuo što on veli, kaže mu, da za njegova vremena nitko nije dolazio sa onakvim družtvom kao što je u njega. On je pravo kazao, jer je onaj prijašnji, kad su njegova braća dolazila, umro. Ovo je novi, dakle nije mogao znati. Čuvši ovo naš putnik, žalio je za svojom braćom, nu ipak se je najmio kod njega, da mu čuva koze, na dan po jednu zolotu i da mu družtvo š njime hrani. Na to sve pristane kralj, nu ne baš

dragovoljno. On je sada čuvao koze, ali svakad je mislio na braću, nebi li ih kako god našao, ili žive ili mrtve. Premda je on vidio, da su njihovi noževi iz hrasta izpali, nu tako su mu dragi bili, da je mislio, da oni nemogu, niti smiju tako rano umrieti; a nije siromah znao, da obadvojica pod jednom kladom leže. Čuvajući koze, svaki dan bi dalje u planinu gonio, da jih bolje napase i da pita za svoju braću; dotle je bio došao, da je želio, nebi li ga zvjerad pojela. Tako jednog dana već daleko goneći, nadje jednoga starca, koj se je podbradio, pa ide sa sjekirom u drva. Dok se š njime sretne, odmah ga zapita za braću svoju, nebi li mu znao što god kazati. Starac mu rekne: „Može biti, da su zginuli u onoj planini, gdje i drugi mnogi izginuše. Zato ti goni koze na najveću planinu, pa gledaj s nje na sve strane i vidit ćeš još jednu veću od nje, koja se vazda puši, a nikad netrne. Tude je mnogo svieta poginulo, pa može biti da su i tvoja braća. Nu samo ću ti još nješto kazati: za živu glavu neidji tamo gdje se puši; jer ja sam evo ostario, bielu bradu stekao, a ni jednoga nisam zapamtio, da se je povratio, koj je samo otišao tamo. Još je takovih delija bilo, koji bi tebe mogli u zubi nositi, pa ipak su svi zaglavili. Dakle i ti ako želiš još živjeti, poćuti starca što veli, pa se nećeš kajati.“ Starac to svršivši ode svojim putem, a on ostà misleći si što će činiti; nu za kratko dodje s kozami na tu planinu. Kad gori dodje, pogleda oko sebe tamo amo, gdje će viditi, da se puši, i do mala vidi na drugoj većoj planini gdje se puši. Za dugo je gledao, neće li koga ugledati tude, nu nikoga neugleda. Sada si je mislio, bi li tamo išao, da vidi što je, i poslje duljeg promišljavanja odredi, da će ići, ma se nepovratio. Dok se smrkne, odtjera koze kući, pa kaza kralju kud će ići, moleći ga, da mu ono duga izplati. U zalud je njega kralj odvraćao da neide i povisivao mu plaću na vižlin (od prilike na 15 novčića) ipak on hoće pa hoće. Zato naplativši se š njime ode k onoj planini, sve misleći u sebi, što bi to moralo biti tamo. Idući tako, malo po malo i u planinu unidje. Kad je došao gdje se je pušilo, čudio se je, tko bi tu vatru naložio. Dok je tako u misli bio, začuje vrhu sebe na bukvi ženski glas, gdje viče: „Hu! hu!“ Kad on pogleda vrhu sebe, ali ima šta vidjeti! stoji na bukvi baba skupljena i sgurena, kose joj veće od nje a biele kao snieg. Sada baba progovori: „Sinko, meni je zima, ja bi se ogrijala, a nesmijem radi tvoje štenadi. Ja sam tu vatru i naložila, ali sam

utekla ovamo, kad sam vidjela tebe i tvoju štenad.“ „Zato ništa!“ odgovori joj ovaj, „sadji sada, pa se ogrij koliko ti drago.“ Na to će baba: „Ujest će me tvoji psi, nego ja ću ti baciti evo jednu dlaku, pa poveži tvoju paščad š njome, a ja ću onda saći.“ Ovaj si je sada mislio, „kakva će to biti dlaka, da ju moji psi nebi mogli pretrgnuti.“ Nu ovaj je bio pametniji od drugih, nije se lahko dao prevariti; zato rekne babi, nek mu baci dlaku. Kad on uzme dlaku, nehtjede je metnuti na svoju družinu nego baci na vatru, a u tom i baba sadje doli. Sad se počmu grijati zajedno, ali on nije očijuh š nje sbacivao. Dok malo po malo poče baba rasti sve veća i veća i već je blizu 10 aršina narasla. Videći to ovaj, poče mu se koža ježuriti na glavi i predati; ovdje mu odmah dodju na pamet rieči starčeve, koji mu je govorio, da neide amo. Zato on njoj rekne: „Rasteš ti bako!“ „Ne, grijem se sinko, zima mi je,“ odvrati baba a sve veća i veća postaje. Kad je već bila do vrha bukve narasla, zaviče on: „Rasteš ti bako!“ „Ne, grijem se sinko, zima mi je“ odgovori opet baba. Videći on, da je baba već na zlo skočila i da ga hoće pritisnuti, zaviče: „Drži medo! drži ćuko! drži vuče! drži maco!“ A na to svi skoče i babu šćepaju medju se, te se počmu š njome premećati tamo amo. Videći baba da će poginuti, poče ga vikati da ju brani, a ona će mu dati što god hoće na ovomu svietu. Čuvši to on, odgovori: „Hoću, ako povratiš mojoj braći i njihovu družtvu život; još i svim onim, koje si tako pomorila, i još mi moraš dati deset tovara samih dukata. Ako to neučiniš, onda ćeš poginuti ovdje od moje štenadi.“ Čuvši to baka dragovoljno na sve pristane, samo mu rekne, nek joj jednog čovjeka ostavi, da ga neoživljuje; jer kad je toga ona u pepeo obratila, rekla je: „Kad ti ustao, ja na tvoje mjesto legla!“ Zato se je bojala, da onda na njegovo mjesto nedodje. Nu on je mislio, da ona njega namjerava prevariti, zato nehtjede nikako na to pristati. Videći ona, da mora sve učiniti, što god on hoće, reče mu: „Uzmi eto taj lug i pepeo, pa pospi po sebi i svom družtvu govoreći: „Dižte se gori prah i pepeo! što sam sada ja, ono budite i vi!“ I nuto čuda! kada on pospe po sebi i po svomu družtvu tako, ustade tolika množina ljudi, da ih je bilo blizu deset hiljada. Kad je on vidio toliku množinu svieta, koja izpod panja ustaje, ostao je izvan sebe, čudeći se. Sada im je on na kratko sve, što se je s njime i s babom desilo, izpripovjedio. Čuvši to oni, mnogi su mu zahvalili,

što ih je oslobodio, a mnogi nisu mu ni vjerovali, što je govorio pa su ga za to ružili govoreći: „Da ti nas nebudeš budio, mi bi volili!“ Poslje toga razidje se svetina sva, kud je koji znao i kud su ga oči vodile, a samo njegova dva brata ostanu kod njega, kojim je on na svaki način dokazivao, da je njihov brat, ali mu oni nevjerovahu nikako, niti bi ikada vjerovali, da nisu vidili, kako se je njihova družina (medjedi, vuci, štenad itd.) medju sobóm poznala, pa su iz toga već uvidili, da su braća, jer nitko nije imao tako skladna družtva, kao oni. Kad su svi izpod te klade ustali, onda se je tude pod nju baba stara svalila. Poznavši se dakle braća tude, izljube se i izgrle, zatim ono blago, što je baba najstarijemu bratu dala, koliko su god mogli uprte na se i natovare na svoju družinu, kao na medjeda, vuka i pseto, pa se upute uprav onamo, gdje su se rodili i gdje su im otac i majka bili, t. j. na staro svoje kućište. Došavši tamo, iz nova sada sebi pogradiše dvore tako, da nisu ni u cara bolji bili, novaca su imali kao pieska.

Proživivši njekolike vremena tako kao bećari, počmu se razmišljavati, što će biti od tih njihovih dobara poslje smrti njihove, komu će ostaviti dvore, komu li novce silne? Kad su vidjeli, da će sve pusto poslje njih ostati, namisle se ženiti, pa neka to ostane njihovim sinovom i kćeram. Zato najstariji brat rekne: „Ja idjem po svietu, pa ću tražiti nam svoj trojici cure, koje će za nas najbolje biti, a vi ostanite kod kuće, dok ja dodjem.“ Na to braća njegova drage volje pristanu, jer su znali, da će on taj težki posao najpametnije opremiti, kao što ih je i od smrti oslobodio. Sada se spremi ovaj na put, uze sa sobom što mu je god od potrebe bilo i ode u sviet, a braća mu ostaše kod kuće. Putujući njekoliko vremena, dodje u njekakovu veliku varoš, te tude ostade na konaku, misleći opet sutra na dalje ići. Nuto njegove sreće! U tom varošu živio je kralj, koji meće na košiju jedinicu, koju imadijaše kćer, a uz nju još deset tovara blaga. Hendek, koga je izkopao, bio je dubok sto i pet aršina, a širok sto aršina. Telal je vikao od jutra pa do mraka, a od mraka do biela danka, tko god ima dobra konja, da povede sutra na polje k hendeku, pa ako preskoči, da vodi i djevojku i uzme deset tovara blaga. Zato je on sve čuo, al je šutio do sutra. Kad se je sutra dan sviet kupio na polju i on došao tamo, da vidi, što će biti i može li on svoju sreću pokušati. Konja, bedevia i hata bilo je toliko, da ih čovjek nije

mogao ni prebrojiti. U tom je došla i kraljeva kćer i s njom deset tovara blaga. Kad je zapazio kraljevu kćer, toliko je za njom bio uzplamtio, da je odmah izišao na stranu izmed svieta i svoj zanat prokušao, t. j. izvadi kamenčič, mahne njim po zubih, a izlete pred njeg dva Arapa, koji rekoše: „Što je gospodaru?“ „Hoću,“ rekne im on, „da mi što prije donesete haljine sve od svile, kadife i dragoga kamenja, zatim deset dobrih konja.“ On nije ni tri put trepnuo poslje toga, al eto sve mu se već stvori gotovo. Sad on izvadi maramu iz džepa, u kojoj je nosio dlaku zamotanu, te ukresavši malo vatre, prinese ju k njoj, i odmah doleti mu onaj gjogat, koji mu je dao tu dlaku, te mu reče: „Zapovjedaj gospodaru!“ Na što on odmah: „Hoću, da danas utečemo na košiji i da dobijem kraljevu kćer s blagom. Zato spremi se odmah, pa da idjemo za ostalim. Oni su već otišli davno za konopac, daleko od hendeka deset rali.“ On nije ni izgovorio sve, al eto ti gjogata, sve ledinu kopitami u oblake baca. Uzjašivši on na njega, poleti ka konopcu za ostalim. Ali ovi već poletili i podosta odmakli od konopca. Ovi nepazeć mnogo na to, najstražnji poleti i u jedini čas sve stigne, pa i prestigne. Kad je doletio k hendeku, djipi ti gjogat tako biesno, da je još iza hendeka pedeset aršina preskočio. Sada se ovaj vrati, natovari deset tovara blaga na svoje konje, a djevojku metne za se na gjogata, pa odmah ode svojim putem, a sviet ostà čudeći se, odkle takov neznani delija dodje i djevojku ugrabi, a njihovi najbolji junaci ostadoše na pola puta. Kad je bio podobro odmakao od svjetine, skrene malo s puta u šumu, te liepe haljine svuče a prijašnje opet obuče i djogata opet posla svojim putem, dok ga nezovne, a deset tovara blaga odtjera sa sobom. Putujući tako vas dan, dodje u njekakvu varoš i tude svrati se da prenoći. Kad se je bio već razpremio, kažu mu, da je onoga dana vas dan vikao telal, da svatko tko ima brza konja, pripravi sutra dan za košiju, na koju je kralj onog varoša metnuo svoju kćer i dvanaest tovara blaga. Hendek, kog će preskakati bio je trista pedeset aršina dubljine a sto i pedeset širine. Kad on zato začuje, obveseli se, jerbo je odmah mislio, da će i ta njegova biti. Zato sutra dan pomoćju onoga kamenčića i dlake obuče se u najbolje haljine, uzjaši na gjogata pa napao medju ostale bindjedžije. Svak, tko ga je vidio, čudio se je, odkle takov junak i njemu haljine, a gjogatu se nisu ni načuditi mogli, što je radio pod njime. Kad su stali za konopac,

odakle će poletiti, on je ostao najstražnji, da nebi mislili, da je prevario; nu njemu je sve jedno, on za jedini čas njih stiže i prestiže; a kad doleti do hendeka, djipi preko njega, kao da ganije ni bog dao. Zato odmah natovari blago na konje a curu metne za se, pa ode svojim putem u varoš. Došavši tamo, uze ono svoje prijašnje blago s ovim, a cure obadvije uza se povede, pa krene polahko kući svojoj. Srećom namiri se opet na njekakvu veliku varoš; tude svrati se na konak da noći. Sutradan vikao je telal i zvao ljude na košiju, gdje car meće svoju kćer i petnaest tovara blaga. Hendek je bio dubok hiljadu aršina a širok četiri stotine i petdeset aršina. Kada je to začuo on, odmah se je obveselio, jer je znao, da danas neima nad njega junaka, zato je kao u ruci držao, da će i treću curu dobiti na košiji. Kada se je sviet kupio oko hendeka, on po svomu običaju kroz kamenčić poruči petnaest konja za blago, a kroz dlaku gjogata gorsku vilu i haljine, da onakih ni u cara nebijaše. Vas koliki sviet na njega je oči obratio i više sama njega gledao, nego sve ostale. Malo po malo odoše svi konjanici, koji će trčati za konopac, a on ponajstražnji za njima. Došavši na mjesto, uredaše se i poletiše svi kano sokolovi, a on sam ostade na posljedku, da mu nereknu, da je varalica. Kada su oni podobro bili odmaknuli, onda pusti dizgine svomu gjoginu i odmah gdje koga stigne, tu i prestigne; a kako i nebi? gdje je vrana utekla kada sokolu, tako nemogoše ni s njegovim gjoginom drugi konji letiti. Tako za malo vremena prestiže sve, a kada se hendeku primače, uztegne gjoginu dizgine i malo ga razigra te u trenutak stvori se s onu stranu hendeka. Sada odmah natovari blago na konje, djevojku za se na bjelana, pa ode tamo, gdje je noćio. Tude sastavivši prijašnje i sadašnje blago, sve natovari, a kraljeve sve tri kćeri uze sobom i uputi se kući. Gdje ga je god tko sretao, sve ga je pitao: „Što to goniš? nisu li možda cure na prodaju?“ Kada dodje kući i braća vidiše, kako jim je brat sretno putovao, njihovom veselju nebijaše ni kraja ni konca, ne toliko radi blaga, koliko radi cura. Sada svakomu dade po jednu, a sebi uze najmladju i najljepšu, te se tako izženiše i veliki porod poslje sebe ostaviše.

30.

Vjeran drug.

Njeki kralj imao je tri sina i jednu kćer. Starija dva sina sasvim je ljubio a najmladjega je mrzio, jer ga je za budalu držao. Kćer kao jedinicu ljubio je kô oko u glavi. Jedno jutro kćer kraljeva sa svojimi sluškinjami izadje u šetnju; hajduci pako, koji su nju već odavno izčekivali i vrebali, iztrču iz šume te ju popanu za ruke i u šumu odvuku. Čuvši kralj što se dogodilo njegovoj miloj kćerci, plaho se razžalosti, da kroz tri dana niti je što s kim govorio niti koga pripustio k sebi unići. Kad je nastao četvrti dan, zovne k sebi najmladjega sina te mu ovako reče: „Imao sam jednu kćer, koju sam milovao i ljubio kao očí u glavi; prije tri dana, kad je išla na šetnju sa sluškinjami, izlete tri hajduka iz šume, popanu ju za ruke i odvuku u šumu, za koju niti ću kad glasa niti traga čuti. S toga neće moći imati moje srce veselja; pa baš kad neimam veselja, nek neimam ni žalosti; hajd' od mene kud ti drago, širok ti bieli sviet; svakako i jesi na pola budalast, nikakve mi pomoći od tebe nema, samo mi vas dvor moj ružiš, kao jedna budala. Za put dat ću ti tri kruha i tri jabuke, pa koga prvog sretneš na putu, ako ogladni, podaj mu jedan kruh i jednu jabuku, nek on razdieli, pa ako sebi više uzme nego tebi dade, ili tebi više dade nego sebi uzme, takovoga za druga nemoj primati, jerbo taj nije pravi drug, nego varalica. Onaj, koji po pola razdieli, pravi je drug i život će za te u potrebi položiti; toga se dakle drži, pa se nećeš pokajati."

Kukavac ovaj čuvši te rieči, smrkne se kao da ga grom udari. Oprostivši se sa svojom braćom, od sebe sretnijom, i uzevši tri kruha i tri jabuke, ode u široki sviet, kud ga nose njegove noge, potucati se od nemila do nedraga. Putujuć sretne jednoga brkanliju, koji ga zapita: „Druže, možemo li zajedno?" komu kraljev sin odgovori: „Možemo, dà, kako nebi mogli?" Putujuć tako za njeko vrieme, zapita brkanlija kraljeva sina: „Imaš li ti druže štogod da jedemo? jerbo sam ja ogladnio." „Imam", odgovori ovaj, i izvadi iz torbe jedan kruh i jabuku, pa mu veli: „Evo, druže, podieli nam obojici ovaj kruh i jabuku, i ja sam ogladnio." Brkanlija ugledavši kruh i jabuku, bome se obveseli, jer odavna nije ništa jeo. Uzevši dakle nož, razreza i kruh i jabuku, ali ne po pola, nego krivo, i manji dio dade kraljevu sinu a veći dio kako kruha tako i jabuke uze sebi. Kad

vidje kraljev sin šta on uradi, odmah pomisli u sebi, da on nemože s takovim drugom na daleko; s toga reče drugu svomu: „Druže, mi nemožemo zajedno.“ To rekavši odieli se od njega i podje drugim putem. Putujuć tako sam, sretne jednoga još putnika, koji ga zapita: „Druže, možemo li zajedno?“ „Možemo,“ odgovori mu kraljev sin, i upute se obadvojica zajedno. Al eto ti na jedan put upita ga njegov drug: „Druže, bolan ja sam ogladnio, imaš li štogod da jedemo?“ „Imam,“ odgovori ovaj, i izvadi iz torbe jedan kruh i jednu jabuku, te mu pruži, rekavši mu: „Razdieli obadvojici ovaj kruh i jabuku, baš sam i ja gladan.“ Ovaj njegov drug razdieli kruh i jabuku, ali ne jednako, jer dade kraljevu sinu veći komad, nego što je sebi ostavio. Spazivši kraljev sin tu nejednakost u dielenju, naumi u pameti, da se on nemože s takvim u daleki put upustiti, s toga reče svomu drugu: „Druže, mi nemožemo zajedno,“ i to izustivsi uputi se drugim putem. Putujući dugo sam, susretne i trećeg druga, koji je bio mlad kao kap. Dok se sastadoše, zapita ovaj kraljeva sina: „Možemo li zajedno?“ „Možemo,“ odvrati kraljev sin, i odmah se uputiše. Idjahu njeko vrieme zajedno, dok zapita novi drug kraljeva sina: „Druže, imaš li štogod da jedemo? ja sam mrtav gladan.“ Kraljev sin odgovori, kao što i dosad: „imam,“ i pruži mu treći kruh i treću jabuku, koji primi obodvoje i razdieli na dvie jednake pole i dade mu, da izabere koju hoće. Videći kraljev sin, da je ovaj pravo razdielio, pomisli u sebi: to je pravi drug, s njim mogu kud hoću, neće me izdati. I odredi, da će s njime putovati, samo ako on htjedne; radi toga i zapita ga: „Druže, jesi li ti kael, da se mi posve sdružimo i nerastavljamo, dok smo živi?“ „Jesam,“ odgovori, i tude se zakunu, da neće jedan drugoga ostaviti za cieloga života njihova.

Vas dan putujući ova dva vierna druga, dobro posustaju obojica, a buduć da se je i mrak počeo približavati, počmu se dogovarati gdje da noće. U tom dogovaranju idjuć još tako jedno kratko vrieme nadju jednoga čovjeka, gdje na putu sjedi i reknu medju sobom, da će jim on sigurno kazati, gdje mogu noćiti. Približivši se k njemu, zapitaju ga, gdje bi se moglo prenoćiti, a on jim odgovori: „Sela neima blizu nikakva, a hanova ovdje je posve nestalo od njekoliko godina, jer od hajduka nemogu ostati; osim eto tamo pred vama jedan han, ali u njemu neima nikoga, jer svaku večer okolo pol noći dolaze hajduci u njega, i ako koga nadju u njemu, oglobe ga i posjeku. Njih (hajduka) ima oko trideset i pred njima harambaša.“

Čuvši to oni, razmišljahu na svaki način, što će i kako će, pa na posljedku odlučiše, što bilo da bilo, poći u taj han na konak. Han je bio sasvim poderan, jer od više godina nitko ga nije popravljao. Blizu je bilo do mraka, po prilici 1 do 2 sahta. Dok su oni unišli u han, odmah kraljev sin zaspe u jednoj sobi, jer je težko sustao vas dan putujući po velikoj vrućini. Dok je spavao kraljev sin, njegov je drug počeo sabirati okolo hana po putu blato i glib, i kad ga je mnogo nakupio, obliepi vas han iz nutra, dapače ista vrata i pendžere osim jednoga tako, da se u njem ništa nije moglo vidjeti. Dok je on to liepio, u tom se je i akšam prikučio. Sad što je bio naumio, to mu je sve gotovo bilo, samo ništa nije imao za večere, jerbo ona tri kruha, koja je imao kraljev sin, već su izjedena. Kad je bilo oko jaciah, pogleda drug kraljeva sina na onaj maleni pendžerić, kroz kojeg se je u nutra uvukao, i ne daleko od hana na jednom brežuljku ugleda vatru gdje gori. Odmah u sebi pomisli, da su to hajduci, za koje im je kazivao onaj čovjek na putu. I doista bili su to hajduci. Njih je bilo 30 i pred njima harambaša i još dvie mlade cure, kao dvie ruže, koje im vinom služe. Kad su hajduci večerali, prozbori harambaša ovako: „Po starom običaju hajdete vas desetorica, otidjite u han, i ako što bude, porobite i donesite ovamo.“ Dok harambaša završi, skoče njih desetorica i za jedini čas dopanu do hana. Spazivši njih drug kraljeva sina, odmah primakne se k onomu pendžeriću, koga je ostavio i sjede sa strane pokraj njega, a nož veliki, koga je imao uza se, izvadi iz koricah. Došavši hajduci do hana, začude se kako je njetko han obliepio tako, da ni vrata nije ostavio, pa s toga začmu gledati okolo hana, nisu li gdjegod vrata ostavljena, da unutra uvale, i najedanput opaze pendžerić, te umah jedan za drugim počmu se provlačiti kroz njega u han. Dok je prvi promolio glavu kroz pendžer, drug kraljeva sina, koji je tude čekao, mahne nožem i odsieče mu glavu, za tim obadvima rukama čvrsto prihvativši mrtvu trupinu, uvuče je unutra i baci je za se. On toga još nije kao što treba ni smirio, a već drugi hajduk na pendžer za njim poletio; nu i ovoga on isto kao i prvog posieče, te ga ukloni na stranu. I tako kraljeva sina drug sve jednog po jednog hajduka posiekavši, zaglavi sve deset hajdukah. Dok se je ovo u hanu sbivalo, kraljev je sin svedjer spavao.

Videći harambaša da neima one desetorice, pošalje još drugu desetoricu k hanu, jer je mislio, da ih više u hanu ima, pa nemogu

sami da na kraj izadju; s toga dakle zapovjedi ovoj desetorici, da pohite što brže te da im pomognu. Nu i ovi od prvih bolje neprodjoše, jer je dobro pazio onaj, koji je pendžerić čuvao, da i njih ukloni s puta, kao što i prve, što mu i pošlo za rukom. Medjutim je i sad kraljev sin spavao. Harambaša pozadugo je čekao i izgledao svoje drugove, kad će rupit (banut) od hana da diele zadobiveno plieno; nu kad se je sit načekao, rekne preostaloj devetorici svojih drugova: „Mora biti veliki šićar, dok njih za toliko vremena neima. Hajdemo im i mi pomoći!“ To izusti, pa na noge skoči, a za njim ostalo družtvo uputivši se k hanu, a one dvie cure su ostavili kod vatre, da potiču vatru, dok se oni vrate.

Kao što su prijašnji, tako i ovi čudeći se hanu popravljenu i sa svih stranah zatvorenu, ugledaju onaj mali pendžerić, na koji odmah u han povrviše; ali ih živo i spravno dočeka drug kraljeva sina. Tako redom jedan po jedan svi do harambaše udjoše kroz pendžer u han bez traga i glasa. Mislio je harambaša, da su se ovi unutra zabavili dieleći šićar, koga su tu našli, s toga i on pohiti unutra na vrat na nos. Ali i njemu se smrče pred očima, kao i drugovom njegovim — odreče se hajdukovanja za naviek.

Kad je sve ovo vierni drug kraljeva sina dopremio, užeže svieću, koju je na putu od onoga čovjeka, koga je jučer susreo, kupio, primakne se kraljevu sinu, probudi ga veleć mu: „Ustani! ali se ništa nestraši i nečudi.“ Ovaj podignuvši glavu svoju, prepane se, videći onolike mrtve ljude oko sebe, ali ga je njegov drug opet slobodio i svjetovao, da se ništa nestraši. I dok je kraljev sin svoj san raztjerao i krmelje otro, u kratko mu njegov drug sve pripoviedi, što se je jučer, od kako je on zaspao, desilo, pa mu na posljedku rekne: „Hajdemo sada k vatri, kod koje su oni bili; moralo je što mu drago iza njih ostati.“ Kad k vatri dodjoše, nadjoše dvie cure mlade kao kap, a rumene kao jabuka. Na prvi se mah one prepanu, ali ih ova dvojica počeše tješiti i sloboditi, da se neboje: „Znademo mi,“ reknu im, „da ste vi zarobljene, mi ćemo vas osloboditi, samo ako htjednete kazati nam, što vas budemo pitali.“ Na ove rieči cure se oslobode te se s njima puste u razgovor. Za dugo su se tude razgovarali. Cure su kazale, da su obe zarobljene. Jedna je kazala, da je kraljeva kćer, koju su hajduci ukrali, kad se je šetala sa svojimi služkinjami, da ima još tri brata, a ona da je jedinica u otca svoga. Dok je ona tako sve pripoviedila, kraljev sin pozna, da je to njegova

sestra, s koje je nesretan postao, s toga skoči i zagrli ju rekavši: „Ah! draga moja sestro!“ Ona se prepane i kao izvan sebe začudjena ostane, kako je to moguće, da je on njezin brat. Sad joj on počme kazivati, kako ga je njegov otac odtjerao od sebe, kad mu je kćeri nestalo, te joj u kratko pripoviedi svoje življenje od kako je od otca otišao. Ona druga kazala je, da je iz daleka svieta, i da ima više godina odkako s hajducima živi, koji su ju kao jedinicu od roditelja ukrali. I tako razgovarajuć se i jutro osvane. U jutro rano upute se u pećinu hajdučku. Na pećini bila su troja vrata: prva dvoja drvena, a treća gvozdena. Otvorivši sva troja vrata, unidju u magazu i nadju tri hrpe jaspri (novaca); na prvoj su bili dukati, na drugoj taliri a na trećoj cvancike i groši. Osim novaca bilo je i drugih liepih stvari, osobito haljina. Njih četvero što su god mogli više uzmu novaca i haljina, a vrata od pećine ostave otvorena, odpute se kralju natrag. Došavši ovi kralju, kralj se obveseli što je dobio svoju jedinicu i što mu se je sin povratio.

Kralj svoju kćer dade drugu svoga sina u znak zahvalnosti, i još k tomu pola kraljevstva svoga. Kraljev sin uzme si za ženu drugaricu svoje sestre, koju je od hajdukah doveo.

Kralj sada na novo zadobivši veselje i uživanje, najmladjega sina smatrao je za najpametnijega a ne kao prije za najludjega. Ako su živi i sad se vesele.

31.

Ludjakova sreća.

Bila su njekoć tri brata, izmedju kojih dva su bila pametna a jedan lud. Za života njihovih roditelja, koji su dosta bogati bili, oni su u skladu i ljubavi živili, ili kao što reknu, kao braća. Ali ovaj njihov sklad netrajaše dugo; jer čim im umre otac a poslje jedne godine i mati, počeše se naviditi, inaditi i klati, pa tako jednu godinu kao ciganin na dimu proživiše. Nu poznato je, da obično iz takvog neskłada i mržnje sliedi razstanak. Da se dakle toj mržnji kraj učini, odlučiše se podieliti. I zbilja podieliše svu otčevinu, samo im osta jedan vol, koji im dosta muke zadade, jerbo ga nemogoše podieliti; nu i tome se domisliše. „Ajde,“ reče stariji brat, „načinimo košare (pojate) svaki po jednu, pa u čiju vol unidje, onoga neka bude.“ U tome se sva trojica složiše. Ona dva pametnija brata napraviše liepe košare tako, da bi prije čovjek mislio da su sobe, nego li košare. Ali

ludi tako svoju nenapravi, nego ode u šumu i usieče četiri jaka stožera rašljasta, a toliko i motaka (šprulja), te ih zasadi i motke u njihove rašlje metne, pa onda listnatim granjem nadkrije i obloži, prava čobanska koliba i to mu je njegove košare sav nakit bio. Dva njegova druga brata, dakako da su izsmjehivali ludjaka, predpostavljajuć mu svoje čiste i liepe staje misleći, da će vola ljepotom svojih staja namamiti, ali se prevariše. Jer kad se je mrak počeo hvatati, puste vola pred novo sagradjene košare a oni onda odu spavati. Kad oni sutra dan dodju da vide, u čijoj je košari vol, nadju ga u ludjakovoj kolibi gdje preživa, a po njihovim zvrčaše muhe i komarci.

Sad odlučiše sva tri glavom poći u sviet bolju sreću tražiti. Njih tri na tri strane svieta odoše, a budalasti još uza se povede i vola. Ludjak s volom tumaraše njekoliko dana po šumah, dok najposlje namjeri se na jednu veliku i staru lipu, nu već i od duga puta umoren, spusti se pod njezin hlad te poče kruh jesti. Nu na jednoč duhne vjetar i lipa se stane sad na jednu, sad na drugu stranu nihati, a grane njezine češući se jedna o drugu, škripati. Ta škripa nebude njemu po ćudi misleći, da ona od njega išće vola da joj proda, s toga se s njom pusti u razgovor: „Ja znam šta ti od mene išćeš, vola, je li? ali ja ti ga nemogu dati. Meni je on na sreću došao, pa sam reko, da se neću š njime bez velike muke razstati“. Nu vjetar je sve većma duvao a škripa sve jasnija bivala. Onda on skoči kao medjed u brlogu: „Hm! hm! komu ćeš me tužiti? pa zašto ćeš me tužiti? ja sam ti kazao, da mi je vol' na sreću došao, pa se nikoga nebojim.“ Vjetar sve jednako svira a lipa podcikujućim glasom škripi, te bi rekao, da će sve grane na jedanput pasti na zemlju „Ah ti si dakle gladna,“ rekne ludjak, „ti bi mesa! Eh! a koliko ćeš ti meni platiti za vola?“ Lipa sve jednako škripi. „Zar dva osmaka dukata? nemoj duše ti,“ odgovori ludjak, „malo mi daješ, daj mi tri osmaka dukata, pa ću ti onda dati vola.“ Lipa svojom škripom i ljuljanjem privoli na tu pogodbu. Sad ludjak uze sjekiru i odsieče volu jednu stražnju nogu, te ju baci na lipu a noga u grane zapade. „Hm“ reče on, „nemoj tako oblo žderati, nije ti vrag izčistio crieva, ta to bi meni moglo biti pol godine.“ Kukavni vol drečao je i krivio se od težke boli, da se je po svoj šumi čulo, a ludi mu odvrati: „Neplači moj vole! ja i ti do sad smo bili veliki prijatelji, pa nismo žalili jedan na drugoga, kad bi koji komu što na žao učinio,“ pa opet i drugu nogu odsieče, te ju baci kao i prvu. Lipa je sve jednako škripala. Onda će ludi: „Eto ti

svega!“ te izsieče svega vola i razbaca ga po lipi, pa ozbiljno lipi reče: „Eto mene do nedjelju dana, novce mi pripravi do toga vremena; ako li nepripraviš, moj će te vol stajati života, a sada s bogom!“

Kada je ludi došao kući, nadje svoja dva brata, koji su se odmah iz svjetine vratili. „Kamo ti vol?“ upitaju ga. „Prodao sam ga i to za skupe novce, tri osmaka dukata.“ „Pa komu si ga tako skupo prodao?“ opet ga zapitaju. „He! jednoj lipi,“ odgovori im ludjak. Sad se braća grohotom nasmiju veleć: „Budala, kao budala!“ za tim nastave: „Pa kad će ti taj trgovac novce dati?“ „Do nedjelju dana,“ odvrati im on. „No vidjet ćemo“, brbljajuć i smijuć se ode svaki za poslom.

Dan za danom, prodje nedjelja dana. Ludi zorom ustane te konje u kola upregne i zaviče: „Hajd u kola!“ „Hm! pa ajdemo, barem ćemo drva u kolih dovući,“ te sjedavši u kola, odoše uprav k lipi. Sad budalasti izadje iz kola, počme razgledati tamo amo oko lipe scieneć, da su novci već gotovi. Al kad vidje, da novaca neima, izdere se, što mu glas dao, na lipu: „Kamo novci kučko? već je nedjelja dana prošla . . . . . na sriedu novce! Hm! pa još šutiš? hajdemo na sud.“ Sgrabi za granu, te potegne, „hajd na sud more! na sud! na sud!“ Ali grana nehajuć za njegovu viku, odapre se sili njegovoj te ga još i natrag povuče. U to vrieme puhne vjetar, a lipa kao obično počme škripati. „A, od toga neima ništa,“ odgovori ludi, „bijaše novce pripraviti! a proždrti moga vola, pa sad: „Neimam,“ to meni nije ni u kraj uha, takova je bila pogodba.“ Lipa sve jednako škripi, a on: „Dakle nećeš? e kad nećeš, belli ćeš ga rigati.“ Popane sjekiru, te počme u toj ljutini lipu sjeći. Dok je on to radio, braća su mu se na vas mah smijala: „De nam bar drva nasieci.“ Budalaš za čas je presjekao lipu do polovine, a tim lašnje, jer je lipa bila šuplja; još jedan, još dva tri put spusti sjekiru na lipu, te onda istom novci pospu. „Ah kučko! ti dakle imaš novaca, pa mi ih na miru nisi htjela dati!“ Turi ruku u duplje da vidi, ima li još novaca, ali po nesreći u taj mah žestoko puhne vjetar, te mu lipa nagnuvši se prišćepi ruku. „Pusti ruku!“ poviče ludjak, „zar ti nije dosta, što si moga vola izjela?“ po njegovoj sreći vjetar na drugu stranu lipom krene i on ruku kutariše. Sad poče lipu na novo podsiecati mrmljajući: „Be, dat ćeš da i nećeš“ i neprodje se, dok lipu na zemlju nestrovali. Čudne radosti! zaviri u panj, ali panj pun dukata. „Hm mašala!“ pogladi svoju bradu te novce brže bolje

pokupi, u kola saspe i odmah s braćom vrne se natrag kući. Braća su ga svjetovala, da u putu nigdje nekazuje što nose, i ako bi jih tko upitao da kaže: „Vozimo kukuruze.“ Poslje toga savjeta susretoše na putu jednoga ćosu Turčina, koji kad ih spazi, upita: „Što to vozite tako težko?“ A ludi će ni pet ni šest, već: „Ta ništa; tamo smo našli nješto novaca, pa ih vozimo kući. Turčin, koji je poznavao ludjaka, odgovor primi za budalaštinu, te ode dalje. Braća ukoriše budalaša te mu rekoše: „Ti nas stavljaš u pogibelj; jer će onaj Turčin kazati komšiji, a komšija će Jakovu, a Jakov svakomu.“ Budalasti uvidi, da je budalasto uradio te će braći: „E! kad je to tako, a vi držite konje, a ja idem onoga Turčina ubiti, pa sigurno onda neće nitko čuti, da smo našli novaca.“ Oni su ga odvraćali od tog posla, jer bi ih još većma upropastio; nu on njih neslušaše, nego stavi se u potjeru za Turčinom. „Ej Turčine!“ poviče trčući, „čekaj! čekaj!“ Turčin stane a on pritrči te ga sjekirom odloži jedan put u zatiljak a Ture odmah preko glave; još ga jedan dva put u sjekirom poljubi, te onda vrati se natrag, a Ture osta brojeć zviezde na nebu. Kako dodje k braći, kaza im da je Turčina ubio, pa s toga da se nije bojati da će komu kazati. Ovi ga opet kao i prije opomenu, da o svemu šuti, jer bi lahko mogli na vješala doći. Razgovarajuć i šaleć se braća s budalašom, dodjoše već i kući, te počeše novce dieliti. Ali evo muke! neimaju suda, s kojom da izmjere donešene novce; s toga pošalju ludjaka u selo, da donese kakvu god mjeru, nu da nikomu ništa nekazuje za što mu treba. Ludi odmah odtrči prvomu komšiji, ali nenadje u kući nikoga osim jednu baku. „Pomoz bog bako!“ „Bog te pomogo sinko!“ odgovori stara baka; „ah nije me on majko pomogo, nego vol moj,“ te nastavi: „Daj mi draga bako jedan osmak.“ „Na ti sinko, samo nemoj ga kvasiti.“ „Neću bako! novci su suhi, a baš ću njih mjeriti“ te naglo odtrči a baba dobro ni nedoču, što joj ludi reče. Kad je k braći došao, upitaše ga, da li nije kome za novce kazao; a on im odgovori: „Samoj baki, jer me je pitala.“ Braća ga opet ukoriše; a on uvidivši, da je zlo po se učinio, popane sjekiru, te sve skokom otrka k baki. Kad je došao k baki, odmah ju zapita: „Gdje ti je bako sin?“ „Otišo je u lov dušo,“ odvrati mu baka. Onda će on opet: „Krsti se bako!“ „Sinko, sad sam jela, pa sam se i krstila.“ Sad ludjak razmahne sjekirom i babu smaže jedanput iza ušijuh, a baba kao žaba zaštrepti nogama, te neprimivši udarac za šalu, bome i

izdahne. Ludjak vraćajuć se kući susretne na putu sina babina, koji ga zapita: „Gdje si ti to bio ćulanijo (budalo)?“ „Kod tvoje kuće,“ odvrati mu on, „te sam onu tvoju materešinu umlatio.“ Kukavni sin babin nije toga vjerovao, ali po nesreći njegovoj, brzo se osvjedoči. Ovaj jadnik misleći, da će kod suda najbolje riešiti svoju nevolju, za to otidje na sud te prijavi cielu stvar a sud odmah pošalje po ludjaka. Kad je prispio na sud, upitaju ga, zašto je ubio babu? A on gonjajuć mušice po zidu, nastavi: „Dragi kadija i drugi Turci! kad sam se ja s mojom braćom podielio, zapao me je po sreći vol, pa sam ga prodao jednoj lipi u šumi, za tri osmaka blaga.“ Kad čuše Turci, što ludjak govori, nehtjedoše ga više slušati, već ga okrpiše s čibuci njekoliko puta iza vrata te ga u dvor iztjeraju. A bome ni davudžiji nebi na prazno. I tako se ludjak pipajuć iza vrata, vrati kući veseo, te i danas stečeno blago s braćom uživa.

32.
Tri brata.

Njekoč još u staro vrieme življaše tri brata kukavno i siromašno; dvojica bijahu pametna a treći subudalast. Oni su u početku iz samoga nadničarenja živjeli. Nu ovakov im život brzo omrzi, toga radi odrediše, da se kod spahije najmu. Što su odlučili, to i učinili. Ostaviše svoju postojbinu, pa krenuše glavom bez obzira. Kroz kratko vrieme svoga putovanja, namjeriše se na njekoga bogatoga spahiju, a tude im tim više sreća posluži, što je upravo onaj dan rečeni spahija svoje sluge odpustiti imao, jer im je vrieme njihove pogodbe izišlo bilo. Oni su se za najam pogodili i spahija ih odmah za ovcama odpremi; buduć pako da su stanovi od spahijinih dvora daleko bili udaljeni, to je morao jedan od njih trojice svake subote, ići da donese hrane od spahije. S početka uvjek su po redu išla dva pametnija brata, ali kad im često putovanje bijaše već dodijalo, rekoše budalastomu, da je već sada i na njega red došao, te i on mora jedanput poći po hranu. Budalasti odmah na to bijaše gotov, kao baba na kar, pa odmah uzevši vreću, otrka preko polja kao zec. Spremivši kod spahijina dvora svu hranu u svoju vreću, preuzme put pod noge te se vrati natrag. No noseći ovu hranu bijaše se dobro umorio, te ju jedva njekako do pol puta donese. Ali sad on sbaci sa sebe vreću i nju pojaši, te ju stane dekati; ali ona ni s mjesta! da kako da ju je i štapom uz rebra mjerio, ali ona

napried ni pedlja. Ovako nagoneć svoju vreću kano kobilu da podje, vrne glavom u vis, te će: „Belli ovo još nije pol puta, pa s toga ona mene neće da nosi.“ Zato digne vreću sa zemlje i prosliedi svoj put. Ali kad mu se opet navrže na pamet, da je već prevalio pol puta, strese vreću sa svojih pleća na zemlju te ju pojaši i počme goniti govoreć joj: „Bre more, dugo sam te nosio, sad ti moraš mene nositi, makar ti oba oka izpala, inače ću ti sva rebra skršiti.“ No ipak nješto domislivši se, počme ju milovati i ljubezno š njome postupati, nebi li kako god p.šla; ali sve u zalud! zato izvrnuvši sad med u jed, začme ju lupati sa svijuh strana i neprodje je se, dok nepoče zaira iz nje prosipati se; pa onda uprtivši vreću na pleća sve skokom odleti k braći. Ovi već su ga od davna izgledali, jerbo su baš pošteno bili ogladnili, za to dok je došao odmah ga zapitaju, što je radio kroz toliko dugo vrieme. „Nepitajte me!“ odgovori on, „onoga vraga nosio sam do pol puta, a kada je bilo do pol puta, onda sam htio, da ona mene nosi, ali vrag što je, nehtjede ni s mjesta koračiti, nego sam ju morao sve do ovde nositi.“ Na ovo se braća nasmiju te odmah dohvate vreću, da se malo založe; ali kad razriešiše, imaju šta i vidjeti, sva zaira u mrvice dotjerana. U sliedeću subotu, nehtjedoše ga poslati po hranu, nego ga ostaviše kod ovaca, veleć mu: „Danas mi idemo po hranu, a ti dobro čuvaj ovce, tri put na dan ih pusti u livadu, pa im natresi zrelih krušaka.“ „Samo vi ajdete!“ odgovori on, „ja ću sve učiniti kako ste mi naredili.“ Poslje njihovog odlazka izpusti on ovce na livadu i dotjera ih pod jednu rodnu krušku, te prije nego će se popeti na krušku, zapovjedi ovcama, da mu svaka po dvie kruške ostavi; ako to nebudu učinile, kaza im, da će ih radi neposlušnosti pobiti Kukavne ovce na svoju nesreću neposlušaše, nego pojedoše sve kruške koje spadoše, osim dva ovna, kojim sreća posluži, te im se kruške na rogove nadiše i tako ih sačuvaše za svoga pastira. Kad je ludjak sišao s kruške, zapita ovce, jesu li mu oslavile krušaka? nu kad nedobi nikakova odgovora, reče im: „Hm! pa nećete kučke niti odgovoriti, ja ću vam krušaka dati sada sve batinom!“ Utjera ovce u tor, pa ih sve jednu po jednu batinom poubija osim ona dva ovna, koji su mu na rogovih kruške sačuvali. Kad je već i posliednju ovcu smlatio, prispješe i ona dva brata s hranom, te ga počeše pitati, kako su ovce, je li sve izvršio što su mu naredili? On im na ova pitanja izpripoviedi cieli dogadjaj. Čuvši to braća, pro-

mrše od težkog straha i zabrinuše se, kako će to sakriti, da spahija nebi saznao; njega su grdili i ukoravali dokazujući mu, da će to morati sva tri glavom platiti; Te se napokon domisliše, da izkopaju jednu veliku jamu, te u nju sve ovce strpaju, pa onda da bježe glavom bez obzira. Kako odrediše, tako i učiniše. Strpaju sve ovce u jamu, pa onda odu spahiji da im najam plati. Kad ih je opazio njihov spahija i razumio da će ići od njega, bijaše mu veoma žao; ali druga nije, morade im platiti najam, pa zato sve novce predade najstarijemu bratu. Ali kad opazi ludjak da njemu neda spahija novaca, reče: „Spahijo, kamo meni novci? ta ja sam po dvie vuko a oni su po jednu.“ Spahija ga u prvi mah nerazumije, nego ga htjede upitati, ali braća odbiše sve na njegovu budalaštinu, te se oproste sa spahijom i otidju. Poslje toga zapovjedi spahija slugama, da mu kola priprave, jer da će ići pregledati ovce, koje nije odavna pregledao. Sluge hitre, te bi odmah sve gotovo, kako im je gospodar naredio, i on sjednuv u kola ode. Nu kad je na mjesto došao, ima šta i vidjeti: ovaca neima. Zato scieneći, da su mu ih najmljenici odtjerali, pošalje sluge za njima u potjeru, a ovi ih na brzu ruku uhvate i dovedu spahiji. Sad, kad su pred spahiju došli, moradoše svu stvar redom izpripovjediti, a spahija zapovjedi slugam, da ih poradi tolikog zločina pozatvaraju i kaza im, da će morati kroz četiri godine u tavnici ležati. Ova tri nesretnika već tri dana proboraviše u tamnici; ludjak pako, sve do sad šuteć i strplivo podnoseć zatvor, sad se počme vernjositi i vikati: „Ta zar neće nas već pustiti?“ a braća mu na to odgovore: „Ah tude će nam kosti iztrunuti, niti ćemo ikada odavle izići!“ Ludjak se na to osmjehnu, pak podje k vratima govoreć braći svojoj: „Ako će vaše kosti ovdje trunuti, moje lje neće!“ i došavši k vratam, prihvati ih objeručke, te š njimi njekoliko puta drmne i iztavi ih. Odvalivši ovako vrata, uprti ih na ledja, pa braći rekne: „Ajdete za mnom!“ a oni ugure natisnu za njim na razvaljena vrata i tako pobjegnu bez da ih itko opazi. Oni bježeć, ludjak je sve jednako na ledjih vuko vrata i bome su dosta puta bili prevalili, dok stigoše pod jednu topolu. Ludjak čim spazi topolu, odmah vrata sprti i braći reče: „Ja sam braćo umoran, a ovdje nesmijemo prenoćiti niti odpočinuti, jer bi nas spahija mogo kao i prije uhvatiti; nego ajdemo mi braćo ova vrata gore medju grane ove topole podignuti, na njih sjesti i tako nas nitko neće vidjeti. Braća privole na njegov savjet,

jer, „oslobodio nas je od jednoga zla, neće li sad i od ovoga?“ Uzvuku dakle vrata na topolu, liepo ih smjeste i na njih sjednu. Poslje malo vremena kiridžije Turci nanidjoše tuda i čim ugledaše topolu, svratiše konje svoje pod nju, te raztovariše. I kad su konje raztovarili i pustili ih da pasu, sjednu i oni, da malo ručaju i to uprav pod topolom, neznajući da ima tko na topoli. Kad su bili u pol ručka, tad se ludjak poče po vratih vrtiti kao kvočka na jajih, jer je gladan bio, a nezna siromah kako bi ručao, t. j. nezna, kako bi od Turaka ručak izmaknuo. Ali se i tomu dosjeti te će braći: „Ustanite vi malko, da ljepše vrata smjestim, jer mi je ovako nezgodno sjediti.“ Braća ga i ovdje poslušaju, te se dignu i na druge grane stanu, a ludjak dohvativši se vrata, otisne ih izmedju grana na Turke. Vrata su letila od grane do grane, te i medju Turke pala. Turci prestrašeni ovim nenadanim dogadjajem, pobjegoše kud koji glavom brez obzira, a hranu i tovare ostaviše. Braća su ga opet počela grditi što je ovo uradio, jer su se bojali Turaka. Ali on kad vidje, da nikog živa blizu neima, snidje doli pod topolu te zasjedne za gotovu zairu, a braću počme prizivati, da i oni doli snidju pa da jedu. Braća poslje malog zatezanja i nijekanja sidju k ludjaku i uzmu po jedan komad kruha te odmah pobjegnu i opet se sakriju. Ludjak kad se je, što no reknu, do vrata natrpao, ustane te stane premetati i pregledavati turske zaostavše tovare i opazi, da su Turci sve samog tamjana (thuf) natovarili. Kad je svaku i nesetnu vreću pregledao, onda poče misliti, što će od toga (kao da je sve sam sebi pokupovao) da radi. Brzo se i tomu domisli. Iznese sve vreće na jedan brežuljak te ih zapali. Od velikog mirisa i dima sva je okolica zamirišala, pa je miris i do neba dopro. To se je bogu dopalo, te zato rekne ludjaku: „Kad si znao, to na taku svrhu upotriebiti, išći, dat ću ti sve što god zaišćeš!“ Ludjak na to odgovori: „Ja neću ništa drugo, nego mi samo daj jednu pušku, koja će, kad budem napried nišanio, natrag (odostrag) ubiti; i još mi daj jednu sviralu, da kad zasviram, da se sva gora potrese.“

Što je ludjak zaiskao, to je od boga i dobio, te se odmah od braće razstade i podje u široki sviet. Na putu susretne jednog hodžu turskoga, koji videć pušku za pásom ludjakovim reče: „Što će ti ta čadjavica, more! kad to ni opalit nemože!“ Ludjaku ovo pomučno bijaše, pa se poče s hodžom pregovarati. Ali hodža ugledavši jednu svraku u gnjezdu, posprdljivo reče mu: „Eno gnjezdo

i u njemu svraka; ako ju ubiješ, ja ću gol popeti se na onaj glog, i izvadit je iz gnjezda. A ludjak na to gotov kao baba na kâr, te odmah odgovori hodži: „E, pa dobro! a evo ja ću još pucati natrag, pa ću ju opet ubiti.“ Pa sbilja, što reče to i učini. Puška puče kao grom a svraka se poče lepršati po gnjezdu. Sad hodža stane moliti ludjaka, da mu oprosti pogodbu; nu ludjak odprto mu reče: „Ako nećeš pogodbi zadovoljiti, sad ću drugu u te izpaliti!“ Hodža, kad vidje da drugačije nemože biti, skine se do kože i kao od majke rodjen, onaki gol pope se do gnjezda te htjede da se natrag vrati, ali ludjak zasvira u svoju sviralu, a gora se potrese i zemlji se smota, a kukavni hodža strmoglavi se kroz glogovo trnje na zemlju, i dok je do zemlje doletio, nigdje na njemu zdrave kože nebijaše. Sad ludjak posluživši se prvi put sa svojim, i to srećno, darom, nastavi svoj put po bielom svietu. Otišao je daleko od mene, s toga i neznam o njemu više pripoviedati, nego ću mu nazvati: sretan put! a vam, koji budete ovo čitali: dobru zabavu!

33.

Sjeromah bez truda postao bogat.

Bio je njekoč čovjek, koji je imao dobru ženu i tri kćeri. Još je imao jednog magarca i zlatan konopac; to mu je bila sva njegova imovina, koju je posjedavao. Žena mu je, kako rekoh, bila dobra i kćeri poslušne; uza sve to su živili kukavno, ali pošteno. Starac je svaki dan na magarcu iz bližnje šume drva donosio i kuću drvario. Jedan dan obično otidje s magarcem u šumu donieti drvah, ali istom što počme jednu bukvu ciepati, osjeti (začuje) div iz šume lupu sjekire, pa po glasu dodje pred njega. Kad ugleda starca, odmah ga spopade i otme mu zlatan konopac i sjekiru, kojom je sjekao. Poslje toga poče pitati starca odkle je i ima li još koga. Starac bojeć se, da ga neće div na mjestu ubiti, kazao mu, da ima ženu i još tri kćeri, djevojke. Ovo kad div saznade, zaprieti starcu, da ako odmah sve tri kćeri dovede, dobro po njegovu glavu, može ostati živ, ako li nebi to učinio, onda zlo po njega; ali mu obeća, da njegovim kćerim neće biti ništa, već da će mu jih opet povratiti. Starac videći, da će mu samo tako glava na ramenih ostati, zahvali se divu, što mu je život poklonio i obeća, da će mu još danas svoje tri kćeri na isto mjesto dovesti.

Kad je došao starac kući, pitaše ga žena i kćeri, što ga za

toliko nebijaše, i gdje mu je sjekira, konopac i drva? Starac znajući što se je dogodilo, nesmjede pripoviedati, jer kad bi saznale, nebi mogao učiniti, što je obećao, pa morade slagati ovako: „Nasjekao sam mnogo liepih drva, koje mi je žao bilo ostaviti, a nisam mogao ponieti sam sve; nego hajdete kćerke sve tri, pa ćemo donieti, kod kojih sam magarca, konopac i sjekiru ostavio.“ Ovomu se je mati dosjetila, pa se je odaprla, ali najposlje morade na to privoljeti. Otidju dakle otac i kćeri u šumu, i kad su došli na ono mjesto, gdje ga div čekaše, nadjoše diva na istom mjestu. Div ugledavši djevojke, odmah jih popade a starcu povrati stvari njegove, i još mu reče, da kad i kad pohodi kćeri svoje i vidi, kako im je. Div s djevojkama ode u pećinu a starac tužan povrati se kući svojoj. Došavši starac kući, pitala ga je žena za kćeri, a on joj odvrati, da su pomrle i da ih je tamo u šumi sahranio. Kad je ovo čula njegova žena, počela je plakati i kose guliti od velike žalosti, ali nije nikako vjerovala svemu tomu, zamoli svoga muža, barem da joj grobove milih kćeri pokaže, koje više vidjeti nemože. Starac nije mogao ženu svoju od te namjere odvratiti, nego baš morade s njome onamo u šumu. Kad su bili već na onomu mjestu, pokaza starac njekakva tri mjesta, na kojima bijaše brežuljci i reče, da su im ono grobovi. Nu tužna majka nit tomu vjerova, nego htijaše grobove kopati da jim mrtva tjelesa vidi. Starac već vidje, da nije moguće okolišati i stvar zatajiti, pripoviedi ženi sve kako je bilo. Ona ga je nadalje pitala, gdje je divu prebivalište, i za koliko bi se moglo k njemu doći. Na to starac odgovori, da nezna gdje div prebiva, pak kad bi i znao, da nesmije tamo ići. Sad se i obodvoje natrag povratiše, starac po nješto veseliji, jer je znao kako stvar stoji, i da će jih opet vidjeti. Neprodje mnogo vremena, a stari poželi svoje kćeri vidjeti; zato mu nebi na ino, nego štap u ruke a put pod noge, pa u špilju k svojoj djeci. Kad je u špilju došao, nije diva našao, nego samo svoje kćeri. Kolika je radost bila djevojkama, što vidješe s ovog svieta čovjeka, a tim većma svog otca, to se neda tako izreći. One ga odmah nasvjetovaše: „Kada te bude div zapitao: „išteš li šta od mene?“ a ti mu odvrati: „ništa drugo, nego jednu zlatnu tevsiju,“ jer će tebi div davat novaca, koliko hoćeš, i drugih stvari, kakvih ti duši drago, ali ništa ti drugo neprimaj. Istom što su u govoru bili, eto diva iz šume unidje u nutra. Čim je unutra div stupio, odmah reče djevojkam: „Ovdje ima

njetko, ja sam onjušio.“ One mu odgovoriše: „Ima, naš otac došao je nam u pohode.“ Div starca izazove, koga su bile djevojke sakrile, i upita ga: „Što hoćeš stari, što si došao?“ On drhćući odgovori: „Došao sam pohoditi kćeri, i da mi dadeš štogod tevsije ako imaš.“ „Nemoj mi tevsije samo,“ odgovori div, „pa šta hoćeš drugo išti, i koliko hoćeš novacah, dati ću ti.“ Stari, kako su ga kćeri nasvjetovale, odgovori: „Ništa drugo, osim tevsije, nu i nju moreš mi nedati, vlast je u tvojoj ruci.“ Div nemogavši to njemu zanijekati, nego mu dade tevsiju. Starac uzmavši tevsiju, oprosti se s divom i kćerami te se vrati k svojoj kući. Čim je kući došao odmah se sjeti, što su kćeri kazivale, t. j. da kad onu tevsiju donese u kuhinju, odmah da se u njoj stvore jela, kakvih ni car neima. Stari ovo pokuša, pak zbiljam iznenada vidje na tevsiji svakojakih jela i pića. Ovomu se i sam starac začudi, videći kakova čudesa njegova tevsija čini.

Jednoč otidje car u lov sa svom svojom pratnjom i principima. Pa njekako loveći zvjeradiju, dodju blizu kuće onoga starca. Starac znajuć kakva čudesa čini njegova tevsija, pozove cara i svu njegovu pratnju na čast. Car želeći znati, kakvi će to ručak biti kod takovog prosta i sjeromašna čovjeka, izpuni želju starčevu i dodje mu na ručak. Sjedili su dugo svi razgovarajući se o svačemu; ali ručka nitko negotovi. To je caru veoma za čudo bilo, da se ništa nesprema za ručak. Ali kad bijaše doba ručku, starac jim dade znak, da posjedaju redom po rudini travi. Smjestivši starac tako svoje goste, iznese onu zlatnu tevsiju, te kuči jednoč palcem u nju, a odmah puna tevsija svake vrsti jela i pića. Ovomu čudili su se svi gosti, nu neiztražujući mnogo kako to bijaše, počeše kusati, srkati, jesti, piti kroz puna tri sata. Kada su se najeli i napili, počeše na novo pitati starca: „Kakvu moć ima ta tevsija?“ Nu starac nije htio odmah tu stvar potanko svu kazivati, jer zna, da bi ju iskali od njega, ali mu ovo mučanje nepomože, jer zbiljam car želeći takovu stvar imati, poče tevsiju od starca iskati, dapače poslje ju i ote od njega. Car otidje i tevsiju odnese, a starac ostane plačući i žaleći što je cara na ručak pozvao. Neprodje mnogo vremena a starac opazi svoju nevolju, pak opet otidje svomu zetu divu. Kad je tamo došao, i opet zeta u špilji nije našao, jer je bio njekuda otišao. Kćeri su ga pitale, kako mu je kod kuće, a on jim pripoviedio svoju nesreću svu potanko, kako mu se je dogodilo. One ga i sad

nasvjetovaše, da ništa drugo neište osim jednog magarca, koga div u podrumu ima. Istom što oni govor dovršiše, div u špilju dodje. One su starca njegde u zakutak sakrile, ali div odmah onjuši, da ima unutra osim cura njetko drugi. One mu kazaše, da jim je opet otac došao. Div izazove starog i upita ga: „Koja te stari nevolja amo dotjerala?" A on mu odgovori: „Došao sam vidjeti kćeri, a takodjer da mi dadeš jednog magarca, jer su mojega cigani ukrali, a ja sam star, pak nemogu na sebi drva donieti." Div mu reče: „Išći što hoćeš drugo, samo nemoj magarca." Nu stari odgovori, da neće ništa drugo, nego magarca. Kada vidje div, da nije drugo, nego dati, i dade mu magarca. Nu reče mu div na razstanku: „Stari, kada budeš htio novaca, onda reci magarcu: „dur katuro novaca," a on će ti nasuti koliko budeš htio; kad ti bude dosta, onda reci: „jalmiš katuro dosti je." Starac primivši ovaj nauk, zahvali se divu i povrati se domu svojemu. Kod kuće je starac mirno prebivao do subote, a u subotu, kad se ljudi obično briju, uzjaši na magarca, pak otidje u berbernicu (brijačnicu) da i njega obrije, kako je namislio tako je i učinio, i kad su ga obrijali on će k magarcu i rekne mu: „dur katura dukatim," a magarac izbaci jedan dukat, koga on dade berberu (brijač). Kad vidješe berberi, kakva čudesa magarac čini, odmah pozvaše starca, veleć: da mu je još brade ostalo neobrijane, pak da mu je još ljepše obriče. Stari njih posluša i sjaši s magarca, pa otidje u berbernicu. Dokle je berber starca strugao na novo, drugi su podmetnuli drugoga magarca, a njegova sakrili. Kad su starca na novo obrijali, on je došao k magarcu, da i ovo drugo brijanje izplati. Nu zaludu je vikao: „dur katuro dukatim" jer podmetnuti magarac neznade čudesa činiti. Starac uzme magarca za rep, pa opet vikne: „dur katuro dukatim," ali magarac nezna za šalu, nego stražnjom nogom čvokne starca u čelo, a starac podvikne: „Kamo moj magarac? Vi ste promjenili mog magarca, ovo nije moj magarac itd." Oni odmah zavikaše, da nisu, i tako stvar zanijekaše, a kukavni starac tužan i žalostan morade se vratiti natrag bez svog magarca. Kud će suza, već opet na oko; tako i naš starac, kud će nego opet svomu zetu. Poslje njekoliko dana uputi se k svojim kćerima, nebi li mu opet kakovim načinom u pomoć priskočile. Kad je došao u pećinu, nadje same kćeri bez diva. One su ga upitale za sve, a on jim je sve potanko svoju nesreću izpripoviedao. Kćeri mu kažu, da sad od diva išće jednu siniju i

kantar, koje takodjer čudesa čine. Starac bojeći se diva, da mu neće sa svojim dolazenjem dodijati, zamoli kćeri, da ga gdjegod sakriju. Kćeri na to odmah pristanu i sakrivši ga u torbu objese ga na čiviluk. Neprošlo mnogo vremena, a div unidje u špilju. Poznade svojim njuhom, da osim djevojaka imade njetko drugi unutra; pa zato i reče im: „Ovdje ima njetko tudji.“ A one mu odgovoriše, da neima nikoga. On tomu nevjerujuć, reče: „Izadji tko si, ništa ti neću učiniti.“ Tada mu djevojke kazaše, da je njihov otac došao pohoditi jih. Izvukoše dakle otca iz torbe, a div mu reče: „Što si došao starino?“ Starac jecajući odgovori, da je došao vidjeti kćeri, i da mu dade jednu siniju i kantar, jerbo neimam nit na čemu jesti niti izmjeriti.“ Div odvrati starcu: „Išti šta hoćeš drugo, samo nemoj tih stvari.“ Nu starac po nauku kćeri reče: „Možeš mi dati, a možeš i nedati, to je u tvojoj vlasti, ali drugo ništa neću.“ Div videći, da starac ništa drugo neće, dade mu i kantar i siniju. Ali mu ovo reče: „Eto ti sinija i kantar, pa ako te tko počme napastovati, a ti samo reci kantaru: „vur tupe za kandže,“ a kada misliš, da je dosta, onda reci: „suz tupe u torbu,“ i tako ćeš se obraniti od neprijateljah, i to moj dragi starče, dajem ti posljednji put, pa mi nemoj više dolaziti.“ Starac zahvali se, s kćerima se oprosti i otidje. Idući putem, pomisli u sebi, može biti mene div vara, daj da ja prokušam ta čudesa kantarova. Izvadi dakle kantar iz torbe, pa mu reče: „vur tupe za kandže,“ a one kuke počmu nemilice starca po glavi tući. On je za badava molio, pomagaisao, da se kantar prodje toga zla, jer je zaboravio one rieči: „suz tupe u torbu,“ a kantar ga do zla boga izlupa. Istom poslje pade mu na pamet ona izreka: „suz tupe u torbu,“ i kad to reče, onda kantar se smiri, pa u torbu. Kad je starac kantar umirio, nastavi dalje put svoj kroz šumu. Nije daleko odmakao, a sukobi svatove turske. Ovi kad vidiše u starca kantar i zlatnu siniju, odmah skoče k njemu i na silu htjedu mu oteti siniju. Kukavni starac iz početka jih moljaše, da ga ostave u miru, nu oni se toga nehtjedoše proći, a stari videć, da neima drugčije, štono vele sa psima, reče: „vur tupe za kandže,“ a kantar počme nemilice lupati svatove tako, da ovi zaboravivši na dobitak i otimačinu, počeše moliti starca, da im oprosti. Starac znajući, šta morade malo prije od kantara pretrpjeti, samo podvikivaše: „Hoćete li siniju?“ Izprošena djevojka videći taj žalostni dogadjaj, a amo bojeći se svojoj koži, pobjegne na hrast

te poćme moliti starca, da umiri kantar, pa će dobiti tovar blaga. Kad to začu starac, reče kantaru: „suz tupe u torbu" a kantar se odmah smiri i unidje u torbu; tad djevojka sidje s hrasta i dade starcu što mu i obeća, pak svojim putem odoše. Istom što se je starac te muke oslobodio i malo putem pošao, al evo opet počeše ga iz šume napastovati, kajduci naime, hoteći novce od njega oteti. Starac videći se opet u klancu, reče kantaru: „vur tupe za kandže," a kantar svojim tokmakom poče nemilice lupati hajduke. Ovi ga počeše moliti i kumiti, samo da odvrati od njih to zlo, pa da ište od njih što hoće. On zapovjedi kantaru da se smiri, te jim reče: „Neću ništa od vas, nego ću vam samo pritisnuti moj pečat," a oni na to pristadoše. Otuda stari upravo k svojoj kući ode. Nije dugo kod kuće bio, namisli ići tražiti svoju tevsiju i magarca, kojeg su mu slični lopovi oteli. Što namisli to i učini starac; uzme kantar pa s njime u berbernicu otidje. Kad je tamo došao, dade se obrijati, a poslje kad ga obrijaše, reče jim: „Kamo moj magarac?" A oni na njega dreknu i htjednu ga tući; nu starac rekne svojem kantaru: „vur tupe za kadže," a kantar neznajući za šalu, počme ljubiti u ledja okolo stojeće; kad im dodijaše težki udarci, obećaše starcu vratiti magarca, a uz magarca novaca množinu. Starac dobivši svog magarca, natovari ga s novci što je mogao ponieti, pak veseo kući svojoj se povrati. Neprošlo opet mnogo vremena a starac podje opet na put, i to: uprav k caru, koji mu je tevsiju odnio. Kad je u carsku palaču došao, sluge carske nedadoše mu k caru. Za badava je starac molio, oni ga počeše i tući. Kad vidje starac, da nije drugo, nego tko je jači, zapovjedi obićnim riečma kantaru, koji ih poče nemilice lupati, na koju kriku dodje i car glavom; a borme kantar i cara stade mečiti, a stari je samo vikao: „kamo moja tevsija!" Kada caru i slugam dodijaše toliki udarci, obeća starcu dati tevsiju ugrabljenu i još devetnaest tovara dukata. Na ovo privolji starac i umiri kantar, a oni mu dadoše što obećaše. Odavle starac veseliji nego ikada, povrati se domu svomu i poče sada uživati ovaj sviet.

A težko onim ledjim, koje je kantar ljubio.

Sadržaj.

